

Gedenkwaardige levens-beschryving van ... / J.C. Ludeman ... Behelzende, een beknopt, en zakelyk verhaal van zyne afkomst, geboorte, studie, reyzen, beroepen, wonderbare wyze van practizeren ... Doorvlochten met het character, en ... avonturen van ... Britta Beyer.

Contributors

Lüdemann, Johann Christophorus, 1683-1757.

Publication/Creation

Nijmegén, etc. : Van Goor, etc, [1784?]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/nsfsd4vh>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

34286/B

B. XXIV. Lud

~~GEDENKWAARDIGE~~

Lindeman, J.C.

ARR 19/9/52

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b28762083>

46415
GEDENKWAARDIGE
LEVENSBESCHRYVING
VAN DEN
WAERELDBEROEMDEN
JOHAN CHRISTOPHORUS
L U D E M A N,

Vermaard Philosooph, Medicinæ Doctor, en Astrologist
te A M S T E R D A M.

Overleden den 22. van Lentemaand 1757.

B E H E L Z E N D E,

*Een beknopt, en zakelyk verhaal van zyne Afkomst, Geboorte, Studie,
Reyzen, Beroepen, wonderbare wyze van Practizeren, en
aartige Lotgevallen, zoo te Amsterdam, als elders.*

D O O R V L O C H T E N,

*Met het Carácter, en de voornaamste Avanturen
van de alombekende*

B R I T T A B E X E R.

Alles te zamengesteld uit Echte Gedenkstukken, geloofwaardige
Berichten, en door eige bevinding van zyne Vertrouwelingen.

Is te bekomen:

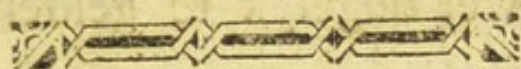
Te Nymegen by van Goor; Zutphen van Beest; Arnhem Moeleman;
's Bosch Palier; Dordrecht Blusé; Delft de Groot; Leiden de Does en
Koenig; Gouda Verblauw; Rotterdam D. en A. Vis, de Leeuw, en Krap;
Schiedam Poolman; den Briel Verhell; 's Haage Thierry, en Wynants;
Alkmaar Maagh; Haarlem Kampman, en van Delden; Zaandam Dekker;
Amsterdam de Bruyn; Hoorn Vermande; Middelburg W. en J. Abrahams,
Gillissen, v. Osch, en Keel; Vlissingen Corbelyn; Zierikzee de Kanter;
Utrecht de Waal, Emenes, en Wild; Leeuwarden Tresling; Franeker
Roumar; Harlingen v. d. Plaats; Sneek Zeylstra; Deventer Brouwer; Zwol
Hoogop; Groningen Huisfingh, Doekema, Oomkens, en verder alom.

VOOR-BERICHT.

Dat één kundig Romanschryver gelyk in *Frankryk* de vondryke en vernuftige *Marivaux* in zynen tyd door verscheiden uitmuntende Meesterstukken van de Pen, betoond heeft te zyn, dikwerf verplicht is van het Blanketzel der opcieringen in de bewerking van eene ver- dichte Geschiedenis gebruik te moeten maken, om het won- derbaare, bekoorlyke, en waarschynelyke van zyn bewerp daar door te verluisteren, of meer te doen uitschitteren, ten naasten by als het oogstrelend en vlychtig kunstpen- ceel van een bedreven Pourtraitschilder gewoon is te doen, is een gebruik waar van wy de noodzakelykheid niet willen betwisten; Maar eene *Echte Levensbeschryving* van zulk één bekend en Waereldberoemd Eeuweling als *Ludeman* in zyn Leven geweest is, behoeft dat soort van optooi- zel niet, aangezien de waarheid welke de toets van na- vraag kan uitstaan, geen pronkgewaden benodigt heeft:

Zodanig zelfs, dat in één *Hiflorie* van dien aart, alle op-
 vyzelingen en aanpryzingen ongeplaatst zoude wezen, als
 behorende daar in wel degelyk te gelden de overbekende
 ftokregel, *Goede waar, pryst zig zelve!*

De zwier van ftylkunde, zoo wel als de klatergoude
 oppronking in de verhalen, met welke verre de meeste
 Schryveren in onze dagen zoo glansryk pralen, dan daar
 gelaten hebbende; Verklaren wy ter goeder trouwe, dat
 wy nimmer de gedachtenis van dezen waarlyk beroemde
 Man, door de Beschryving zyner *Levensgevallen* by na
 28. Jaren na zynen Dood, zouden hebben doen herleven,
 fchoon die door andere fterk getrokken Gedenkftukken
 na zulk een merkelyk verloop van tyd, daerom niet ge-
 heel in de vergetelheid geraakt was: Indien wy hem voor-
 tyds niet van naby gekend, en genoegzaam meest alles
 uit zyn Mond gehoord hadden, het geen men hier getrou-
 welyk geboekftaaft vinden zal; Behalven dat de ontfchend-
 bare wetten der Vriendfchap ons gedrongen hebben, om
 den Laster te keer te gaan, waar meede zommige zwart-
 bemorfte Benyderen, de fchim van den wydvermaarden
 Lu-

Ludeman, als een uitwerkzel van hunne laage denkwyze, aangevallen hebben.

Wel is waar, dat wy in dit klein zamenstel zyner gedenkwaardige Levensbyzonderheden, juist geen kost voor alle Monden opschotelen; *Maar waar is de Kok, die zulk eene spyze toebereiden kan?* Laat hy zoo een bekwaam Keukenmeester zyn als hy wil, de Vaderlandsche smaak zal 'er altyd in boven dryven: Mischien dat deeze Landsmaak ook meer of min in de Lekkernyen van het keurig Gastmaal, het welk wy door de *Zeldzaame Levensloop* van JOHAN CHRISTOPHORUS LUDEMAN staan optedischen, proefbaar wezen zal.

INHOUD DER HOOFDSTUKKEN.

EERSTE HOOFDSTUK.

Inleiding van den Schryver, Afkomst, Geboorte, en Opvoeding van LUDEMAN; Avanturen van zyn Jongelingschap: Zyne voortgangen in de Wetenschappen op de Hooge School van Jena. Vervolgens zyne Reyzen met een geleerd Starrekundige door verscheide Landen van Europa, zyn wederkomst te Haarburch, Oorzaak van zyn vlucht van daar; zyn Huwelyk te Hamburg, en zyne daar opgevolgde aankomst in Holland. Bladz. 1

TWEDE HOOFDSTUK.

Gedenkwaardig Bedryf van Ludeman by zyn komst te Amsterdam, verbaasend voorbeeld van zyne eerste Astrologische Voorzegging aldaar; zyn kennismaking met Britta Beyer en opgevolgde Minnebandel met dezelve: Schets van haare Merkwaardige Levensbyzonderheden, Geneeskundig Praeffstuk van Ludeman te Rotterdam, zyn wonderbaare Promotie als Doctor te Harderwyk; Echtscheiding tusschen hem, en Dorothea Straesburg zyn Vrouw: Bewerkende oorzaak van de opkomst en vermaartheid van Ludeman door middel van het trekken van den Horoscoop, en de Waterbekykning; verhaal van zommige uitgekijpte Gevallen daar toe betrikkelyk. 39

DERDE HOOFDSTUK.

Beschryving rakende den Staat der Grootheid en Fortuinbeklimming van Ludeman te Amsterdam; Oplettenswaardige uitwerkzelen wegens zyne uitgevonden Wiskunst aangaande het Geluk in de Loteryen: Opmerkelyke Voorzegging aan een doodschuldige Misdadiger, door middel der Horoscooptrekking; Verschrikkelyke ontmoeting van Ludeman met een Persiaan in zyn Studeerkamer: Schakel van gewichtige Gebeurtenissen hem in boedanigheid van Astrologist en Geneesheer in HOLLAND bejagent; Schilderachtig Bedryf, en vlugheid van Geest van Britta Beyer: Verrukkelyke Planeetkuur van Ludeman gedaan te Breda aan twee vluchtende Gelieven, en ontwikkeling van zyne Geheimen over de ongewoone gifting der Planeten gedurende de drie Wonder-Jaren 1784, 1788, en 1792. 80

VIERDE HOOFDSTUK.

Avontuur van Ludeman met een Propheetische Marskramer, zyne vermakkelyke Voorzeggingen op een Boere Bruiloft; Dood van Britta Beyer, en vreemde gebeurtenis daar op gevolgd: Geleerde Bedenkingen over de drie onöntknopelyke Raadzelen, rakende 's Menschelyke Gelukken, of Ongelukken op de Waereld, met Voorbeelden: Geneeskundige Proeven van Ludeman betoond aan een Burgermeester, een Rentenier, en een Zeehandelaar. Vervolgens zyne twee laatste Wonderbedryven, Astrologisch Testament, Dood, Begravenis, Character, en besluitende Aanmerking van den Schryver. 125

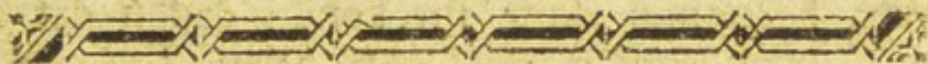
H E T   L E V E N

V A N   D E N

W A E R E L D B E R U C H T E N

JOHAN CHRISTOPHORUS LUDEMAN.

Vermaard Philosooph, Medicinæ Doctor, en Astrologus te
AMSTERDAM, *en aldaar overleden den 22*
van Lentemaand 1757.

E E R S T E   H O O F D S T U K .

Inleiding van den Schryver, Afkomst, Geboorte, en Opvoeding van
LUDEMAN; *Avanturen van zyn Jongelingschap: Zyne voortgan-*
gen in de Wetenschappen op de Hooge School van Jena. Vervolgens
zyne Reyzen met één geleerd Starrekundige door verscheide Landen
van Europa, zyn wederkomst te Haarburg, Oorzaak van zyn vlucht
van daar; zyn Huwelyk te Hamburg, en zyne daar opgevolgde aan-
komst in Holland.

Gedenkzuilen opterechten voor verhemelde Verstande, en
voor Mannen, welkers ongemeene kundigheden in deeze of
geene voortrefvelyke Wetenschappen met de algemeene Loftui-
gingen der Tydgenoten bewierookt zyn, is als een pryswaardig
gebruik van de Aloudheid overgenomen, om dat zy aan de latere
Nakomelingschap nuttig kan zyn: Aldus vergoden de Grieken en
Romeinen het zy door Standbeelden, het zy door Jaar-Boeken, dog
meest door middel van Levensbeschryvingen de roemdadene van
hunne Helden, en het geheugen der Namen van groote Gees-
ten, en schrandere Vernuften, welke onder hen als eerste Lich-
ten aan den Hemeltrans der Geleerdheid uitgeblonken hadden.
Onder de bewonderde Eeuwelingen in onz Vaderland, die ver-
die-

dienen dat haare Nagedachtenis op zulk eene statige wyze ver-
 eeuwigt worden, vermits zy door de klank der vermaarthheid
 na hun Dood, nog blyven leven, behoort voorzeker de Wae-
 reldberuchte *Geneesheer* en *Astrologist* JOHAN CHRISTOPHORUS
 LUDEMAN, alſchoon hy zoo min dan andere beroemde Man-
 nen van het zwadder der Nyd en Laster vrygebleven is. — Wel
 is waar, gelyk een kundig Schryver van onzen tyd zeer gegrond
 aanmerkt, (a) *Dat de Bekwaamheden zonder Deucht, wanneer zy met*
Eerzucht gepaart gaat, het ſchadelykſte Gefchenk is, welke den Menſch
van het Godlyk Opperwezen kan toegezonden worden: Maar wie zal
 bewyzen dat zulks ten zynen opzichten heeft plaats gehad.

De gisfingen aangaande de Afkomst van de Perſoon die het
 onderwerp dezer Gedenkschriften uitmaakt, zyn waarlyk zoo on-
 gereimt, als kwaadaartig verzonnen; Men wil hem van het aller-
 laagſte flag van volk doen afſtammen: (b) Zy die dit vermetel
 gedaan hebben, betoonen door ſprekende daden dat zy nimmer
 nog van de Voorouderlyke oorspronk van *Ludeman*, nog van
 's Mans Geflachtregister iets met eene volſlagen zekerheid wisten
 te zeggen. Het is genendeele het werk van een weldenkend
 Menſch iemand na zynen Dood, byzonder als het één voorwerp
 van uitſtekende gaven is geweest, beſpottelyk ten toon te ſtellen,
 of zyn afch door Eerbeledigende onwaarheden te ontrusten;
 Maar genomen zyn Afkomst was eens zoo gering geweest als
 men beweert, zoo is de vraag, of de laagheid van geboorte die
 buiten ſchuld van het ſchepſel geſchied, de roem van iemand be-
 zwalken kan, welke hy in zyn Leven door zyn verdienſten,
 kunst, of wetenſchap by het eerlyk en verſtandig Menſchdom ver-
 worven heeft gehad? *Paus SIXTUS de Vde*, die in zyn Jeucht
 één Schaapherder, of zoo zommige willen, (c) één Varkenhoe-
 der was, geraakte egter door de gadelooſheid zyner geestvermo-
 gens tot de driedubbelde kroon, en het Opperherderschap van
 de

(a) Zie de Aanmerkingen van de Heer *de la Bléterie* op het vierde Jaar-Boek
 van *TACITUS*. Pag. 304. van de Nederduitſche Vertaling.

(b) In de 8vo. Druk van 't Leven van *Ludeman* in den Jaare 1757. kort na
 zyn overlyden uitgekomen, en waar van wylen de Heer *Claus van Laar* gezegt
 word de ſchryver en uitgever te zyn, leest men Pag. 5. en 6., dat de Vader van
 onze *Astrologist* één *Schoenlapper*, en zyn Grootvader één *Karreman* van hun
 beroep zyn geweest, na welke beide hy *Hans Chriſtoffel* genoemd wierd.

(c) Zie de Levensbeſchryving van *SIXTUS de Vde* beſchreven door de ver-
 naarde Hiſtorieſchryver *Leti*.

de Roomfche Stoel: En de kloekhartige *Piet Hein*, fteeg door zyne roemryke heldendaden uit het ftof eener geringe geboorte tot het Vloodvoogtſchap van *Holland*! De ondervinding heeft meermalen doen zien, dat zy, welke zig uit dat ftof der minderheid door hunne voorbeeldelyke Deuchden, of wel door uitmuntende bekwaamheden weten te verhefven, doorgaans de Pronkzuilen van één Gemeenebest, de bolwerken tegen de onderdrukking, en de zekere fteunpilaren eener wankelende ſtaat zyn.

Haarburg (d) had het geluk van haare Stad voor de eerſtemaal met de Geboorte van zulk een flonkerlicht beſtraalt te zien; en deeze gebeurtenis viel genoegzaam op het einde van de laaſt afgelopen Eeuw voor. (e) Praalt het altyd vruchtbaar *Frantiſche Ryk* in geleerde Mannen, met het voorrecht van Inboorlingſchap van zyn nooit volprezen *Vaderlander Voltaire*, den trotsche en vondryke *Brit* met die van zynen onvergelykelyken *Newton*, den Letterminnende *Nederlander* met de Eer der Geboorte van hun wonderman *Erasmus*; de Stad *Haarburg* prykt zonder groodſpraak met de zegenvierende roem, van binnen haare ringmuren, enen tweede *Archimedes* in kundigheid, en rykheid van Menſchnuttige Wetenschappen te hebben voortgebracht.

Daar gebeurde volgens het voorgeven van zommige Aanhangeren van *Ludeman*, één zonderlinge zaak by de Geboorte van dezen zonderlingen Man; — Indien het geoorloft is, om zonder tot bygelovigheid te vervallen, aan zinftrélende Nieuwigheden geloof te ſlaan, zou dit voorval inderdaad een ruim veld ter overdenking van gepolyfte verſtanden uitleveren: Men wil dat de Vogel *Phœnix* op den dag zyner Geboorte te *Haarburg* wierd gezien, dat hy driemaal rondſom de wieg van het jonggeboren kind met een ſtar in de bek heen vloog, en vervolgens met een ſchaterend geluid, gelykende na dat van een wilde Gans luchtwaards opvoer; waar uit men toenmaal na de denkwyze des Volks, ten gevolg getrokken had, dat den jonge *Ludeman* ter zyner tyd een *Phœnix* in de *Aſtronomie* of Starrekunde zoude wor-

(d) Een tamelyk welverſchanſte Veſting gelegen aan de *Elbe*, één Myl van *Hamburg*; Het is een vry groote Koopſtad alwaar de Luterſche Godsdienst predomineert: Men zegt dat de Grootvader van *Ludeman* aldaar eenen ſterken handel in Koorn dreef, en gelyktydig Amptman over die Landſtreck was.

(e) Dat is te zeggen niet op den 24. Auguſtus van den Jaare 1683. zoo als de 8vo. Druk van zyne *Levensgevallen* luid, maar op den 22. Maart 1685. volgens het geen my gebleeken, en wel eer door *Ludeman* mondeling verhaalt is.

worden: Dan hoe ver de waarschynlykheid van dit gerucht gegrond, of ongegrond mag zyn, zullen wy uit oorzaken van gewicht aan zyn plaats laten, (f)

Ongeacht alle de Beuzelingen welke betrekkelyk de Opvoeding van den jonge *Ludeman* verhaald worden, kan men zonder aan de waarheid te kort te doen, of zonder zulks op bloote vertellingen te doen berusten, ten dien opzichten met eene volstrekte zekerheid aanmerken, dat hy tot den ouderdom van zeven Jaren aan het Huis van zynen Vader, een Leërbereider van zyn beroep verbleef, dog zedert het overleiden van zyne Moeder *Anna Senkers*, de zaken van dezen Man, zoo door een talryk huishouden van Kinderen, als door neringloosheid, en byzonder door verval tot den drank, den kreeftengang gaande, nam zyn Grootvader de Koornkoper, een tamelyk bemiddeld Burger van *Haarburg*, de Jonge *Johan Christophorus* onder zyn bestier, en gaf hem gedurende vyf Jaren lang een ordentlyke opvoeding; Twaalf Jaren bereikt hebbende, bestelde zyn Grootvader na welke hy ge-

(f) Het is by de Geleerde één bekende zaak die voor zoo veel ik weet, nergens betwist word, dat de Vogel *Phœnix* maar driemaal zedert de Schepping der Waereld is gezien; De eerste verscheen in *Egypten* onder de Regering van *Sesostris*, de tweede onder die van *Amasis*, en de derde onder *Ptolomæus Evergetes*: Daar zyn evenwel verscheide Oudvaderen die staande houden, dat hy voor de vierde maal aldaar gezien wierd ten tyde van *CHRISTUS* Opstandinge, dog deeze laten zig wegslepen door de gemeene volksdwaling, volgens welke zy de *Phœnix* als een afbeeldzel der Opstanding beschouwen. Zy die hem beschreven hebben, getuigen éénpariglyk, dat die Vogel geheiligt aan de *Son*, nog in hoofd, nog in vederen aan enige andere Vogelen gelyk is, en dat hy zeer lang leeft; Men verschilt in de hoeveelheid der Jaren: De meesten willen dat hy vyf Eeuwen leeft, andere beweren veertien hondert één-en-zestig Jaren, gelyk *Dio* en *Plinius*. Dit alles is onzeker, en vol fabelen; Dan wy verklaren geen licht genoeg te hebben om die oude dingen onfeilbaar te beoordeelen: Ondertusschen zyn het de Natuuronderzoekers van de vroegere Eeuwen daar in eens, dat ieder reize als de *Phœnix* verschenen is, door eenige duyzende van Aanschouweren klaar was opgemerkt, dat hy telkens zynen weg naar *Heliopolis* nam, verzelt van een zwerm andere Vogelen, welke die zeldzame vreemdeling in zyn soort bewonderde.

Toen ik in één der Zomermaanden van den Jaare 1752. nevens den overleden Heer Advocaat *Pagenstecher* te *Sloterdyk* op de Buiteplaats van *Doffor Ludeman* gelogeert was, bracht ik het geval van de Vogel *Phœnix* in tegenwoordigheid van *Britta Beyer* voorbedachtelyk op het tapyd; *Ludeman* begon te grimlachen, zeggende, dat zyn Vader een oprecht, eenvoudig, en lichtgelovig Man zynde, eene andere soort van Vogel voor de *Phœnix* genomen had: — Dat hy als een pas geboren kind, geen geheugenis van die zaak kon dragen, maar dat hy echter zeer wel wist, dat de ruchtbaarheid van dien, by middel van bewys, grotendeels aanleiding gegeven had, dat men hem naderhand te *Haarburg* had willen verketteren.

genoemt was, hem in de naburige Stad *Hamburg* op een Latynsche School in de kost, alwaar den Jongeling zig binnen drie Jaren tyds zoo meesterlyk in het leren van de Grieksche en Latynsche Talen kweet, dat hy tot de overzetting uit beide Talen zelfs in dichtmatige vaariën bekwaam wierd geacht: waarom hy vervolgens door zyn Grootvader, zoo dra hy de kinderschoenen uitgetogen had, na de Hooge School te *Jena* wierd gezonden, om 'er in de *Theologie* te studeeren, dan dit duurde slegts zes Maanden, na verloop van welke hy deeze zyne aangenomen Studie tegen die van de Medicynen ging verwisfelen.

Alvorens te gewagen van de voortgangen die *Ludeman* zoo in de Geneeskunde, als in de Wysbegeerte en meer andere zwaare Wetenschappen in ruim vier Jaren verblyf te *Jena* gemaakt heeft, zullen wy den weetgierige Lezer vermoedelyk geen ondiens doen, enige merkwaardige Avanturen van zyn Jongelingschap, en geestryke trekken van zyn Academie leven (die genoegzaam alle uit zyn Mond opgeschreven zyn) hier te gaan opschotelen.

In de tyd dat hy zig nog aan het Huis van den *Reëtor* der Latynsche Schole te *Hamburg* bevond, geviel het dat *Ludeman* eenmaal door het ongunstig weêr belet wierd op een Zaterdag namiddag na zyn Grootvader te *Haarburg* te gaan, werwaards hy door de nabygelegenheid der beide plaatzen gewoon was hem alle de Vacantiedagen regelmatig te begeven; De Latynsche Scholieren die als kostgangeren ten getallen van dertien buiten hem daar besteld waren, door dezelfde beweegreden als hy, toenmaal te huis gebleven zynde, besloten by afwezentheid van den *Reëtor* de één of andere kortswyl tot uitspanning aantevangen: Met dat oogmerk wilde ieder van hen in vondrykheid boven elkanderen uitmunten, maar de jonge *Ludeman* die mischien in schrandrheid en baldadigheid boven haar alle uitblonk, verzoon een klucht, welke de algemeene goedkeuring van het Jongelingschap wegdroeg.

Men had zedert een geruime tyd opgemerkt, dat één Lakenverkopers Vrouw uit de Buurt die door haare trotsheid en opgeblazen handelwyze haar by het deftig Burgerfchap hatelyk gemaakt had, een geheime Minnenhandel onderhield met een Jong Heer, van wien zy doorgaans alle Zaterdag avonden wanneer haar Man zig in een vast Gefelschap bevond, wierd bezogt; Deeze galante Juffer welke dikwerf de kostgangeren over nietwaardige bedryven by den *Reëtor* was komen aanklagen, moest

overéénkomstig de uitvinding van *Ludeman*, nevens haren Minnaar de speelpoppen van het gesmeete kluchtspel wezen: Agtervolgens dit beraamd ontwerp, begaf een der Scholieren die het minst bekend was, zig vermomt in het gewaad van een Koksjongen, na het Huis alwaar men wist dat de Lakenkoper volgens gewoonte met zyn wekelyks Gefelschap vergadert waare, zeggende dat hy derwaards gezonden wierd, om hem te waarfchouwen dat hy op staande voet tot zynent zoude keren, vermits zyn Vrouw haar door een zeker toeval in één oogfchyndlyk Levensgevaar bevond; De goede Man die zyn Vrouw waarlyk beminde, en zonder agterdenken zynde, wegens de koddige vertoning welke de uitgevonden wraak van het Jongelingschap ten gevolge had, voldeed aan het verzoek, en vloog ogenblikkelyk huiswaards. Dan onderwyl dat die Boodfchap aan hem gedaam wierd, was *Ludeman* met één zyner vertrouwde Makkers over de heining van de Tuin gefprongen; Zy befpieden onder begunftiging van het kaarslicht, dat de Gelieven bezig waren elkanderen met Liefkozingen te overladen in een Agterfalet dat op den Tuin van den Lakenkoper uitzag: Ondertusfchen dat zy steeds onbeschroomt in hun onbeschaamd Minbedryf voortgingen, wierd 'er tot driemaal fterk aan het Huis gefcheld; De Voordeur geopend zynde, kwam één Dienstmaagd met verbazing toelopen om haar Jufvrouw te waarfchouwen dat haar Man daar was, en deeze door zyn ontydige wederkomst onthutfelt, had maar even de tyd om haar Galant in een groote Kleerkast die by geluk in dat vertrek was, te verbergen. Zoo dra de beide Guiten van verfpieders dit bemerkte hadden, liep de Makker van *Ludeman*, terwyl deeze zyn post bleef houden, de *Schout* niet ver van den *Reëtor* woonende halen, met verzoek van terftont met een paar Gerechtsdienaars tot ontzet van den Lakenkoper en zyn Vrouw te willen toefchieten, nadien 'er zig een Gaauwdief in de Kleerkast van de Tuinkamer verfcholen had; Inmiddels dat de waakzame *Schout* in aantogt was om de fnaak gevangen te nemen, was 'er een ander kluchtig fchouwspel tusfchen de Lakenkoper en zyn kuifche Huisvrouw voorgevallen, want de bedrogen Man alles by zyn komst wel bevindende, vroeg zyn Vrouw half gramftorig, *Waerom zy den fpot met hem dreef?* zeggende dat het flegt gehandelt waare iemand te willen foppen, door hem een fchrik op het lyf te jagen: De Vrouw die nergens van wist, maar hier door van haare ontfteltenis wat tot bedaren geraakte, vroeg op haar beurt

beurt, *Of hy zot was?* gevende gelyktydig blyken van haare misnoegtheid over zulk soort van gekicheeren; Men kwam vervolgens tot verklaring van zaken, en men begreep toen van weerskanten wilvaardig, dat het een opgestoot werk van de één of ander spotvogel, en waarschyndlyk na het minzieke *Vrouwtje* het beduiden wilde, een boosaartige trek van de jonge lafbekken van *Latynsche Scholieren* moest zyn.

In dat denkbeeld maakte de *Lakenkoper* zig weder gereed na zyn *Gezelschap* te keren, toen den *Onderschout* verzeld van twee *Dienaars* na dat men hun de *Huisdeur* ontsloten had, regelregt de gangdeur intrad, en zonder verlof te vragen hem na het agterlaet begaf; vragende aan den *Huisheer*, in welke kast de dief hem verborgen had? De *Lakenkoper* begon te grimlachen, denkende in den eersten opslag dat de *Schout* van zyn verstand berooft was, terwijl zyn vrouw van schrik bevangen, op deze vraag bloedkleurig in haar aangezicht wierd: Dan de *Schout* gebelgt over zulk een onbegrypelyk onthaal, opende zelfs zonder hem verder ergens aan te bekreunen, stoutmoedig de kleerkast, alwaar de *Minnaar* verscholen, meer dood dan levendig uitkwam. De *Schout* zoo wel dan de *Lakenkoper* herkende de gewaande *Booswicht* ras voor de *Zoon* van één *Regent* van de stad; Men ondervroeg hem nopens de oorzaak van dit wonderfchynd bedryf, en hy beleed onbewimpelt de waarheid van de zaak, zodanig als het zig had togedragen: De beledigde *Huisheer* liet hem daar op ongehindert vertrekken, bedankte de *Schout* vrindelyk voor die bewezen dienst, dog bewerkte korte dagen daar na by het *Gerecht*, dat zyn *Huisvrouw* in het *Stadstugthuis* voor al haar leven opgesloten wierd. — Daar viel vervolgens wel eenige verdenking dat de *Latynsche Jongens* die *Poets* gespeelt hadden, maar nademaal de *Kostgangeren* malkanderen getrouw gebleven waren, zoo wierd'er ten dien opzigten niets met zekerheid ontdekt, nog niemand aangeklaagt, alleen ondergingen zy van wegen den *Reëtor* al meesmuilende, eene scherpe vermaning over het plegen van soortgelyke *Guiteftukken*, byaldien zy 'er schuldig aan mogte wezen.

Een andermaal gebeurde het, dat zominige baldadige *Scholieren*, waar onder *Ludemán* door de verheventheid van zyn vernuft uitstraalde, en om dat hy de voornaamste rol in de *fieltekraam* speelde, ook meest altyd het spit voor zyne *Medemakkeren* afbytten moest, by afwezenheid van den *Reëtor* besloten te smullen

van één Gastmaal het welk zy wisten, dat door een Dame van rang in de stad één avond gegeven, en door een beroemt Kok toe bereid wierd; Om tot hun oogmerk te geraken, wierd'er tus-
schen hen eerst een loting gedaan, en ingevolge het lot, kreeg *Ludeman* tot zyn taak om het gebrad, als het 't huis gebragt wierd, af te zetten, daar in ondersteunt zynde door één der kost-
gangeren zoo onverzaacht en vondryk in Boevestukken als hy: In-
middels dat vier andere zyner vertrouwelingen te beurt was geval-
len om de konfituurtaarten, en allerlei verschillende soorten van
gebakken die by één Zuikerbakker besteld waren te kapen. Al-
hoewel ieder in deze grote onderneming zig mannelyk van zyne
plicht kweet, mislukte de aanslag genoegzaam in beide opzichten;
want behalven dat de twee Zuikerbakkers knekten, die de mande
met het Zuikergebak, Banket en Konfituren droegen, met hunne
lange mesfen de vier Latynsche Jongens op de vlucht dreven, zoo
was de vrypostige *Johan Christophorus* nog ongelukkiger in zyne
aanranding: Nademaal hy de Dienstmaagd, die het gebrad 't huis
bragt, ongeveer 25 schreden van de woning van de Dame, de
braadpan met geweld willende afnemen, deze hem de pan, het
gebrade vleesch, en de heetkokende saus, zo trefvelyk over zyn
lyf en klederen wierp, dat hy hem deerlyk brande, en genoodzaakt
was al schreeuwende het hazepad te kiezen, schoon zyn Makker
ondanks dit ongeluk de vluchtheid van geest behield, om het stuk
gebrad van de straat op te rapen, daar mede weg te lopen, en na
het in het School afgewasfen en opgewarmd te hebben, met zyne
overige Partygangers optepeuzelen. Dog vermits de jonge *Ludeman*
hem niet alleen zodanig gebrand had dat zyn hairen moesten
afgesneden worden, en 'er één Chirurgy ter genezing aan te pas
kwam, maar boven dien, van wegen de Dame nadrukkelyke klachten
over die verregaande geweldadigheid aan den *Reëtor* gedaan wierden,
kregen de zes schuldige Jongelingen ieder 25 Bullepees s'agen tot
straf, wordende *Ludeman* als den Aanvoerder van dit onvermake-
lyk Gastmaal dievery, buiten dien scherpelyk verboden binnen de
zes eerste weken na zyn genezing uit te gaan, of zig op straat te
vertonen.

Daar vallen al verder met betrekking tot zyn Academie Leven
een menigte wetenswaardige bijzonderheden te verhalen, die de
vleugelen van de Faam in later tyd verspreyd hebben gehad: Onder-
tusfen zal men om de beschryving van zyn levensloop door uit-
lating van zommige onverschillige zaken te bekorten, op het voet-
spoor

spoor van bedreven Geschiedschryveren dezer Eeuw, flegts de meest vermakelyke, wonderbare en aanlokkelyke gebeurtenissen, beknoptelyk gaan aanstippen.

Jena is een beroemde Universiteit van *Duitschland*, alwaar zig een mengelmoes van Studenten van allerlei Landaarten bevinden; onaangezien de ongemeene talrykheid van de studerende Jeucht die van alle kanten derwaards zamenvloeyen, om 'er zig op een min kostbare wyze dan op andere Hooge Scholen in alle nuttige en verheven wetenschappen te oeffenen, veroorzaakt zulks daerom geene van die gispenswaardige ongeregeldheden en ongebonden Levenswyze, welke men elders onder de Studenten ontmoet: *Ludeman* die na verloop van één Jaar verblyf aldaar, wat bedaart begon te worden, had zig behalven tot de onderscheide takken der Geneeskunde, ook inzonderheid tot de Wysbegeerte bepaalt, en verkreeg 'er vervolgens de eerste grondbeginfelen van de *Astrologie* of Sterrevoorzegkunde, het troetelkind waar van hy naderhand zoo veel werk gemaakt, en door middel van welke hy zulk eene onbedenkelyke vermaarthheid in gansch *Holland* verworven gehad heeft.

Onder alle de Schriften waar in de jonge Haarburger Student smaak begon te krygen, en waar van hy hem naderhand met veel nut wist te bedienen, waren inzonderheid die van de weergalooze *Philippus Aureolius Theophrastus Paracelsus*, een der geroemste Wysgeeren, en Artzenykundige die ooit als lichten in de Geleerde Waereld geschenen hebben: (g) Dit gaf gelegenheid tot de naauwe vriendschap tuschen hem, en zyn Landsman of liever Stadsgenoot *Matthaei*, die toenmaal te *Jena* in de Medicynen studeerde, kort daar na openbaar met de kap aldaar gepromoveert wierd, en vervolgens tot Stads Doctor van *Haarburg* zyn geboorteplaats benoemt geworden is. Van deeze volgeestige Man die met recht voor een wonder van zyn Eeuw verlfeten wierd, heeft *Ludeman* naderhand de *Pis-kunde*, of om gemanierder uitdrukkingen te gebruiken de kunst van Water-bekyking volmaakt

(g) Dezen groten Man na welkers naam nog een zeker uitmuntend *Elixter* van zyn vinding genoemd word, scheen de gemeene Galenische wyze van genezingen te verachten; Aantonende dat de *Natuur*, de *Sterre*, de *Stoffcheikunde*, en de kennisfe van de *Gebeime Gods vrucht*, de vier echte Zuilen van de Artzenykunde zyn, en door behulp van welke hy inderdaad, zoo als zyn Grasschrift getuigd, het *Lazaris*, de *Ficht*, en de *Waterzucht*, onseilbaar geneezen heeft gehad.

maakt wel geleerd, niet alleen om de Complexien der Menschen, maar zekere onfeilbare kentekenen van krankheden, in toevallen welke de ziekten vergeselschappen daar uit op gronden van zekerheid te ontdekken, schoon het aan de andere kant zeker is, dat die na mate van den ouderdom, of van het onderscheid van Geslacht, merkelyk veranderen; Dit gevoegt by zommige geneeskundige voorschriften uit het Paracelsiaansche School, bragten *Ludeman* in ryper ouderdom tot die hooge trap van geleertheid en ondervinding, die men ondanks de wangunst en laage naiver van één heirleger Antagonisten onder de Zoonen van *Hypocratus*, algemeen in hem heeft moeten erkennen.

Matthæi alreede tot het Candidaatschap gesteege, en die ruim zoo veel werk maakte van de schriften van *Paracelsus* dan zyn vrind *Ludeman*, met welke hy ook volkomen overéénstemde in de lust voor de Liefhebbery der Starrekunst, en in het onderzoek nopen de invloed van de werking der Planeten op de Lotgevallen des Menschelyke Levens, bezorgde hem ter zelve tyd de kennismaking met den alomberoemden *Astronomist* ZUNTERBACH, die wegens zyne voorbeeldeloze of liever onmeetelyke kundigheid in de Sterre Wetenschap, onder de Geleerde te *Jena* genoegzaam als tot het Vergodenschap geraakt was: Deze oude *Zunterbach* met wien *Ludeman* ruim drie Jaren daar na, door verscheide Landen van *Europa* heeft gereist, gaf de beide *Haarburgsche* Studenten dikwyls Lessen over de *Astronomie*, waar in zy binnen korte tijds ongemeene groote vordering maakte.

Ludeman's Leerlingschap, en die van zynen Academie-vriend, in deeze zoo vermakelyke als veruitziende Wetenschap by den schrandere *Zunterbach*, wiens doorstralende ervarentheid in de Planetekunde, ondanks de moortpylen van den laster, ongeknost bleef; Geleid ons toevallig op het spoor ter beschryving eener Astrologisch Mingeval die voorzeker raar in zyn soort was, en het keurig Penceel van een bedreven Schilder tot eene verrukelyke afmaling benodigt zoude hebben.

Een Zomernacht op welke volgens de gedachten der Sterrekundige, en byzonder na het begrip van *Zunterbach*, zich een buitengewoone gifting in de Constellatie der Planeten vertonen moest, waren alle de Leerlingen, en byzonder de jonge *Matthæi* en *Ludeman*, onder aanvoering van hunnen wakkere Meeester op de been, om ten dien opzichten juiste waarnemingen te doen: Het geviel na dat de zaken ten genoegen van alle de aanwezende

de verricht waren, dat de geleerde *Zunterbach* de doopnamen en geboortestonden van zyne beide favoriet Leerlingen *Matthæi* en *Ludeman* begeerende te weten, vervolgens opstaandevoet hun beider *Horoscopen* trok, dat is te zeggen, zoo dra men aan dit zyn verzoek voldaan had. Die groote Man wende zich daar op tot de laatstgenoemde Jongeling; zeggende al scherzende, *LUDEMAN*, „ Ik ken door u Nativiteit het Gesternte die u bestiert; Gy zult één „ groot Licht in de kunst worden, en één niet minder doorslepen „ Liefhebber in het Minschool: De Vrouwlyke Sexe zal u Persoon ook „ niet ongunstig zyn. — En zie daar! om van dit laatste een „ klaar bewys te geven, morgen ochtend eer de klok tien uren slaat, „ zal een Bekoorlyke Burger Dochter van de Stad op u verlieven, en „ u vrind *MATTHÆI* zal overmorgen uwe Medevryer worden, dog „ de fundamenten van ulieder vrindschap zullen daerom ongekreukt „ blyven.”

Zodanig eene onbegrypelyke voorzegging uit de Astrologische Disteleerketel gehaald, brachten de beide Haarburger Studenten haast in het denkbeeld dat hunne goede Leermeeester *Zunterbach* misschien met de Bolwurm gekweld was; toen de Hospita van *Ludeman* hem den aanvolgende morgen onder het koffydrinken berichte, dat één zekere jonge Jufvrouw van haar kennis hem verzocht te spreken, en tegen negen uren onder voorwendzel van haar te bezoeken, ten dien einde daar verschynen zoude: Het bleef by dit voorlopig berigt niet. Op den bestemde tyd zag hy inderdaat een beminnellyk Meisje ongeveer 22. Jaaren oud, met eene bevallige zwier in de kamer van zyn Hospita treden, die na de eerste plichtplegingen der welgemaniertheid van weerskanten verricht waren, hem met eene bekoorlyke zedigheid, dog met weinig omslag van woorden te kennen gaf; dat zy met haar Moeder die een weduwe was, alleen huis hielt, dat zy onlangs Erfgenaam geworden zynde van een oude Tante, daar door in het bezit van een aanmerkelyk burger kapitaal geraakt was, dat zy louter haare genegentheid wilde opvolgen, en de gevoelens van haar Hart geraadpleegt hebbende, besloten had, hier van deelgenoot te maken zulk een beminrend voorwerp welke de Liefde haar als Echtgenoot toeschikken zou: En dat terwyl zy in die betrekking haare ogen op hem had laten vallen, hy de Persoon was die zy gelukkig wilde maken, indien hy oordeelde dat zy na zulk één stap van onwelgevoeglykheid voor haare kunne gedaan te hebben, zyne wederliefde waardig was.

Ludeman ten uitterste geleid door een verklaring die zyn *Eigenliefde* streelde, en die boven dien deeze Jonge Nymph na zyn immaak gansch niet onbevallig bevond, beantwoorde haar op de toon van één Student, die meer de Galantery, dan de ketenen van het Huwelyksleven bemind, dat het bezit van zulk eene weergaloze Schoonheid, zyn geluk zoude volmaken, maar dat zyne Studie en Jeucht nog tot die volkomen rypheid niet geraakt zynde, om op den trouwstaat te denken, hy ondertuschen verzocht de Eer te hebben, haar aan haar Huis te mogen bezoeken, ten einde over haare bekoorlyke persoon verkeerung te maken; Dit wierd hem beleefd toegestaan: waar na de Jonge Jufvrouw *Klotilda*, vervolgens vertrok.

Zoo dra zy vertrokken was, gaf *Ludeman* zyn vriend *Matthai* in vertrouwen kennis van het geen 'er was omgegaan; Deeze verbaast op die kondschap, scheen benieuwd om één beminnenswaardig voorwerp van zulken zeldzame edelmoedige hoedanigheden te zien: *Ludeman* beloofde hem den volgende dag die voldoening te bezorgen, en hield zyn woord. Hy verzocht zyn Schoone de gunst, dat één Student van zyn geboorteplaats en Bloedverwantschap, die te gelyk zyn Vertrouweling en Raadsman was, de Eer mogt hebben haar te komen begroeten, en verkreeg lichtelyk de vryheid daar toe; Dit geschied zynde, wierd *Matthai* zoo smoorlyk op de bevallige *Klotilda* verliefd, dat hy het Geluk van zyn Meedevryer met nydige ogen aanzag: *Weest niet ongerust* Frind zeyde *LUDEMAN* tot hem, *Ik heb nog geen Lust om te trouwen, gy kunt met de Buid gaan stryken, als gy haar krygen kunt!* Zy begaven haar daar op na hun Planetekundige Meester, om hem over dit geval nader te raadplegen; *Zunterbach* welke uit de *Horoscopen* der beide Jongelingen voorzien had wat 'er ten dezen opzichten gebeuren moest, begon hartelyk te lagchen: zeggende, dat zy zich geen van beide over dit Mingeval behoorde te bekommeren, aangezien *Klotilda* binnen korte tyd sterven zou: Inderdaat de uitkomst beantwoorde wel haast aan deeze Orakelspraak, want dit Lieftalig Meisje overleed zes weken daar na, aan de Kinderziekte.

Na dat *Matthai* zyne Studie volbracht, tot het Doctorfchap gepromoveert, en vervolgens na *Haarburg* gekeert was, verbleef *Ludeman* nog ruim twee Jaren op de Academie te *Jena*, gedurende welke, hy zyn tyd tusfchen het vermaak, en de beoeffening in de verheven Wetenschappen waar toe hy hem bepaald had, zeer

oordeelkundig wist te verdeelen; Ondertusfchen gebeurde hem op een avond eene onaangename ontmoeting in den Schouwburg, welke ten zynen kosten ftof tot fcherts leverde, en waar door hy zonneklaar betoonde tot het Heldendom niet gebooren te zyn. — Zie hier hoedanig volgens zyn eige verhaal het geval zig toegedragen heeft.

De Hoogduitfche Schouwburg die flegts gedurende de vier Wintermaanden meest ten vermaak van het groot aantal Studenten te *Jena* gedooft word; was op een tyd dat men één nieuw Treurfpel vertonen zou, opgepropt van Aanfchouweren: Alle de *Loges*, de zit, en ftaanplaatzen waren bezet. *Ludeman* die toenmaal volgens zyn voorgeven niet alleen fterk befchonken, maar nog weinig bedreven in de gemaniertheid van de zogenaamde *Beau Monde*, of *Groote Waereld* was, nam plaats in één *Loge* welke door twee andere Studenten, en een gelyk getal Dames afgehuurd waren; Men verzocht hem beleefdelyk die te willen ontluimen, maar hy weigerde het volftrekt, zeggende dat hy zyn Plaats voor geen kleuters van Piskouzen wilde ruimen, en dat zyn geld zoo goed was als dat van een ander: Deeze onbefchofte taal deed een der Studenten den Degen trekken, om hem met geweld te doen verhuizen: Dog de Stads Soldaten daar gefield om alle ongeregeltheden te beletten, aanftonds tot zyn ontzet toefchietende, bemiddelde de zaak, op een wyze, dat zy zig alle vyf heel bekrompen in de *Loge* moeste behelpen. Ondertusfchen kwam de Student die den Degen getrokken had wegens het ondergaan affront aan de Dames, hem den volgende Morgen heel vroeg tot één tweegevecht uitdagen; *Ludeman* die nimmer in de Dans, of Schermfcholen verkeert had, en hem dus gansch ongefchikt tot het bywonen der Saletten, en het behandelen van blank geweer gevoelde, poogde zig door allerley invloedvindende redenen van dit onvermakelyk kortswyl te verfchonen, maar door de bedreiging van Stokflagen in zyn eige kamer daar toe geperst zynde, beloofde hy zyn tegenparty tegen vyf uren des namiddags ter beftemder plaatze buiten de Stad te zullen verfchynen: Hy verfcheen 'er ook op de bepaalde tyd, dog uit benaauwdheid etter en bloed zwetende, over den uitflag welke deeze roekelozen ftap voor hem ten gevolg hebben kon. De Student die hem had uitgedaagt, en één Edelmoedig Carafter bezat, zyn angst bemerkende, moest 'er in zyn vuist om Lagchen; waarom hy heimelyk befloot, hem met de fchrik vry te laten, zoo dra men

van weerskanten van Leer getrokken had: Onderwylen had *Ludeman* een List bedagt, die wonder wel gelukte, maar die hem onder brave Luiden luttel eer toebracht.

Op de plaats komende, daar men het verschil door middel van het Rapier beflisfchen moest, trok den Uitdager met eene nageboofte verwoedheid het eerst zyn Degen; zeggende, *Sta vast Myn Heer, daar moet Bloed vergoten worden!* Die dreigtaal verschrikte de beangfte *Ludeman* dermaten, dat hy twee pasfen agterwaards week, en vol benaauwtheid uitriep: *Zoo fchielyk niet Myn Heer, — Om te tonen dat ik nog u Bloed vergieten, nog u doden wil, mag ik lyden dat 'er één wonderwerk gefchied, en dat myn Stale Kling dadelyk in één houte verandert!* — Daar op desgelyks van Leer trekkende, zag zyn tegenparty vreemt optekyken, dat hy inderdaad maar een Degen met een houte kling had. De kans dus te ongelyk zynde, moest hy over deeze raare uitvinding lagchen; Zy ftaken vervolgens hunne Degens weder in de fcheede, en verzoende aanftonds zoo vrindlyk, dat zy te zamen Stadswaards keerde, en met elkanderen dien avond de twist in een Wynhuis afdrongen; Evenwel wierd dit sneedig bedryf van *Ludeman* in de Koffyhuizen ruchtbaar geworden zynde, door een ygelyk gelaakt, en onder de Studenten voor een blohartige daad uitgekreten: — *Hoe!* zeyde hy eens tegen één Windbuil die hem openbaar voor een Blodaart fchold, *was het by den feldrement niet vry beter zulk één List te gebruiken, dan my voor plezier één knoopsgat in myne Darmen te laten maken?*

Vier Jaren verlopen zynde dat *Ludeman* op de hooge School te *Jena* verbleven waare, fcheen hy nu reeds zoo verre met zyne Studie in de Schriften van den vergoden *Paracelfus*, en in de Beginzelen der Stookkunde, als meede in de Natuur en Sterre-voorzegkunde gevordert te zyn, dat hy gepaart met de wonderbare en onbegrypelyke voortgangen welke hy zedert deeze vierjarige Academie-Oeffening' in de takken der Geneeskunde gemaakt had, hem in ftaat bevond, als *Candidaat* te doen aanneemen, en binnen zes Maanden tyds zyne Promotie als *Doctar* in de *Medicynen* tot ftand te brengen; Wanneer hy tyding kreeg, dat zyn Grootvader onverwacht en fchielyk was overleden, het geen hem verplichte ongepromoveert naar *Haarburg* te keren.

By zyn aankomst aldaar, bevond hy de huishoudelyke zaken van zyne overledene Grootvader gansch ongunftig gefchapen; Want behalven, dat dezen Oude Man, zedert de drie laafte Ja-

ren van zyn leven, door Bankroeten, zwaare slagen in zyn Koophandel had ondergaan; Zoo had hy onbedenkelyk veel schulden voor de Leërbereider zyn Zoon, de Vader van onzen *Johan Christophorus*, die eenige Maanden te voore gestorven was, moeten voldoen: kort om, het Hammetje was gelyk het spreekwoord zegt, genoegzaam gekloven, zoo dat na betaling van de Doodschulden en andere Boedellasten, niet meer aan zuivere bare gelden overschoot dan ongeveer 180. stuks Ducaten, en wat oud Zilverwerk dat weinig te beduyden had, en 't welk hy nog verplicht was te deelen met zynen Broeder, die nevens hem de enige Erfgenamen van zyn Grootvader waare, als zynde zyne overige Broeders en Zusters gedurende zyn vierjarig verblyf te *Jena*, ten getalle van zes overleden.

Zodanig een waereldsche wisselvalligheid of liever onaangenaame omwenteling van zaken, welke juist zyne oogmerken niet schenen te begunstigen, benam hem daarom den moed niet, maar betuigde voor een tijd meer of min die aangeboren trots, welke hem steeds bygebleven is, en die zelfs zyne vertrouwelingen en beste vrienden als een hatelyk deel van zyn Character in zyn Levenstyd billyk in hem gewraakt hebben; Immers zulke Bewonderaars van zyne peilloze kundigheden in de *Voorzegkunde* en *Waterbekyking*, welke ongeveleid met hem te werk gingen,

Zag het Fortuin de jonge *Ludeman* ten aanzien van Rykdommen hem een poos met de Nek aan; De oprechte vrindschap veel zeldzamer en vry beter dan het Blanketzel van den klinkende Afgod, welke zonder deucht en verstand slegts een dolle Hond is die zyn eige Meester byt, wierd hem aan de andere kant, als een onwaardeerbaar kleinnoot toegezwaaaid: *Matthæi* die in de Geneeskunde veel opgang te *Haarburg* begon te maken, en zedert aldaar ryk getrouwd was, dwong hem zoo te zeggen, niet alleen om zyn intrek aan zyn Huis te moeten neemen, maar onderweez hem eenige Maanden lang zoo wel in de grondregelen der *Waterbekyking*, dat hy daar door in die kunst tot de volmaaktheid geraakte.

Men kan wel denken dat *Ludeman* te eergierig om van de Gastvryheid, en edelaartige handelwyze van zynen Vrind een onverschonelyke misbruik te maken, schroomde om by aanhoudendheid op de Beurs van de weldadige Geneesheer *Matthæi* te blyven teren; Dit was vervolgens de oorzaak, dat hy gretig aannam den voorflag welke hem by Briefwisseling gedaan wierd, door zyn oude

Leermeeſter, de beroemde *Aſtronomiſt* ZUNTERBACH, om dezen groten Man te verzellen in een Reistoelt die hy beſloten had door zommige Landen van *Europa* te doen, ten einde volgens zyn bedoeling een voorraad van geleerde Waarnemingen rakende de *Planeetkunde* te zien verkrygen, en ter zelve tyd te midden dier onderzoekingen, hen door vermakelyke Avanturen, als vrolyke Reizigers te verluſtigen: Gelyk men onmiddelyk uit de navolgende gedenkwaardige verhalen beſpeuren zal, dat zy in beide deeze betrekkingen hun doelwit kwamen te bereiken.

Een aartige ontmoeting bejegende de beide Aſtrologiſche Reizigers aanvankelyk in het doortrekken van eene kleine Stad in *Duiſchland*, van waar zy voornamen hen regelregt naar *Parys* te begeven; *Zunterbach* door de Waard van hun Herberg onderricht zynde, dat 'er den avond van hunne aankomſt een *Bal* in de *Comedie* voor den Adel zou gegeven worden, wenſchte zulks uit de grap eens bytewonen, en begaf zich met dat oogmerk in geſelſchap van *Ludeman* derwaards: Men vroeg hem aan den ingang, of hy ook van Adel was? — Neen zeide ZUNTERBACH wy zyn het geen van beide; Maar vraagt eens aan de Heeren en Dames van het Bal of de Geleertheit hier niet tegen den Adel dom kan opwegen! Deeze ſcherpzinnige vraag overgebragt zynde, bekoorde het Adelyk Geſelſchap dermaten, dat zy in hoedanigheid van Vreemdelingen op een hofvelyke wyze wierden binnen geleyt. (h)

Hoewel *PARYS* de namen draagt van het *Paradys* der Vrouwen en het klein *Athenen* van Kunſten en Wetenschappen voor Geleerde Mannen; vonden onze reizende Planeetbeſchouwers weinig ſmaak in deeze groote Waereldſtad. Niet flegts ter oorzaake van het gewoel, de woeste Levensmanier, de alteverregaande wellevendheid, en gevaarlyke Galanterye, welke zoo wel onder de Groten, dan onder het Burgerſchap meerendeel plaats hebben: Maar byzonder ook om dat *Zunterbach* ſchoon in alles bedreven,

al-

(h) Een zoortgelyke ontmoeting verhaalt de Heer *Voltaire* in één zynen werken van vernuft. — Een Franſch Kolonel (zeft hy) kwam enige Jaren geleden te *Brusſel*, en niets wetende waar meede zich bezig te houden, wilde hy naar de Stads *Aſſemblée* gaan; Men zeide hem dat dezelve by eene *Princes* gehouden werd — Dat kan wel wezen antwoorde hy, Wat gaat dat my aan? — Ja maar daar komen niet anders als *Prinſen*, Zyt gy ook één *Prins*? vroeg men hem. — Kom, kom hernam de Kolonel al boertende, de *Prinſen* zyn zoo kwaad niet als men ze afſchilderen wil; Ik had 'er voorleden jaar een douzyn van in myne Zykamer, toen wy deeze Stad met de Wapenen ingenomen hadden, en zy waren zoo zoet als zuyker.

alleen een gebrekkige kennis van de Fransche taal bezat, en *Ludeman* die in 't geheel niet sprak, als hebbende zedert zyn vroege Jeucht, tot aan het einde zynes Levensdagen, zulk eene berispswaardige weerzin tegen de Fransche spraak betoond, die hem naderhand in zyn beroep als Geneesheer nadelig was. — Waarlyk één bescpottelyk gedrag, welke de onwetendheid koesterd: Want wat kan één onderzoekend verstand, die zich aan de Maatschappy nuttig wil maken, tog door aanwinning van een overvloedige kundigheid verliezen? Onderwylen dat zy in het praalryk gebied van de beste der Menschevrinden, en men mag 'er onbescroomt byvoegen, in het Ryk der Edelmoedige Voorstanderen van allerley Kunsten en Wetenschappen verbleven, geraakte *Zunterbach* in kennis met verscheide Geleerde Eeuwelingen, en vermaarde Kunstenaaren waar van die Hoofdstad doorgaans krielt; Deeze soort van kennismaking zoo eigen onder de Letterminnaren van alle Gewesten, dog zonderling onder de Fransche Lantaard, als een uitwerkzel van hunne beleefde oplettentheden voor de Buitelanders, gaf vervolgens aanleiding dat de jonge *Ludeman* die het vermaak beminde, na de Moode van *Parys*, met één zekere getrouwde Daame, wiens Naam voor de Eer van de Sexe, hier opzettelyk verzwegen word, in één zeer raare verstandhouding geraakte, waar van de gevolgen al vry zonderling waren: Onaangezien het een bekende zaak is, dat ieder getrouwde Vrouw te *Parys*, zelfs onder de deftige Burgerstand, uit krachte van de wetten der Fransche wellevendheid het recht heeft, met kennis van haar Man een Minnaar te hebben, en deeze zich daar tegen met een Matres te mogen vermaken.

De bekende Geneesheer P * * * voorheen Lyfarts van *LODEWYK de XV.* onder de bestiering van den beruchten Staatsdienaar *Kardinaal DE FLEURY*, was behalven een groot Natuurkenner, onder anderen geen minder ervaeren Starrekundige; Deeze welverdiende roem wierd hem dikwyls betwist door *Myn Heer van G . . .* één aanzienlyk en bemiddelt Man, ter dier tyd pronkende met de algemeene Lofspraak van een der beste *Astronomen* van *Frankryk* te zyn, en die twist liep zomtyds tusfchen die beide Geleerden, schoon anders boezemvrinden, zoo hoog, dat ze door de Gemalinne van de laaste, een jonge, beminnellyke en galante Dame die van zesfen klaar was, moest bygelegd worden: Dog terwyl *Mevrouw van G . . .* meest altyd het vonnis ten nadeele van haar Gemaal velde, misfchien om dat zy de welgemaakte Geneesheer

heer P * * * beter na haar smaak bevond, wilde hy zich niet langer in geschilzaken van dien aart, aan de grillige uitspraak van zyn Vrouw onderwerpen. Wat hier van zyn mag, dit is onder tusfchen gewis, dat *Myn Heer van G . . .*, zulk een partydige voorkeur weinig beviel, waerom hy zedert de aankomst van *Zunterbach* te *Parys* besloot, hem voor Rechter in alle voorvallende Astronomifche verdeeltheden tusfchen hem, en zynen dubbeide Vrind P * * * ontftaande, eens vooral aantestellen; Inderdaad de gelegenheid mangelde niet, dat dezen wonderverlichten Eeuweling van beide kanten aangezocht wierd, om Bemiddelaar te zyn van één opgeraapt gefchil, 't welk onder die twee Fransche Geleerde ter zaake van de aanftaande verfchyning eener *Komeet*, of Staartftar nieuwelings was opgeweld, en waar van de omftandigheden te merkwaardig zyn om verzwegen te worden.

Aangezien *Myn Heer van G . . .* uit ftyfhoofdigheid volftrekte dreef, dat 'er zich binnen korte dagen één *Komeet* digt by de *Kreeft* vertonen moest, terwyl de Geneesheer P * * * fttaande hielt dat de *Teloscoop* geen fchyn, of fchaduw daar van openbaarde, wierd *Zunterbach* ter beflifing van de Proef geroepen, welke men deswegen des Nachts zoude nemen op het *Observatorium* gepiaatst aan den uithoek van een groote Tuin, ager het Huis van den eerste gelegen; De kundige Bemiddelaar verklaarde openhartig, dat *Myn Heer van G . . .* in zeker opzicht geen ongelyk had, nadien 'er zich werkelyk veel waarfchynlykheid opdeed van eene aanftaande verfchyning van één Staartftar aan het Firmament, maar dat het nog eene merkelyke tyd kon aanlopen eer dit gebeurde, en dat het juifte tydftip daar van met geen volflage zekerheid kon worden bepaalt: De Fransche *Astronomist* bleef echter hartnekkig aandringen dat zulks binnen 2. of 3. uren gefchieden moest, zoo dat 'er befloten wierd den uitflag ongeacht het guure Jaargetyde geduldig aftewachten. *Ludeman* die zyn Meester in die Nachtbefchouwingen verzeld had, begon door de ftrenge Lucht koud te worden, en het verdroot hem onder aanhoring van alle de twistredenen waar van hy niets verftond, daar langer te blyven; waarom hy heimelyk wegfloop, en by *Mevrouw van G . . .* (die ook geen behagen in zulk flag van Nachtvermaken fcheen te fcheppen en daarom in haar Salet gebleven was) een kop weltoebereide Water-chocolaat ging drinken.

Hoe, of op wat wyze die niet minder bevallige, dan galante Dame, hem onder het Chocolaat drinken deed begrypen, dat men

in het Minschool met vry minder ongemak , en ongelyk groter verrukkelykheid zich met de bespiegeling van een ander soort van *Komeet* bezig kon houden , is iets dat steeds een ontknopelyk raadzel blyft ; Dit altoos is zeker , dat 'er geen *Teloscoopen* ter ontdekking van de bedoelde Staartstar aan de Vrouwelyke Hemeltrans in dit geval nodig waren : Dat is te zeggen , dat beide zoo wel *Mevrouw G . . .* als de jonge *Ludeman* ongemeen voldaan over hunne manier van Astronomische waarneemingen , nog bezig waren elkanderen van vreugde te omhelzen , toen haar Gemaal met *Zunterbach* en de Geneesheer P * * * al grommende binnen trad , zeggende dat hy zich onmogelyk in de kunst bedriegen kon , maar dat zyn *Teloscoop* gefeilt had. — *Dat is waar Heeren* , zeide de volgeestige Dame , *Myn Gemaal heeft ditmaal gelyk , en Myn Heer P * * * toont dat hy den Bal byster mis geslagen heeft ; want deeze jonge Heer , en ik , hebben in dit Salet , zonder Teloscoop , en schier met het bloote Oog de Komeet duidelyk kunnen zien !* By geluk wierd 'er toenmaal op de dubbelzinnigheid van deeze veelbeduidende uitdrukking door niemand van het Gefelschap gelet.

Het bleef hier niet by , want *Ludeman* verzot geworden om de onfeilbaare Proeven aangaande de Saletstar by *Mevrouw van G . . .* te hervatten , verzuimde niet geduurende zyn kort verblyf te *Parys* haar dagelyks te bezoeken , en wierd voor die zorgvuldige oppassing met zulke aanmerkelyke Giften door deeze Dame beschonken , dat hy 'er ter verwondering van zyn Leermeeester *Zunterbach* een pragtig figuur van sloeg ; Ondanks de grootheid van zulk eene flikkerende Fortuinstaat , welke hem van een voordelig vooruitzicht scheen , geviel het dat hy op een avond van zyn gewoon Astronomisch bezoek huiswaards willende keren , door drie gewapende kaerels op de straat aangegrepen , en vervolgens tegen wil en dank gedwongen wierd in één daar gereedstaande Huurkoets te treden , met welke men hem naar een wyk in de Stad voerde , alwaar hy verscheide Leden van het Parlement , en Koninglyke Amptenaren van het Kabinet , ter zyner verhoring vergadert vond : Men ondervroeg hem , of hy ook deel had aan straffschuldige correspondentie met de Vyanden van de Kroon , als zynde *Frankryk* destyds in een zwaare Oorlog gewikkelt. *Ludeman* beriep zich tot zyn verdediging op de getuigenis van *Zunterbach* ; Deeze ontboden zynde , beleet de beweegoorzaak van zyne Reis en die van zyn Leerling : En terwyl hier door de onschuld van *Ludeman* middagklaar bleek , wierd hy opstaande voet kost

en schadeloos ontflagen; ondertusfchen vernam hy na zyn ontflag, dat den zelfde avond van zyne oplichting *Myn Heer* van G... en zyne Gemalinne op vermoeden van verboden correspondentie buiten 's Lands gehouden te hebben, gelyktydig gevat, en in de *Bastille* in hegtenis gebracht waren, daar *Meyrouw* van G... het verlies van haaren Minnaar, en de *Komeet*, door een tranenvloed beschreyde. (i)

Zunterbach weinig geveid met zodanig eene onbehagelyke wederwaardigheid, welke Perzonen van bedaartheid en gezond verftand eer affchrikken dan aanmoedigen om een lang verblyf te houden in een Land, alwaar in tyden van Oorlog het Staatsbewindfchap op bloote verdenkingen zoo volvaardig fcheint, om onfchuldige Reizigers by de kop te vatten en zomtyds in den Kerker te werpen; verhaaste uit die beweegreden voornamelyk zyn vertrek uit het Fransche Ryk, na alvorens de jonge *Ludemman* fcherpelyk te hebben beftraft over één ftap van onvoorzichtigheid, welke nochtans ten aanzien van derzelver onvoorzienne gevolgen, ten zynen opzichten geheel onlaakbaar en gispeloos was.

Alles aantehalen wat hun vervolgens in de tweejarige Reistocht ontmoet is, zou waarlyk buiten het kortbondig beftek dezer *Levensbefchryving* gefprongen zyn; Waerom men zich flegts beperken zal, tot het verhaal van de gedenkwaardigfte Byzonderheden die haar hier en daar in het doortrekken van vreemde Landen, en byzonder in de tyd van hun verblyf te *Venetien*, *Napels*, *Roome*, *Wenen*, *Berlin*, en in zommige plaatzen van *Holland* bejegende.

Op de aankomst van ons tweetal Reizigers in de eestgenoemde Stad, waren juist de Vastenavonds-vermakelykheden aldaar begonnen, by hoedanige tydsgelgentheid alle andere Steden van *Europa* in

(i) Men weet dat de *Bastille* te *Parys* een ongenaakbaar Staatsgevangenhuis is, alwaar verſcheide beruchte Mannen van den Tabbeid en den Degen, zedert inzonderheid een Eenw in hoedanigheid van Staatsgevangenen opgeſloten zyn geworden: — *Voltaire* die na het begrip van het Fransche Hof wat al te losbandig de vrye teugel aan zyn Pen geviert had, ontwierp 'er, ſchoon van alle noodzakelyke Materialen berooft, grotendeels zyne *HENRIADE* in zyn geheugen; Een Kunſtſtuk dat hy vervolgens in *Engeland* voltooit heeft. — De zo veel gerucht gemaakt hebbende Rechtsgeleerde *Linguet*, voorheen Advocaat voor het *Parlement* van *Parys*, het ſlachtoffer eener ſmoode Staatkunde geworden zynde, waar door verre de meeste, de worteloorzaak die de dryfveer van zyn Gevangenfchap was, niet begrepen; is meede een geruime tyd een Bewoonder van dit onvermakelyk Kasteel geweest, en heeft onlangs één weergaloze fraaye *Befchryving* van de *Bastille* door den druk uitgegeven, waar van men één beknopt *uittrekfel* in het *ENGELSCH MAGAZYN* van den Jaare 1783. geplaatst vind.

in kracht van vinding om het zintuigelyke van waereldlingen te strelen, voor het anderzints in Macht geknoste *Venetien* de vlag moeten stryken; De wyze van Staatsbestiering der *Venetianen* loopt zelfs toe, om de kiesheid in de uitvinding der vermaken, op zulke Jaartyden te bevorderen: Men kan derhalven zonder een Tovenaar te zyn, gemakkelyk gissen, dat de vermaakbeminende *Ludeman* verrukt wierd overal het bekoorlyke dat zyne ogen zagen, en welkers aantrekkelykheden niet zelden maar al te veel invloed by de onbedachte en nog onrype Jeucht vinden, terwyl zyne verstandige *Mentor* weinig behagen schiep in de Narrepoetzen van één heirleger Maskerade Zotten, waar van de Straten en meeste Huyzen by het vieren van zulke plechtige Jaartydperken als opgepropt zyn.

Met de jonge *Tartelli*, Zoon van één Man van die naam, die behalven dat hy tamelyk de Starrekunde verstond, inzonderheid vermaart was, wegens het uitvinden van nieuwe kunstwerktuigen, had *Ludeman* te *Venetien* kennis gemaakt; De overéénkomst van hunne humeuren en jaren bewerkte een onderling vertrouwen tusfchen hen, voor al in zaken welke de vrolykheid betrof: En terwyl de Haarburgsche Jongeling de lust be kroop, om de uitspanning der *Maskerade* bytewonen, 't welk hy nimmer in zyn Vaderstad gezien had, verzocht hy zyn vrind *Tartelli* hem hoe eer hoe beter de gelegentheid daar toe te beschikken, onderwyl dat *Zunterbach* met de Oude *Tartelli* zyn Vader bezig waren, in de Boekkamer van de laatste, een heimelyke Proef te nemen over de zamengevoegde kracht van het *Vitriool* met de *Terpetyn*, met oogmerk om dat na het ontwerp van zyn eerste uitvinder de groote *Archimedes* (k) met meerder volmaaktheid tot een brandbare stof te maken, ten einde dezelve door middel van de vederkracht, met een soort van kopere of van metale Spuiten, in een zeer verre afstand op een Oorlogsvloot, of in een belegerde Vesting op Torens en Gebouwen te werpen, zonder dat het met Water, Azyn, of Melk kon worden gebluscht.

In-

(k) ARCHIMEDUS de grootste Werktuigkundige, die immer de Aloudheid, en de latere Eeuwen voortgebracht hebben, wierd te *Syracusa* tegen het volstrekt verbod van den Vorstelyke Legergebieder die de Stad stormenderhand bemachtigde, door één vyandelyk Soldaat gedood, die het ook zyn leven kostte; Men zegt dat hy ook de eerste uitvinder der *Brandspiegelen* is geweest.

Ingevolge het verlangen van *Ludeinan*, had de jonge *Tartelli* voor hem en zyn vrind een Schoorsteenvegers gewaad afgehuurd, waar meede zy haar één Nacht na de meestvoornaame Maskerade Bals van de Stad begaven; In een derzelve gebeurde het dat een Engelsch *Milord*, (men weet niet door welk toeval) door een onbekende te midden in de Dansaal met een Dolk doorstoken wierd: Dit bewerkte zulk eene groote opschudding en ontsteltenis onder de aanwezende, dat verre de meeste Dames het Bal verlieten, en daar in door verscheide Heeren gevolgt wierden; Onder de geene welke met veel overhaasting dit voorbeeld scheenen natevolgen, waren de beide vermomde Schoorsteenvegers niet van de laatste; Dog zoo dra zy uit het Voorportaal op de straat kwamen, wierden zy door twee Dames als Herderinnen gekleed, beleefdelyk verzocht plaats in hun Koets te willen nemen, terwyl deeze bemerkte, dat zy te voet meende te gaan. Die voorslag wierd door de Avontuurzoekende Jongelingen gretig aangenomen, in de verbeelding dat zy hier door gelegentheid zouden aantreffen, al wonderlyke fraaye wingewesten in het Ryk van den Mingod te maken; Ondanks deeze herfenschimmige denkbeelden, ondervonden zy tot hunne uitterste verbazing vlak het tegendeel: Want ter woonplaatze van die Dames aangekomen, aldaar in een prachtig gemeubileert vertrek geleid, en vervolgens hen alle vier ontmaskerd hebbende, zagen zy door twee Schoonheeden tusfchen de 50. en 60. Jaren oud verschalkt te zyn; Nochtans moesten zy zich getroosten daar tot den morgenfond, onder toediening van allerhande soort van ververschingen te verblyven: Dan *Tartelli* en *Ludeinan* met veel moeite van het Gefelschap van deeze onbevallige Vrouwebeelden ontslagen zynde, waren zoo boos over hunne onvrywillige vergrypingen in dit opzicht, dat zy één emmig besloten, nimmer aan het uitterlyk gelaat van gemaskerde Herderinnen, zonder beter, en onfeilbaarder onderzoek van Perzonen, Ouderdom, en Bevalligheden gedaan te hebben, hen te zullen vergapen.

Napels was de derde der Italiaansche Staten werwaards *Zanterbach* en zyn Reisgezel hen begaven; want men heeft voorbedachtelyk geen gewag gemaakt van hunne aankomst te *Florense*, vermits 'er gedurende de korte dagen dat zy 'er verbleven, niets opmerkelyk voorviel: De Geleerde Reiziger die Arends ogen had, bespeurde ras, dat de *Napolitanen*, schoon in het algemeen van eene geveinsde en gevaarlyke ommegang, nochtans geen minder Beminnaren van de Letterwetenschappen, dan groote Meesters in

allerley soorten van roemwaardige Kunsten waren. Ongeveleid gesproken, en zonder hier de dingen met een vergrootglas te beschouwen, moet men die Landaert het recht doen, dat zy van tyd tot tyd beruchte Mannen voornamentlyk in de Schilderkunst en in de compositie van het Musiq voortgebracht hebben; Onverbeterlyk zyn ook hunne Letterkundige, byzonder de zulke, welke zoo over de Bepiegelende als Proefondervindelyke Wysbegeerte hunne Pennen hebben te kosten gelegd, gelyk onder dezelve dezer dagen glansryk uitgemunt heeft, de nooitvolprezen en byna onnavolgbare Natuuronderzoeker *ALGAROTTI*, welke na zyn samenstel op de *Newtoniaansche* Leest geschoeit te hebben, vervolgens het gebruik van de *Prisma* in het vertonen der zeven hoofdcouleuren in een overheerlyk daglicht gesteld heeft: *Zunterbach* aan het voornaame oogmerk zyner uitlandigheid willende voldoen, verledigde zig dagelyks, om verzelt van *Ludeman* alle of verre de meeste van de schrandere Geesten die *Napels* toenmaal verluisterde te gaan bezoeken, en verder zodanige Merkwaaardigheden te bezien, voor oplettende, en onderzoekende Reizigers beschouwenswaardig zynde, gelyk men daar onder by uitnemenheid begrypen kan, de *Napolitaansche* Schilkerstukken, en Fluweeltrafiekken.

Op één voormiddag kocht *Zunterbach*, daags voor zyn vertrek van *Napels* van een Vreemdeling die zeide van *Genua* te komen, en voorgaf na *Roome* te willen reizen, voor 300. Ducaten een voorraad van allerhande Kunst Instrumenten, waar onder een *Telscoop* van een nieuwe smaak, die alleen 500. Hollandsche Gulden bedroeg; De *Genitees* welke 'er deftig uitzag, en waarlyk aan zyn gelaat en manieren, één Man van eene geschikte opvoeding geleek, wist zich door de vlugheid van zyn verstand zoo aangenaam by het tweetal reizende Onderzoekers te maken, dat *Zunterbach* bekoord over de aanwinning van zulk een volgeestig Reizenoot, hem voorsloeg het middagmaal met hem te houden, zyn intrek voor dien Nacht in zyn Logement te nemen, en hem den aanvolgende Morgen in de voorgenomen Landtocht naar *Roome*, waar heenen hy verklaart had zich ter verrichting zyner zaken te moeten begeven, te willen vergefelschappen: Die voorslag na eenige bedenkelijkheid (zoo naderhand bleek voor de Leus gemaakt) door de Instrumentverkoper aangenomen zynde, vertrokken de drie Reizigers de volgende Ochtend heel vroeg te Paard uit *Napels*, hielden hun ontbyt drie uren van die Stad, en kwamen

men ten elf uren in een Dorp zeven Mylen verder, alwaar zy met gemeen overleg befloten het middagmaal te houden, midlerwyl dat haare Paarden daar eenige uren uitrusten zoude. Onder de Maaltyd vermaakte men zich met allerley kortswylende Gesprekken, die meest het onderscheid van Character tusfchen de Fransche en Italiaansche Vrouwen ten onderwerp had; Intusfchen dat men bezig was op het Defert nog een Bottel Toskaansche Wyn te drinken, had de looze Booswicht ongemerkt in de Glazen van *Zunterbach* en *Ludeman* een soort van Slaappoeder gestort, waar door zy na verloop van minder dan een quartier uurs tyds zodanig van de slaap wierden bevangen, dat zy besluiten moesten zich een poos op twee daar staande Ledikanten te werpen, terwijl de Guid hem wilvaardig toonde na de Paarden te gaan zien, en ze ter voorzetting van de tocht welke zy dien namiddag nog doen moesten, van haver te verzorgen: Dog in plaats van hier in zyn woord te houden, had hy niet zoo ras bemerkt dat zyne beide Reisgenoten zoo vast fliepen als menschen die door overmaat van drank beschonken zyn, of hy opende zonder lang te aarzelen, haare twee grote Ledere Valiezen welke op de Reis agter de Paarden gebonden, maar uit voorzorg op alle Pleisterplaatzen en Nachtherbergen daar zy verbleven, in de Kamer gebracht wierden. Hy beroofde dezelve van al het kostbare dat hy 'er in befloten vond, onder andere ook een merkelyke som aan Spaansche Pistolen, en de Kunstinstrumenten die hy aan *Zunterbach* verkocht had; Hier meede niet vergenoegt, ontfal hy hun beider Goude Sakhorlogien, Goudbeurzen, en al het gereed Zilvergeld dat zy by haar droegen, zoo dat hen niets overbleef dan een Diamante Ring van groote waarde, en een Goude Snuifdoos, dat *Zunterbach* den vorigen avond by geluk in zyne Kamizool sakken geborgen had, en dewelke de Gaauwdief waarschynelyk vergeten had te doorsnuffelen: Al de gestoole buid behendig in zyn Reismantel gestopt hebbende, begaf hy zich daar mede na de Stal, gebod dat men zyn Paard terstond zouden zadelen, betaalde de Waard een derde gedeelte van de vertering, en reed vervolgens op een volle galop weg, na alvorens hem zorgvuldig belast te hebben, zyne twee andere Reisgenoten die daar begeerde te overnachten, en wegens zware vermoeitheid eenige uren op het Ledikant wilde gaan uitrusten, niet voor tegen het vallen van den avond wakker te maken. De Waard hier meede wonderwel in zyn schik zynde, sloot zonder erg, zelfs stil de

Kamerdeur, en beval zyn volk de beide vermoeide Reizigers voor de avond difch gereed was, tog niet te ontwaken; Dog ziende dat zy nog even hart lagen te ronken toen de klok na de Italiaanfche wyze 21. Uren floeg, dat is na de gewoone tydrekening van andere volkeren, Negen uren des avonds, begon hy gerucht in de kamer te maken, waar door *Ludeman* het eerste van hen beide ontwaakte: — *Wel hoe Myn Heer zyt gy nu wat uitgerust, of wilt gy de gantsche Nacht doorfapen?* vroeg de Waard al fcherzende; *Ludeman* vraagde op zyn beurt, waar zyn derde Reisge-
noot tog gebleven was? — *Ho, Ho, die is al meer dan zes uren weggereden, en is misfchien nu halfwegen Roome, want de Vent galopeerde zoo fnel als de Sutan*, hernam hy in zyn dorpelyke taal. Dit bericht kwam *Ludeman* zoo fpaanfch voor, dat hy de vrypostigheid nam, om zyn Leermeester *Zunterbach* zonder verzuim wakker te maken, die by zyn ontwaking aan de opengebroken *Valiezen*, en het gemis zoo van zyn Urwerk als Goudbeurs fchielyk bemerkte, hoedanig het met de zaak gelegen was; zy waren verplicht den Nacht in die Dorp Herberg doortebrengen, maar dit was nog het flimfte van de Historie niet: Want behalven dat zy door gebrek aan geld hunne Landreis naar *Roome* toenmaal moeste ftaken, zoo waren zy door de aan haar gepleegde Diefstal buiten ftaat gefield, om by hun vertrek hunne gemaakte verteering in de Herberg te betalen, waerom *Zunterbach* aan de Waard zoo lang zyn Goude Snuifdoos daar voor te pand liet, enig geld tot goedmaking der reiskosten van hem opnam, en den volgende Morgen met *Ludeman* weder te Paard fteeg, en na *Napels* keerde. Aldaar verbleven zy nog zoo veel tyd als noodig waare, om de waarde van een aanmerkelyke Wiffel te ontfangen, die *Zuntenbach* tot redding van zyne zaken op een Bankier van *Jena* trok, waar na zy andermaal *Napels* verlieten, en na hunne Paarden in die Stad eerst verkogt te hebben, met een afgehuurde Postchaize naar *Roome* vertrokken; In de Zetel van den Kerkelyke ftaat aangekomen zynde, wel verftaande na dat men onderweg de verpande Snuifdoos tegen behoorlyke betaling, gepaart met een mildadig Gefchenk van den Dorpwaard gelofcht had, deden beide de beftolen Reizigers hun uitterfte best, om de eerloze en doorslepen Bedrieger, van wiens ongehoorde list zy het flachtoffer geworden waren, op het fpoor te krygen: Maar ondanks alle vlytige navorfchingen ten dien opzichten aangewend te hebben, konde zy zyn fchuilplaats, en veel minder iets aangaande haare gestolen

goederen onderscheppen. Ondertuschen deed het verhaal van dit zonderling Geval niet onduister zien, dat de zogenoemde *Fransche Slaapverwekkers* welkers vernuftige, dog doemwaardige misdryven over weinige Jaren niet alleen de Hoofdstad *Parys*, maar genoegzaam het ganiche Ryk, enige Maanden ontrust hebben gehad, de eerste niet waren, die soortgelyke gruwelyke en strafverdienende kunstgrepen van de *Cartousiaansche* Studie uitvonden, aangemerkt deeze dubbeldgestaafde Gebeurtenis, zoo te zeggen by den aanvang van de tegenwoordige Eeuw al is voor-gevallen, agtervolgens het geen men by een zeker *Napoli-taanfch* Geschiedfchryver geboekstaaft vind, en naderhand uit loutere Lefhebbery door *Ludeman* zelfs, by zyn wederkomst te *Haarburg* opgetekend, en by wyze van een Reizend Dagregister aan zyn oude Academie Vriend *Doëtor Matthæi* fchriftelyk overgelevert wierd.

Het praalziek *Roome* was destyds in zyn volle Luifter; De *Kardinaal ALBANI* kortelings tot het Pausfchap onder de naam van *CLEMENS* de XI. verkoren, deed Eer aan eene naauwelyks ontloekte Eeuw, waar in de ftralen eener lang bewolkte Geleertheid begonnen doortebreken, en die hem misfchien daarom overwaardig geoordeelt had, met het Purper bekleed te worden: Geen wonder! Men kan zonder vergrotende Loffpraak van dezen Opperherder des Roomfchen Stoel getuigen, dat hy één Voorftander van de Letterwetenschappen, en daar in zelve, één der voorname Lichten van onze Eeuw geweest is.

Nademaal de klank der beroemtheid van doorluchtige Oorlogshelden, en niet minder die, van zeldzame geboren Wonderverftanden, doorgaans tot aan de vier uitterfte hoekpalen van den Aartkloot overvliegen, bleef de aankomst van den palmbekroonde *Astronomist* onder de Geleerde te *Roome* niet lang onbekent; Men beschouwde hem als een *Mecenas* in de Sterrevoorzegkunde, kort om, als een Man, wiens weergade in de Planeetkennis te dier tyd fchier nergens gevonden wierd, en in die onopgeveyzelde hoedanigheid, kwamen het kern der Geleerde Mannen welkers roem zedert lang in de Pauselyke zetelplaats gevestigd waren, *Zunterbach* dagelyks aan zyn Logement begroeten: Om van alle de ontmoetingen niet te gewagen, waar toe deeze onophoudelyke Bezoeken veelmalen gelegentheid gaven, zullen wy flechts met natuurlyke, en ongeblankette verwen gaan kleuren, één wetenswaardig voorval met één zeker *Bifchop*, die aanleiding gaf dat
bei-

beide *Zunterbach* en *Ludeman*, ter gehoor en handkus by *Paus CLEMENS* wierden toegelaten.

In het tegenbezoek dat de regelen der wellevendheid vereischte aan dien Prelaat te moeten doen, viel de redenwifeling over verschillende onderwerpen van aangelegenheid, dog meest over het geen de kunsten en wetenschappen betrof: — „Ik wil met vermaak hulde doen aan de Geleertheid zeide de *Bisfchop*, en ik bemin Mannen van ongemeene kundigheden; Maar voor een *Aftrologist* die de onfeilbaarheid zyner voorzeggingen alleen op de Planeetkunst bouwd, heb ik even zoo veel achting, dan een weldenkent Mensch voor een dronke Schoenlapper, of voor een zwetende Kwakzalver heeft. — Dit kan waar zyn beantwoorde *Zunterbach*, met een koele houding, maar gedoog dat ik u vragen mag, of uwe *Eminentie* (1) niet van denkbeelden veranderen zoude, als ik, in het geval dat gy besluiten kon u *Horoscoop* te doen trekken, u wist te zeggen wat u alreede gebeurd is, en nog gebeuren zal? — Het laaste zou by my voor geen vast gevolg van het eerste doorgaan, vermits geen fterveling znlk eene onbegrensde kundigheid bezitten kan, hernam de *Bisfchop*; — Om uwe *Eminentie* van zyne ongelovigheid te genezen, zoo wil ik op ftaande voet hier van de Proef nemen zeide *Zunterbach* al meesmuilende: — Zeer gaarn hervatte de *Bisfchop*, trek vry myn *Horoscoop*; Ik zal ophouden ongelovig te blyven, zoo dra ik overtuigd zal zyn.” — *Zunterbach* vervolgens zyn doopnaam en geboorte Uur afgevraagd hebbende, gebruikte ten zynen opzichten het *Gnoti Seauton*, en uit zyne *Nativiteit* der Planeten in het trekken van zyn *Horoscoop*, ontdekkende niet alleen wat hem zedert zyne Geboorte wedervaren was, maar het geen zyn Levensrol besluiten moest, openbaarde hy hem het eerste, en verzweg voorbedachtelyk het laaste; De *Bisfchop* beleet dat alles de waarheid was, voor zoo ver de gebeurde zaken betrof, dog begeerde toen iets meer te weten: — Wel nu zeide *ZUNTERBACH*, als ik alles zeggen moet wat ik ontdekt heb, zoo weet, dat uwe *Eminentie* binnen korte tyd de Kardinaalshoed zult verkrygen, en dat de bekliming tot deeze Waardigheid, de voorloper van u Dood zal zyn, want

(1) Deeze Eertitul word aan alle de Zeventig Kardinalen te Roome, en elders gegeven, gelyk ook aan de vier Bisfchoppen die de post van Staassdienaren, of Geheime Raden bekleden, en de vrye toegang tot het Pauzelyk Paleis hebben.

gy zult driemaal vierentwintig uren daar na sterven! — De *Bischof* begon luidkeels te lagchen, en verhaalde dit geval al spottende aan den *Paus*, die benieuwd om deeze beruchte Hemelloop-Onderzoeker te zien, de beide Reizigers ontbood, en ter gehoor in het Pauzelyk geheim Kabinet toeliet. Na een kort gesprek zeide den Ouden Vader tot *Zunterbach*: „Neem niet kwalyk *Myn Heer* den „*Astrologist*, uwe uitgestrekte kundigheid in de voorzegkunde komt „my wat bedenkelijk voor; Maar om een vaste Proef van uwe „Wetenschap te nemen die niet misfen kan, zoo zal ik den *Bis-* „*schop*, gelyk ik lang voorgenomen heb, eerdaags tot het Kar- „dinaalschap verheffen, en dan zal men uit de gevolgen eerst „zien, op welke gronden u kunst berust.” De *Bischof* nevens veele andere buitenlandsche Prelaten die Gunstelingen van het *Vaticaan* waren, minder dan één Maand daar na, tot *Kardinaal* benoemt zynde, storf inderdaad drie dagen na zyne benoeming aan eene Beroerte, op het ogenblik dat hy meende in zyn Koets te stappen; Men zegt dat de *Paus* hier over ontzet, zedert veel aanmerking voor *Zunterbach* betoonde, en dat zulks de oorzaak was, waerom hy door het *Hof* van *Roome* met een Jaarwedde van 400. Ducaten gedurende zyn leven wierd beschonken: Altyd dit is zeker, dat zulks de allereerste wiskunstige Les was, welke *Ludeman* van zyne beroemde Meester in het trekken van den *Horoscoop* heeft geleert, gelyk hy geen zwaarigheid heeft gemaakt meermalen volmondig te bekennen.

Niet lang voor hun vertrek van *Roome* bejegende *Ludeman* op klaren dag aldaar op de straat één wonderlyk, dog te gelyk zulk één schrikverwekkend voorval, waar door hy oogfchyglyk in Levensgevaar geraakte; Zie hier hoe de zaak, voor zoo veel het verhaal daar van in geheugenis gebleven is, zich heeft toegedragen: Een afgehuurde Moordenaar, die men daar zoo wel als te *Lisbon* voor een kleine ftuiver geld bekomen kan, doorftak met zyn Ponjaard een deftig Inboorling die hy ontmoete op de groote Marktplaats daar het altyd van volk krielt, en ontvluchte met veel vaardigheid onder begunstiging van het gedrang der voorby-gangeren, om zich op een nabygelegen Kerkhof, of misfchien in zodanig een Klooster te begeven, welke drie dagen lang, het ontschendbaar recht van vrydom aan een Manflager, ook by oogluiking meest aan Moordenaren geven. — *Ludeman* die op dat tydstip daar voorby kwam toen de Moord gepleegt wierd, en het zaamgevloeid volk de Moordenaar van alle kanten ziende na-

nalopen , wilde desgelyks een proef van de gezwintheid zyner Beenen nemen , alleen uit bloote nieuwsgierigheid , om te zien waar hy wedervaren zou. Hy was inderdaad de Moordenaar zoo kort op de hielen , en zoo naby genadert , dat hy hem bykans met een Piek van zeven of acht voeten lengte bereiken kon : Weshalven deeze om met meer gemak te ontkomen , onder het lopen zyn korte Mantel , en bebloede Ponjaard op de straat vallen liet. *Ludeman* door onbezuistheid daar over gestruikelt zynde , wierd door het nalopend volk , welkers woede door het aanschouwen van de Moort ontvlamt was , voor de Moordenaar aangezien , als zodanig wegens het vinden van het nog van bloed rokende Moord Instrument aangegrepen , van alle kanten geplukt , gescheurd , geslagen , en ten laasten met geweld naar het Gevangenhuis gesleept ; toen daar toevallig een bejaard Heer in een Koets voorby rydende gelukkig geheugde , die gemartelde Jongeling in zyne dagelyksche bezoeken by *Zunterbach* ontmoet te hebben , waerom hy vervolgens tot zyn ontzet toefsprong : Hy redde hem vaardig uit de handen van het schuimbekkend Graauw , zeggende , dat hy een vreemdeling en één fatzoendelyk Reiziger was , en dat hy Borg voor zyn perzoon bleef. Dan terwyl men op nieuw begon te roepen , *sla dood den Hond , Hy is een Geus !* plaafte hy *Ludeman* met zich in zyn Koets , en bracht hem na het Logement daar *Zunterbach* zyn intrek genomen had ; De goede Man stond byster verslagen over de verwilderde en deerlyk gehavende toestand van zyn ontstelde Leerling , die zedert deeze onbevallige ontmoeting de straten van *Roome* zonder van iemand verzelt te zyn , niet meer betreden wilde.

Aanmerkenswaardig was ook de onvoorziene of om beter te zeggen de vermakeloze verschalking die *Ludeman* als door een samenloop van opééngeftapelde verdrietige wederwaardigheden te *Wenen* door een bende Wervers onderging , en waar door hem het bekoorlyke der bereistheid steeds onsmakelyk wierd gemaakt ; De rampen des Oorlogs welke zedert meer dan vier Jaren de meeste Landen en Volkeren van *Europa* gevoelde , bewerkte een schaarsheid van Krygsvolk in het Keyzerryk , waar door men het zy door list , of geweld alle jonge Manschappen zoo Inboorlingen , als Buitelanderen tot den Krygsdienst dwong : *Ludeman* in zyn Jeucht van eene ryfende en welgemaakte gestalte zynde , beviel de doortrapte Wervers zoo wonder wel na hun zin , dat ze ter bereiking van hun oogmerk en om het aantal van hunne geworven Recruten

te vergroten, beflooten gebruik te maken van een kunstgreep, die boven haare verwachting gelukte. — Om hem in het net te lokken, bespieden zy de tyd wanneer hy alleen uitging, en op een namiddag dat hy een wandeling buiten de Stad was gaan doen, terwyl *Zunterbach* by een oud Vriend op het Middagmaal was gebleven, wierd hy stapvoets gevolgt door een dezer looze Wervers die als een *Abt* verkleed was, en zeer goed Hoogduitsch en Latyn sprak; Onderwyl dat *Ludeman* een poos stil bleef staan, om het nieuw gebouwd Lusthuis van den *Prins* van K * * in zyn oppervlakte te bekyken, ging de gewaande *Abt* hem met een statige stap voorby, groete hem in 't voorbygaan heel beleefd, en vervolgde steeds zyn wandeling even langzaam, tot dat hy op den afstand van ongevaar tien of twaalf schreden van hem, plotzelyk aan de voet van een Boom als een Dood Mensch nederviel: *Ludeman* hier over verbaast, naderde uit meedelyden tot zyn bystand, vraagde wat hem schorte? *Myn Heer* den *Abt* antwoorde in de Latynsche taal, dat hy niet wist, door welk toeval hy zoo schielyk bevangen werd, of wat hem deerde, maar smeekte hem met een flauwe stem, hem in zoo verre de behulpzaame hand te willen bieden van hem in de Stad naar zyn Logement te geleiden. De verschalkte Jongeling nergens geen vermoeden van kwaade gevolgen uit dit rechtmatig verzoek opvattende, voldeed volvaardig aan zyn verzoek, ondersteunde hem onder den arm, en mischien uit een verkeerde Eerzucht een blyk van zyne bedreventheid in de Geneeskunst willende geven, raade hy de Patient hem alvorens by de eerste Chirurgyn de beste te doen aderlaten, vermits het hem toefcheen een soort van Be-roerte te zyn; De *Abt* volgde zyn raad, en liet zich ordentelyk eenige oncen bloed aftappen: Waar na *Ludeman* hem vervolgens met een Haurkoets na zyn Logement verzelde. Daar komende, vonden zy in een beneden vertrek iemand als een Officier gekleed, die hy voorgaf zyn Neef te zyn, en aan wien hy al stamelende verhaalde het ongeluk dat hem gebeurt was; Deeze bedankte toen feestelyk de bedrogen *Ludeman* voor de dienst aan zyn Neef bewezen, verzoekende, onderwyl dat men den *Abt* in een ander vertrek na Bed bracht, of ten minste veinsde zulks te doen, de Eer te mogen hebben een glas oude Rhynsfche Wyn uit de Kelker van zyn Heer Grootvader de *Baron* van *Sprankel* met hem te drinken: *Ludeman* die in zyn Jeucht het druyvesap na zyn zeggen krachtig beminde, bewilligde gretig in dit voorstel,

en men dronk een halve roes van de Baronnelyke Wyn die braaf met Brandewyn vermengd was. Onder het drinken van de derde Bottel, kwamen twee andere Vrinden meede in Militair gewaad de Officier bezoeken, onder voorwendzel van te zamen na een Dansparty te gaan, dog deeze floeg die voorflag van de hand, uit oorzaak van de ziekte van den *Abt* zyn Neef, en het Gefelschap van zyn Edelmoedige Redder, welke hy welvoegelykshalve niet verlaten kon; De beide Zonen van den *Krygsgod* *MARS* lieten zich hups gezeggen, plaatste zich op verzoek van den Heer *Tractant* meede aan de tavel, en dronken als *Tempeliers*: (m) Om kort te gaan, men kweet zich van alle kanten zoo dapper in dit gevaarlyk kweekschool, dat het viertal *Bachus*kinderen met den ondergang der *Son* ruim driequart dronken waren. *Ludeman* die ook de hoogte rykelyk weg had, nam tegen acht uren afscheid van het drinkgefelschap, en wilde huiswaards keren; Dog toen men bespeurde dat 'er niets bekwaam was om hem tot een langer vertoeven aldaar te verwinnen, kwam de vermomde *Abt* gekleed in zyn Montering van *Sergeant*, en gevolgd van vier *Soldaten* gewapend met ontbloote Degens de kamer instuiven, en dwongen hem tegen wil en dank één *Geschrift* te ondertykenen, volgens welke hy met zyn eige hand bekende, voor zes Jaren als *Soldaat* vrywillig dienst onder de *Troepen* van den *Keyzer* genomen te hebben: *Ludeman* begreep door deeze dwangmiddelen dat men hem door een *List* in dat *Werfhuis* gelokt had. Zes dagen lang verbleef hy in bekommering, en in de onzekerheid hoedanig hy best die dans ontspringen zou; Ondertuschen dat *Zun-terbach* ongerust over zyn lang wegblyven, zyn toevlucht nam tot zyne oude *Vrind* te *Wenen*, die veel invloed by de *Staatsdienaren*, en byzonder by den *Veldmarschalk* *Graave* van *Kevenhuller* had: Op de strenge bevelen van de laatste, onderschepte men eindelyk na veelvuldige pogingen, in wat *Werfhuis* hy zich bevond, het geen van dat gevolg was, dat *Ludeman* den zevende dag in den vroege *Morgenstond* op hooge last daar uit gehaalt wierd, terwyl den *Sergeant* die in dit geval de rol van *Abt* gespeeld had, ter zaake van zyn gepleegt bedrog, en daar opgevolgde geweldadigheid, van zyn *Krygsbediening* wierd ontzet, onaangezien hy ver-

(m) De *Historie* van den opgang en verdelging der *Tempeliers* is beschreven en bekend; Men weet dat zy van *Bachus* vreugd hun voorname *Afgod* maakte: Hier van daan het nog in zwang gaande spreekwoord, *Hy kan zuypen als een TEMPELIER*.

verklaarde door een gelyke List in de tyd van zyn Studentschap, tot den Krygsdienst gedwongen te zyn geworden.

Leverde dit koddig voorval stof tot scherts uit, een meerder schouwtoneel van verwondering vertoonde zich voor het oog van den diependenkende *Zunterbach* in de tyd dat hy zyn intrek genomen had by een bemiddelt Burger van *Berlin*, na welke Stad zy vervolgens heen gereist waren; Dezen Man anderzints van een schrander oordeel, was zyn hoofd door het lezen van de schriften van *PYTHAGORAS* op den hol geraakt, en geloofde volstrekt aan de *Zielverhuizing* op zulk eene wyze als hy: (n), Zoudanig, dat toen zyn Huisvrouw schielyk aan de gevolgen eener Kraambeving zoo men meende te overlyden kwam, hy 'er geen de minste droefgeestigheid over liet blyken. *Zunterbach* die geen behagen in de Leerstellingen der *Pythagoristen* schepte, om dat ze na het Ongodistendom smaakte, ondervroeg hem daags voor de Begravenis van zyn Vrouw over de oorzaak van zulk eene niet min ongeplaaft, dan koele onverschilligheid; — „ Och Myn „ *Heer* gy begrypt de zaak niet, zeide de Pythagorische Man: Ik „ beminde myne lieve Vrouw in haar leven zoo veel als een „ Man zyn Vrouw beminnen kan; Maar waerom zou ik door „ een geveinst treurgelaat haar één beter Lot misgunnen, terwijl „ mischien haar Ziel al in een nieuw geboren Lighaam van een „ Vorstin overgevlogen zal zyn! ” *Zunterbach* te vergeefs gepoogd hebbende hem van gedachten te doen veranderen, haalde zyne schouderen op, over de onnozelheid en bedroefde wanbegrippen van dezen Man. Ondertusfchen gebeurde het, dat terwijl het Lyk zedert meer dan 48. uren gekist, en alle toebereidzelen tot de Begravenisse tegen den aanvolgende Morgen gemaakt wierden, dat *Ludeman* met zyn bedreven Leermeester in hun Slaapkamer over dit zonderling onderwerp sprekende, onderscheidentlyk hoorde, dat 'er tot driemaal by herhaling aan de Kamerdeur die gesloten was, zachtelyk werd aangeklopt; Het was toen Middernacht in

(n) *PYTHAGORAS* gelyk bekend is, dreef de *Zielverhuizing* zoo ongereimt, dat hy leerde dat de Ziel van een Mensch na de scheiding van het Lighaam, terstond weder zyn zetel in een ander Lighaam, het zy van één Mensch of van een Beest nam: Invoegen dat volgens zyn stelling, Iemand na verloop van enige Eeuwen, zich in verschillende gedaantens op de Waereld vertoonde, dan eens als één Os, Paard, of Ezel, dan weder als één Vorst, Boer, of Bedelaar, gelyk hem geheugde meermalen in eige perzoon belecft te hebben: Men behoorde in onze dagen zulk slag van *Pythagoristen* (zoo 'er nog gevonden worden) in een Dolhuis optesluiten, om zulk hatelyk onkruid van den Aardbodem uitteroeyen, en te verbannen.

in welke doorgaans alle dingen angstvalliger en akelig schynen voor zwakke verstanden, welke zich met oude Wyven vertellingen ophouden, en uit dien hoofde meest altyd vervaard zyn: Dit belette niet, dat *Zunterbach* op de derde klopping de deur van zyn Slaapvertrek ontsloot. Men kan oordelen hoe groot zyne verbaastheid was, wanneer hy de vermeende Doode Vrouw in een wit hemd al schryende zag binnen treden; Inmiddels dat *Ludeman* in de verbeelding dat het een Spook was, van angst onder een der Ledikanten kroop: *Zunterbach* schoon ontsteld, herkende haar aanstonds voor de Huisvrouw van den *Pythagorist* zyn Waard, en nademaal zy met veel verlegentheid na de oorzaak vroeg, waerom men haar in een kist gelegd had, begreep hy uit die vraag ras, dat die Kraamvrouw in eene landurige bezwyming of doodschynende slaapflauwte moest gelegen hebben. In dat denkbeeld verzocht hy haar zoo lang in zyn Ledikant te gaan leggen, tot dat hy haar Man van haar herleving verwittigt, en de nodige Geneesmiddelen tot haare herstelling bezorgt had; Dit laatste volbragt hy dadelyk, als zynde altyd van zeer goede Medicamenten in alle voorkomende gelegentheden voorzien; behalven dat *Ludeman* die midlerwyl op zyn bevel uit zyn schuilhoek te voorschyn kwam, hem in dat werk getrouwelyk de behulpzame hand bood: De afgematte Vrouw na enige verkwikkingen gebruikt te hebben, viel in eene geruste slaap. Van dit gunstig tydstip bediende zich de goedhartige *Zunterbach* om tegen den vroege Morgenstond haar Man langzaam en met alle mogelyke omzichtigheid kennis te geven van de wonderbare herleving van zyn gestorve Huisvrouw; Deeze zonder daar over enige verwondering te betonen, antwoorde slegts heel bedaart, *ik ben verblyd dat myne lieve Vrouw weder herleeft, maar het verwondert my niet; Want haar Ziel die geen verblyfsplaats in een nieuwgeboren Lighaam heeft kunnen vinden, zal denkelyk tot haar eige wedergekeert zyn!* Zodanig bescheid verontwaardigde de weldenkende Reiziger dermaten, dat hy hem spitsvinnig deeze weinige woorden te gemoet voerde, *Gy zyt een Dwaalgeest, die nimmer tot een natuurlyke dood geraken zult!* De uitkomst van deeze oppervlakkige voorzegging bekrachtigde de waarheid van dien: Nademaal de gekiste Vrouw binnen korte dagen volkomen hersteld zynde, haar Man zedert in zulk een onoverkomelyke zelfstryd nopende de Pythagorische stelregelen verviel, dat hy drie weken daar na, zonder dat het iemand bemerkte, hem zelve op de Zolder aan een door hem vastgeklamte droog-

stok verhing, na alvorens in het midden van zyne Mymeringen de gruwelyke stellingen van *Pythagoras* plechtig afgezworen, en verzaakt te hebben.

Na een kort verblyf te *Dresden* hoofdstad van *Saxe*, alwaar *Zunterbach* zich van nieuwe Wisfels voorzag, vervolgde de Wetenschapzoekende Reizigers haare Landtocht met veel overhaasting door verscheide andere Staten van *Duitschland*, met oogmerk om eerst *Holland*, en daar na *Engeland* te bezichtigen; Dan eene onpasselykheid waar van *Ludeman* in den *Haag* overvallen werd, deed *Zunterbach* naderhand van besluit veranderen, zoo dat hy na het bewerkwaardige van de meeste Steden van *Nederland*, en van zommige plaatzen in *Braband* beschouwd te hebben, vervolgens weder regelregt van daar, met zyn Leerling na *Duitschland* keerde.

Gedurende de tyd dat zy hen in *Holland* bevonden, gingen zy de overal vermaarde *Universiteit* van *LEIDEN* bezien; Deeze oude Lands Academie wel eer door *Prins WILLEM de Eerste* van het Huis van *Orange* gesticht, en met zeer veele lofvelyke Voorrechten beschonken, lokte ter dier tyd nog een zamenvloed van een oneindig aantal Studenten van allerley Natien derwaards: En geen wonder! Nademaal het zedert haare oprechting niet alleen ongemeen veel bewonderde Letterhelden in de onderscheiden zoorten van Studien heeft voortgeteeld, maar byzonder aan de meeste Hoven van *Europa* en gekroonde Potentaten wakkere Lyfartzen van verklinkende kundigheden gegeven had. (o) Onder tuschen waren toenmaal als eerste uitmuntende flonkersterre op deze roemwaardige *Universiteit* de Hoogleeraar *Boerhave*, wiens naam in de bekende Waerelddelen tot te onstervelykheid geraakt is, en de overgeleerde *Vitriarius*, geen minder groot Licht in het School van *Justiniaan*: By deeze laaste wierde onze beide Reizigers een Middag prachtig ter Maaltijd onthaalt.

Te *Amsterdam* alwaar zy veertien dagen tyds verbleven, en in welke handeldryvende Stad zy het allermeeeste genoegten vonden, inzonderheid om dat men 'er te midden van eene kostbaare Oorlog, geen de minste voetstappen van schaarsheid nog van dat slag van volksrampen bespeurde, dewelke gemeenlyk de woedende krygs-

(o) Getuigen hier van zy, enen *HELVETIUS*, *CAAU BOERHAVEN*, de beide *DE GORTERS*, *Baron VAN ZWIETEN*, en meer andere doorluchtige Verstandenen, welke op verscheiden tyden, als Vorstelyke Lyfartzen aan de Hoven van *Versailles*, *Petersburg*, en *Weenen*, wegens hunne uitstekende Bekwaamheden geroepen zyn geworden.

krygsplagen of het Lot des Oorlogs verzellen; woonde *Zunterbach* en *Ludeman* in het huis daar zy gelogeert waren, en destyds voor een der beste intrekken van deeze wydvermaarde Koopstad voor de vreemdelingen versleten werd, een koddig Avontuur by, welke wegens haare zeldzaamheid verdient ter loops geboekstaaft te worden.

Een Morgen vroeg, dat de Son naauwelyks een uur uit zyne kimmén gerezen was, hoorde zy een yzelyk geschreeuw en gestommel in de kamer die naast de haare grensde; Dit vertrek betrok toenmaal een Poolsch Edelman die dagelyks met hun aan enen Tavel in dat Logement at: De nieuwsgierigheid wat tog dit onophoudelyk getier en geraas te beduiden had, dreef zoo wel *Zunterbach* dan zyn Leerling nevens vyf of zes andere Pasfagieren ter bedde uit. In de openstaande kamer van den Poolsche *Baron* getreden zynde, zagen zy dat een kloek, sterk, en onverzaacht kaerel bezig was den Edelman met zyn dubbeld geknuiste vuisten wakker aftekloppen, zoo dat hy ondanks zyne zelfverwering in die vuistendans alreede half bond en blaauw geslagen zynde, om Lyfsgenade begon te smeken; Alle de Aanschouweren hier over gebelgd, vlogen gezamenderhand tot zyn ontzet toe, maar de snaak met de krachten van een tweede *Herculus*, wierp zeven van hen, daar onder ook de jonge *Ludeman* in een ogenblik tyds de trappen af, en baande zig op deeze wyze zonder hindernis de weg ter ontvluchting: Men vernam naderhand dat die knevel onder de wandeling *Woutertje Duivelsterk* genoemd, (p) zyn broodwinning maakte om de Menschen voor 2. of 3. Ducaten na dat hy bedingen kon aftekloppen, en daar over in later tyd in het Amsterdamsche Tuchthuis opgesloten wierd; Men onderschepte kort daarna, dat dit ongeval de Poolsche Edelman die ter zyner genezing verscheide dagen zyn kamer moest houden, uit oorzaak van Minnenyd overkomen was, aangemerkt hy de Minnaar speelde by eene jonge en ryke Dame, by welke hy ook de voorrang verkreeg, dog waar over de Zoon van een voornaam Koopman van de Stad desgelyks verkering maakte: Invoegen dat die Meedevryer deeze laage wraak bedacht had.

(p) Dit was dezelfde *Woutertje Duivelsterk*, die *JACOB CAMPO WEYERMAN* te *Amsterdam* zoo deerlyk wegens het opstellen van één Schimpschrift toegenakeld heeft; Van welk kluchtig Bedryf melding word gemaakt in zyn *LEVENSGEVALLEN*, door my in den Jaare 1756 beschreven, en waar van zeven agteréénvolgende uitgave zedert geheel uitverkocht zyn.

Ondertusfchen was *Ludeman* van fchrik wegens de voorverhaalde trapbuiteling hem door de zogenoemde *Woutertje Duivelsterk* met eene onbegrypelyke gezwindheid geleert, aan een kwaataartige Rotkoorts, of zoo hy begreep, aan een zoort van *Pleuris* geraakt, waar door zy zes weken lang in den *Haag* werwaards zy zich begaven, tot zyne volkomen herftelling moefte verblyven; By hun vertrek uit *Holland*, konde de liefvelyke vreedeftralen, door de dikbewolkte Oorlochslucht nog niet heen dringen: Deeze lang gewenfchte gebeurtenis viel eerst drie Jaren daar na voor, namelyk in den Jaare 1713. wanneer de grondslag tot een algemeen Vredensverbond tusfchen de Oorlogende Mogentheden te *Utrecht* gelegd zynde, het volgende Jaar aldaar zyn volle beflag kreeg; En het was juist in dat zegenpralende Olyftakken Jaar, (q) dat *Ludeman* alhoewel toen nog geen *Bul* van het Doctorfchap hebbende, zyn vast verblyf in *Holland* genomen, en zedert die tyd tot zyn dood gehouden heeft.

De groothartige *Zunterbach* nam afscheid van zyn Voefterling *Ludeman*, na hem nog eenige raadgevingen met betrekking tot de regte gebruikmaking van de *Sterre-voorzegkunde* gegeven, en hem vervolgens met een Goudbeurs van hondert Ducaten befchonken te hebben; De eerfte keerde na *Jena*, en de andere na *Haarburg*, alwaar *Ludeman* met open armen door zyn vriend *Matthaei* verwelkomt wierd: In de weinige Maanden dat hy zich daar op-hield, in de onberadenheid hoedanig hy voortaan best zyn gelukftaat in de Waereld bewerken zou, ondernam den Lutherfche *Reftor TANKE*, één van die heetgebakerde Geestelyke nydig over de Lof die *Ludeman* te *Haarburg* behaald had, wegens de ongemeene kundigheden in de Wetenfchappen. zoo in zyn Studentschap te *Jena*, als door zyne opgevolgde bereistheid verkregen, om een fcherp fchimpschrift onder de benaming van *Trouwhartige Waarfchouwing* tegen hem uittegeven. In dit ongezoute hekelfchrift waar in hy hem voor een *Vrygeest* fchold, om dat hy de voorwetelykheid der Menschelyke Lotgevallen uit de Plaanetkunde wilde halen, wierd de verfchyning van de Vogel *Phœnix* by zyne Geboorte onderfteld voorgevallen te zyn, verbloemt op de baan gebracht, en voor een Godslasterlyk verdichtzel uitgekretten; *Ludeman* al te vurig van geest om zulks met ftilzwygen te

(q) De *Olyftak*, is gelyk men weet, het zinnebeeld van de *Vrede* by de *Grieken* en *Romeinen* geweest, en zy is het nog by de meeste Oosterfche Volkeren.

te verdragen, ging zyn pedanten Aanrander met gelyke wapenen te keer: Dit deed hy in een niet onaartig, dog stekelagtig Blyspel die *Isboserth* of de *Schender* noemde, waar in de *Magister Tanke* met levendige kouleuren wierd afgemaalt. Die Comedie ruim zoo erg als het hatelyk schotfschrift van den *Rektor*, joeg al de Kerkelyke van *Haarburg* tegen *Ludeman* zodanig in het harnas, dat ze hem by de Regering als een Godverzaker aangeklaagt hebbende, by dezelve na men wil, alreede een Arrest van Gevangeneeming van zyn persoon uitgewerkt hadden; Toen zyn vriend *Matthæi* hem heimelyk van dit raadsbesluit verwittichde, waar op *Ludeman* met overleg van deeze, des Nachts uit *Haarburg* stil ontvluchte, en voor eerst de wyk na *Lubek* nam, dog aldaar aan de bittere vervolgingen der Geestelykheid op de aanstoking van die van *Haarburg* wel haast op nieuw bloedgesteld zynde, besloot hy naar *Hamburg* te gaan wonen, alwaar hy zich zonder vaste kostwinning bevindende, hem ruim twee Jaren lang genceerde met lesfen over de Sterrekunde te geven, en vervolgens binnen die tyd met *Dorothea Straesburg* de Dochter van een Pasementmaker van die Stad te trouwen kwam: By die Vrofw welke hem een sober Huwelyksgoed aanbracht, verwekte *Ludeman* twee Dochters, waar van de Jongste al vroeg te *Hamburg*, en de Oudste naderhand te *Amsterdam* gestorven zyn.

Ludeman steeds ongepromeeveert blyvende, en daar door ongewettigd om hem ergens als Geneesheer te gaan neêrzetten, liet zich door de aanradingen van zynen vriend *Matthæi* van wien hy steeds alle weken bezocht wierd, lichtelyk overreden, om zyn fortuin in *Holland* te gaan zoeken; Twederley zamenlopende beweegredenen bewogen hem tot de volvoering van zulk eene noodzakelyke stap volvaardiger te besluiten, dan hy anders gedaan zoude hebben: De eerste van dien, was het misverstand 't welk 'er zedert zyn voltrokken Huwelyk met *Dorothea Straesburg*, tusfchen hem, en deze zyne Vrouw, by aanhoudentheid plaats greep, en van welkers aandryvende oorzaken de lasterende weêrklank zodanige lelyke geruchten verbreide, geschikt om hier met een diep stilzwygen voorby te gaan. Het andere beweegrad dat hem tot die inademing van de Hollandfche lucht noopte, bestond hier in, dat hy door het kortftondig verblyf met *Zunterbach* in die bekoorlyke Landstreek, ondanks de onsmakelyke ontmoeting van de trapbuiteling, en zyne daar opgevolgde onpasfelykheid, zoo veel aantrekkelykheden betuigde gevonden te heb-

ben in *Holland*, alwaar de vryheid in Godsdienst en Burgerstaat op den Throon waren, en daar den Koophandel, de Rykdom en Overvloed van alle Oorden der Waereld deed aanspoelen, dat van dit tydftip af, al heimelyk by hem befloten wierd, om 'er by de eerfte voorkomende gelegenheid zyn verblyfplaats gedurende zyn Levensdagen te vestigen.

Ingevolge van de gemaakte fchikkingen met Doctor *Matthæi*, die hem van het benodigt reisgeld voorzag vertrok *Ludeman* met een Hamburger Beurtman na *Amsterdam*, na zyn Huisvrouw *Dorothea Straesburg* met haar Kind onder de bewaring van haare Ouders gelaten te hebben, dog met uitdrukkelyk beding aan de zyde van de Pasfementmaker haar Vader, dat zoo dra hy in zyne oogmerken in *Holland* geslaagt zoude wezen, hy ze beide derwaards moest ontbieden; Ondertusfchen volbracht *Ludeman* binnen korte dagen deeze kleine Reistocht in gefelschap van een Zweeds Edelman, nevens een Juffer van een weergaloos verftand, en een niet onbevallig gelaat, die *BRITTA BEYER* genoemd wierd, en by den Zweed gehoorde: Nademaal de overwaardige Levensloop van dit zoo veel gerucht gemaakt hebbende Vrouwsperzoon verdient gefchest te worden, om dat ze eene onmiddelyke betrekking tot de *Levensgevallen* van onzen *Johan Christophorus Ludeman* heeft, zal men in het volgende *Hoofdstuk* één volledig Tafereel van haare *Avanturen* doen volgen.

T W E E D E   H O O F D S T U K .

Gedenkwaardig Bedryf van Ludeman by zyn komst te Amsterdam, verbazend voorbeeld van zyne eerste Astrologische Voorzegging aldaar; zyn kennismaking met Britta Beyer en opgevolgde Minnehandel met dezelve: Schets van haare Merkwaardige Levensbyzonderheden. Geneeskundig Proeffstuk van Ludeman te Rotterdam, zyn wonderbare Promotie als Doctör te Harderwyk; Echtscheiding tusschen hem, en Dorothea Straesburg zyn Vrouw: Bewerkende oorzaak van de opkomst en vermaartheid van Ludeman door middel van het trekken van den Horoscoop, en de Waterbekyking; verhaal van zommige uitgekijpte Gevallen daar toe betrekkelyk.

Daar zyn Mannen van uitblinkende kundigheid, geboren om gelukkig of ongelukkig op 's Waerelds Toneel te zyn; Onder de eerste soort behoort de vermaarde *Ludeman*, en onder het laatste slag alle die geene van hen, welke schoon van een onberispelyk Levensgedrag, by mangel van den geest van ondernemtheid en vrypostigheid te bezitten, schier altyd te kort schieten in het waarnemen der gelegentheden, welke toelopen om Fortuin te kunnen maken: Indien het bewys van deeze onwederfprekelyke Grond Waarheid uit de Planeetkennis moest worden gehaalt, zoude het bronnen van oneindige zwaare geschillen onder de *Astronomen* kunnen doen opwellen, maar aangezien de volkbaarheid daar van, op de bevinding van een talryke meenigte van uitgemunthebbende Tydgenoten steunt, en zulks boven dien door de gevolgen der bemerkenswaardige Levensrol van den Held dezer *Historie* zonneklaar gebleken is, zullen wy onz niet ophouden, om de zekerheid van dit wiskunstig stelsel beredeneerder wyze aantetonen.

Johan Christophorus Ludeman, na eene vermakelyke en kortstondige Reistocht, gelukkig aangeland zynde te *Amsterdam*, een Stad alwaar by beweerde, dat volgens de vastgaande aanwyzingen van het zevental zyner vrienden de *Planeeten*, de Son van zyn Geluk moest opgaan; scheen onder andere by zyn aankomst aldaar het meest bezorgt te wezen voor twee dingen van gewicht, als eensdeels, om een onkostbare intrek ergens in de Stad te zien krygen, vermits het toenmaal gansch schraal met zyn Geldkist geschapen stond

ftond, zoo dat hy aan zyn byna verfleten hoogduitfche uitdofching, al het uitterlyk gelaat van een zwervend Ridder van de droevige figuur begon te vertonen: En anderdeels om zulke vermogende kennissen in die handeldryvende Pronk-Stad te maken, door behulp van welkers invloedvindende aanbeveelingen hy niet alleen vryelyk, en ongehindert zyn Praetyk in de Geneeskunde met gewin zoude kunnen voortzetten, maar tevens in de oeffening van zyn beroep in hoedanigheid van *Aftrologist*, steeds onder de vleugelen van befcherming van zodanige langgearmde Patronen te kunnen fchuilen.

Het laaste oogmerk gelukte hem niet te breed, zoo lang hy ongepromoveerd gebleven is, dat is te zeggen, dat hy ter oorzaake van dien, meest overal in de Geneeskundige voorvallen zulke onaangename tegenkantingen ontmoete, waar door de voorzetting van zyn kunst in den aanvang van zyn komst in *Holland*, grotendeels wierd gefremt, en dus zyne klaar gebleken bedreventheid in dezelve niet altyd kon uitftralen; Hoe zeer hy zomtyds hier en daar nog al een profytelyk buitekansje wist optelopen, waar van de goede uitflag hem veelmalen een beroemtheid verworf, die hem in vervolg van tyd binnen *Amsterdam* en elders eene ongemeene opgang heeft doen maken: Gelyk onder meer andere wetenswaardige en uitschitterende voorbeelden waar van men vervolgens gewagen zal, niet ongeplaast zyn, hier te befchryven één Gedenkwaardig Bedryf van *Ludeman* kort na zyne aanlanding te *Amsterdam* gebeurt, en die eigentlyk ten dezen opzichten betrekkelijk, daar toe inzonderheid naderhand al meede aanleiding kwam te geven.

Een jong Koopman die onlangs getrouwd, van eene deftige afkomst, en daar by zeer bemiddelt was, had zedert enige Maanden na zyn voltrokken Huwelyk, door men wist niet welk ongelukkig toeval ganschelyk zyn fpraak verloren; Daar wierd gelyk te denken is, geen vlyt, geen kunst, nog geene kosten gefpaard om hem te ontftommen: Dan alle aangewende pogingen ter bereik van dat oogmerk waren vruchteloos. Al de ondervinding en bedreventheid van de vermaardfte Profsoren en Geneesheeren, en die van kundige Heelmeefters ftonden ftil ter ontdekking van de oorzaak van een kwaal, die zy ten laaften ongeneeslyk verklaarde; Toen *Ludeman* op de aanpryzing van den Zweedfche Edelman, zyn Reisgenoot, by de Ouders van de ftomme Koopman in kennis geraakt zynde, en die hem als een Wonderverftand in de

Geneeskunde had opgevyzelt, by de Patient gehaalt wierd: Zoo dra hy de nodige onderzoekingen aangaande deeze onbegrype-lyke stomheid gedaan had, begon hy luidkeels in zulk een schate-ring van lagchen uittebarsten, dat alle de aanwezende perzonen, zoo wel als den Lyder daar over misnoegt geleken. — *Is dat de stomme Patient die ik kureeren moet!* vroeg hy op een spottende toon; — *Ik neem aan om hem in zes Minuten tyds te doen klappen als één Papegaay, zoo men my evenredig beloonen wil.* — Men vroeg wat hy voor de kuur hebben moest als ze gelukte? Hy eischte 80 Hollandsche Ducaten: De Ouders van de Koopman beloofde hem nog een Geschenk van een Sak Sesthalven als hem de Ope-ratie gelukte, met dat gevolg dat haaren Zoon zyn spraak weder bekwan. *Ludeman* sloeg de koop toe, en ging vervolgens aan 't werk, hy had nog geen vyf volflagen Minuten bezig geweest, of de Patient sprak zoo goed als voordezen, en vloog zyn hel-per van blydschap om den hals, bedankte hem en de Zweedsche Edelman voor die onwaardeerbare dienst, en beloonde *Ludeman* vyf Edelmoediger dan hy gedacht had; De bedreven Esculaap ontvouwde daar op de bron waar door de stomheid van den Koop-man veroorzaakt waare, en die volgens zyn voorgeven niets te beduiden had: Ondertusfchen is het zeker, dat *Ludeman* door zulk ene mildadige beloning, zyne verwarde zaken wat kon herstellen, gelyk de Lof die men hem over zulk eene schielyke verdryving van een ongeneeslyk verklaarde stomheid van alle kanten toe-zwaaide, veel toegebracht heeft om in latertyd zyne beproefde bekwaamheden, te *Amsterdam* in een goede reuk te brengen.

Gelykerwyz aan de eene kant de ruchtbaarheid van deeze zon-derlinge manier van practizeren, om een stom Mensch schielyk sprekende te maken, *Ludeman* tot eer en voordeel verstrekte; Zoo vereischte aan de andere kant de dankplichten, om den Zweedsche Edelman die den grondslag daar toe gelegd had, van tyd tot tyd te gaan begroeten: In deeze tusfschenpozelyke op-wachtingen verkreeg hy terzelver tyd gelegenheid om nu en dan eens met Juffer *Britta Beyer*, door wiens vlugheid van Geest, en minzame ommegang hy hoe langer hoe meer bekoort wierd, in redewisseling te treden. *Zuster Britta* in de wande-ling aldus genaamt, vermits zy de *Seëte* der *Zinzendorfers* (r) of

ZO-

(r) De *Grave* van ZINZENDORF was in 't begin dezer Eeuw het Opper-hoofd, of misfschien de Stichter der *Hernbutters*; Hy koos met de Beurs van die

zogenoemde *Hernhutteren* (zoo men wil) toegedaan was, bezat het hart van den Zweedsche Edelman haar Minnaar, wien zy wel wederliefde toedroeg, maar schiep nochtans meer behagen in de welgemaaktheid en het doorstralend verstand van *Ludeman*, schoon zy haare waare hartgevoelens ten zynen opzichten ontveinsde, en onder het kleed van vrouwelyke zedigheid, listig wist te bedekken; *Britta Beyer* was te diertyd in den Bloei van haar Leven, zynde slegts 27, of 28. Jaren oud, van eene bevallige uitzicht, en van zulk eene verwonderenswaardige levendigheid van Geest, waar door het haar zelden mislukte, de Minnaren welkers overwinningen zy bedoelde, ongemerkt in haare Liefdekoorden te verstrikken.

Op een vroege Morgenstond kwam de Dienstmaagd van de Zweedsche *Baron* met veel verbaastheid *Ludeman* ter Bedde uitkloppen, zeggende, dat haar Heer stil weggevlucht zynde, *Zuster Britta* in eene bedroefde omstandigheid door zyn ontvluchting gesteld had; en dat zy hem vriendelyk verzocht, ten aller spoedigste by haar te komen, terwyl zy van schrik, en droefgeestigheid onpasclyk geworden was: *Ludeman* om haar te vertroosten, begaf zich dadelyk derwaards, vindende de bedrukte *Zuster Britta* inderdaat op haar Ledikant in een vloed van tranen smelte; Hy deed haar eenige hartversterkende Geneesmiddelen gebruiken, welke van eene goede uitwerking waren, en terwyl hy daar meede bezig was, kwamen de Gerechtsdienaren de ontsnapte Edelman, in haar kamer opzoeken, aangezien hy als een valsche *Munter* beticht geworden zynde, nopens die beschuldiging volstaande bewyzen ten zynen lasten, ingekomen waren: Ondertusschen wist *Britta Beyer* welke over deeze hooggaande Misdaad naderhand ondervragingen by den Rechter onderging, door haar gladgeslepen tong haar volmaaktelyk van alle verdenking ten dien opzichten te zuiveren.

Zedert die tyd wierd de knoop der kennismaking tuschen *Ludeman* en *Britta* vaster toegehaalt, gelyk de gevolge van hunne Minnehandel welke zich niet lang daar na ontwikkelde, te weeg bragt, dat zy by haren geliefde Haarburger Geneesheer als Huishoudster ging wonen; Midlerwyl gebeurde het, dat *Ludeman* in de bezoeken die hy *Zuster Britta* gedurende haar onpasclykheid op

See het hazepad, en maakte een Bankroet (zoo gezegd word) van meer dan hondert en zestig duizend Ryksdaalders: De *Hernhutters* hier te Lande bevinden zich tegenwoordig in een zeer bloeiende staat te *Zeyst*, na by *UTRECHT*.

op haar kamer dagelyks kwam doen, belust wierd haar *Horoscoop* te trekken: Zy betoonde in den beginne veel weêrzin daar toe, dog terwyl hy daar op steeds bleef aandringen, had zy de toegeventheid dit zyn verzoek intewilligen. Men kan zonder de zaak met het vernis van eene betoverachtige Zeldzaamheid te beglimpen, ongeveleid aanmerken, dat *Ludeman* in dit geval zyn eerste Meesterstuk in de Astrologische Voorzeggingen hier te Lande heeft getoond; Het geen altyd als een verbazend voorbeeld van zyne betwiste kundigheid in die wetenschap, by de Nakomelingschap erkend worden zal.

Hy bekeek *Britta Beyer* met eene ongenneene oplettenheid zoo dra hy haar *Horoscoop* getrokken had; Myn lieve Zuster zeide hy, ik ontdek veele dingen uit de *Nativiteit* van u Gesternte, die ik liever verzwynen dan openbaren wil, om u niet boos te maken: Maar drie vastgaande kentekenen zal ik voor u niet verbloemen, als voor eerst, dat gy tien Jaren geleden het allereerst door een Monnik verleid, en van u Ouders, dog laat ik eer zeggen, uit een Kostschool weggevloden zyt; Ten tweede, dat gy van u laatste Minnaar de Zweedsche Edelman, of liever de ontvluchte valsche Munter, tegenwoordig zwanger gaat: En ten laatste dat gy uwe overige Levensdagen by my verslyten zult. Zuster *Britta* verslagen over ontdekkingen welkers waarheid zy by ondervinding had, begeerde niets meer te weten; Ondanks het zelve, beleet zy openhartig haar bevruchtheid, en kreeg korte tyd daar na, door de ontsteltenis die haar bevangen had een Miskraam, ter herstelling van welke *Ludeman*, haar andermaal door zyn kunst behulpzaam was: Om kort te gaan, onze roemruchtige *Astrologist*, schoon als zodanig nog weinig bekend, huurde een Bovenhuis op de Roofegracht by de Baangracht te *Amsterdam*, alwaar *Britta* vervolgens by hem in hoedanigheid van Huishoudster, of zoo als de trompet der kwaadspekentheid het door een oorkwetzend geklank poogde uitteblazen, als Matres ging wonen.

Alvorens toetreden tot eene volledige beschryving belangende de trapswyze beklimming der gelukstaat van *Ludeman* hier te Lande, en de gedenkwaardige zoo vrolyke, als treurige Lotgevallen, waar meede zyn Levensloop door een aanéenschakeling en verwisseling van waereldsche wisselvalligheden beurtelings vervangen wierden; Zal men tot een beter begrip van den samenhang zynner Historie, een getrouw, en zakelyk verhaal van de zoo veel geruchtgemaakthebbende Levensbyzonderheden van *Britta Beyer* doen

doen voorafgaan, of schoon 'er het kunstpenceel van eenen *Appelles* nodig was, om het Afbeeldzel van zulk een doorluchtige *Avanturesle* na het leven te kleuren.

„ *BREGITHA*, of zoo als zy by verkorting in de wandeling ge-
 „ noemt wierd *Britta Beyer* was de Dochter van een Zadelma-
 „ ker te *Stokholm*, hoofdstad van *Zweden*; Men beweert op geen
 „ onwaarschynelyke gronden, dat zy van een oud adelyk geslacht
 „ herkomstig zoude geweest zyn: (s) Hoe het zy, men kan zon-
 „ der schroom van haar getuigen, ten minsten zulke die haar van
 „ naby gekonnen hebben, dat zy in haar Jeucht eene welgema-
 „ nierde opvoeding heeft gehad. En dit behoeft niemand te ver-
 „ wonderen, terwyl haar Vader niet alleen als Zadelmaker voor
 „ het Hof met zes en dertig Knegten werkte, waar door tot den
 „ ouderdom van dertien Jaren geen kosten aan haar gespaat
 „ wierden; maar na zyn overlyden geraakt zynde onder de be-
 „ stiering van een Dame van Geboorte, die men meent de Zus-
 „ ter van den Kolonel *Beyer* te zyn geweest, zy vervolgens
 „ door bestelling en ten kosten van de laatste, naar *Dresden* in
 „ een Kostschool wierd besteed, om 'er alle die Handwerken,
 „ Talen, en Manieren te leren, welke de hoedanigheden van
 „ het aanminnig Jufferschap verluiffteren: In dat Kostschool zegt
 „ men dat zy byna vier Jaren verbleef, gedurende welke zy het
 „ toppunt van die volmaaktheid in de Vrouwelyke wetenschap-
 „ pen bereikte, die haare aangebore bevalligheden, en algemeen
 „ bewonderde Geestvermogens, eene onbegrypelyke verrukkelyk-
 „ heid byzette. Maar eylas! gelyk jonge Dochteren van die
 „ gevaarlyke ouderdom doorgaans zwakke vaten zyn, die door
 „ de Pylen van de Min lichtelyk onthoepelt kunnen worden,
 „ en waar van den Bodem eenmaal in duigen gevallen, niet ge-
 „ makkelyk te verkuipen zyn, zoo beging de schoone, dog nog
 „ onbedreven *Britta* op haar zeventiende Jaar een onbedachte stap
 „ van Jeucht, waar door eensklaps alle de aangenaame voor-
 „ uitzichten van haare aanstaande Gelukstaat vervlogen.”

„ Onder alle de Leermeeesteren welke in dat kostschool gebruikt
 „ wierden om het jonge Jufverschap in de Dans, en Musiecq-
 „ kunde te onderwyzen; bevond zig een Fransche Clavicimbaal-
 „ Meester van een zeer schrander oordeel, die zoo als men
 „ na-

(s). Namelyk van de zyde van haar Grootvader de *Baron Beyer*, die in dienst van *KAREL de XII. Koning* van *Zweden* als Kolonel op het Bed van Eerge-
 sneuveld is, en waar van men zegt, dat haar Vader de natuurlyke of Bastaard Zoon was.

„ naderhand ontdekt heeft , een verlopen Monnik van de Orde
 „ der *Jesuiten* was , welke het Kloosterdwang was ontvlucht :
 „ Hy kreeg zulk een spoorlooze Liefde voor de bekoorlyke *Britta*
 „ *Beyer* , en zy zodanig een behagen in zyn perzoon , dat ze zor-
 „ der lange beradentheid besloten te zamen het hazepad te kiezen.
 „ De toebereidzelen daar toe gemaakt zynde , wierd het gesmeed
 „ ontwerp zonder veele zwarigheden aan beide kanten , met even
 „ groote overhaasting volvoerd , en om geen tyd te kort te schie-
 „ ten , pakte de jonge *Britta* alle haar kostbaare dingen in een
 „ klein Koffertje , dat zy heimelyk aan haar Minnaar deed be-
 „ zorgen , en ontvlood tegen het vallen van den avondstond uit
 „ het Kostschool , ruim een uur voor men zich aan de avond-
 „ disch begeven moest , zoo dat men haar vlucht niet eer be-
 „ merkt had ; Ondertuschen dat haar Minnaar haar op een be-
 „ stemde plaats in een gereedstaande Rytuig afwagte , met wel-
 „ ke zy dien avond nog buiten de Poorten van *Dresden* , en te-
 „ gen Negen Uuren des Morgens geheel buiten het grondgebied
 „ van het Keurvorstendom *Saxe* geraakte : Drie Maanden lang
 „ zwerfde zy met de verlopen Monnik herwaards en derwaards ,
 „ tot dat zy genoegzaam van alle haare gereede Gelden , Juwe-
 „ len , en Klederen ontblood , genoodzaakt was een geruime tyd
 „ te *Kleef* te verblyven ; Aldaar schreef zy aan de oude Mevrouw
 „ haar Weldoenster te *Stokholm* een smekende Brief , waar in zy
 „ haar deerniswaardige staat na het leven afmaalde , en ter zelve
 „ tyd om onderstand verzocht , dog deeze Dame beantwoorde
 „ haar in korte woorden heel koeltjes , dat zy één voorwerp van
 „ zulk een schaamteloos gedrag , die haar eige Eer en welvaren
 „ opzettelyk met de voeten getreden had , voor altyd als een
 „ verrot lid affneet .”

„ Goede raad was hier duur ! Als een edelaartige ziel die de
 „ deucht bemind , door Armoede , tegenspoeden , of langdurig
 „ kerkerschap bestreden en belaagt word , zal ze zich ondanks de
 „ byd en vervolgingen niet alleen staande houden , maar het geen
 „ een onfeilbaar gevolg van 's Waereld beloop is , altyd te mid-
 „ den van die ongunstige wederwaardigheden een zegenvierende
 „ overwinning behalen , om dat ze zulke alvermogende onder-
 „ schragingen bekomt , die geen Menschelyke hand afflaan kan ;
 „ Maar wanneer een Waereldling door een opéénstapeling van
 „ boosheden , volherd , om zyne Eer , goede Naam , en zelfsbe-
 „ langen te verzaken , verkracht hy de Christen plichten , en

„ werpt zich in een poel van rampspoeden, daar hy vroeg of
 „ laat noodzakelyk in smoren moet.”
 „ Zoortgelyke overdenkingen waren misfchien de beweegrade-
 „ ren van het kloekhartig besluit waar toe de vondryke *Britta*
 „ haar in deeze akelige omftandigheden bepaalde; Een besluit dat
 „ ongevaar een halve Eeuw daar na, door iemand van haar kunne
 „ hier te Lande op een vry zonderlinger wyze opgevolgt wiert: (t)
 „ Om kort te gaan, het zy uit wispelturigheid, uit berouw,
 „ of uit andere onbekende drangredenen, de minzieke Zuster
 „ *Britta* na zes of zeven Maanden met de Clavecimbaal-Meeftcr
 „ hier en daar gezworven, en gedurende die tyd meer armoede
 „ dan weelde ondergaan te hebben, verruilde heimelyk haar
 „ Vrouwelyke Plunje tegen een haveloos Mansgewaat, ontliet
 „ daar mede, als geperst door den honger, en de harde bejegang
 „ van den gedeferteerde *Jefuit*, op een vroege morgen uit *Kleef*,
 „ begaf zich al voeterende na *Nymegen*, en nam vervolgens al-
 „ daar dienst als Tamboer onder het Hollandsch Regiment van
 „ *Tilly*, daar te diertyd Garnizoen houdende, om dat zy in lengte
 „ te kort fchoot, van voor eerst de maat als Soldaat te voldoen.
 „ Oudertusfchen gebeurde het, dat wegens gebrek aan Krygsvolk
 „ in den Oorloch, welke by den aanvang dezer Eeuw algemeen-
 „ lyk in *Europa* woede, zy genoodzaakt wierd, na verloop van
 „ acht Maanden, het Tamboerschap tegen de hoedanigheid van
 „ Snaphaandrager te moeten verwifelen; Als Soldaat deed zy
 „ het volgende Jaar de Veldtocht onder de naam van *Gustaaf*
 „ *Spart*, in het Leger der Bondgenoten in de *Nederlanden*, en
 „ woonde de beruchte Veldflag van *Malplaquet* by, zonder dat
 „ haar kunne ontdekt wierd, hoe zeer zy by die gelehentheid een
 „ lichte kwetzuur bekvam: In de Winterquartieren met het Regi-
 „ ment gekeert zynde, wierd zy wegens haar goed gedrag en be-
 „ toonde dapperheid in de Veldflag, tot de Post van *Korporael*
 „ bevordert.”

„ De

(t) Men lezen zeker werkje getyteld de *Bredaafche Heldinne*, of het Leven van
 MARIA van ANTWERPEN, dat wy in den Jaare 1751. op hooge last beschre-
 ven, en genoegzaam woordelyk uit haar eige verhalen opftelde; Het wonder-
 bare van de zaak beftond hier in, dat het genoemde Vrouwspersoon byna zes
 Jaren als Grenadier onder het Regiment van *Felāman* had gediend, en intusfchen
 met een Sergeants Dochter van dat Regiment te *Coeverden* getrouwd was: Waar
 door die Levensbefchryving, gedrukt by *Otto* en *Pieter* van *Thol* in 's *Graven-*
hage, een onbedenkelyke afstrek had; ook is de Sententie ter dien opzichte zeer
 merkwaardig.

„ De gewaande *Gustaaf Spart* had ruim 20. Maanden als Tamboer, Soldaat, en Korporaal gedient, wanneer eenige nieuwe Recruten door een Sergeant voor de Lyfcompagnie van het Regiment van *Tilly* aangeworven, herwaards overkwamen; In die Compagnie bekleede zy juist het Korporaalschap: Onder het getal dezer Recruten, zag *Britta* met de uitterste verbaazing haren gewezen Minnaar de verlopen Monnik die zy te *Kleef* behendig ontlopen was, en van wien zy by geluk niet herkent wierd, zoo door de verandering van haar kouleur, toegenome Lengte, als Mansgewaad, zedert in haar gelaat voorgevallen. Ongeacht dit alles, besloot zy zich als *Gustaaf Spart* getrouwelyk op zyn Persoon te zullen wreken, wegens de strenge behandeling haar als de misleide *Britta Beyer* voorheen aangedaan; De gelegentheid hier toe bood zich dagelyks aan op het Plein, alwaar de nieuw geworven Recruten tweemaal daags in de Wapenhandel wierden geoeffend, wanneer zy nimmer verzuimde hem het gewicht van de Korporaalstok te doen gevoelen, en de in Soldaat herschepte Clavecimbaal-Meester, die half dol over dit onsmakelyk Korporaals onthaal wierd, daar meede wakker over de ooren te slaan.”

„ Dit Kluchtspel had byna vier Maanden geduurt, toen het in een Treurspel veranderde; Want de Fransman geboren met de nationale eygenschap van gevoelig in het stuk van Eer te zyn, en die boven dien de Schermkunst tamelyk wel verstond, daagde de Korporaal zyne onbekende Minnaresse over zulke honende belediging tot een tweegevecht: *Britta* welke deeze vertoning voor kortswyl bywonen wilde, doorstak hem, zondat zy 'er de minste opzettelyke mening toe had, en deserteerde daar op ogenblikkelyk uit haar Garnizoen, dog door twee recognosferende Ruiters agterhaald, en opgebracht zynde, wierd zy na gedane bekentenis wegens de dubbelde misdaad van Doodslag en Desertie, by Vonnis van den Krygsraad ter Dood verwezen; Toen was het, dat de gewaande *Gustaaf* om het Levensgevaar te ontgaan, haar Vrouwelyk Geslacht ontmaskerde, en vervolgens op voorspraak van het Hollandsche Legerhoofd ter zake van de Manflag Pardon, en 25. Ryksdaalders tot een reispenning bekwam.”

„ *Britta* het Vrouwelyk gewaad weder aangetrokken hebbende, en na haar ontslag uit den krygsdienst, niet wetende waar zy een goed heen komen zoeken moest, belande te *Keulen* daar zy zich

„ zich in een aanzienlyk Burgerhuis voor Kindermeid ging ver-
 „ huren; Dog na verloof van een half Jaar dat zy in die dienst
 „ met een redelyk genoeg, doorbracht, kreeg zy gelegenheid
 „ op zeer voordeelige voorwaarden als Winkeldochter te gaan
 „ wonen, by een voornaam Koopvrouw van Modes binnen die
 „ Stad, en dewyl zy heel handig met de Naald, ook in die soort
 „ van zaken was, maakte zy veel opgang: Invöegen dat Juf-
 „ vrouw *Bronchel* haar Meesteresse, wiens vertrouwen zy gewon-
 „ nen had, ten uitterfte voldaan over haare zonderlinge be-
 „ kwaamheden fcheen.

„ Het is meermalen door bedreven Wysgeeren opgemerkt, en
 „ behalven dat, door de ondervinding in het beloop der Men-
 „ schelyke Lotgevallen gebleken, dat allerhande Waereldfche
 „ Gelukken, of Ongelukken welke iemand in zyn Levenstyd ont-
 „ moeten kan, elkanderen genoegzaam als beurteling vervangen:
 „ Waar door niet alleen der Stervelingen onvolmaaktheid in een
 „ Waereld vol onrust best te betogen valt, maar waar door men
 „ tevens gemakkelyk begrypen kan de oorzaak, waarom de meeste
 „ Menfchen van de allergelukkigfte omftandigheden, zeer ongaarne
 „ hunne voorige Levensdagen als het mogelyk was, op nieuw
 „ zoude willen beleven, indien zy het geproefde bitter met het
 „ zoet andermaal zouden moeten ondergaan: Deeze kleine uit-
 „ ftap fcheen noodzakelyk Lezer! om verwonderaren van beu-
 „ zelachtige dingen, klaar te overtuigen, dat de toenmalige Ge-
 „ lukftaat van *Britta Beyer* te volmaakt was, om van eene on-
 „ tusfchenpozelyke duur te kunnen wezen; — En waarlyk
 „ zie hier de Proef op de Som.”

„ Een Nacht dat het gansche Huisgezin in een diepe flaap ge-
 „ wenteld was, verbrande het Huis van Jufvrouw *Bronchel*; De
 „ woedende en byna onuitblusfchelyke vlammen, verflonden alle
 „ de Meubelen en winkelwaren die 'er in waren, gelyk ook
 „ door een verzwarende ramp, die ongelukkige Koopvrouw ne-
 „ nevens twee andere Winkeldochteren zelve: *Britta*, en een
 „ Dienstmaagd redde haar met veel Levensgevaar, dog de eerfte
 „ door het uitspringen uit een vengfter van de tweede verdieping,
 „ een zwaare val op de Straat gedaan hebbende, brak haar lin-
 „ linker Arm uit het gelid, en kneusde haar deerlyk.”

„ Van alles door die Brand beroofd, wierd de nootlottige
 „ *Britta* die gedurig door rampspoeden gefolterd, telkens met het
 „ wispelturig Fortuin te worstelen had, ter genezing van haar

arm-

„ armbreuk overgebracht na een liefdadig Gesticht, of zogenaam-
 „ de ryke Gasthuis voor Vreemdelingen te *Keulen* opgericht; Zy
 „ verbleef daar iets langer dan zes weken, binnen welke tyd zy
 „ volkomen genas, en gecureert wierd door een ervaren Heel-
 „ meester, zonder eenig ongemak of nagevoel van haar val be-
 „ houden te hebben: Onderwylen dat men daar meede bezig was,
 „ gebeurde haar in dat Gasthuis, alwaar de Krankzinnige ook be-
 „ waard worden, een koddig voorval, dat echter van een on-
 „ aangenaam en gevaarlyk gevolg had kunnen zyn. — Een ze-
 „ ker deftig Jongeling geen inboorling van die Stad zynde, wierd
 „ wegens Zinneloosheid in dat Huis opgesloten, welk ongeluk
 „ men aan een mislukte Mingeval toefchreef; Men vergunde
 „ hem evenwel op die tyden dat hy geen booze vlagen had de
 „ vryheid, om even als de zieken, in de Tuin Lanen van dat Stads-
 „ gesticht te mogen wandelen, en met een ygelyk na goeddunken
 „ tot tydverdryf te spreken, of zich in de Kolfbaan te verma-
 „ ken: Op een namiddag dat *Britta* byna tot herstelling geraakt,
 „ hem onder de wandeling in een der Lindebomen Lanen ont-
 „ moete die aan een diepe Vischvyver uitkwam, sprak hy haar
 „ in zeer beleefde bewoordingen, en met de Hoed in de hand al-
 „ dus aan.” — MEVROUW de wonder *Princes van het machtig*
Ryk van STRAPOTALIA! uwe Koninglyke Heer Vader had my uwe
 „ schoone Persoon zedert lang als Bruid toegezegd, om dat hy wist dat
 „ ik de Keyzerlyke Throon na het overlyden van mynen glorieuze Vader
 „ de Overwinnaar van de Vier Waerelddeelen beklimmen moest; Ik
 „ weet wat bloedige Oorlogen over u schoone Princes al ontstaan zyn,
 „ ook weet ik, dat gy my bemind, en uwe Koninglyke Hoogheid zou
 „ my voorzeker nog meer beminnen, als zy zag met welk eene bevallige
 „ zwier ik de Erfprins van Groot GOLKONDA weet te pissen. —
 „ MEVROUW de Princes van STRAPOTALIA wien deze klucht
 „ byzonder vermaakte, verzocht nochtans van deeze laatste Cer-
 „ monie waar toe de *Erfprins van GOLKONDA* al toetstel begon te
 „ maken, bevreid te mogen blyven: Hier op bevingen hem zyne
 „ zinnelooze vlagen met zoo veel hevigheid, dat hy te midden
 „ zyner driftsvervoeringen *Britta* by de hand nam, en haar met
 „ zulk eene ongemeene kracht na de Vyver sleepte die haar de
 „ doodschrik op de Lippen joeg; Zeggende vervolgens tot
 „ haar met een holle stem, en een donker gelaat die vervaarlyk
 „ was.” MEVROUW de *Princes*, wy beminnen malkanderen, wy
 „ moeten ook te zamen in de Vyver van Golkonda sterven! —

„ De arme *Britta* geen uitkomst ziende, nam toevlucht tot haare
 „ gewoone fcherpzinnigheid van geest, „ *Prins* zeide zy, *Springt*
eerst in het water, en om te tonen dat ik u bemin, zal ik u naspringen!

„ De zinnelose Jongeling voldeed terftond aan haar verzoek, en
 „ *Britta* dit ziende, redde zich door de snelheid van haar Beenen;
 „ Intusfchen fchoot een knecht van dat Geflacht tot ontzet toe,
 „ en help de half verdronken *Prins* van *Golkonda* uit de Vifch-
 „ vyver, die zedert dit geval zorgvuldiger bewaakt wierd: On-
 „ dertusfchen kan men niet voorbygaan aantemerken, dat als
 „ *Ludeman*, aan wien *Britta* deeze niet onaartige ontmoeting met
 „ de verftandeloze Jongeling te *Keulen* verhaald had, haar kwellen
 „ wilde, hy uit kortswyl haar altyd plag te beftempelen met de
 „ naam van de *Princes* van *Strapotalia*. ”

„ Behalven eene talryke menigte Zinnelooze, Kranke, en Ver-
 „ minkte perzonen welke in dat fraai gebouwd Gasthuis geplaatst wa-
 „ ren, bevond ’er zich onder anderen een *Bremenaar* ruim 30 Jaren
 „ oud, gehoorende tot de *Sefte* der *Hernhutteren*, andere zeggen tot
 „ de *Quakers*, en die by toeval op de reis een zware Beenbreuk ge-
 „ kregen hebbende, ter genezing van dien, als zynde een Uitlander,
 „ in dat huis gebracht was; Men noemde hem daar *Broeder Adolphus*.
 „ Hy was doorflepe en bereist, waar door hy veel ondervinding van
 „ zommige Waereldfche dingen had verkregen; Voor het overige
 „ bezat hy by uitnemenheid het cierzels van de tongval, dat is
 „ zulk eene kracht van welsprekenschap die wonderlyk was,
 „ en waar door hy onder het kleed van nedrigheid de harten
 „ van veele beminnellyke Zusters wist te ftelen: In één woord,
 „ na drie of vier gewichtige gesprekken die *Britta* met *Broeder*
 „ *Adolphus* als ter fluiks gehouden had, uit voorzorg dat het nie-
 „ mand ontftichten zou, was zy alzoo fmoorlyk op zyn Per-
 „ zoon verliefte geworden, als hy op de haare, het geen van
 „ dat gevolg was, dat zy na wederzydsche genezingen van Arm
 „ en Beenbreuken, te zamen agtervolgens hun genomen befluit,
 „ de reis aannamen na *Bremen*, *Dantzic*, *Hamburg*, en verfcheide
 „ andere Plaatzen, alwaar *Broederen* en *Zusters* van de *Sefte* ge-
 „ vonden wierden, en dat *Zuster Britta* zedert die tyd in een
 „ volmaakt bekoorlyk *Hernhutterinnetje* herfchept wierd, of fchoon
 „ ze in de Lutherfche Religie geboren en opgevoed was geweest. ”
 „ *Broeder Adolphus* die zomtyds wonderlyke ontwerpen fmeede,
 „ welke oppervlakkig befchouwd, zyne krachten ten opzichte
 „ van derzelve uitvoering fchenen te overtreffen; Had te *Dantzic*

„ zyn-

„ zynde , een List bedacht , waar meede hy zich voorstelde ,
 „ zyn geluk en dat van zyne teerbeminde *Zuster Britta* op eene
 „ roemwaardige en onverbrekelyke wyze , voor altyd te vestigen :
 „ Ondertusfehen betuigen wy het verhaal van dit echt geval
 „ slechts te doen om te vermaken , en byzonder om het *Caracter*
 „ en fyngeslepen oordeel van *Broeder Adolphus* na verdiensten in
 „ een luisterlyk gezichtpunt te stellen , zonder de minste toeleg ,
 „ om het *Broederschap* der *HERNHUTTEREN* , die hier te Lande
 „ voor braave , geschikte , en vreedzame Inwoonderen bekend
 „ staan , daar door in haar goede faam , en verdiende lof wegens
 „ haare voorbeeldelyke Zeden enigermaten te willen krenken .”
 „ Dat zeldzaam en niet onaartig ontwerp dat het Fortuinge-
 „ bouw van *Broeder Adolphus* , en *Zuster Britta* onderschragen
 „ moest , dog waar van by ongeluk de Pilaren op los zand in-
 „ geheyte zynde , wel haast in duigen viel , was zyne geboorte
 „ voornamelyk aan de onuitputtelyke vindingskracht van de eerste
 „ verschuldigt ; Hy bemerkte dat *Zuster Britta* door zyne Lesfen
 „ ongemeen in de Leerstellingen van het *Zinfendorffsche School*
 „ begon te vorderen , het geen hem dan noopte tot het besluit
 „ van 'er één *Prophetesfe* van te maken , en als zodanig met haar de
 „ meeste voornaame Landen van het *Europisch Waerelddeel* , al-
 „ waar heimeyke of openbare Vergaderingen onder die van het
 „ *Hernhutterschap* gehouden wierden , op hoope van groot ge-
 „ win te doorreizen : Met dat oogmerk ontwierp *Britta* met be-
 „ hulp van haren geliefde *Broeder Adolphus* in de *Hoogduitsche*
 „ en *Fransche* talen zeker lezenswaardig stukje getyteld , *Geheim*
 „ *van Babels Ondergang ontdekt !* het welk gedrukt zynde , schoon
 „ het reuk nog smaak had , op alle Plaatzen daar zy doortrok-
 „ ken , met een onbedenkelyk voordeel wierd verspreid , zoo
 „ dat zy van de behaalde winsten niet alleen ordentelyk , maar
 „ prachtig konde bestaan . Het bleef hier niet by , *Zuster Britta* door
 „ de schrandere *Quaker Adolphus* op alle de streken van het *Goche-*
 „ *laars Kompas* wonder wel afgericht , sprak zoo wel te *Bremen*
 „ als te *Dantzic* , en elders daar men Vergaderingen hield , over-
 „ luid het geen haar Geest getuigde , en voorfpeelde onbeschroomt
 „ het tydstip van den aanvang van het *Duizendjarige Ryk* ; Hier
 „ door zag men haar in den eerste opflag inderdaad voor een
 „ *Prophetesfe* aan , die iets meer wist als één overgeleerd *Dorp*
 „ *Schoolmeester* : Mogelyk is zulks de bewerkende oorzaak ge-
 „ weest , dat *Britta* die een *Liefhebster* van een glas roode *Baay*

„ was, naderhand in *Holland* de naam van de *Vochtige Prophetesfe-*
 „ gekregen heeft gehad; Hoe het zy, 't is ondertusfchen gewis,
 „ dat zy aldaar in later tyd nog een Boekje in de Nederduitfche
 „ taal, zonder behulp van iemand heeft ontworpen, onder de
 „ naam van *Gekroonde Morgenftond!* dat in fraayheid van ftyl en
 „ vinding, voor de *Helklinkende Donder-Bazuin* door *LUDEMAN*
 „ uitgegeven, niet behoefde te wyken.”

„ Wederkerende tot de afgebroken leidraad van haare volzake-
 „ lyke Levensloop, dient men hier ongeleid en zonder bewim-
 „ peling van zaken aanteroeren, dat gelyk volgens het gemeen
 „ bekende fpreekwoord, de Beer doorgaans aan zyn klauwen ken-
 „ baar is, desgelyks de welverzönne uitvindingen van *Adolphus*
 „ en *Britta* wel haast voor fnoode bedriegerye, en geldzoekende
 „ kunstgrepen wierden ontdekt; En deeze zoo ontydige als be-
 „ haagloze ondermeining van hun geheim, vervolgens een aan-
 „ dryvende Geefelftok van vervolgingen voor hun geworden
 „ zynde, waren zy genoodzaakt zich van alle de Plaatzen waar
 „ heen hunne Werverschap gericht was, fchielyk wegtepakken:
 „ Zy hadden echter een goede fomme gelds met de Prophetifche
 „ kraam vergaderd, met welke zy haar na *Stokholm* in *Zweden*
 „ het Vaderland van Zufter *Britta* begaven, en het was na men
 „ zegt, in die Hoofdstad, dat *Broeder Adolphus* kort na hunne
 „ aankomft aldaar, aan een ontfteking in de Keel te overlei-
 „ den kwam.”

„ Wierd dit verlies door *Britta Beyer* in den beginnen genoeg-
 „ zaam voor onherftelbaar aangemerkt, daar verliepen nochtans
 „ geen drie Maanden na het Sterfgeval van *Broeder Adolphus* die
 „ zy intusfchen op haar kosten heel deftig had doen begraven,
 „ of de aanwerving van eenen nieuwen Minnaar vertroosten
 „ haar merkelyk ten aanzien van zodanig een treurlot, 't welk
 „ zy welftaanshalve verplicht was geweest, ondanks haare vroly-
 „ ke geëardheid, met heete tranen te moeten befchreien.”

„ Het gebeurde op een Zondag avond dat de nog wenende en
 „ kermende Zufter *Britta* ter Kerke was gegaan, vermits toenmaal
 „ te *Stokholm* zoo te zeggen nog geen fchaduwe van het Zinzen-
 „ dorfs *Broeder*, en *Zufterfchap* bekend waare; Wanneer een
 „ prachtig gegaloneert Heerfchap die vlak over haar gezeten had,
 „ by het uittreden van de Kerk haar genadert zynde, beleefde-
 „ lyk verzocht de Eer te mogen hebben, haar huiswaards te
 „ geleiden: Zy floeg dit voorftel met eene nageboofte zedige

„ hou-

„ houding waar op men Lyfrenten gekogt zoude hebben , op de
 „ eerste aanbieding af ; Dan de Avontuurzoekende Kavalier ,
 „ wiens goude Pasfementen haar geweldig in de ogen flikkerde ,
 „ zonder zich door haar ftemmig gelaat te laten afschrikken ,
 „ drong hier zo fterk op aan , dat zy haar ten laaften als half vry-
 „ willig daar toe liet overhalen , dog altyd met een zekere fchroom
 „ die klaar aanduide , het belang dat zy in het behoud van ha-
 „ goede Naam ftelde . Men dient alvorens te weten , dat *Britta*
 „ behalven haar deftige , fchoon onzwierige Kleding , twee zin-
 „ delyke gemeubileerde Bovenkamers op de eerste verdieping
 „ in een der aanzienlykfte wyken van *Stokholm* had betrokken ,
 „ alwaar zy als een fatzoendelyke Dame gehuisvest was , en ter
 „ uitvoering van welke de befpaarde duiten van het Prophetesfe-
 „ fchap , haar wonder wel te pas kwamen : Ondertusfchen dat zy
 „ met haaren Geleider al pratende aan haare woonplaats geraakt
 „ waren , drong zy van haar kant met geen minder nadruk by
 „ hem aan , om haare vertrekken te bezien , en vervolgens te za-
 „ men een kop groene Thee te drinken , dat van een Glas op-
 „ rechte Bourgonje Wyn , het welk de Galant door een Kruyer
 „ uit zyn Logement liet halen , gevolgd wierd : Hier door van
 „ weerskanten wat vrypostiger geworden zynde , ondernam de
 „ Zweedfche Edelman of *Baron* waar voor hy zich uitgaf , haar
 „ de voorflag te doen , om zyn intrek voortaan op een van haare
 „ kamers te nemen , onder beding van voor haar onderhoud te
 „ zullen zorgen , op eene wyze dat zy eene nog onbekrompener
 „ Levensmanier zoude kunnen voeren dan zy werkelyk deed .
 „ Die voorwaarden waren al te voordelig om niet aangenomen te
 „ worden ; kort om , zedert dat van weerzyden tusfchen de beide
 „ Gelieven de koop wierd toegeflagen , waren ook de tranen
 „ van *Zuster Britta* wegens het fmertelyk verlies van *Broeder*
 „ *Alolphus* opgedroogt .

„ *Beloften maken fchuld !* zegt de Hollandsche fpreuk , en alhoe-
 „ wel verre de meeste waereldlingen zich weinig fcheinen te be-
 „ vlytigen , hen aan de volbrenging van die guldespreuk te willen
 „ onderwerpen , zoo betoonde den voorgewende *Baron* nochtans
 „ in dat opzicht van een beter denkwyze te zyn ; Want behal-
 „ ven , dat hy *Zuster Britta* in één kostbaar Vrouwegewaad na de
 „ eerste fmaak kleede , zoo voorzag hy haar ingevolge zyne be-
 „ loften van zulk eene overvloedige voorraad van Geld , dat zy
 „ door middel van dit alvermogend Metaal , eene uitblinkende en

„ meer dan burgerlyke Levenswyze voeren kon : Onaangezien
 „ alle deze zinstrelende omftandigheden waar door men het meer-
 „ dergetal der Vrouwelyke Sexe van de zwakke kant, meest met
 „ een onfeilbaar goed gevolg aantasten kan, kon de doorzichtige,
 „ en diepdenkende *Britta* haar niet begrypen uit welk nieuwe
 „ Goudmynen van *PERU* de Zweedsche *Baron*, zulke aanmerke-
 „ lyke rykdommen fchepte. De nieuwsgierigheid die zomtyds
 „ het Menschdom bekruipt om dingen te weten, waar van het
 „ beter waare dat iemand voor zyne eige belangen, of gerust-
 „ heid onkundig bleef, had haar de gedachten ingeboezemd, om
 „ door het Sleutelgat van de agterkamer, waar in de *Baron* hem
 „ gemeenlyk alleen 2. of 3. Uuren daags opfloot, te beloeren
 „ wat 'er tog in dat gefloten vertrek omging; Eenmaal op een
 „ avond onderfchepte zy door het kaarslicht aan al de toefel
 „ en geheime bezigheden van haren Minnaar genoeg, om niet
 „ onkundig te blyven van de Bronnen waar uit de fchatten van
 „ zyne Goudmyn voortfproten, zy liet echter niets van haare
 „ ontdekking voor hem of andere Bewonderaars van zyne on-
 „ uitputbare geldsverkwisting blyken, en dit was denkelyk de
 „ oorzaak, waerom zy in de tyd dat die Zweedsche Avanturier
 „ na zyne ontvluchting uit *Amsterdam*, als één *Valfche Munter*
 „ wierd aangeklaagt en vervolgt, haar gemakkelyk van de betich-
 „ tingen van ten dien opzichten meedeplichtig te zyn, voor zoo
 „ veel de kondfchap van de zaak betrof, heeft weten te zuiveren.
 „ *Britta* aan wien de Liefde van den *Baron* ondanks de gevaar-
 „ lykheid van zyn beroep niet onverschillig was, befloot hem
 „ getrouwelyk te volgen in alle de Reistochten die hy voornam
 „ onder voorwendzel van zich te vermaken Buiten 's Lands te
 „ doen, hoe zeer het gebleken is, dat zyne bedoelingen dienaan-
 „ gaande, een gansch verfchillend grondbeginzel ten beweegrad
 „ hadden; Men zal om het rykgestoffeerd Gefchiedverhaal van
 „ de bereisde *Britta Beyer* al verder opteluiſteren, vervolgens
 „ gaan gewagen van zommige opmerkelyke ontmoetingen van een
 „ vrolyken aart, welke haar deſtyds in de omzwervingen
 „ met de Baronnellyke Gelukzoeker haren Minnaar by onder-
 „ ſcheide Lantaarten onder welke zy lang of kort tot hun by-
 „ zonder vermaak verbleven, bejegend zyn.”
 „ Eens kwamen zy ergens in een Dorp op de grenzen van
 „ *Spanje*, digt by *Perpignan* op het Franſch Grondgebied, alwaar
 „ op die tyd het Platte-Land door een bende Struikrovers al
 „ „ ruim

„ ruim zoo talryk en ontzachelyk dan die van de beruchte *Car-*
 „ *touche* afgelopen wierd; Onz tweetal vermaakzoekende Reizi-
 „ gers hoorde in de Dorpherberg daar zy overnachten moesten,
 „ eenige Pasagieren die met *Britta* en de *Baron* des avonds aan
 „ enen tavel spysde verhaalen, dat 'er de vorige dag drie Fran-
 „ sche Kooplieden ongevaar 3. Uuren van daar, door die Rovers
 „ vermoord en uitgeschud waren: Dit baarde geen kleine ont-
 „ steltenis by *Zuster Britta*, dog de Waard dit bemerkende, stelde
 „ haar gerust, zeggende dat niemand zyner Gasten iets te vre-
 „ zen hadden, als zy in zyn huis gelogeert waren geweest, of
 „ schoon zommige Opperhoofden van de Struikroversbende veel-
 „ malen op ongelegen tyden by hem kwamen, zonder één van
 „ de Pasagieren welke hy van gemerkte Kaarte Lotjes voorzag,
 „ immer kwaad te doen. Ongeacht deeze plechtige verzekering
 „ van de Waard, betrouwde de *Baron* die van veele zogenoemde
 „ Spaansche Matten of Goude Quadrupels voorzien was, daar
 „ niet op, en terwyl hy in die Herberg geen aparte Slaapkamer
 „ voor hem en zyn Minnares kon krygen, floeg hy aan de vier
 „ reizende Heeren die met hem aan tavel zaten, heimelyk zonder
 „ dat de Waard het hoorde, voor, om dien Nacht in het Spys-
 „ vertrek wakende met elkanderen door te brengen, en in den
 „ vroege Morgenstond met malkaar in geselschap de reis te ver-
 „ vorderen; Dit ontwerp wierd algemeen goedgekeurd, te meer
 „ om dat volgens het voorstel van de *Baron* men zich gezamen-
 „ derhand ingeval van aanranding in de Herberg, van de gela-
 „ den Pistolen, waar van zy altemaal voorzien waren, ter hun-
 „ ner verdediging bedienen kon: Ondertuschen wierd goedge-
 „ vonden dat *Britta* in een ander vertrek enige weinige Uuren
 „ zou gaan uitrusten, het geen van haar kant niet zonder groote
 „ tegensporreling gesehiede. Na zodanige zoo men meende wel-
 „ beraamde voorzorge gebruikt te hebben, begon het Reisge-
 „ felschap een heldere teug van de allerbeste zwaare Spaansche
 „ Wynen te drinken, en nademaal *Myn Heer de Zweedsche Baron*
 „ even als het meerderdeel der Hoogduitzers de zuypkunde mees-
 „ terlyk verstond, en daar op doorgaans al snorkende roem dra-
 „ gen, wie van haar als dappere Bachanten daar in boven mal-
 „ kaar uitmunten, zoo wierden 'er al vry wat gevulde Bekers
 „ gedronken eer de Klok Middernacht floeg, wanneer een ieder
 „ van hen, zoo door vermoeitheid, als door de dampen van de
 „ Wyn bevangen, op een stoel wat gingen slapen, na zorgvuldig
 „ hun-

„ hunne Pistolen, en blanke Wapenen aan hunne zyde gelegd te
 „ hebben; Een paar Uuren gerust hebbende, ontwaakte de *Baron*
 „ en zyne Reisgenoten, door een yzelyk geschreeuw, en het ker-
 „ mend geroep van *Help! Help!* van een Vrouwsperfoon, dat hy
 „ ras voor de stem van zyne beminde *Britta* herkende: De Zweed
 „ die geen Bloodaart was, ontsloot gezwind de kamerdeur, en
 „ vloog heel vaardig gewapend met twee geladen Pistolen de trap-
 „ pen op na de Bovenkamer van waar het geluid gehoord wierd,
 „ daar in onverzaacht nagevolgt wordende door zyn overige Mak-
 „ kers. Naauwlyks waren zy drie trappen opgeklommen, of zy
 „ wierden door meer dan 40. gewapende Struikrovers van alle
 „ kanten dermaten omzingeld, en in het naauw gebracht, dat zy
 „ de vlag tegen wil en dank voor de overmacht moesten stry-
 „ ken; Men deed hun zonder veel komplimenten begrypen, dat
 „ indien zy niet goedwillig die Dame aan de Kapitein van hunne
 „ Bende overgaven, het met haar gedaan zoude zyn; De Wan-
 „ hopende *Baron* verzocht als eene laaste gunst hun Opperhoofd
 „ alvorens te mogen spreken; Hy verscheen daarop aanstonds
 „ met enige van de zynen in de Eetzaal, maar hoe groot was
 „ de verbazing van hen beide, toen de *Baron* en hy malkaar voor
 „ Broeders herkende, hoewel zy den een den ander in geen twaalf
 „ Jaren tyds hadden gezien: Zy omhelsde zich met veel blyd-
 „ schap over deeze gelukkige ontwikkeling van zaken, en het
 „ uitwerkzel daar van was, dat *Britta* weder in handen van den
 „ *Baron* gesteld wierd, schoon zy drie dagen in die Herberg ver-
 „ bleef, om van haar ontsteltenis te herstellen.”

„ Zodanig schrikverwekkend Avantuur, niettegenstaande de
 „ uitkomst gelukkig afliep, kon *Zuster Britta* weinig diverteeren,
 „ en deed haar Liefde ten opzichten van de *Baron* haaren Min-
 „ naar ten minsten vyftig percent dalen, hoe zeer de beide Broe-
 „ ders alles deden wat mogelyk was, om haar te vrede te stel-
 „ len, en gedurende de drie dagen van haar verblyf in de Dorp-
 „ herberg, alle bedenkelyk gemak en vermaak te bezorgen welke
 „ de omftandigheden konde gedogen.”

„ Zy zworven vervolgens van daar na *Madrid*, de Hoofdzetel
 „ van het Spaansche Ryk, één Land die hoe onbevallig ander-
 „ zints voor weldenkende en oordeelkundige Vreemdelingen,
 „ echter byzonder stroomde met het beroep van den Zweedsche
 „ Edelman, als die de kracht en hoedanigheid van het Spaansche
 „ Goud volmaaktelyk wist te waardeeren, en daar van zulke vol-

„ staande

„ staande proeven , en heerlyke Gedenktekenen in *Spanje* gelaten
 „ heeft , dat hy verplicht wierd , hals over kop uit dat Ryk te
 „ vluchten ; Onderwyl dat zy nog te *Madrid* waren , viel 'er een
 „ raare grap voor , welke de *Baron* en *Britta* menigmaal stof tot
 „ lagchen gegeven heeft : — Men moet weetgierige Lezeren
 „ niet lang in de onzekerheid laten ; Hier door hebben voormaals
 „ verscheide Lofverdienende Historiefchryveren een gedeelte van
 „ hunne bekroonde roemgalmen en Praaltropheën verloren ge-
 „ had : Daerom zullen wy maar regelregt tot de ontknoping van
 „ de zaak toetreden .”

„ De oude afgeleefde Spaansche *Don Montadores* (u) zoo trots
 „ op zyne Eertitulen en onmeetelyke Goederen als een Paauw
 „ op zyne vederen , dog te gelyk in den ouderdom van 72. Ja-
 „ ren zulk een groot Beminnaar van het Vrouwelyk Geslacht ,
 „ dat hy tien duizend Spaansche Pistolen 's Jaarlyks aan het on-
 „ derhoud zyner Matresfen verspilde , kreeg op het eerst aan-
 „ schouwen behagen in *Britta Beyer* , die hy uit de schuiframen
 „ van zyn Paleys in een openbare Wandelplaats te *Madrid* gezien
 „ had : Hy besloot haar door list of geweld te schaken , en be-
 „ reikte zyn oogmerk den vierden dag na dit zyn misdadig be-
 „ fluit genomen te hebben , in een tyd dat zy in den avond-
 „ stond uit een Winkel , daar zy eenige zaken voor haar , en de
 „ *Baron* gekogt had , na haar Logement te rug keerde . Agter-
 „ volgens het beraamd ontwerp wierd zy na één der Landgoede-
 „ ren van *Don Montadores* twaalf Mylen van de Hoofdstad gele-
 „ gen , in een besloten Rytuig gevoerd , dat is te zeggen , zoo
 „ dra de schaking gelukt was ; Aldaar kwam haar de verliefde
 „ Gryzaard haare Schaker te Middernacht bezoeken in het kost-
 „ baar Slaapvertrek , waar hy zich voorstelde het byleger met
 „ *Britta* te houden : Hy deed haar een Liefdensverklaring na de
 „ oude smaak , die met de denkwyze en spreekmanieren van *Don*
 „ *Quichot* eene allervolmaakste navolging hadde . — Wel oude Gek
 „ zeide

(u) Men wil dat *Montadores* van een der oudste Castiliaansche Geslachte af-
 stamde ; Dit Adelyk Huis het welk zedert ruim zestig Jaren uitgestorven is , figu-
 reerde in *Spanje* gedurende de Regering van Keyzer KAREL de V. en zyn Zoon
 Koning PHILIPPUS de II. zoo in den Oorlog , als in het Staatskabinet , waar
 in zy aanzienlyke posten bekleed hebben : Deeze *Spaansche Don* stelde zich een
 Eer van aan het Geslacht van den bloedgierige HARTOG van ALBA vermaagd-
 schapt te zyn .

„ zeyde *BRITTA* die in haare Vrouwelyke driften gansch niet
 „ gemakkelyk was , *Waarom zoo veel toefstel gemaakt , en zulk een*
 „ *ongewoone geweldadigheid gebruikt in een geval ter voldoening van*
 „ *welke , al u macht en schatten niet volstaan kunnen ?* *DON MON-*
 „ *TADORES* niet afgeschrikt door haar gramfchap , poogde haar
 „ door allerley vleyende Liefkozingen van gedachten te doen
 „ veranderen ; *Britta* die meer verftand en ondervinding dan hy
 „ bezat , veinsde door zyne Minverklaringen overwonnen te zyn :
 „ ——— *Hoor* zeide zy gy moet u naakt uitkleden , en in dat *Ledi-*
 „ *kant* gaan leggen , dan zal ik zien wat ik doen zal. ——— De oude
 „ zukkelaar liet zich bepraten , en voldeed aan haar verzoek ;
 „ Maar toen dit verricht was , bond zy hem handen en voeten ,
 „ ontweldigde hem de Kamersleutel , en floop ftil uit het Kasteel ;
 „ Drie Uuren lang in de donkerheid van de Nacht op de Land-
 „ ftraat gedooft hebbende , ontmoete zy in de vroege Morgen-
 „ ftond op den weg een Postchaize , die haar voor een fpaanfche
 „ Ducaton weder naar *Madrid* bracht. ”

„ By de wederkomst van *Britta* , veroorzaakte de ruchtbaarheid
 „ van haare fchaking geen geringe opfchudding in de Vorftelyke
 „ Refidentieplaats , en de nadrukkelyke klachten van den *Baron*
 „ over dit misdryf , verzwaarde nog vry meer de omftandigheden
 „ van een onderneeming die zoo kluchtig afgelopen was , zoo dat
 „ *Don Montadores* beducht voor de gevolgen van die zaak , zulks
 „ onder de hand voor 50. fpaanfche Matten liet afmaken. ”
 „ Ondertusfchen dat de *Baron* en zyn Minnares wel degelyk
 „ in hun fchik waren over het voordeel dat de ftap van zotheid
 „ van den bedrogen Schaker *Don Montadores* haar beschikt had ,
 „ en waar voor *Britta* kostbare Juwelen , en den Zweedsche Ge-
 „ lukzoeker zich een Diamante Ring van groote waarde aankogt ,
 „ zoo bleven nochtans hunne onderlinge vreugdeblyken ten de-
 „ zen opzichten niet lange ongestoort : Want op een Namiddag
 „ kwam de *Baron* met veel verbazing , zonder eigentlyk de Wor-
 „ teloorzaak te ontdekken , *Britta* waarfchouwen , opftaande
 „ voet alles tot hun vertrek in gereedheid te brengen , vermits
 „ een langer verblyf te *Madrid* , aan hoogdreygend en oogfchyn-
 „ lyk gevaar voor hun beider Perzonen onderworpen was , onder
 „ byvoeging , dat hy reede had te denken , dat de groote invloed
 „ van den verfchalkte Schaker ten Hove een der voornaamfte
 „ dryfvederen ter bewerking van deeze ontydige vervolgingen
 „ waare geweest. De doortrapte *Britta* liet alles ongemerkt

„ voor-

„ voorby gaan , pakte fchielyk haare Koffers, en vertrok nog
 „ dien zelve avond met den Zweed in een afgehuurde Post-
 „ chaize uit de Hoofdstad van het Spaansche Ryk.”

„ Men kwam te *Parys* alwaar zy een trefvelyk figuur floegen,
 „ en daar het Goude Louizen voor den naarstige Zweedsche Mun-
 „ ter fcheen te regenen; Zodanige gelukkige regenvlagen be-
 „ werkte in een Waereld Stad daar geldverkwistende Vreemde-
 „ lingen gewoonlyk als halve Afgoden beschouwd, en met zon-
 „ derlinge beleeftheden overladen worden, dat de *Baron* en *Britta*,
 „ in hoedanigheid van de *Graaf* en *Gravinne* van *Altenstein*, (waar
 „ voor zy hun te *Parys* uitgaven) als aanzienlyke Personagien in
 „ de groote Waereld konde verkeren: De gemakkelijheid van
 „ zelfs door dit middel de onbelemmerde toegang aan het Hof
 „ van den Koning, en by de Prinzen van den Bloede verkregen
 „ te hebben, bekoorde de reizende Gelieven uittermaten, en
 „ *Zuster Britta* die zedert haar komst te *Parys*, smaak in de ga-
 „ lante Levenswyze der vermaakminnende Franschen begon te
 „ krygen, was zeer verblyd het Hart van zulk een nieuwbakke
 „ *Marquis* gewonnen te hebben die zomtyds dol van Liefde, en
 „ zomtyds razende van honger was.”

„ Het dolend Avanturierfchap is een rad 't welk zich dikwyls
 „ omdraayd: *Britta* in de verbeelding dat de Zweedsche *Baron*
 „ de *Steen der Wyzen*, of om beter te zeggen de rechte kunst der
 „ *Alchimisten* in het Goudmaken gevonden had, was gansch niet
 „ karig in het verspillen van de fransche Louizen, waar van zy
 „ een goede Beurs gevuld hebbende, dezelve aan haren smagtende
 „ *Marquis* uit erkentenis van bewezen diensten ten geschenk gaf;
 „ Maar zy had wel haast wettige redenen van berouw van zulks
 „ gedaan te hebben, terwyl die Ridder van de flechte tyd, by
 „ afwezendheid van den Zweed, op een avond in een oprecht min-
 „ zaam bezoek, dat hy volgens gewoonte dagelyks by haar kwam
 „ doen, haar zoo meesterlyk van den huig wist te lichten, dat
 „ zy de Minnenhandel van het Marquisfchap wel duizendmaal
 „ verwenschte. Verblind en betoverd door zyne hartgrievende
 „ Liefkozingen, ontdekte zy den aanvolgende ochtend eerst van
 „ door de bedriegelyke *Marquis*, die zedert dit vriendelyk bezoek
 „ onzichtbaar geworden, en voor altyd verdweenen was, van
 „ haare gereede Penningen en Juweelen dat te zamen eene aan-
 „ merkelyke waarde bedroeg, bestolen te zyn; Onaangezien de
 „ handigheid van den *Baron* in de Goudkraam, was deeze drukkende

„ slag voor eerst onherstelbaar, weshalven *Myn Heer en Mevrouw*
 „ de opgelichte *Graaf en Gravinne van Altenstein*, niet minder
 „ misnoegt over dat verlies, als berooid van de benodigde hulp-
 „ middelen om langer een groot figuur te *Parys* te slaan, genood-
 „ zaakt waren die aangename verblyfsplaats in alle stilte spoedig
 „ te verlaten: Zy zukkelde van daar door verscheide groote Ste-
 „ den van *Duitschland*, zich onder anderen ook een geruime tyd
 „ onthoudende in de Stad *Hamburg* daar de Zweedsche Edelman
 „ middel vond, zyne verwarde zaken wat te herstellen, tot dat
 „ zy beide in gezelschap van *Ludeman* in *Holland* beland zynde,
 „ *Britta Beyer* vervolgens na de vlucht van de valsche Munter,
 „ by de laatstgenoemde *Astrologist* ter bywoning introk, en zyn
 „ Huishoudster wierd; Wy zullen in het vervolg dezer *Gedenk-*
 „ „ *waardige Levensbeschryving* meenigvuldigmaal gelegenheid hebben
 „ van de verdere Bedryven van dit doorslepen, en alomberucht
 „ *Vrouwspersoon* te gewagen.”

Aangezien de zaken rakende de Praetyk van *Ludeman* als Genees-
 heer, in den beginne van zyn aankomst te *Amsterdam*, nog zoo
 byster niet vlotten wilde, ondanks zyn allereerste voorverhaalde
 Meesterstuk wegens de ontstomming van den sprakeloze Koop-
 handelaar aldaar proefkundig betoond; begaf hy zich verzeld van
Zuster Britta van tyd tot tyd na andere Hollandische Steden, om
 te zien of zich daar beter gelegentheden zouden opdoen, om
 met minder omflag als een bedreven *Astrologist*, of als een kun-
 dig Geneesheer bekend te raken, en door zodanige geruchtmaking
 van zyne bekwaamheden in beide die Wetenschappen, ordentelyk
 zyn Brood te kunnen winnen: Zy hadden daar omtrent een aan-
 merkelyke ontmoeting te *Rotterdam*, overwaardig hier geplaatst te
 worden. (v) De Man van den Huize alwaar hy logeerde, had
 een soort van Beroerte aan de rechter zyde gekregen, zynde zoo
 zwak dat hy geen Mes konde optillen, ook teerde hy uit als een
 Geraamte, zonder dat de vlyt van twee Doctoren, met wien hy
 reeds eenige Maanden gemedicineert had, iets konde baten, mee-
 nende die Heeren dat het een ongeneeffelyke Teering was, waer-
 om zy hem rieden Geytenmelk te drinken. De Patient was daar
 meede

(v) Wy volgen hier in het verhaal van dit Rotterdamsch geval, getrouwelyk
 de 8vo. *Druk* van zyn *Leven* van het Jaar 1757. pag. 43. Met uitsluiting echter
 van alle de scheldnamen, en grove uitdrukkingen welke honende voor *Ludeman*,
 zyn, en oneer aan zyne Talenten doen; Ondertusschen verklaren wy, dezen onzen
Astrologist nimmer iets aangaande dit Merkwaardig voorval te hebben horen reppen.

meede bezig; wanneer *Ludeman* aan zyn Huis ging logeren; houdende hy Logement voor Pasfagiers. Onzen Hoogduitschen Doctor den Patient na zyn welstand vragende, hoorde die goede Menschen uit zoo lang het hem luste; Wanneer hy de Pis verzocht te zien, die duidelyk toonde, dat de Man een verstopping in de rechter zyde had, waar aan alles was toeteschryven; Dit deed hem de Hospita vragen, of haar Man enigen tyd geleden niet eenig zwaar toeval had gehad; en ontdekte dat de Patient ruim anderhalf Jaar geleden een zware val van een Paard had gedaan.

Ludeman een doorstaande proef van zyne kundigheid willende geven, zocht een goede gelegenheid daar toe aftewachten, en zweeg stil; Dog *Brüta Beyer* roerde haar gladde tong des te meer aan de Hospita, door hemelhoog te verheffen de wonderbaare Geleertheid van den Hoogduitschen Doctor, als welke een geheim bezat, van alles te doorgronde, en dat haar Man gelukkig zoude zyn, indien dezen haren verhemelden Broeder zich met zyne genezing wilde bemoeien, wyl die beide Doctors bezig waren haar Man te verwaarlozen: *Ludeman* vervolgens door de Hospita daar over aangesproken zynde, hield dit gezegde staande, en toonde zich bereid die Doctoren dit in het aangezicht aantezeggen.

Die twee beroemde Mannen daarop by de zieke ontboden zynde, en hem nog zwakker vindende dan voorheen, waren van gevoelen, dat hy tot het drinken van Ezelinnemelk behoorde overtegaan; — *Wat schort de zieke dan Heeren?* vroeg *Zuster Brüta*: Een Teering Jufvrouw! was het antwoord; *En ik verzeker u Juffer* viel *LUDEMAN* daar op in, dat het gelogen is, en dat die twee *Drommelsche Weetnieten* bezig zyn met dien armen *Lyder* te vermoorden. Dit ongeschikt Compliment kwam de beide Doctoren vry schots voor; De Oudste van hen die de driftigste scheen, vroeg of *Myn Heer de Kwakzalver* dan wist wat de Man scheelde, en wat men doen moest om hem te helpen? Waar op *Ludeman* Ja antwoorde, schoon hy dit niet wilde ontdekken: De Oudste van die Heeren, met hem in hooge woorden gerakende, vertrok zeer onvergenoegd, maar de Jongste bleef. Deeze den onbeschaamde Haarburger wat tot bedaren gebracht hebbende, poogde hem met beleid uittehooren, en geraakte tot zyn oogwit, zonder dat *Ludeman* zulks bemerkte; Eindelyk wierden zy het verschil zoo verre eens, dat ieder van haar in 't byzonder op een Briefje zou schryven wat na zyn oordeel de oorzaak van de kwaal was, en hoedanige Geneesmiddelen daar toe behoorden aangewend te worden:

Dat ieder zyn Briefje met zyn Signet zoude verzegelen, en geven die beiden aan een Buurman aldaar tegenwoordig in bewaring, en dat men aanstonds de Urine van den Patient na *Nieuwendam* zoude zenden, dewyl de Doctör aldaar de naam der beroemdheid wegdroeg, van ongemeen bedreven in de kunst der Waterbekyking te zyn, en dat men van hem een schriftelyk Advys zoude verzoeken, om te zien wie gelyk had. — De Buurman van *Nieuwendam* wedergekeert zynde, vertoonde aan hen beide, in tegenwoordigheid van verscheide Perzonen, het antwoord van dien *Nieuwendammer*, het geen hoofdzakelyk hier in bestond; Dat de Patient eene zwaare verstopping in de regter zyde had, die door openende Geneesmiddelen moest weggenomen worden, maar dat het drinken van Geyte en Ezelinnemelk schadelyk voor den Patient was: — Het Briefje van *Ludeman* geopend zynde behelsde, dat de Patient door eene bezeering een zware verstopping in de regter zyde had gekregen, die door Staalmiddelen moest verdreven worden. — Het Briefje van den Rotterdamsche Doctör behelsde, dat de eerste oorzaak van de kwaal, verstoppingen waren die veroudert zynde, den Lyder in eene Teering hadde doen storten, die eerst moest genezen worden, om dan de verstopping wegtenemen; En aldus bleek het klaar, dat *Ludeman* de zaak geraden had, die daarop aan 't werk ging, en den Lyder binnen korte tyds herstelde: Die Rotterdamsche Geneesheer had zelfs de goedheid van gedurig na de zieke te komen zien, en goedtekeuren al het geen ter zyner geneezing wierd gedaan door *Ludeman*, welke van dit alles een verklaring by een Notaris deed maken, die naderhand door *Zuster Britta* overal werd vertoond.

De weêrklank van deeze zonderlinge Gebeurtenis, maakte te *Rotterdam* destyds een groot gerucht, zoo dat hy gedurende zes weken dat hy aldaar verbleef, enen vry sterken opgang maakte; Waarschynelyk zoude zy te zamen in die Stad een Hnis gehoord hebben, ingeval men hem niet verplicht had zyne *Bulle* als *Medicinæ Doctör* te vertonen: Dit toen nog ondoenlyk zynde, deed hem *Rotterdam* verlaten, alwaar hy intusfchen veel geld gewonnen, en niets verteerd had, dewyl de Waard wien hy *Gratis* genezen had, desgelyks als te denken is, geen geld van hem begeerde.

Terwyl *Ludeman* zyn best deed om door de Waereld te geraken, zat zyn lieve *Zuster Britta* gansch niet stil om ook een stui-ver met eere te gewinnen, en door het behendig aanleggen van
haar

haar Talent, wist zy door indrukvindende redenen ingang te vinden by *Mejufvrouw V . . . .* een zedig Mensch, van een onbesproken gedrag, die zy door haar fyne tong betooverde, zoo dat zy geheele dagen lang aldaar ten huize doorbracht, onder het genot van zulke aanmerkelyke voordeelen, dat zy daar van rykelyk kon leven; voor dit alles deed zy niets anders dan die brave Vrouw wat uit de Boeken der *Geestgetuigers*, en van de *Leerstellingen der Zinzendorfers* voor te prevelen: Met dit alles vond zy meer smaak in *Myn Heer V . . . .*, dan in zyn Vrouw, en zy trachte hem mede smaak in Geestgetuigende verrukkingen te doen krygen, zoo dat zy reeds te zamen begonden te praten van een *Harmonie der Zielen*, van eene *Geestelyke vereeniging der Ligchamen*, van eene *Omhelzing in Bespiegeling*, van een *verborgen Huwelyk der Zinnen*, en van de *Magische kracht* waar door het eene Beeld het ander kan bezwangeren, en de vrucht tot rypheid doen komen, zonder dat het vleesch meer deel daar aan heeft, dan iemand tot het voldoen der Geestneigingen nodig heeft. Zoortgeelyke Geestgetuigende Verrukkingen tusſchen *Myn Heer V . . . .*, en *Zuster Britta* wierden echter ten laaften zoo vleeschelyk, dat *Jufvrouw V . . . .* zyn Vrouw, die nog maar een Leerling in dat soort van verborgentheden was, de zwakheid beging van jaloers daar over te worden, en *Britta* haar huis te verbieden, te meer daar toe gedreven wordende, dewyl haar Man die van de Lesſen van dit arglistig Vrouwsperfoon niet meer kon duren, ſtapel zot ſcheen te zullen worden.

Inmiddels dat dit alles gebeurde, en *Zuster Britta* uit inzichten van belang, en om *Ludeman* te behagen, allengskens van het Geestdryverſchap, en van de hoedanigheid van *Prophetesſe* begon aftezien; waren twee zaken van aangelegentheid voorgevallen, die niet alleen in de huishoudelyke geſteldheid van onzen Haarburger Doctor, maar zelve in den aanwaſch van zyn Beroep merkelyke veranderingen te weeg bracht. De eerſte van dien, by hem voor de onaangenaamſte aangemerkt, beſtond hier in, dat zyn Vriend Deſtor *Matthæi* onbewust van zyne Minnehandel en opgevolgde bywooning van *Britta Beyer*, de Huisvrouw van *Ludeman* die zedert zyn vertrek uit *Hamburg* aldaar verbleven was, door alleley drangredenen overgehaalt had, om met haar Dochtertje *Anna* zich by haar Man te *Amſterdam* te begeven. De goede floof liet haar bepraten, en kwam op een avond met haar Kind *Ludeman* aan zyn woonplaats op de *Rozengragt* opzoeken; Haar aankomſt ſcheen

fcheen van een zorgelyk veoruitzicht voor *Zufter Britta*, en de Vrouw wierd juist door bewerking van de laaste niet al te minzaam door haar Man verwellekomt: Men moest ondertusfchen van de nood een deucht maken, en men was verplicht *Dorothea Straesburg* ter vermyding van een Buuregerucht in Huis te nemen, dan dit veroorzaakte vervolgens tusfchen haar, en *Britta* zulke zware verwyderingen, waar door in vervolg van tyd alle die verregaande huiskrakeelen geboren wierden, welke de Echtscheiding van *Ludemán*, en zyn Vrouw ten gevolgen had, gelyk op zyn plaats nader ontwikkeld zal worden.

De andere zaak fchoon van een min verdrietige natuur, fcheen daarom van geen minder belang ter bereik van zyne groote ontwerpen, om zich door de uitgestrektheid zyner verwonderlyke Wetenfchappen een Naam in de Hollandíche Waereld te maken, en tevens zodanig eene genoegzame voorraad van rykdommen te vergaderen, welke hem eene onbezorgde en onbekrompe Levenswyze in zyn oude dag aanbrengen kon; Hier toe geraakte hy in groote verlegentheid, toen hem te *Amsterdam* alwaar hy fteeds met zyn Practyk veel geld won, het practizeren als Doctor in de Medicynen op fcherpe Boete wierd verboden, uit oorzaake dat hy niet gepromoveerd was: Om dus in zyn Geneeskunst ombelemert te blyven, en zyne wangunftige vyanden die hem op die gronden overal vervolgde, opentlyk te trotszeren, zag hy na een bekwaam middel tot zyne Promotie uit, en kreeg na lang zoeken eindelyk ten dien einde een aanbeveeling van goederhand aan den Hooggeleerden Heer *Pagenstecher* Profesfor in de Rechten te *Harderwyk*.

Men beweerd dat dezen vermaarden Hoogleeraar hem een Lid van de Academie deed worden, na dat hy een Kamer by een Burger te *Harderwyk* voor hem afgehuurd had, waar na hy *Ludemán* vervolgens aan zynen *Promotor* in de Medicynen aanbeval; Hoe alles by die gelegeetheid is toegegaan, kan men met geen zekerheid bepalen, dog dit is een onbetwistelyke waarheid, dat *Johan Christophorus Ludeman* door gunftige byftand en befcherming van den Heer Profesfor *Pagenstecher* in den Jaare 1718. openbaar als Doctor in de Philosophie, en Geneeskunde aldaar gepromoveert is geworden, na by zyne Promotie eene zoo uitmuntende Geleerde Oratie over de *Zeven Planeten* openbaarlyk uitgesproken te hebben, met betoging dat die de oorzaken zyn der zeven Waterzuchtige Zicktens, dat niemand dan alleen zommige
daar

daar tegenwoordig zynde Geleerde Mannen van de eerste Clasfe, dezelve begrepen: *Ludeman* was ruim drie-en-dertig Jaren oud toen hy zoo plechtig te *Harderwyk* gepromoveert wierd. (w)

Alle zwarigheden, en tegenkantingen van de zyde zyner tegenstreveren gemaakt, om hem het Practizeren als *Medicinæ Doctor* binnen de Stad *Amsterdam* te beletten, verdwenen zedert zyne Promotie te *Harderwyk*, zoo dat hy nu op zyn beurt zyne laage vervolgeren trotzeren, en de mond stoppen kon; Ook begon hy van toen af aan, zoo door zyn wonderlyke en zeldzame wyze van Geneesoeffening, die meest al met de *Waterbekyking* verzeld ging, als door zyn Astrologische Proeven, welke de meeste lichtgelovige Menschen zoo onbegrypelyk voorkwamen, datze hem voor een halve Tvenaar begonnen te verslyten, hoe langer hoe meer opgang in die handeldreivende Stad te maken, waar door hy niet alleen ongemeen veel geld won, maar na verloop van korte Jaren een beroemtheid verkreeg, die de Naam van *Ludeman*, en de Faam van zyne onbegrensde kundigheeden by de geleerde Buitelanders deed overvliegen: Inwylen namen zyne huishoudelyke zaken een vry ongunstigen keer, waar van geen van de minste was, zyne ongelukkige Echtscheiding met *Dorothea Straesburg* zyn Huisvrouw, na een Proces van Elf Maanden voorgevallen, en van welke de voorwaarde by bemiddeling getroffen, hier in bestonden, dat hy voor onderhoud van zyn Vrouw, en zyn Dochter, zes Guldens per week, of 300. Guldens 'sjaarlyks moest uitkeren, dog beide dezelve binnen vier Jaren tyds na dit gesloten verdrag, en daar opgevolgde Echtscheiding overleden zynde, was *Ludeman* van die uitkering bevreid.

Niet lang na de voorgevallen scheiding kocht hy een Huis op het Water te *Amsterdam* voor twaalf Duizend vyf Honderd Guldens, dat hy in minder dan anderhalf Jaar door zyne onnoemelyke aangroeying van Practyk, en de ontzagchelyke toeloop der Noordhollanders, overwonnen had; En ten bewys dat de be-

wer-

(w) Men behoeft zich niet te verwonderen, dat *Ludeman* by zyne Promotie van zulk eene zeldzame *Thesis*, gelyk dat over de *Zeven Planeten* was, gebruik heeft gemaakt; Het geheugd my in den Jaare 1771. een *Disfertatie* te hebben horen Lezen van een Jong Geneesheer die dat zelfde Jaar op 's Lands Univerfiteit te *Leiden* gepromoveert wierd, en kort daar op aan het Hof van *Petersburg* geroepen wierd, voerende ten tyt *De Amore*, waar in hy de kracht der Liefde, en haare verschillende uitwerkingen op allerley kwalen en krankheden, volmaakt betoogd heeft gehad.

werkende oorzaak van de opkomst, en vermaarthheid van *Ludeman* door middel van het trekken van den *Horoscoop*, en de *Waterbekyking* voortgesproken is, zullen wy door het verhaal van zommige uitgekijpte Gevallen daar toe betrekkelyk, zonneklaar gaan staven. (x)

Een ongelukkig getrouwde Haagfche Dame van rang, dog die daerom ongemeen bemiddelt zynde, van dien kant gelukkig was, gevoelde zedert eene geruime tyd drukkende benaauwdheden, en hartskwellingen waar over zy besloot met Doctor *Ludeman* te raadplegen; In gefelschap van haar Neef, met haar Urine uit den *Haag* derwaards gegaan zynde, vertoonde zy hem het water, zonder verder iets te zeggen: *Ludeman* het zelve beziende, zeide zonder lang bedenken; „ Ik geloof *Mevrouw* dat het uw Water is, „ want dezelfde tekens van eene groote benaauwdheid aan het Hart, „ ontdekken zig ook in uwe ogen, en in de trekken van uw „ gelaat.” — Deze Dame moest de waarheid hier van erkennen, en sloeg toen nog meer geloof aan zyn kunst als voorheen; Ik bid u *Myn Heer* beantwoorde zy, laat u tog geen moeite te veel zyn om my te helpen, daar is een dubbelde Ducaat, en indien gy my goede raad weet te geven, dan zal ik u nog een present ter hand stellen: Dit was onzen *Astrologist* op zyn zwak aangetast, waerom hy na haar Doopnaam, en den dag van haare Geboorte opgeschreven te hebben, vervolgens haar *Horoscoop* trok, voorgevende met zyne Boezemvrienden de zeven Planeten te moeten raadplegen. — Na dat hy daar meede klaar was geraakt, sprak hy andermaal de Dame aldus aan; „ Gy zyt ongelukkig getrouwd *Mevrouw*, maar dezen Heer die u verzeld is „ u Man niet, en u hartskwelling waar over gy klaagd, komt „ uit angst en kommer voort, die des te groter is, om dat gy „ door het verlies van uw eerste Echtgenoot, een volmaakt goed „ Man verloren hebt, die gy nog betreurt: Deeze benaauwdheid „ is door geene Medicynen te verdryven, maar gy moet u troosten „ door te denken, dat gy haast van de oorzaak dezer kwaal verlost zult zyn, wanneer gy voor de derdemaal zult trouwen met „ een

(x) Alle de aanmerkelyke Byzonderheden rakende zyn Praetijk in hoedanigheid van *Astrologist*, en *Geneesheer*, waar van men de volledige verhalen in dit HOOFDSTUK vinden zal, en die ik weet alle Echt te zyn, word meest al ook gevonden in de 8vo. Druk van de *Levensbeschryving* van *LUDEMAN* in 't Jaar 1757. uitgekomen; Onaangezien het zelve, heb ik hier en daar veranderingen ingevoegd, die ik begreep met de waarschyndlykheid van geloofwaardige Berichten, met het verhaal van *Ludeman* zelfs, en met de regelen der welgevoeglykheid beter te zullen stoken.

„ een Heer die u de gelukkigste Vrouw des Waerelds zal maken. „ Over dit zeggen was de Dame geweldig ontroerd, en wilde heen gaan, na dat zy hem nog twee Ducaten had geschonken ; Haar Neef die zoo licht niet verschrikt was, en wetende dat hy de waarheid aangaande haar eerste en tweede Huwelyk gesproken had, vroeg hem of hy ook wist te voorzeggen wanneer haar Man sterven zou? — *Ja wel, waerom niet!* hernam **LUDEMAN** heel bedaart, *maar ik begeer het niet te zeggen om deeze Mevrouw niet te ontstellen, anders zou ik 'er byvoegen, wie haar derde Man zal zyn!* Deeze Dame opstaande vertrok dadelyk van daar, niets van dit alles willende weten : Haar Geleider keerde den volgende morgen alleen na Doctor *Ludeman* te rug, hem door groote belofte zoekende te bewegen, op wat tyd haar Man zoude sterven ; Dit verkreeg hy voor eenige Ducaten, maar dewyl hy veel hoogachting voor zyne Nicht had, waarlyk een schoone en beminnelijke Dame zynde, met wien hy zyn Fortuin zou gemaakt hebben, zoo hy haar ten Huwelyk had kunnen bekomen, zoo wilde hy met geweld weten wie haar derde Man zoude wezen : Maar kreeg van den *Astrologist* tot bescheid, nademaal de Dame binnen de zes weken Weduwe zou zyn, hy na die gebeurtenis by hem komen kon, want voor dien tyd wilde hy volstrekt dezen aangaande niets openbaren.

Ondertuschen kon den Jongen Heer deeze ontdekking zoo verborgen niet houden, of daar verspreide zich wel haast een gerucht in den *Haag*, dat den Heer van *P*** Gemaal van die Dame volgens de voorzegging van *Doctor Ludeman* binnen zes weken tyds moest sterven ; Na dit gemompel omtrent vier weken in stilte geduurd had, en men den spot daar mede begon te steken, kwam zulks onder anderen ook ter ooren van *P***, die fris, gezond, en vrolyk was : Hy was de eerste die zyne Gemalinne geluk met haar aanstaande Weduwschap wenschte. Zy vroeg hem of hy Gek wierd, van haar zodanig een misselyk Compliment te komen maken? Neen *Mevrouw* was zyn antwoord ; Maar kan ik het gebeteren dat *Ludeman* myn Doodvonnis geveld heeft? Dog ik vertrek zoo aanstonds na *Amsterdam*, om dien Haarburgsche Baviaan zelfs te gaan spreken : Zyn Gemalin deed alles wat mogelijk was, om hem dit opzet uit het hoofd te praten, dog haar vleytaal vermogt in dit geval niets, en alle afradingen ten dien opzichten waren slechts vruchteloze pogingen, want hy wilde de wonderspraak van *Ludeman* zelfs uit zyn mond horen ; Het eenigste

dat zy van hem verkreeg, was, dat hy den Heer B . . . een deftig en verftandig Man, zynde een oud vriend van de Familie zoude verzoeken om derwaards meede te gaan, waar toe deeze hem volvaardig liet bewegen.

Onmiddelyk na hunne aankomst te *Amsterdam*, begaven zy haar beide regelregt ten huize van *Ludeman*, zonder zig aan hem bekend te maken; den Heer van P * * verzogt dat hy zyne Urine geliefde te bezien, en te zeggen wat hem haperde, gevende tevens een Briefje over, waar op den dag van zyne Geboorte en Doopnaam gefchreven ftond: De oplettende Doctor zyn werk verricht hebbende, gaf hem met korte woorden te verftaan, dat hy voor het tegenwoordige gezond was, dog dat hem een zwaare kwaal onder de leden lag, zoo dat hy zich ftil moest houden. Zulk eene rondborftige aanzegging floeg de moed van P * * die voornemens was geweest hem luftig de *Gramatica* voortelezen, fchier plots ter neder, zoo dat hy gansch ontfteld weg ging; In het Logement gekomen zynde, begon zyn vriend B . . . met hem te boerten, vragende of hy nu geloof begon te flaan aan de ingebeelde Wetenfchap van één Bedrieger, en waarom hy hem niet gevraagd had na den dag van zyn Dood? waarop den Heer van P * * verklaarde zulks niet te willen weten, als zynde zoo neerflachtig, dat hy dien avond volgens gedane beloften, ter plaatze alwaar zy genodigt waren, niet wilde verfchynen, weshalven B . . . allen daar na toe moest gaan.

Alvorens deeze zig egter na het Gefelfchap begaf, ging hy eerst *Ludeman* in ftilte vinden, hem klagende dat hy zyn vriend door zyne onvoorzichtige en onberaden uitdrukkingen een groote fchrik op den hals had gejaagd: — „ Dat is myn fchuld niet *Myn* „ Heer antwoorde de Doctor; Als de Menfchen de waarheid „ niet willen weten, dan moeten zy daar niet na komen vragen, „ en had hy aan myn zeggen getwyfveld, dan zou ik 'er byge- „ voegd hebben, dat hy deeze lopende Maand niet uit zal leven.” — Maar Heer Doctor zeide de Heer B . . . vervolgens, gy gaat al vry wat ftoud te werk, en geeft my oorzaak om te vragen, op wat grond die Voorzegging rust? „ Ik zou geen droog „ Brood winnen hervatte *Ludeman*, zoo ik ieder daar omtrent „ moest voldoen; Myne waarneming ten zynen opzichten heb ik „ uit de Conftellatie der Starren zoo als die ten tyde van zyne „ Geboorte was gelezen, en zyn lot vordert dat hy voor het „ eindigen van deeze Maand moet fterven, daarom wilt gy hem „ dienst

„dienst doen, zoo raad hem in tyds goede order op zyne zaken te stellen:” — Ik zal my daar wel voor wachten zeide *B...*, want dit alleen zou misfchien bekwaam zyn hem in eene kwynende ziekte te doen ftorten, behalven dat ik daar toe ook te weinig geloof kan flaan aan dergelyke ydele Voorzeggingen. Terwyl *Ludeman* hier over geraakt fcheen, voerde hy hem koelhartig te gemoed; Indien gy zoo fterk van de ydelheid myner Wetenschappen overtuigd zyt, dan moet gy ook moed genoeg bezitten om my toeteflaan, van ook eens uw *Horoscoop* te mogen trekken, dan zal ik u mogelyk nog meer kunnen zeggen: — Van harten gaarn beantwoorde *B...*, hem ter zelve tyd zyn Doopnaam en Geboortefond opgevende. De zaak vaardig verricht zynde, bekeek hy de Heer *B...* een poos fterk aan, onderwyl dat deeze met een lagchende mond na de ontwikkeling wachte; — Ik heb u vervolgde *Ludeman* een gunftige zaak te zeggen, dog ik zal het niet doen om uwe ongelovigheid te ftraffen: Maar als u vriend binnen de bepaalde tyd gestorven zal zyn, komt dan nader by my, en dan zult gy de ontknoping van het raadzel weten; Dit deed *B...* nog meerder geloven dat alles maar loutere wiltzang was, waar op hy vertrok om het voorzeide Gefelfchap by te wonen.

In zyn Logement wedergekeert zynde, vond hy zynen vriend van *P*** reeds te Bedde leggen, die van ongerustheid geen oog konde toedoen; Hy verhaalde hem dat hy nogmaals by den valfche Propheet *Ludeman* geweest was, en meende ontdekt te hebben, dat alle zyne loffe Voorzeggingen flegts niet meer dan Zotheden waren, op welke een verftandig Man zich niet verlaten kon, aangemerkt hy reede had te geloven, dat die fnaak dit maar deed om geld te trekken: Hier by voegde hy het verhaal van verfcheide diergelyke Voorzeggingen die alle valfch bevonden waren, gelyk hem in het Gefelfchap verhaald was. Het kan zyn *Myn Heer* antwoorde van *P***, en fchoon ik volmaaktelyk van uw gevoelen ben, zoo heeft zyn gezegde zodanig eenen diepen indruk op my gemaakt, dat het my onmogelyk is zulks te overwinnen; Boven dien zoo weet ik dat ik vroeg of laat fterven moet, en dat de Dood ons dikwyls nader by is als men denkt, het geen my met ernst op fterven doet denken, hoe zeer ik nimmer te voore daar op myne gedachten heb laten gaan: Ook heb ik myne deuchtzame Vrouw door myn manier van leven zeer benadeelt, het geen myn gemoet doet wroegen, en ik zie

deze Voorzegging het zy waar, het zy valsch, als een Hemelsche gunst aan, die my de ogen over alles opend, en waar door ik aanstonds het geen in myn vermogen is, zal tragten te herstellen, met voorneemen van voortaan een geheel andere en betere manier van leven te voeren.

B . . . dit horende, omhelsde hem van vreugde, en zocht hem in dit goede voornemen te versterken, dog tevens te overreden, een Voorzegging mischien op losse schroeven gedaan, niet al te veel voet te geven, dewyl ze anders nadelig aan zyn gezondheid zou kunnen zyn; Dog daar over schein hy zig weinig te bekommeren: Tegen den Ochtenstond viel *van P * ** in slaap, en ten acht uren des Morgens kwam zyn Knecht de Heer *B . . .* die inmiddels hem ook ter rust begeven had, wakker maken, zeggende dat hy zyn Heer op het Ledikant aan een ylende Koorts had vinden leggen. *B . . .* opstaande, vond dit bewaarheid, en ontbood terstond een beroemt Geneesheer van de Stad, die de Zieke niet buiten gevaar verklaarde te zyn. Dit toeval bracht *B . . .* in veel verwarring, hy wilde aan de eene kant, geen geloof aan de Voorzegginge van *Ludeman* slaan, en dit alles begon hem nochtans aan de andere kant, wat bedenkelijk voor te komen: De Koorts na verloop van een paar Uuren wat afgegaan zynde, wierd 'er vervolgens op bevel van *P * ** om een *Notaris* gezonden, wien hy uit eige beweging beval een Testament opteltellen. Hy was met een Huwelyksche Voorwaarde getrouwd, dog geen Kinderen uit dat Huwelyk verwekt hebbende, maakte hy zyne Gemalinne universele Erfgename van alle zyne groote Goederen, en zyn vriend *B . . .* benoemde hy tot Executeur van den Boedel met een Legaat van tien Duizend Guldens; Waar na hy in een Jacht na den *Haag* wederkeerde, en aldaar den derden dag weder een zwaare Koorts kreeg, die hem wegrukten, na dat hy zig op eene voorbeeldige wyze met God, en zyne Gemalinne verzoent had.

Een dusdanige onbegrypelyke wonderloop van zaken maakte voorzeker een groot gerucht in *Holland*, en bewerkte geen minder ontroering in het gemoet van *B . . .* die als een bedaart Man niet langer wist, waar hy *Ludeman* voor moest groeten; Na dat de Heer *van P * ** begraven, en zyn Boedel tot verefventheid gebragt was, ging *B . . .* ter voldoening van zyne nieuwsgierigheid na *Amsterdam*, en *Ludeman* voor de derdemaal bezoeken: Zoo dra hy hem zag, vroeg hy *B . . .* na de uitflag van zyne

Voor-

Voorzegging. Ik moet bekenne zeide *B . . .* dat myn vriend ter bestemder tyd gestorven is, dog neem niet kwalyk zoo ik daar byvoeg, dat ik daerom van myne ongelovigheid nog niet genezen ben, maar zulks flegts aanzie als een raadzel, 't welk u gelukt is; Nochtans vervolgde hy, kom ik nu by u, volgens u bevel, om te horen wat gunstige zaak *Myn Heer* my te zeggen heeft? —

„ Weet antwoorde *Ludeman*, dat de Huisvrouw van uw overleden vriend, het geen u niet onbekent kan zyn, met een Jong Heer voor eenige tyd by my geweest is, wanneer ik uit haar Urine zag dat zy met zwaare benaauwdheit aan het Hart geweld was, dog die uit angst en bekommertheid over het gedrag van haar Man voortkwam, zoo dat geen Geneesmiddelen haar daar van konde ontlasten: Dog uit haar Geboortestond heb ik ontdekt, en aan haar bekend gemaakt, dat zy de eerstemaal gelukkig, maar de twedemaal ongelukkig getrouwd was; Dan dat zy van deeze Man ontslagen zynde, door een derde Huwelyk, de gelukkigste Vrouw des Waerelds zoude worden: Nu ik heb u *Horoscoop* met de haare vergeleken, en bevonden, dat gy de Man zyt die haar beschoren is, zoo gy haar te rechter tyd daar over aanspreekt. ” — *B . . .* verplet door deeze Orakelspraak, verloor genoegzaam zyne ongelovigheid, en zyn verstand schein stillet te staan door verrukking van vreugde, om dat 'er geen zaak ter waereld was, waar na hy vuriger wenschte; — Ik weet niet *Myn Heer* zeide hy tegen *Ludeman*, wat my deert, maar gy scheind my betoverd, en myne wysheid te hebben doen stillet staan, zoo dat ik beschaamd over myn zelven ben, dog heb de goedheid my nu eens te zeggen, wanneer het de regte tyd zal zyn om haar daar over aantespreken: My dunkt dat ik het geid dat gy my gegeven hebt *Myn Heer* zeide *Ludeman* rykelyk verdient heb. *B . . .* stemde dit toe; Hoor vervolgde *Ludeman*, nademaal van dit geheim niet alleen de bezitting van deeze Dame, maar ook de verkryging van haare groote schatten afhangd, dewyl gy haar zult overleven, zoo dunkt my dat ik daar voor een buitengewone beloning mag bedingen: *B . . .* dit aanmerkende als een bewys dat *Ludeman* hem de Beurs zocht te luizen, wierd gemelyk dat hy zig zoo verre met hem had ingelaten, invoegen dat hy zonder dat geheim te willen weten, vertrokken zoude hebben, indien een geheime neiging hem niet wederhouden had. De scherpziende *Ludeman* dit bemerkende begon te grimlagchen, zeggende uwe ongelovigheid speeld op nieuw den beest *Myn Heer*, dog nu zeg ik, dat

dat gy tot ſtrafve hondert Ducaten aan my ter hand zult hebben te ſtellen, alvorens ik u het geheim bekend zal maken. Op deeze woorden ſtond *B . . .* verlegen; — In het geval dat men my bedriegt, ben ik waardig beſpot te worden, zeide hy hy zig zelve, maar kom ik myn verlangen te miſſchen, dan zal zulks aan myne gierigheid en ongelovigheid toegeſchreven worden; Deeze laaſte overdenking de overhand nemende, telde hy de hondert Ducaten op de tavel, wanneer hy tot antwoord bekwam: Verklaar nooit aan die Dame uwe Liefde dan door kentekenen van uwe dienſtvaardigheid en achting; Bekommer u niet, zoo 'er een ander Minnaar op het tapyt komt, en ſpreekt zy u daar over aan, zoo raad haar met my daar over te raadplegen, dan zal ik haar zeggen, wanneer, en met wien zy moet trouwen om 'gelukkig te zyn: Komt 'er geen tweden Minnaar op, dan verklaar u vrymoedig, wanneer den rouwtyd byna verſtreken is, en laat alles op my ſtaan. Weinig tyd naderhand kwam de bewuſte Neef welke die Dame by *Ludeman* verzeld had, als Pretendent opdagen, en wilde zig niet eerder laten afzetten, voor dat zy om hem te vergenoegen, dien *Aſtrogist* daar over eerst geraadpleegt had; *Ludeman* verklaarde toen zonder veel omwegen, dat zy nooit met dien Jongen Heer gelukkig konde zyn, maar dat haar een wyzer en bedaarder Man beſchoren en opgelegd was: Gevende vervolgens door zyn kunſtpenceel een zoo natuurlyke beſchryving van de Perzoon, dat zy *B . . .* daar uit gemakkelyk konde kennen, weſhalven die ſchrandere en beleidkundige Man zyn oogmerk bereikte, en haar ten huwelyk verkreeg, om dat die Dame volgens het voorschrift van *Ludeman* ten zynen voordeele vooringenomen was.

Nydige Menſchen wangunſtig over het geluk hunner Meedeburgeren, en altyd gereed om de zegenvierende Lof door kunſt, beleid, of wetenſchap verkregen, door kwalyk geplaaſte gispingen te bezwadden, maakte over dit zeldzaam bedryf van *Ludeman* allerley kreupele en wanſchappen aanmerkingen, dog over welke ſtinkpoel wy voorbedachtelyk heen ſtappen, om 's Mans verdere roemdadn voor de Nakomeliſchap te boekſtaven; Ondertuſſchen zal men zonder aan zyn verheven kennis te kort te doen, geen zwaarigheid maken te onderſtellen, dat het niet onmogelyk is, dat *Ludeman* nu en dan zommige Perzonen die ondernamen hem heimelyk, of openbaar te beſpotten, door ſchrik dog buiten toeleg, den Dood heeft aangedaan, gelyk uit het navolgende aantekenswaardig voorbeeld niet onduiſter te beſluiten valt.

Twee van dat slag van spotters, die zyn Astrologische Wetenschap beschimpte, en zyn uitgeblonke kunde in de *Waterbekyking* voor louter kinderipfel uitkreten, wilde in het laaste geval zyne hoogopgeveyzelde vermaarthheid beproeve, zich voorstellende zyne voorgewende by haar genoemde Kwakzalvery opentlyk ten toon te stellen; Met dat oogmerk mengde zy het Water van drie byzondere Menschen onder malkanderen, waar meede zy hen naar *Amsterdam* begaven, en het zelve aan *Ludeman* vertoonde: Deeze ontdekte ras dit bedrog, aangezien dit voor een ervaren Man gelyk hem die benaming voornamelyk in die tak zyner Geneeskunst waarlyk met volle recht toekomt, zeer ligt te zien valt. *Ludeman* bemerkende dat zy malkaar aanstieten, en als in het geheim den spot met hem dreven, besloot zig te wreken, door deeze beide Dorpelingen voor de klucht een dodelyke schrik op het lyf te jagen; — Dit is het Water van meer dan één Patient zeide hy heel droogjes, en het eenigste dat ik door die vermenging met volkomen zekerheid daar van zeggen kan, is dat één van die Patienten morgen een Lyk zal zyn! waar mede hy hen liet vertrekken: Zy voor de huisdeur gekomen zynde, keken malkanderen met verbaastheid en ontroering aan; Dog één van hun geen Man van groot verstand, maar vreesachtig en wat bygelovig zynde, trok hem de spotachtige Voorzegging van *Ludeman*, echter tegen zyne bedoeling zoo sterk aan, dat hy veel moeite had van te huis te komen, en dat den uitslag mogelyk door schrik veroorzaakt, inderdaad geweest is, dat hy des anderen daags den Geest gaf.

Dat hy zomwylen kluchtig en raar in alle de handelingen van zyn beroep was, en 't welk by zyne benyders bestempelt wierd met de naam van *Moffekuren*, geschikt om lichtgelovige Menschen te misleiden, zal uit dit aanmerkelyk geval, op eene overredende wyze nader kunnen blyken.

Ludeman kwam eens in een grote kamer ten huize van een aanzienlyk Heer, die hem had doen halen om de *Horoscoop* van ieder lid van dat talryk Gefelschap te trekken, en vervolgens door middel van zyne Boezemvrienden de *Zeven Planeeten* te voorzeggen, wat wederwaardigheden elk van hen nog stond te ontmoeten; Dog zoo als hy binnen trad, bleef hy stil staan, en scheen zelfs te rug te willen treden: Men wist niet wat hem deerde. Om kort te gaan, zonder een woord te spreken, of iemand van het Gefelschap te groeten, liep hy eindelyk met een open Mond

die zoo wyd als een Hooifchuur was, de kamer verscheidemalen op en neder, niet doende als inademen, en van tyd tot tyd te happen, gelyk een Hond die Vliegen zoekt te vangen; — *Wat doet gy Geleerde Man?* vroeg de Heer van den huize: — „Daar is een kwade damp, en vergiftige Lucht in deeze kamer „zeide *Ludeman*, die deeze Heeren en Dames veel kwaad zou- „de hebben gedaan, als ik die niet weggenomen en ingeflokt „had.” — *Zyt gy dan niet bevreesd voor u zelfs?* vroeg een jonge Jufvrouw; Men beweerd dat hy daar op zoude geantwoord hebben, *Och neen Dame, de geheele Natuur is gedwongen my Eerbied toetedragen, zoo dat het sterkste Gif my niet zou durven beschadigen, en zoo dit geschiede, zou ik my op de gansche Natuur wreken door alles in de war te gooyen!* Dan dat dit ilegts kwaataartige verzinzelen van zyne beshryders zyn, behoeft geen bewys, nadien *Ludeman* die zyne woorden gewoon was doorgaans in de weegschaal van voorzichtigheid te wikken, nimmer die ongezoute en ongereimde snoestaal gebruikt heeft gehad, maar te meermalen in zyn Leven heeft verklaard, op de vraag die hem ter dier zaake door een jonge Dame van 't Gefelschap gedaan wierd, aldus gezegt te hebben: *Een Natuuronderzoeker of een Wysgeer die hulde aan de Natuur doet, en te gelyk de Zeven Planeten tot zyne getrouwe vrienden heeft, kan onmogelyk door het allerdodelykste Vergift beschadigt worden!* Het geen een groot onderscheid aan de uitdrukking geeft, en merke- lyk met het vorenstaande verschilt.

Niets heeft nochtans *Ludeman* met meerder ophef van een hoogdravende beroemtheid bekend doen worden, dan de gansch vreemde en bewonderde tweetal kuren die hy naderhand kwam te verrichten, en die niet alleen van een voorbeeldeloze aart zyn, maar waar door hy zulke ongemeene voordelen behaalde, welke voor Burgerlyke rykdommen gerekent konde worden; De eerste kuur betrof de Gemalinne van den Heer van S * * * te dier tyd *Drosfaard van Ysfelstein*: — Deeze Dame had een geruime tyd aan een zekere kwaal gezukkeld, zonder eenige baat te kunnen vinden, by de voorschrifte van meer dan anderhalf douzyn Doctoren, en ondanks een halve Apothekers kraam aan Geneesmiddelen zedert Negen Jaren ingeflokt te hebben. Zy met Lof van *Ludeman* horende spreken, begaf haar na *Amsterdam*, en ging met hem daar over te raade; Een zoo verouderde kwaal te genezen was voor hem geen toverspel, en om daar van een volstaande bewys te geven, liet hy haar eenige Poeyers op een Boterham gestrooid,

gebruiken, waar door zy ſchielyk eene merkelyke verlichting gevoelde, en na verloop van zeven Weken (na inhoud van een ſchriftelyke Getuigenis) volkomen genas: Zoodanige ongewoone wyze van Medicineeren, deed ieder een verbaast opkyken, en ſchoon de Geneesheeren over het algemeen genomen, den draak daar meede dreven, deed den goeden uitſlag zyner ondernemingen weer andere geloven, dat de Haarbursche Artz iets meerder wist dan zy allen. Waarlyk de worteloorzaak hier van was groten-deels deeze, vermits hy veel tyds tegen de regelen van de Geneeskunst, zulke ongehoorde miſfelyke recepten ter herſtelling van ongeneesfelyke ziekten en kwalen voorchreef, waar van men ter onwraakbare overtuiging het volgend ſtaaltje door het verhaal van de andere kuur, die van vry meer belang was, en waar van hier voore gewag is gemaakt, zal gaan bybrengen.

Een ryk en bejaard Heer die Lam uit de *West-Indien*, beladen met onmetelyke ſchatten, en laſtige gebreken gekomen was; befloot *Ludeman* te raadplegen, terwyl niemand hem helpen, nog van zyne Lamheid genezen kon: De wonder Doctor verklaarde kort en zakelyk aan den raadplegende Lyder, dat hy aannam hem volmaakt te herſtellen, zonder het gebruik van eenige Medicamenten, waar voor die Patient zoo krachtig bevreest was, in het wantrouwend denkbeeld, dat de onkunde van zommige gepermitteerde Moordenaren (zoo hy de Geneesheeren noemde) hem vroeg of laat met hun kraam vergeven zoude, waerom hy begeerde geholpen te worden, zonder Geneesmiddelen intenemen. Men kan dus begrypen dat dit voorſtel van den *Aſtrogist* hem byzonder behaagde, ſchoon hy geen geloof aan zyn voorgeven ſcheen te ſlaan; *Ludeman* was niet weinig daar over geraakt, en gaf vrymoedig aan de *Westindische Creſus* ten antwoord: „Al zyt gy „ongelovig *Myn Heer*, daar geef ik niet om, want een West, „of Ooſtindiſch geloof kan my niet baten, dog myn Haarburs „geloof zal ditmaal met het uwe overeenſtemmen, dat is te „zeggen, dat ik begeer geen handen aan u te ſlaan, of gy zult „my eerst hondert Spaanſche Matten op rekening dienen te betalen.” Op het geld zal het niet aankomen voerde, de ryke Gryzaard hem te gemoed, wel wetende dat hy Lam blyvende ſteeds weinig vermaak van zyne gewoekerde ſchatten kon hebben; Ik zal u die hondert goude ſtukken betalen als gy my geneest, maar geen geld vooruit: — *Dan wensch ik u goeden dag* zeide *LUDEMAN*, en vertrok.

Die bemiddelde Patient geen andere uitkomst ziende, en horende verhalen van een ander Perzoon die Lam geweest, en door dezen Planeetkundige Geneesheer hersteld geworden was, zond nogmaals om hem; Dog *Ludeman* niets voor niet doende, en luttel Goud voor een Duid gevende, weigerde te komen, vermits hy de eerstemaal onbeloont gebleven was, zeggende vervolgens tegen de Moor die hem riep, *uw Heer is een Gierigaard die my voor niet laat lopen, ik meen myn kostelyke tyd om zynent wille niet te verzuimen, zeg hem dat ik Praetijk genoeg heb!* Op dit beschei bracht de zwarte Knecht hem een paar Uren daar na twee goude Pistolen, als een voor de gang die hy reeds gedaan had, en de andere voor de gang welke hy nu stond te doen: Dit geld in de zak gestoken hebbende, ging hy met de Moor mede.

De Heer R . . . . gelyk hy genoemd was, wilde toen weten op wat wyze hy hem zonder het gebruik van Medicynen dagt te genezen: — „ Hoor zeide *Ludeman*, gy moet my twaalf nieuwe Lakens zenden die nooit gebruikt zyn; Twee daar van zal ik op myn Bed doen leggen, en na dat ik eenige Medicamenten die sterk doen zweten, ingenomen zal hebben op een dag die voor u kwaal zeer gelukkig is, zal ik dien Nacht daar in slapen, en zenden ze u des morgens in een besloten Koffertje te huis, wanneer gy daar in moet gaan leggen, tot dat ik u wederom twee andere diergelyke Lakens toezende zal, welke gy dan in de plaats van de vorige moet gebruiken, dog de vuile Lakens met uw damp doortrokken, moeten my in dat Koffertje te rug gezonden worden, dewyl ik dezelve, bestreken met een kostbare *Spiritus* telkens moet verbranden, ook moeten die Lakens zeer fyn zyn, om dat de kracht anders daar in niet trekken wil: Verder moet gy my alle Morgen regelmatig uwe Urine toezenden, die ik met zommige Geneesmiddelen vermengd, moet koken, en gy moet een kusfentje van Kruiden door my toe bereid op de kolk van de Maag dragen; En al die moeite en omflag welke voorzeker onbegrypelyk groot en kunstig is, moet gy my wel betalen.” — Hoe lang zal het aanlopen vroeg R . . . ., eer ik eenige baat daar by zal vinden? Drie Maande was het antwoord; — En hoe veel Geneesloon zal ik u voor de kuur moeten geven? vroeg de R . . . . al verder: Aanstonds hondert spaansche Matten op rekening, met het begin van de tweede en derde Maand iedermaal

ook zoo veel, en zoo gy dan beterschap gevoeld, zullen my te zamen een nieuw accoord maken! Daar viel hier niet veel tegen te praten, want daar kon geen duit afgedongen worden; Zoo dat *R . . . .* de koop toesloeg, en die grappige Genezing kreeg op die wyze zyn voortgang, en wierd den derden dag daar na ondernomen.

Veele verstandige Mannen dreven in den eersten opslag den spot daar meede, dog stonden van verbaastheid bevangen, of liever als verwaande zotten te kyken, ziende *R . . . .* voor het uiteinde van de drie Maanden zoo verre gevordert, dat hy ondersteunt door twee Knechts in zyn Kamer en Tuin konde wandelen, daar hy van te voren geen Lepel aan zyn Mond had kunnen brengen, zonder eenig Medicament te hebben ingenomen; Het was boven dien *R . . . .* die een Beminnaar van enen goede Maaltyd en glas Wyn was, tot een zonderling vermaak nu met zyn smulbroers die hem dagelyks kwamen bezoeken, en waar onder *Ludeman* gemeenlyk des avonds van de party was, aan tavel te kunnen zitten, hartig te eeten en een goede roes te drinken, want hem wierd niets verboden, gelyk men meesttyds gewoon is andere Patientten ten opzichten van zommige schadelyke dingen te doen.

De drie Maanden verstreken zynde, nam *Ludeman* zyn afscheid; Hoe vroeg *R . . . .* met verwondering, wilt gy my verlaten, nu ik eerst begin te genezen? Geenzints beantwoorde die wonderbaare Doctor, maar *Myn Heer* weet wel dat onz accoord ontbonden is: Ik stem dat toe zeide *R . . . .* dog laat de vergelding voortaan aan myne beleeftheid. „ Dat stryd met het Westindisch ge-
 „ loof zeide *Ludeman*, en myn geloof verplicht my u te zeggen,
 „ dat gy my voor de navolgende drie Maanden verdubbeling van
 „ Loon zult moeten geven, en boven dien beloven te doen wat
 „ ik goedvinden zal u te gebiede.” — *R . . . .* stapte ook daar over heen, onder voorwaarde, van geen Medicynen intemen; De voorgaande wyze van genezing wierd dan voortgezet, met deeze verandering alleen, dat men een jonge, schoone, en poezelachtig Meisje van 21. Jaren opzocht, die voor 20. Ducaten éénmaal ter week, wanneer het een buitengewoone gelukkige dag was, eenige Medicamenten zou innemen, en dan des Nachts by de Patient slapen; Dit beviel *R . . . .* om de waarheid te zeggen, wonder wel, en wanneer zy des morgens opstond, wierd zy met een Sledje na een byzondere kamer buitens huis gebracht alwaar *Ludeman* haar dagelyks alleen ging bezoeken, om

zekere Geneeskundige werkinge op die jonge Meid te verrichten, en schoon dezelve zuiver natuurlyk waren, zoo had dit byna een groote verdeeltheit tusfchen de kuifche *Zuster Britta* en Broeder *Ludeman* veroorzaakt: Want hy daar door veel meer als na gewoonte uit den huis zynde, wierd door *Britta* die de vonken in de Neus had, zoo ftipt in alle zyne gangen befpiet, dat zy ten laaften de kamer ontdekte waar op dit Medicinaal Meisje verborgen wierd gehouden. De Minnenyd is eene misfelyke zaak, en voor de meeste Vrouwsperzonen een verbruide plaag, ook maakte het de zachtzinnige *Britta* zoo ongezegglyk, dat zy wakker den Beest begon te fpielen; *Ludeman* had veel moeite om haar tot bedaren te brengen, dog hy deed haar gelukkig begrypen, dat hy zonder behulp van die Maagd, onmogelyk de West-Indifche Patient genezen kon, en daar door te gelyk bemerken, wat fchade hy door haar onbedachte Minnenyd itond te ondergaan: Onder een plechtige verzekering dat hy niets met dat Meisje deed, dan het geen de kunst vorderde, zo dat zy al morrende dit moest gedogen, onder beloften evenwel, dat zy na verloop van de drie Maanden moest afgedankt worden, gelyk op zyn tyd dan ook gefchiede.

Ingevolge de gemaakte bepaling deeze drie maandige tweede kuur al meede ten einde gelopen zynde, vond de West-Indifche *Crefus* hem in staat van zonder behulp zyner Dienstboden op een Rotting leunende te wandelen, zoo dat hy wel verre van zyn geld te beklagen, integendeel veel vertrouwen in *Ludeman* ftelde, die hem nu toeliet te leven zoo als hy wilde, met aanrading van de drie Zomermaanden op zyn Landgoederen door te brengen om verfche Lucht te fcheppen; Ondertusfchen dorst hy den byftand van *Ludeman* daarom niet ten eenemale verlaten uit vreeze van zich aan een wederinfifting blood te ftellen, waarom hy tot zyne gerustheid, hem voor zyn Lyfartz onder toelegging van een bepaalde Jaarwedde aannam: Dit belette nochtans niet, dat *R . . . .* na het aflopen van den Zomer op nieuw iets of wat van zyne oude kwaal begon te gevoelen, het geen hem de raad van *Ludeman* deed opvolgen, van nu en dan een zekere door hem toe bereide Liqueur van hartverfterking te gebruiken, onder verzekering dat hem die zoo fris zoude maken, als of hy zyn eerfte Jeucht beleefde. *R . . . .* bevond zich daar heel wel by, en leefde nog ruim drie Jaren zoo gezond als een hoen; By het openen van zyne uitterfte wille bleek het, dat hy *Ludeman* behalven de

aanmerkelyke giften in zyn leven, een Legaat van duizend Pifto-
len had gemaakt: Men beweerd dat dien *Astrologist* hem twaalf
dagen voor zyn dood was komen waarschouwen, uit de Planeet
van zyn *Nativiteit* ontdekt te hebben dat zyn fterfdag naby was.

Een zekere Amfterdamsche Jufvrouw verhaald, en de geloof-
waardigheid van haar verhaal heeft *Ludeman* in zyn leven nimmer
tegengesproken, dat zy ten zynen huize gekomen zynde, om
met hem te raadplegen; bevond dat 'er even te voren een Dienst-
meid by hem geweest was met een Urinaal, om hem het daar in
befloten Water te vertonen, en te horen wat hy daar van zeg-
gen zoude: Zy, welke die Dienstmeid daar meede uitzonden, had-
den uit gekfcheren, of liever om de spot met *Ludeman* te fteken
zevenderhande zoorten van Pis onder een gemengd, zonder
dat de Meid het wist. De fyne Waterbekyker dit lomp bedrog
ras bemerkende, vroeg of zy wel geld by haar had? Dit met
Neen beantwoord hebbende, begeerde *Ludeman* haar Tafch te zien,
zeggende op een fcherzende toon, dat hy wilde weten of zy waar-
heid fprak, dan of zy loog; De eenvoudige floof voldeed aan
zyn verzoek, en ftelde hem haar Tafch ter hand: „Dochter,
„zeide *Ludeman* daar op, gy heb my zeven Waters gebracht om
„te bezien; Gaat nu na huis en haalt zeven Schellingen, dat is
„voor ieder Water een Schelling, en als gy my die gegeven
„zult hebben, kunt gy de Tafch weder krygen, en anders niet.”
De arme Dienstmaagd ftond op die woorden zoo droevig te ky-
ken als een Jongen die zyn Boterham in de Modder heeft laten
vallen; Zy wilde nog enige tegensporreling maken, dog *Ludeman*
luifterde niet verder na haar geklap, en beval haar nogmaal met
een fors gelaat het geld te gaan halen, of dat zy de Tafch niet
weder kreeg, het geen de Meid genoodzaakt was te doen: Over
deeze onwraakbare proef zyner kundigheid in de Urine, waren
de Spotvogels van het Gefelfchap dat haar uitgezonden had, en
waar onder zich twee jonge Geneesheren bevonden, van fchaamte
als verplet, en de ruchtbaarheid daar van, vergroote meer, en
meer de vermaarthheid van *Doctor Ludeman*.

D E R D E   H O O F D S T U K .

Beschryving rakende den Staat der Grootheid en Fortuinbeklimming van Ludeman te Amsterdam; Oplettenswaardige uitwerkzelen wegens zyne uitgevonden Wiskunst aangaande het Geluk in de Loteryen: Opmerkelyke Voorzegging aan een doodschuldig Misdadiger, door middel der Horoscooptrekking; Verschrikkelyke ontmoeting van Ludeman met één Persiaan in zyn Studeerkamer: Schakel van gewichtige Gebeurtenissen hem in hoedanigheid van Astrologist en Geneesheer in HOLLAND bejegent; Schilderachtig Bedryf, en vlugheid van Geest van Britta Beyer: Verrukkelyke Planeetkuur van Ludeman gedaan te Breda aan twee vluchtende Gelieven, en ontwikkeling van zyne Geheimen over de ongewoone gifting der Planeten gedurende de drie Wonder-Jaren 1784, 1788, en 1792.

Onuitputtelyk zyn voorwaar de Rivieren van Geluk, welke door het betamelyk en vernuftig aanleggen der onderscheide takken van Geleertheid verkregen kunnen worden; Het Goud der Menschnuttige Wetenschappen is een Goud dat zuiver is, en onverroest blyft: Wat baat het Schatten te bezitten die men door Waereldsche wederwaardigheden verliezen kan, en ondertuschen ontblood van zodanige noodzakelyke verstand-vercierzelen te zyn, die onz als dan slechts dierlyk doen leven. De Kunsten en Wetenschappen en als een gevolg van dien, de verheven Talenten van Geleerde Mannen op zyn prys te stellen, is de waare weg tot het Geluk, en om bevattingen van zaken te verkrygen, welke de dolende halfverstandenen ontbeeren: Om kort te gaan, de gebruikmaking van zulke onwaardeerbare Kundigheden was de Zeilsteen die Ludeman tot die staat van Grootheid en Fortuinbeklimming trok, waar toe men hem naderhand hier in Holland zoo luisterlyk heeft zien geraken.

Johan Christopherus Ludeman, dat groot en alomberoucht Wonderverstand, welke zyn best deed, deeze verlichte Eeuw met Eeren uitblinkende Praaltekenen te bekronen; Verzamelde aldus door middel van zyn toenemende Praetyk binnen korte Jaren tyds een zoo aanmerkelyk Kapitaal, dat Zuster Britta hem aanrade een Buitenplaats te kopen, gelyk hy eerst aan den Uithoorn, en tien Jaren daar na te Sloterdyk, een Buitegoed gekocht heeft gehad,

al-

alwaar zy te zamen nu en dan eenige uitspanningen gingen nemen, strekkende te gelyk om *Ludeman* aldaar in het Zomer Seizoen, van zyne aanhoudende bezigheden wat te doen uitrusten: Dan terwyl het gansche bedryf zyner huishoudelyke zaken toenmaals onder de bestiering van *Britta Beyer* stond, deed zy aldaar een Stal bouwen, huurde een Lyfknegt die tevens kennis had van met Paarden omtegaan, en met wiens behulp zy voor Elf hondert Guldens vier bonte Paarden aankogt. Het bleef hier niet by! Daar moest ook een fraay Rytuig gekogt worden, zoo als geschiedt, boven dien wierd de Buiteplaats te *Sloterdyk* na de eerste smaak gemeubileerd, en alle die hem daar kwamen bezoeken, deftig onthaald, want in dat geval waren nog *Ludeman*, nog *Zuster Britta* beide gansch niet karig.

Als men nu de zoo pryswaardige als glansryke Gelukstaat waar toe *Ludeman* in korte Jaaren door zyne onnavolgbare kundigheid, en by gevolg door wettige wegen gestegen is, eens onpartydig vergelykt by het geen de Lasterzucht tegen dien Geleerde Man ongereimdelyk heeft weten intebrengeu, zal het niet ongemakke-lyk vallen de zwartbemorste Leugentaal als de eigenaartige Moeder der onwetentheid te ontdekken, en in haare duistere kolken te dryven; aldus word 'er by voorbeeld door laagdenkende voorwerpen op rekening van *Ludeman* de volgende fabelen verciert: Voor eerst dat hy by zyn aankomst in *Holland* het besluit genomen had, van by een Zielverkoper of Volkhouwer te gaan logeeren, met oogmerk om als Soldaat na de *Oost-Indien* te varen, maar dat het ompraten van de liefderyke *Britta Beyer* hem ten dien opzichten van gedachten had doen veranderen. Vervolgens heeft de wangunst op gelyke zwakke gronden voorgewend, dat onzen bedreven *Astrologist* na dat hy eerst hier te Lande overgekomen was, en by *Zuster Britta* in een Kelder logeerde, zich te *Amsterdam* als Knegt by een Kruyer had verhuurd, dog slegts om boodschappen te doen, en oude Schoenen en Muylen te ver-lappen, om dat hem het kruyen niet behagen kon; In de derde plaats heeft men met even groote onwaarschynelykheid, de lichtgelovige voor een waarheid in de hand willen stoppen, dat *Ludeman* alvorens zich te *Harderwyk* als Doctor in de Medicynen te doen promoveren, in een Apotheek te *Amsterdam*, het gereed-maken van Medicamenten geleerd heeft gehad, trouwens zoo deeze voor waarheid uitgevente leugen al eens bewezen kon worden, zoude zulks zyne verkregen bekwaamheden niet kunnen brand-
L. mer.

merken: Maar het geen het allerbelaggenwaardigste van alle voor een opmerkzaam verstand voorkomt, is dat de kinderen der onkunde verzonnen hebben, dat dezen roembedryvende Man, zyn Planeetkennis, en de Geheimen der Astrologische Wetenschap geleerd heeft gehad van één *Paterbornsche Monnik*, aan wien hy twee wigtige Hollandsche Ducaten daar voor had betaald. Dit nog niet genoeg zynde om zyne onuitwischelyke befaamtheid te bekladden, ondernam men een stap verder te doen, door een *Testimonium* of Getuigenschrift van de *Magistraat* van *Haarburg* van den Jaare 1725. op de koord te brengen, welke door *Ludeman* in een welberedeneerde verdediging in den Jaare 1727. openbaarlyk door den Druk gemeen gemaakt, bondig wederlegt wierd; (y) Hoedanige gerechtelyke verklaring, in het geval dat zy al Echt mogt zyn, zoo min steek kan houden dan den uitgaaf van zyne voormaels beschreven *Levensgevallen*, die daar op gebouwd scheint te wezen. (z)

Van alle soortgelyke belasteringen welke de drekgoden der weetnieten zyn, eens voor al afstappende, gaan wy vervolgens onze verkwikken in het keurig Bloempriëel van 's Mans roemwaardige kunstbedryven.

Oplettenswaardig waren zyne kunstgeheimen ten opzichten van de gelukkige of ongelukkige dagen, welke met betrekking tot de *Loteryen* plaats hadden; *Ludeman* begreep mischien dat dit middel de naaste weg was om het getal der *Furtuinmakers* te vergroten: Waarom hy vermoedelyk in later tyd ten gevalle van een *Amsterdamsch Regent* wiens *Perzoonen* belangen hy zeer toegedaan was, een opstel over dat onderwerp heeft gemaakt, en ter hand gesteld; (aa)

Eene (y) Men leeze de *HERDERSTAP* gebruikt tegen de *Magistraat* der Stad *Haarburg* door J. C. *LUDEMAN Doctor Phil: & Med:* gedrukt in het Jaar 1727. In dit Hekelschrift schildert hy die *Magistraat* met levendige verwen af, als Meinedige die hem injurieerde, en tegen malkanderen aanlopende zaken getuigde.

(z) De Auteur van de 8vo Druk van de *Levensgevallen* van *LUDEMAN* zegt dat hy de waarheid bemind, en Pag. 4. dat zyn Held op den 24. Augustus 1683. te *Haarburg* geboren wierd; Ondertuschen beroept hy zich op de voorverhaalde verklaring van de *Magistraat* dier Stad, volgens welke *Ludeman* den 3. Juny 1695. en dus 12. Jaren oud zynde, Meeester Schoenmaker te *Haarburg* zou zyn geworden, na alvorens te *Bardorp* als Knecht het Schoenmakers Ambacht geleert te hebben: Dit gaapt als een Oven. Daarom houden wy ons by het bekende Vaarsje: *Al loopt de Leugen nog zoo snel, de Waarheid agterhaald ze wel!*

(aa) Dit Tractaatje door *Ludeman* in den Jaare 1754. en dus drie Jaren voor zyn Dood onder een verbloemde naam beschreven, wierd naderhand gedrukt, en voerd ten tytel, *Het Geheim der Fortuin in de Loteryen ontdekt*, door *Eustarchius Opfrosus*.

Een werkje dat maar in weinige Menschen hun handen is, dog waar in de grond waar op dit geheim steunt zorgvuldig verzwegen word, als *icheinende* maar alleen op de bevinding te rusten, en slegts aan het Jaar inwelke hy het schreef, beperkt te zyn, schoon men naderhand een echt Handschrift aangaande zyne uitgevonden Wiskunst over het Geluk in de *Loteryen* ontdekt heeft, het welk ongedrukt gebleven, maar nochtans onder zommige zyner vertrouwelingen berustende is: Dan alvorens van deeze Astrologische Wiskunst zelfs te gewagen, die oogfcheinlyk alleen op de Planeetkunde gebouwd was, aangezien *Ludeman* opentlyk staande hield, dat alle ondermaansche dingen de Starren des Hemels, zoo wel in voorspoed, dan tegenspoed onderworpen waren, zullen wy onz eerst verledigen de aanmerkenwaardige uitwerkzelen te verhalen, welke deze onbegrypelyke Wiskunst, in verscheide gevallen heeft te weeg gebracht, niet alleen ten aanzien van onze *Astrologist*, die door dit uitgevonden Geheim al meede merkelyke schatten vergadert heeft gehad, maar ook opzigtelyk tot verscheide andere Perzonen, welke hun Fortuin in de *Loteryen* wilende beproeven, hem over dit stuk kwamen raadplegen, en die zoo men op goede gronden verzekerd, aanzienlyke Pryzen uit de *Generaliteits Loteryen* getrokken hebben. (bb)

Men verhaald betrekkelijk tot *Ludeman* een zonderlinge gebeurtenis van dien aart, die gelyk by veele bekend is, wezentlyk voorgevallen te zyn, dubbeldwaardig schein hier geplaatst te worden; Een zekere half eerlyke Jood in de Loteryhandel, hem op een tyd in het Koffyhuys vragende, of hy een Lot wilde huren of kopen, zoo was zyn antwoord *Neen*: Maar als gy my een heel Lot in de aanstaande Maand December des namiddags ten drie Uren, zynde den 2ste dag van de nieuwe Maan wilt komen aanbieden, dan zal ik het van u nemen. De Jood hier over grimlachende, hield dit in zyn geheugen, en bragt hem op de bepaalde tyd een heel Lot in de *Generaliteits Loterey*, gefourneert voor alle de zes Classen, 't welk hy voor 80. Gulden van hem kocht, en de Jood boven de betaling van die som, met een vereering van één Ducaat beschonk; zeggende vervolgens tot hem, al bood gy nu duizend Guldens voor dat Lot, zoo zou ik het niet willen missen!

Ook

(bb) Zie de SPIEGEL der WAERELD, of *Geheime Waarnemingen* van LUDEMAN, aan *Meeſter Franciscus* in XII. Brieven geschreven: *Eerſte Brief*, Pag. 31. en 32. van de vyfde, of laaste Druk.

Ook wierd daar op inderdaad een Prys van veertig Duizend Guldens in de laatste Clasfe getrokken: De Jood op hoop van een groot Gefchenk te zullen ontfangen, hem met deeze gewonne Prys veel geluk wenschende, kreeg ten antwoord, dat hy dit Lot tot zyn leedwezen aan een ander had overgedaan, en dienvolgens dat hem zulks niet meer raakte; Daar zyn alle redenen om te denken, dat *Ludeman* door zyne uitgevonden Wiskunst meer dan eens, hoewel onbekend, een hooge Prys getrokken heeft gehad, ten minften kan men als een volzekere zaak daar van getuigen, dat hy in den Jaare 1750. twee Pryzen uit de *Generaliteits Loteryen* trok, als één van tien, en één van vyf Duizend Guldens, zoo als hy meermalen in vertrouwen aan zyne Tavelvrienden heeft verhaalt. (cc)

Behalven de geruchtgemaakt hebbende voorbeelden van Lotereygevallen op de voorzeggingen van *Ludeman* gegrond, en die meest al vervuld zynde, men elders omftandig beschreven vind; Zoo zal het der moeite waardig zyn aan de vergeteltheid te onttrekken, zommige tot nog toe onbekend gebleven Avanturen van eene niet onvermakelyke natuur, welke volgens zyn voorgeven zedert een acht-en-dertige Jarige Starrekundige onderzoekingen over het regte spil waar op het Fortuin in de Loterykraam draayt, voorgevallen waren: Uit hoedanige verzameling van echte Gefchiedverhalen, wy wegens de kortbondigheid van zyn *Levensbeschryving* flegts de vrolykste zullen gaan fchetzen.

Aaltje de Vrouw van *Doris* in zyn leven een voornaan Broodbakkers baas te *Amsterdam*, gansch onvergenoegt over het gedrag van haar Man om dat hy by de Hoeren liep, haar dagelyks floeg, en al haar aangebracht Huwelyksgoed verzwierde en verslempte; kreeg de gril in het hoofd om Doctor *Ludeman*, daar zy zoo veel wonderen van had horen verhalen eens te raadplegen, haar Mans water aan hem te vertonen, en haar *Horoscoop* by hem te doen trekken, alvorens *Doris* in een Verbeterhuis te plakken, dat eigentlyk haar oogmerk was: By *Ludeman* gekomen zynde, maakte zy tot driemaal een diepe neiging aan den ingang van de Kamerdeur. — Goeden dag Heer Alwetende Waarzegger *LUDEMANUS* — *X* OP zeide zy; Daar hebje de Pis van myn drommelsche Vent, ziet eens of hy fchielyk de Moord zal steken, dan of ik nog langer met dat Beest

(cc) De zekerheid hier van berust op het eige verhaal van *Ludeman*, dat hy op een Gastmaal ter gelegenheid van zyn verjaardag gegeven, in tegenwoordigheid van Negen Perzonen (waar onder ik my bevond) gedaan heeft.

Beest geschoren zal blyven! — „ Zoet, zoet, Vrouwtje dat gaat
 „ zoo gemakkelyk niet, beantwoorde *Ludeman* al meesmuilende
 „ over haare koddige uitdrukking; Maar kom aan, wilt gy u
 „ beider *Horoscopen* getrokken hebben, dan moet gy my de doop-
 „ namen en Geboorte dagen van u beide opgeven, en dan zul-
 „ len wy best zien, hoe myne vrienden de Planeeten de zaken
 „ besliffchen zullen.” — *Ja tog Sinjeur Waarzegger* *LUDEMANUSKOP* hernam het kluchtig *AALTJE* andermael drie diepe
 neigingen makende: *Bliefje te weten hoe de schobbejak van een Vent*
hiet, hoor! Hy hiet Doris, en is in het jaar vier geboren, zy wilde
zeggen in jaar 1704, en ik hiet Aaltje, en ben net 15. dagen ouder
als dien Hoerendop; *LUDEMAN* zich met de aartigheid deezer ont-
 moeting verder willende vermaken, riep *Britta* binnen, om in-
 tusfchen dat hy aan het werk zou gaan, *Aaltje* een kopje thee
 te fchenken, dog hy ontdekte onder het trekken van de *Horos-*
coop van *Doris* haar Man iets dat hem verbaasde, maar hy zweeg
 voor eerst daar van ftil. Toen alles gedaan was, zeide *Ludeman*
 vervolgens tot de *Bakkers Vrouw*, dat haar Man haar denkelyk
 zoude overleven, maar dat volgens alle waarfchynelykheid, zy
 malkanderen in Levenstyd niet veel zouden ontlopen; — *Te*
duiker Sinjeur Waarzegger *LUDEMANUSKOP* riep *Aaltje* met een
 vervoering van drift uit, *dat fpyt my geweldig, want nu zal die*
Plathuis van een Vent al myn goed verteren; Maar . . . . Ja dat is
 alles fraay viel *Ludeman* haar plotzelyk in de reede, dog ik moet
 u iets meer zeggen: Weet dat *Doris* u Man in al zyn Levenstyd
 nooit zoo veel verkwist heeft, als hy binnen driemaal 24. Uren
 uit de Lotery zal trekken, want hy heeft buiten u weten een
 Lot daar ingelegt. *Aaltje* wilde dit niet geloven, en zwoer kris
 en kras dat haar Man nimmer geen Liefhebber van de Loterey
 was geweest, dat ze hem dikwyls aangepord had om een kansje
 daar in te wagen, en liever zulks zou gezien hebben, dan dat hy
 zyn Geld in ongebondentheid doorbracht; *Ludeman* bleef daarom by
 zyn ftuk, zeggende dat de uitkomst deeze Voorzegging bevesti-
 gen zoude. *Aaltje* hoe zeer niet te breed over *Sinjeur Ludema-*
nuskop voldaan, betaalde hem echter twee Daalders voor zyn
 kunst, en vertrok half misnoegt, dog verzuimde evenwel niet
 om in het uitgaan van de Kamer weder driemaal feestelyk te nei-
 gen. Ondertusfchen dat dit voorviel, had *Doris* hie haar nage-
 volgt was, behendig befpid dat zy by *Ludeman* was ingegaan,
 en haar lang verblyf aldaar, als geen goed voorteken voor hem

beschouwende, klopte hy *Aaltje* by haar wederkomst lustig af, haar opentlyk verwyttende datzy by een Tovenaar toevlucht zocht, slaat gy my nog Hondsvot! zeide *Aaltje*, hem met haare Vrouwelyke wapenen in zyn Phisonomie trefvelyk te keer gaande, daar ik u de tyding kwam brengen dat gy binnen 3. dagen een hooge prys uit de Lotery trekken zult: *Doris* hier over verfteld, kon niet begrypen hoe iemand wist dat hy een Lot had ingelegt, daar hy zulks zoo zorgvuldig verborgen gehouden had. Hy liep met een booze kop na *Ludeman* die zyn woord fttaande hield, en 48. Uren daar na kwam men hem geluk wenfchen met de Prys van tagtig Duizend Guldens; *Doris* befchonk *Ludeman* uit blydfchap met een gift van 50. zilvere Ducatons, en verbeterde zedert zodanig zyn levensgedrag, dat Juist na zulk een verkregen voorfpoet, doorgaans by de meeste zwierbollen een zeldzame zaak is, dat hy met *Aaltje* nog 15. Jaren lang gerufte dagen gefleten heeft, en deeze Echtgenooten een aanmerkelyk Kapitaal hebben nagelaten.

Op een ander tyd riep hy een Bedelaar, aan wien hy gewoon was alle weken een dubbeltje tot een Aelmoes te geven, in zyn Kamer; — „ Wel oude Man zeide den *Aftrologist* tot hem, „ zou het haast geen tyd worden om de Bedelkraam vaarwel te „ zeggen? want zedert tien of twaalf Jaren dat ik u zie bedelen, „ kan ik niet befpeuren dat dit laftig beroep u ryker gemaakt „ heeft.” — „ Waar zou ik dan van leven Myn Heer? vroeg de Bedelaar op zyn beurt, want om met werken myn kost te winnen, ben ik door myn hooge ouderdom, en gebreken geheel onbekwaam, en de duitjes die ik van tyd tot tyd met het Bedelfchap verzamelt hebbe, zyn niet genoegzaam om my te doen beftaan: — „ Dat kan wel wezen, hernam *Ludeman* in zyn vrolyke luim; Wy zullen eens „ een Proef nemen of u geen beter Lot opgelegd is, zegt my u „ voornaam en Geboortedag eens, ik zal u *Horoscoop* voor niemer „ dal trekken.” De Bedelaar die veel van hem in de Bedel-Doelens onder luiden van zyn kraam, had horen praten, viel in het begrip dat hy hem betoveren wilde, waerom hy tegen dit voorftel wel nadrukkelyk protesteerde, en met overhaafting van daar poogde te ontvluchten; Dog *Ludeman* hield hem fttaande, zeggende tot zyne gerustheid, dat hy niet vervaard behoefde te zyn wegens een Proefneming, welke zyn Perzoon nog zaken genendele befchadigen, maar misfchien wel bevoordelen kon: Eindelyk liet deeze zich door die klemtaal van zyn weldoender over-

overhalen, en *Ludeman* gedaan hebbende dat hy doen moest, trok één Ducaat uit zyn geldbeurs welke hy de Bedelaar overhandigde, *zie daar* zeide hy vervolgens tot hem, één stuk Goud geld, dat ik u vereer, mits dat gy 'er een gedeelte van in de Lotery moet wagen, want daar hangt volgens de loop van u Planeet een geluk boven u hoofd, dog gy moet my het Loterybriefje vertonen, anders is het voortaan gedaan met het geven van Aelmoesfen van myn kant." De Bedelaar voorzag zig nog dienzelfe dag van een Quartlot in huur slegts voor de derde Classe, waar van de trekking juist dien morgen begonnen was, en kreeg voor zyn aandeel een Prys van 2500. Guldens; Hy ging verrukt van blydichap aanstonds *Ludeman* voor zyn raad, en de genoten Aelmoesfen bedanken, en kocht van dat getrokken geld zyn kost in een Proveniers huis te *Thiel*: Daar leven nog werkelyk hoogbejaarde Perzonen welke dien Bedelaar in het Jaar 1730. gekonnen, en dit geval uit zyn Mond gehoord hebben.

Ongemeen kluchtig en zeldzaam was de navolgende ontmoeting ten aanzien van de proefondervindelyke invloed der Starrekunst op het geluk in de Loteryen; Een zeker verlopen Student, wegens verregaande gepleegde baldadigheden de *Academie van Leyden* ontzegt, kwam in het Jaar 1734. in het vallen van den avond smoor dronken ten huize van *Ludeman*, met een ontbloote Degen onder den arm, het geen onze vredelievende *Astrologist*, ongeveinst gesproken, in het begin van zyn komst wat scheen te onthutzelen: Dit woest *Bachus* kind die men *Amadeus* noemde, met een verbaasde ontfuimigheid de Kamer invliegende, begon het zy uit trotsheid, het zy uit dronkenschap, een goede Oester op een *Smirnaas* Tapyt te spuwen. — „ Wel Myn Heer de Tover- „ Doctör, of laat ik liever zeggen *Klaas Klomp* zeide hy; Men wil „ u als een overvlieger in de Voorzegkunde verhemelen, maar „ zie hier drie heele Koop loten die ik van daag by *van Eyl* op „ den *Dam* gekocht heb, (werpende dezelve Lotbriefjes ter zelve „ tyd onbezuist op de Tavel) zoo gy my met u platte smoel „ weet te zeggen op welke van deze drie Loten één Prys, of „ op welke van dien één Niet zal vallen, dan zal ik als het by „ de uitkomst blykt, u tien Ducaten tot een Geschenk geven, „ en zoo gy dat niet kunt doen, zal ik u wegens uwe beestachtige „ onkunde met myn Degen lustig om de oren slaan." *Ludeman* toenmaals alleen in de Kamer zynde, terwyl hy zyn Knecht om een boodschap uitgezonden had, verbloode het dreigement van de-

dezen dolle Windmaker dermaten, dat hy niet alleen alles beloofde wat dien brutale snaak van hem begeerde, maar betoonde hem wilvaardig om ten dien einde zyn *Horoscoop* te trekken; *Amadeus* fcheen met vermaak daar in te bewilligen, onder beding dat men hem onderwyl een Bottel Rynfche Wyn te drinken moest geven: Zulks gefchied zynde, zeide *Ludeman* na zyne onderzoekingen afgelopen waren, *Op dit Nummer Myn Heer zal één groote Prys vallen, maar hoe veel kan ik door myne Astrologifche Wetenfchap niet bepalen, dog ik ben te vrede als gy my in plaats van de tien aangeboden Ducaten, het zuiver tiende gedeelte van de Prys geeft, of zoo ik mis geraden heb, niemendal.* *AMADEUS* hier mede vergenoegt, gaf een Ducaat aan de Meid voor de Vles Wyn, en vertrok; Ondertusfchen kwam hy dertien weken daar na met meer befcheidentheid *Ludeman* een bezoek doen, verhalende dat hy wezentlyk volgens zyne Prognofficatie op dat Nummer een Prys van vyftien Duizend Guldens had getrokken, waar van hy hem ingevolge het gefloote verdrag, de zuivere tiendepart aan Goude Ryders kwam brengen: De ophef die *Amadeus* van deeze wonderlyke Hiftorie gemaakt heeft, was oorzaak dat het in alle de Gefelfchappen van *Amfterdam* als een ongehoord Mirakel verteld wierd.

Het gebeurde in later tyd dat den beroemde Advocaat *P. van A . . . . .* één der fchranderfte Rechtsgeleerde, en welfprekende Redenaren waar op de Vierschaar van die volkryke Koopftad met recht heeft knnnen roemen, by toeval één heel Lot in de Generaliteits Loterey gekogt hebbende, op het zelve een Prys van Duizend Guldens trok; Men bracht hem de tyding daar van, terwyl hy met zyne goede vrienden over het Middagmaal zat: Dit gaf gelegenheid om al fcherzende over de ruchtbare Planeetkennis van *Doctor Ludeman* te fpreken op een wyze, die nog vleyende voor zyn Perfoon, nog overéénkomstig de behaalde Lauwren zyner verklinkende kundigheden geleek. — *Wacht*, zeide *P. van A . . . . .* tegen zyne vrienden; *Wy moeten van de namiddag één klucht aanvangen: Ik heb nu de fchoonfte gelegenheid van de waereld om dien Aartechokke Propheet eens fraay te bedotten, en zyne Astrologifche voddekraam befpoottelyk te kunnen maken.* Zoo gezegt, zoo gedaan! *P. van A . . . . .* in gefelfchap van twee zyner goede vrienden zoo vrolyk van aart als hy, gingen gezamentlyk verkleed als Boodsgezellen na het huis van *Ludeman*, die op dat tydftip juist bezig was een Pyp befte Canasfer Tabak op zyn floep te roken; Zy vroegen beleefdelyk, of zy het geluk mogte heb-

hebben, hem een woordje apart te spreken? — *Ja wel Mannen*, beantwoorde *Ludeman*, in de verbeelding dat het waarlyk Zeevarende Perzonen waren: *Kom maar binnen, ik ben te spreken als een kind, als 'er geld te verdienen valt*. Alvorens ergens van gesproken wierd, deed hy in het voorzeide denkbeeld hun ieder een roemer *Fransche Brandewyn* door zyn gediensflige *Huishoudster Britta* inschenken, 't geen zy verplicht waren welstaanshalve uitgedrinken, in het begrip dat zy hem alrede in de knip hadden, waerom zy heimelyk onder het drinken tegen malkanderen begonnen te grimlachen; *Ludeman* zulks met zyne doorziende Oogen begluurt hebbende, vroeg hen vervolgens, zonder iets van die ontdekking te laten blyken, wat 'er van hun dienst was? — Och niets anders, gaf *P. van A . . . . .* ten antwoord, *als dat ik en myne beide hier tegenwoordig zynde Maats welke de meeste tyd op de Zee zwerven, hier te Amsterdam by geval in een kroeg van uwe kunst hebbende horen spreken, wy daerom by u gekomen zyn, of gy onz, mits daar voor betalende, ook goeder Geluk voorzeggen kon, het geen een Varendsgezel voornamentlyk nodig heeft!* „ Dat is zoo, hernam *Ludeman*, onder een bedekte scherts; *Zeer graag wil ik u alle drie in dat opzicht vergenoegen, onder beding, dat gy my uwe Doopnamen, en Geboortedagen eerst opgeven, en als de zaak verricht zal zyn, de man een Daalder daar voor betalen moet.* „ Men bewilligde volvaardiglyk in deeze twee voorwaarden, en de Astrologische onderzoekingen in minder dan een Quartier Uurs afgelopen zynde, nam *Ludeman* het woord; „ *Vrienden zeide hy, als ik een oprecht verflag van myne bevindingen moet doen, zoo komt het my voor, en de Nativiteit van uwe Gesternte wyst het klaar aan, dat geen van u drien geschikt tot het Zee-manschap is, maar wel dat onder Ulieden zich één Gestudeert Man bevindt, die korteling geleden een Prysje uit de Loterye getrokken heeft.* „ Op deeze verklaring bekeken zy elkanderen van verwondering, dog *P. van A . . . . .* zyne gewoone vlugheid van Geest te baat nemende, viel hem in de reden; *Om te tonen dat gy abuis hebt* Myn Heer *LUDEMAN*, zeide hy, *zie daar een heel Lot waar op gisteren Morgen één Niet gevallen is!* De looze *Astrologist* verzocht het van na by te mogen zien, en men maakte geen zwaarigheid om het Lotbriefje in zyne handen overteleveren: — „ Wel nu besloot *Ludeman*; Gy kunt met die *Niet* tog niets uitvoeren; Ik zal ze voor de drie bedongen Daalders wegens het trekken uwer *Horoscoop*en voor de aartigheid overnemen.”

Deeze woorden verplette *P. van A . . . . .* zodanig, dat zy genoodzaakt waren, hen te moeten ontmaskeren, wilde zy het Lot weder te ruyg hebben, Dog *Ludeman* weigerde volftrekt het weder te geven, ten zy men hem alvorens tien Ducaten van de getrokken Prys betaalde; Zeggende dat vermits men hem in zyn eige Huis was komen befipotten, men hem die vergelding geven moest, of dat men hem anderzints tot de te ruggeving van het Lot kon laten dagvaarden: *P. van A . . . . .* vrezende over dit bedryf uitgelagchen te zullen worden, en als een voornaam Rehtsgeleerde zyn Fatzoen niet in de waagfchaal willende ftellen, telde hem de tien Ducaten, voor de teruggaaf van het Lot, en ging met zyn beide vrienden zeer befchaamt heen, bekennende dat zy by *Ludeman* een duur glas Brandewyn gedronken hadden.

Onder de talryke Gefchiedverhalen die men als onfeilbare uitwerkzelen van zyn uitgevonden *Wiskunst* betreffende het Geluk in de *Loteryen* wil bybrengen, en welke wegens haare uitgebreidheid niet alle in deeze beknopte *Gedenkschriften* door boekftaving kunnen worden geplaatst; Zal men nochtans als een aanmerkenswaardige Byzonderheid nopens dit gewichtig onderwerp ter loops aanftippen, één vermakelyke ontdekking van *Ludeman* door middel van de Horoscooptrekking, waar toe het bezoek van een Noordhollandfch Boerinnetje, destyds in de nabuurfchap van de Stad *Purmerent* woonachtig, aanleiding gegeven heeft: En 't welk na de denkwyze van zommige voorbarige beoordelaars, het bewys zyner voormelde *Wiskunst* aangaande de *Loteryen* volmaaktelyk zoude ftaven. — De omftandigheden van dit grappig Horoscoopfpel hebben volgens een meenigte zamenftemmende geloofwaardige Berichten zich aldus toegedragen: Een zeker Jong Boerinnetje door de wandeling genaamd *Purmer-Jannetje*, kwam op een Morgen met haar Moeder te *Amftterdam*, en heel verbaast na *Ludeman* toelopen, onder anderen aan hem te kennen gevende, dat zy met onderlinge goedkeuring en volkomen toeftemming van wederzydsche Ouderen, wettig verlooft zynde met haar Buurvryer *Jan Louwen*, met oogmerk om in het aanftaande voorjaar te zamen te trouwen, deeze Jongman hem van zulk eene plechtige verbintenis fcheen te willen onttrekken, zedert dat hy ruim een Maand geleden twee-en-twintig duizend Guldens vry geld op een Quartlot uit 'sLands Loterey getrokken had; Verzoekende beide Moeder en Dochter hem op het vriendelykfte door zyn

kunst,

kunst, haar in zoo verre behulpzaam te wezen, om te onderzoeken hoedanig gevolg deeze voor haar verdrietige zaak hebben zou. *Ludeman* zonder iets verder dienaangaande te vragen, trok de *Horoscoop* van *Purmer-Jannetje*, en bevond dat zy drie Maanden zwanger was, het geen zy volmondig beleet: — Hoor kind, zeide hy *bekreunt u wyders over de gevolgen niet*, JAN LOUWEN zal volgens de vastgaande *Starreloop u Man* worden; want gy zult binnen korten tyd een *Ervenis* krygen, die vry meer dan zyn onlangs verkregen kapitaal, en als gy een *Lot in de Loterey* koopt, een *Prys* trekken, die weinig minder dan de zynen bedragen zal. Daar word vervolgens van goederhand verzekert, dat deeze dubbelde Voorzegging van *Ludeman* ten opzichte van *Purmer-Jannetje* op zyn tyd vervuld is geworden.

Aangaande de oplossching der *Wiskunst* over het *Geluk* der *Loteryen* zelfs, die men beweerd dat *Ludeman* op volzekere bewysgronden uit de beschouwing der Planeten ontdekt en gevonden had, scheint buiten het bereik van de geringe Geestvermogens ener onbedriegelyke *Historieschryver* te springen; Al het geen men daar van zoo grootsprakig voor onfeilbare kunstgeheimen wil uitventen, zyn slechts niet anders dan onverstaanbare omfchryvingen, die veeltids niets tot de zaak doen: En waerom zou dat iemand verwonderen? spreken de allerverlichste verstande betrekkelijk tot nieuw uitgevonden kunstproeven zomwylen niet een taal, welke het gros van 't *Menschdom* niet begrypt, nog begrypen moet! Ondertuschen zal de veiligste weg zyn, om dezen aangaande de eigenaartige ontknoping van het raadzels der *Wiskunst* in zyne *Spiegel der Waereld* te zoeken, terwyl wy onz opzettelyk deeze bemerkwaardige stofve, alleen bepaalt hebben, om 'er in dit *Hoofdstuk* de voorgewende uitwerkzelen door aangenaame en vrolyke verhalen, van te kleuren.

Wat behoren diepdenkende, en weetgierige verstande die nog alles voor waarheden aannemen, nog alles voor leugentaal uitkryten of verwerpen, niet billik in verwondering opgetogen te worden, wanneer men haar zonder opgepronkte verdichtzelen, één opmerkelyke Voorzegging opschoteld, welke door de beruchte *Astrologist Ludeman* in den Jaare 1730. aan een doodschuldige Misdadiger te *Amsterdam* onder begunstiging der *Horoscoop-trekking* gedaan is, en waar van de echte byzonderheden steunende op onwraakbaare getuigenissen van Perzonen ener be-

proefde oprechtheid, buiten alle verdenking van onechtheid blyven kan (dd)

In de Herfstyd van het voorzeide Jaar, wierd 'er op een donkere avond, de klokke tien Uren dapper aan het Huis van *Ludeman* gescheld terwyl hy nog over tavel aan de Avondportie zat; *Jan* de Knecht de huisdeur ontsloten hebbende, kwam zyn Meester berichten, dat een vreemt Heer die 'er deftig in de kleding uitzag, hem zonder uitstel in het geheim wenschte te spreken: Dan hoewel het meermalen gebeurde, dat *Ludeman* op zulke ongelegen tyden by zieke gehaald wierd, gebeurde het echter zelden, dat Perzonen van rang hem zoo laat over onderwerpen welke tot zyn Planeetkennis behoorde, kwamen raadplegen. In het vooruitzicht van een goede beloning voor die halve Nacht Audientie te zullen wegdragen, gebod hy zyn Knecht dien onbekende Heer in zyn Studeerkamer te brengen, alwaar hy hem ogenblikkelyk ook ter gehoorgeving begaf; *Ludeman* bemerkte aanstonds aan het uiterlyk uithangbort dat hy met een Man van Fatzoen te doen had, want behalven dat hy in het zwart Fluweel gekleed, en van een rood Lakensche Mantel voorzien was, zoo voerde hy Stok en Degen: Onder een beleefde verschoning over zyn ontydig bezoek, die hy gronde op de oorzaak dat hy zich niet lang te *Amsterdam* kon ophouden, en met de vroeg Schuit des Morgens van daar vertrekken moest, verzocht hy hem zoo schielyk doenlyk zyn *Horoscoop* te trekken, en wierp tot dat einde één goude Ducaton op de Tavel. — „ Als gy op den „ klaren dag komt Myn Heer zeide *Ludeman* dan zal ik u *Horoscoop* „ voor één Daalder trekken, gelyk ik gewoon ben voor alle Men- „ schen zonder onderscheid te doen, maar op buitengewoone ty- „ den daar men my genoegzaam in de Nacht komt lastig vallen, „ moet gy my daar voor twee goude Ducatonnen, of zes Du- „ caten betalen;” — Zeer wel, antwoorde de raadplegende bezoeker heel zedig: *Ik zal u nog drie Ducaten geven, zoo dra gy de zaken verricht zult hebben.* Hier op ging *Ludeman* aan het werk, on-

(dd) Daar word van de Heer *D* V** nog werkelyk een zeer bedreven Geneesheer te *Rotterdam*, en zo men zegt één Leerling van *Ludeman* geweest zynde, verhaalt; dat hy in de Oeffening zyner Astrologische Wetenschap, in die Stad, één gelyke Voorzegging aan één zoortgelyke doodschuldige Misdadiger met het zelfde gelukkig gevolg gedaan zoude hebben: Dog voor de waarheid van welke wy niet kunnen instaan, als berustende slechts op eene oppervlakkige vertelling.

onderwylen dat dezen vreemdeling in al zyn gelaat en manieren veel ongerustheid deed doorstralen: Onder het trekken van zyn *Horoscoop* verbleekte de *Astrologist* zelfs van schrik: *Hoe zyt gy nog zoo onbeschaamt van u Lot aan de Planeten te vragen!* zeide **LUDEMAN** gansch misnoegt, weet dat om zulke afschuwelyke zondaren als gy zyt, voortyds een Land en Volk door het Hemelvuur is verdelgd geworden, en dat zoo gy u binnen 18. Uren tyds door de vlucht niet wegpakt, gy gevaar loopt van gevangen genomen, en ter dood gevonnist te zullen worden! De onbekende raadpleger wierd op die verklaring zeer ontroert, hield een diepe stilzwygentheid, en vertrok met overhaasting, na *Ludman* ingevolge zyne belofte nog drie Ducaten betaald te hebben: Men onderschepte korte dagen daar na, dat die doodschuldige Misdadiger welke door de Bedienaren van de Justitie overal nagespoord wierd, en die een aanzienlyk Amptenaar was, met het kriecken van den dag in één befloten Rytuig over *Utrecht*, na *Arnhem*, en van daar verder door *Duitschland* na *Italien* hem met de vlucht gered had, latende hier te Lande een brave Vrouw en drie minderjarige Kinderen, welke de schandvlek van zyn doemwaardige Misdryf met heete tranen beweeende.

Vry verschrikkelyker was voor *Ludeman* de angstverwekkende ontmoeting die hy eenige Maanden daar na met één *Persiaan* in zyn Studeerkamer had; Een vertoning inderdaad waar van de latere herdenking hem schier altyd deede beven: — Hy bevond zich na gewoonte op een zomerdag alleen in dat vertrek, om aldaar in zyn eenzaamheid enige Astrologische Proeven te doen ter ontbolstering van een ontdekking van aangelegenheid, van welke hem de Gregoriaansche knoop ontglipt was. In het midden dezer worstelende onderzoekingen, waar door hy zyn vuurvlammende Geest drie Uren lang deerlyk op de Pynbank gesteld had, zonder de Orakelspraken zyner zeven Boezemvrienden de Planeten zoo duidelyk te begrypen, als tot bereik van zyn oogmerk nodig was; Wierd hem in die gemelyke luim de komst aangedient van een Heerschap in een Persiaansch gewaad gekleed: — *Laat de Kaerel na de klippen lopen!* zeide *Ludeman* half driftig; *Ik denk Myn Heer dat de snaak Goude schyven bezit*, gaf *Jan* de Knecht ten antwoord: — *Wel nu JAN hervatte LUDEMAN, breng de Persiaan dan maar hier, ik zal hem schielyk zien afstieschepen, want ik kan myn Studeerkamer wegens gewichtige oorzaken niet voor van avond ten acht Uren verlaten.*

De *Persiaan* op zyn bevel met een trots en bedrygende houding binnen getreden zynde, floot zelve zorgvuldig de *Kamerdeur*, en ging zonder veel complimenten te maken, vlak over *Ludeman* op een *Leuningstoel* nederzitten, vragende in goed *Latyn*, wat *Taal* hy best verstaan kon? — De *Astrologist* beantwoorde zyn vraag in dezelfde *Taal* op een spottende toon indezervoegen, *Als gy één goed Latinist zyt, zullen wy malkaar genoeg verstaan; — Daar valt geen spotten*, hernam de *Persiaan* met de eene hand over zyn onzagchelyke *Knevels* strykende, terwijl hy met zyn andere hand een geladen *Pistool* uit zyn zak trok, waar mede hy *Ludeman* bedreigende, ras in teugel hield: Zeggende vervolgens tot hem met een onverschrokke gelaat, *denk niet dat ik hier gekomen ben om vliegen te vangen; De oorzaak van myn komst, zal u Leven of het myne kosten, als gy my in de kunst niet voldoet!* Het doodzweed brak *Ludeman* op het aanhoren van deeze dreigtaal van alle kanten uit, en hy heeft naderhand meermalen aan zyne vertrouwelingen met eene hartelyke welmenentheid betuigd, dat deeze ontmoeting hem te dier tyd zoo vervaard had gemaakt, dat hy ondanks alle de behaalde voordelen zyner *Starrekundige Wetenschap*, graag de vriendschap aan het zevental *Planeten* zoude hebben opgezegd, indien hy met fatzoen van dien onbeschoften, en onverzaachde *Kunstmeester*, of liever geknevelde *Persiaan* terstond had kunnen ontslagen worden.

Hy begon allengskens evenwel wat tot bedaren te komen, toen den *Persiaan* schoon met het *Pistool* in de hand met groote schreden over de *Kamer* wandelende, hem verklaarde één kunstgenoot van hem te zyn; Onder byvoeging dat hy zedert 25. Jaren byna de gantsche *Waereld* doorreist had, dat hy de *Sterrevoorzegkunde* van een vermaart *Arabier* had geleert, en dat ingeval hy een geleerder *Perzoon* als hy in die kunst aantrof, hy besloten had hem zelve met een *Pistool* voor de kop te schieten: Hier op de *Doopnaamen* en de *Geboortedag* van *Ludeman* begerende te weten, trok hy zyn *Horoscoop*, en gaf opstaande voet een blyk van zyne bedreventheid in die verborgen kunst, met te zeggen; — *Onthouw Ludeman dat ARTOBAZANES den Persiaan u voorzegt heeft, dat u 72ste verjaardag, den dag van u Dood zal zyn!*

Ludeman stond verflagen van verwondering toen hy den *Persiaan* dit zoo kunstig zag verrigten, en schoon hy op die tyd mischien voor de eerstemaal van zyn leven inwendig, en openbaar heeft moeten erkennen de gegrondheid van het overbekende spreekwoord

Dat

Dat 'er altyd nog één Meester boven één Meester in de Kunsten en Wetenschappen gevonden word! zoo verzocht hy de Geleerde *Artobazanes* een soortgelyke Proefneming uit de Starrevoorzegkunde aan zyn Perzoon, op zyn beurt te mogen doen; Dit geschiede vervolgens, en *Ludeman* trok zyn *Horoscoop* in minder dan dertien Minuten, midlerwyl dat de gewapende *Persiaan* steeds over de Kamer wandelde, en de Boeken bezag. Ondertusfchen dat *Ludeman* een poos onberaden bleef, of hy de onderschepte dingen rakende zyn Perzoon verzwygen, dan rondborstig ontdekken zou, besloot hy na eenige overdenkingen tot het laaste, als het veiligste middel; Ingevolge van dien wenkte hy hem by de tavel te naderen: — Hoor Heer *ARTOBAZANES* of wie gy anders ook wezen mag, zeide *LUDEMAN* in de Latynsche Taal tot hem; Weet dat gy de Neef van de *Persiaansche* *SCHACH NADIR*, of van de alomberuchte *THAMAS KOULIKAN* zyt: Dat gy binnen korte Jaren een der Meededingeren van het Ryk der *Persen* zult worden, maar door u eige schuld, en onvoorzichtigheid in een *Veldslag* zult sneuvelen: Naauwelyks waren deeze woorden door hem uitgesproken, of *Artobazanes* wierp een Beurs met 50. Ducaten op de tavel, loschte zyn Pistoool in het midden van de Kamer, opende de gefloten kamerdeur, en Jan de Knecht die ter ontzet van zyn Meester wilde toeschieten, op de trappen in zyn weg vindende, schopte hy met eene vervaarlyke kracht na beneden, zoo dat hy al buitelende in de Gang nederkwam, en zich op die wyze de weg gebaant hebbende vloog hy vaardig het Huis uit, latende *Ludeman* in de uiterste ontsteltenis al zitterende op zyn Studeerkamer zitten, dog egter ongemeen verblyd van dien lastige *Persiaansche* knevelbaart nog zoo gelukkig ontslagen, en wegens de ondergane schrik met 50. Ducaten bepleisterd te zyn, waar van Jan voor zyn buiteling, 'er één half douzyn voor zyn aandeel van bekwam.

Het word thans hoog tyd tot de inzameling van den Oogst van 's Mans overheerlyke en en verbazende Kunstbedryven overtegaan; Een schakel voorwaar van gewichtige Gebeurtenissen, die hem in hoedanigheid beide van *Astrologist* en *Geneesheer* in *Holland* gedurende een merkelyk aantal van Jaren aldaar bejegend zyn, en die onz al verder zullen opleiden, niet alleen om deeze verkwikkende Bloemen geplukt uit den Lusthof der Geleertheid, met een geurig Nektar te bedruipen, maar om gelyktydig alle onzydige Lezers te doen zien, dat *Ludeman* een oprecht Menschevriend is geweest, en dat algemeenlyk in de handelingen zyner beroep door de

de *Egcho* van de stem der waarheid zonneklaar is gebleken, dat hy nimmer de wetten der Menschelykheid door onbehoorlyke ondernemingen vergruist heeft gehad.

Onder de Geneeskundige Aantekeningen van *Ludeman*, waar van nog een afschrift voor handen is, heeft men bevonden, dat één welgesteld Burgerman van *Utrecht* die verscheide Jaren aan een zinking op de Borst gekwynd had, en welkers kwaal by alle hooggeroemde Geneesheeren voor ongeneeslyk verklaard wierd, by hem kwam raadplegen; *Ludeman* na voorgaande onderzoek van zaken, verklaarde dat hy hem helpen kon, dog dat het veel tyd, en kosten zou veroorzaken. Maar toen dien Patient verder aandrang om zyn *Horascoop* te trekken, en zulks op zyn verzoek geschied was, voegde den *Astrologist* daar by, dat het onnodig zoude zyn dat hy hem genas, aangezien hy voor die tyd in gevaar was van in een kleine Sloot te zullen verdrinken; Waerom hy op zyn hoede voor het Water moest zyn, dog de Lyder be- toonde daar niet bevreest voor te wezen, zeggende dat hy goed zwemmen kon: Ondertusfchen heeft de uitkomst zeventien dagen daar na, deze Voorzegging bewaarheid (ee)

Groter

(ee) Deeze soort van Voorzeggingen die by veele doldriftige Geesten voor beuzeltaal aangemerkt, en in de wind geslagen worden, doet my gedenken aan een geval van dien aart, welke my by eige ondervinding gebleken zynde, nog versch in het geheugen legt. dog waar van ik de aandryvende oorzaak nog niet begrypen kan: Het gebeurde eens, gelyk meermalen voorgevallen was, dat ik te *Amsterdam* zynde, by *Doctor Ludeman* tot Middernacht in gesprekken over allerley onderwerpen doorgebracht hebbende, op dat Uur myn affcheid van hem nam, en vertrekken wilde, vermits ik den aanvolgende Morgen onder de wydvermaarde Heer Advocaat *N* K** één Proces in cas Matrimonieel bepleiten moest. *Ludeman* ont-raade my dat voornemen, zeggende dat ik wel zou doen, nog een groot half Uur by hem te verblyven, want dat ik anders gevaar liep van te zullen verdolen; Men gelieve alvorens te weten, dat wy te zamen slegts één Bottel Wyn gedronken hadden, dat my de wegen te *Amsterdam* toenmaal al zeer bekend waren, dat het op die tyd helder Maanlicht was, en dat gerekent van de Buitrekant of het Water alwaar *Ludeman* woonde, tot in de Kalverstraat daar ik in het Hof van *Holland* gelogeert was, een zeer kleyne afstand van weg, zonder lang te zoeken afteleggen had: Alle deeze zamenlopende overwegingen deden my in een hartelyk gelach uitbarsten, en geen de minste geloof aan zyn zeggen slaan. *Ludeman* ziende dat ik volstrekt vertrekken wilde, beval my onder het uitlaten van zyn Huis, dat als ik in myn dolingschap één Heer omkleed met een rood scharlaken Mantel ontmoete, die een Vrouwsperzoon onder den arm had, dezelve op zyne slappen opvolgen moest, onder verzekering dat ik dan wel te recht zoude geraken: Ik weet tot nog toe geen reden te geven, hoe, of op wat wyze, ik aan het dwa- len kwam; Maar dit kan ik zeker verklaren, dat ik tot half drie Uren des mor- geus

Groter wonderen dan deeze heeft *Ludeman* bedreven, die in geval wy alle dezelve wilde ophalen zyne kruipende vyanden door vooroordelen verblind, zoude verftommen; Een tiental merkwaardige Gebeurtenissen onderfchraagd door de onpartydige klankgalmen van meest nog in leven zynde Perzonen, waar van zommige der Nazaten nog werkelyk de ftoel der Regering hier te Lande bekleden, zullen denkelyk volftaan, om zulk één uitschitterend Licht onder de Eeuwelingen, van den blaam der Kwakzalvery te zuiveren.

Laat ons de fchakel dezer overwaardige Gefchiedverhalen beginnen, met Vorftelyke voorbeelden, welke tog by het gros van 't Menschdom het allermeeft gefinaakt zyn: In den Jaare 1745. gebeurde het, dat den *Hartog* van *Kumberland* die de Engelfche Legermacht in *Vlaanderen* gebod, in de wintertyd te *Amfterdam* zynde, en met zoo veel ophef van *Ludeman* horende bazuinen, belust wierd dezen groten *Aftrologist* onbekent te gaan bezoeken, gelyk hy verzeld van twee zyner vertrouwelingen vervolgens ondernam te doen; Dan aangezien dit zonderling voorval elders heel kreupel en verdicht befchreven is, zullen wy het hier ter toets der waarheid brengen.

Men behoord tot een grondflag van dit vermakelyk kluchtſpel aanvankelyk de beweegende oorzaak aantehalen, welke eigentlyk aanleiding tot het Vorftelyk bezoek gegeven heeft; De *Hartog* in

gens als een Zot over al heen liep, zonder myn Logement of de Kalverſtraat te kunnen vinden, dat ik intuſſchen van tyd tot tyd een meenigte Klapperlieden of Ratelwachten ontmoete, aan wien ik uit koppigheid de weg niet wilde vragen, ſchoon deeze Menſchen amptshalve anders zeer gediensfig zyn, om iemand voor een kleine beloning te regt te helpen: Dat wanneer ik vervolgens de klok half drie Uren hoorde ſlaan, en my waarfchynlyk op de Heeregragt of op het Cingel moet bevonden hebben, één duſtanig Heer met één jonge Jufvrouw onder den arm, zoo als *Ludeman* my beduid had, met groote overhaaſting uit de voordeur van een Huis zag komen, die hoe vaardig ik in myn Jonkheid ook ter been was, ondanks alle pogingen niet agterhalen kon, dog welke op den *Dam* komende, ſchigtig uit myn gezicht verdwenen; Ik beſpeurde daar op klaar de nahuurſchap van de Straat daar ik hoorde, en gemaakte gelukkig, dog egter zeer vermoeid in myn Logement: Den aanvolgende Avond wilde ik op myn manier *Ludeman* verſchaiken, door voortewende dat ik zonder gedooft te hebben, op een bekwaame tyd te huis gekomen was. Hy zeide my rond uit dat ik loog, want dat ik des ochtends vyf Minuten over half drie Uren eerst in myn Logement gekomen was, en tot bewys van dien ontbood hy de Knecht die my ingelaten had, en die door de mande viel, waar door ik de waarheid van de zaak moest bekennen.

in 's *Gravenhage* zyn intrek genomen hebbende in het beruchte Logement de *Marschalk de Turenne* zag op een namiddag een Burger Dochter van een weergaloze schoonheid voorby zyne schuiframen pasferen, terwyl hy nog over het Middagmaal zat: Hy verklaarde met zeer veel ontroering aan de aanwezende Tavelgenooten, nimmer de weergade van zulk een bekoorlyk beeld nog in *Engeland*, nog elders gezien te hebben. Zommige Hollandsche Generaals Perzonen en Staf-Officieren, die met dien Prins aan eene Tavel spysde, verhaalde hem dat dit Meisje *Regina* genaamt, wegens hare onuitsprekelyke Bevalligheden voor de eerste *Beauté* of schoonheid van den *Haag* doorging, dat zy met haar Moeder, drie Zusters, en een Broeder die nog jonger waren dan zy, zig zeer sober behelpen moesten, aangezien zy met Borduren voor de Dames, de kost voor het gansche Huisgezin moest winnen, dat het beroep waar meede zy haar geneerde, gelegenheid gegeven had, dat zy in de wandeling *De Schoone Borduurster* genoemd wierd; Dog dat onaangezien de bekrompentheid van haar staat, alle kunstgrepen en vleyende aanbiedingen om haar kuisheid te belagen, tot nog toe vrugteloos waren uitgevallen, aangemerkt zy de stormen door een heirleger Minnaren die het slegts om de Galantery te doen was, op haar Eer ondernomen, met eene voorbeeldeloze standvastigheid had afgeslagen: Om kort te gaan, dat de aanvallige *Regina* hoe behoeftig ook, ten opzichten van haar zedelyk gedrag voor het Puik van het Vrouwelyk geslacht in haar Geboorteplaats wierd versleten.

Den *Hartog* van *Kumberland* bekend voor één uitsporig Beminnaar der Minvermaken, wierd op zulk een verrukkelyke afbeelding, zedert smoorlyk op de schone *Regina* verliefte, en bekoord door haar onbaatzuchtige trotsheid, waar door zy alle de flikkerende voorstellen van grootheid van dien Bridsche Oorlogsheld ter ondermeining van haar Eer, edelmoedig van de hand sloeg, kwam in de wintertyd te *Amsterdam* om onbekend by *Ludeman* zyn *Horoscoop* te doen trekken, met oogmerk om daar uit te ontdekken wat gunstige keer, die bedoelde Minnenhandel nemen kon.

Het was niet nodig voor *Ludeman* te veinzen, als die zodanig bedekzel door middel zyner Astrologische onderzoekingen by zyne vrienden de Planeten ongemeen behendig wist uittevoerschen; De *Hartog* voorbedachtelyk met geene Eertekenen omhangen, was even als zyne twee byhebbende Officieren in een gemeene Montering gekleed, zoo dat 'er tuschen hen geen onderscheid van

rang bespeurt kon worden: De *Kolonel LIGONIER* welke korteling geleden, zoo heldhaftig in de Veldslag van *Dettingen* uitgeblonken had, was de geen onder hun drien die 't allereest het woord nam. — „ Geleerde Man! zeide hy al scherzende tot „ *Ludeman*, na hem van het hoofd tot de voeten bekeken te „ hebben; Wy komen uit de Engelsche Waereld, om onze *Horoscopen* by u te doen trekken, ten einde te horen, of 'er hier „ of daar geen snoepavantuurtje by de een of andere schoone „ *Nymph* voor onz opzit.” — Wel het was niet nodig Myn Heer daar zo veel toefstel toe te maken beantwoorde *Ludeman* koeltjes; Gaat maar na *Koos de Slaaf*, in dat vermaarde *Speelhuis* dezer Stad, zult gy voor u geld gerievelyke *Nimphen* genoeg vinden! — „ Al „ zachjes, zoo sterk niet gedraafd Myn Heer de *Starrekyker*, viel „ den *Hartog* hem in de reede: Wy beogen geen lichtvaardige „ *Vrouwluiden*, maar by voorbeeld zulk eene *Amourette*, of „ Galante verkering met een bekoorlyk Meisje, wiens gedrag „ onopsprakelyk in de zameleving is, dat is te zeggen, die voor „ Eerbaar doorgaat, en bygevolg om te weten of de vlieger van „ onze Minverklaringen daar met hoop eener bedoelent gevolg zal „ opgaan, of niet.” Als dat zoo is Heeren, dan zullen wy aan het werk gaan, en de Proef op de som nemen! hernam *Ludeman*, onmiddelyk daar na de *Horoscopen* van dit drietal Britsche Mars Zonen trekkende; — „ Daar moet onder *Ulieden* een Vorst schuilen „ zeide hy vervolgens, zoo dra hy alles onderzocht en bewerkt „ had: Die Vorst dat een Legergebieder is, zal dit Jaar nog één „ bloedige Veldslag waar in hy dapper stryden, en met *Lauwren* „ bekroond worden zal, verliezen; En wat betreft het kuische „ en aanvallig voorwerp dat hy bemind, laat hem haar in haar zwak „ aantasten en eenige duizende Guldens voor een stelzel *Kanten* en „ andere *Pronkgewaden* wagen: Ik stae Borg dat zy de *Vlag* stry- „ ken zal.”

Zodanig eene tweeledige ontdekking van zaken die de Engelsche Veldheer, en zyne beide Gunstelingen zoo onbewimpeld als ongevleid voorkwamen, gaven haar een grootfch denkbeeld van de Astrologische kundigheid van één Man, wiens schelklinkende vermaarthheid zedert eenige Jaren tot in de Geleerde Kabinetten van de drie Britsche Eylanden, doorgedrongen was; En dit was vermoedelyk de oorzaak waerom den *Hartog* van *Kumberland* ten uiterste voldaan over deeze raadgevende Voorzegging, *Ludeman* voor eerst met 20. *Guines* beschonk, terwyl het gevolg van deeze

zonderlinge Historie is geweest, dat de schone *Regina* na door dien Prins met een Garnituur van Brabandsche Kanten, en andere Vrouwelyke sieradien ter waarde van zeven Duizend Guldens, en boven dien, met één Geschenk van drie Duizend Guines aan baare Gelden, begiftigd te zyn geworden, ten laaften voor zyne verliefde aenzoecking en boog, hem naar *Engeland* volgde, en aldaar naderhand door bestelling van haren Vorstelyke Minnaar een zeer voordelig Huwelyk met een ryk Amptenaar heeft gedaan: Intusschen was niet minder opmerkelyk, dat in de Maand Mey van het zelfde Jaar 1745. de bloedige Veldslag van *Fontenoy* voorviel, alwaar de Bondgenoten eene roemruchtige Nederlaag kregen; Den *Hartog* van *Kumberland* door zulke doorslaande blyken ook aan dit deel der merkwaardige Prognosticatie van den volgeestige *Ludeman* willende gedenken, zond hem kort na deeze ongelukkige gebeurtenis één Engelsche Banknoot van nog 50. Guines, en raadpleegde in latertyd door middel van Briefwisseling nog met hem over verscheide onderwerpen van gewicht, waar van men onderstelt dat de laastemaal betrefven heeft gehad de zoo veel geruchtgemaakt hebbende Wapenstilstand te *Cloosterzeven* in *Duitschland* met den Franschen Veldmarschalk *Hartog* de *Richelieu* ten ongenoegen van het *Parlement* van *Engeland* gesloten, en ongeveer één Jaar, of iets meer voor de dood van *Ludeman* gevallen.

Een Dorp-Chirurgyn, welke de Boeren en Boerinnen van zyn Kerspel met Purgatien, Aderlatingen, Karnemelk met Siroop, en Drop genas, wangunstig niet alleen over de voortgangen en lof-
tuigingen die de Haarbursche Geneesheer zoo luiddruftig behaalde; Maar dat zyne vaste kalanten met volle kruiken Pis na *Ludeman* liepen om van hunne Jaarlyksche kwalen hersteld te worden; besloot zich ten kosten van de welverschanste Medicinale zegenpralen van dezen hooggeroemde Waterbekyker op eene listige manier te wreken. (ff) Om zodaanig eene opgeblaze kunst-
vinding ter overtuiging van alle de Dorpelingen zyner Patienten open-

(ff) Men vind dit bemerkwaardig Geval al meede geschest in de 8vo. Druk van de *Levensbeschyving* van *Ludeman*, maar opgepronkt met zulke grove en aanstotelyke onwaarschynlykheden, dat het eer na eene Romarieke Historie, dan na eene waare Gebeurtenis gelykt; Zodaanig, dat de Onderschoot van *Amsterdam*, en de Dorp Chirurgyn die beide dit voorval bygewoond hadden, en nog in leven waren toen dit werkje uitkwam, volmondig hebben moeten bekennen, nimmer één Echtverhaal gelezen te hebben, dat met zulke kunstige Lengentaal bekleed, en doorspekt was.

openbaar te bewerkstelligen; ging hy verzeld van twee Boeren na de Stad *Amsterdam*, en vertoonde *Ludeman* een Urinaal gevuld met Paardepis, verzoekende voor de Patient die hy voorwende dodelyk krank te zyn, de nodige Geneesmiddelen ter zynner herstelling, na bevinding van zaken te willen voorschryven; De looze Vos die lont rook, en zyn Huis juist op die tyd vol volk had, verzocht de waanwyze Baartschraper, den aanvolgende namiddag wedertekomen, zeggende na het Water bekeken te hebben, dat dit een ziekte van één zeldzame aart was, waar over hy zyne gedachten rypelyk moest laten gaan: De Dorpkinkels in het denkbeeld dat zy hem bereids in het net gevangen hadden, namen daar meede genoegen, en kwamen op de bestemde tyd om hem wegens zyne onkunde opentlyk te bespotten, andermaal aan zyn Huis. *Ludeman* wel voorziende wat 'er gebeuren kon, had zyne voorzorgen genomen, en één Onderfchout met drie Gerechtsdienaren in een apart vertrek verborgen hebbende, vertoonde hy hem een zak Haver, zeggende dat dit het beste Geneesmiddel voor de Patient dat één Paard was, zoude wezen, en dat voor dit Medicament 't welk hy met een kostbare Chimicaalbereiding vervaardigt had, hondert Ryksdaalders moest betaald worden; De Dorp Chirurgy hier over verbaast en verplet, wilde van geweldadigheden gebruik maken: Maar de Onderfchout met zyne drie Dienaren tot hulp vaardig toeschietende, dwongen dezen bedrogen Beunhaas om op staande voet dat Geld aan *Ludeman*, nevens de kosten voor de Justitie te voldoen, en dien snaak wierd daar over in zyn Dorp uitgejouwd, en bespot.

Daar word verhaald van één zwervende Geldersman *Rombout* genaamt, die zedert een half Jaar van zyn Vrouw en Kinderen was afgelopen, om te *Amsterdam* een derde gedeelte van zyn Kapitaal met lichte Vrouwluiden te verzwieren, en gansche Nachten in Speelhuizen of Bordeelen doortebrengen; welke op een vroegen Morgen by *Ludeman* kwam, om zyn Water, en dat van een gekamerde Nymph die hy meende zwanger te zyn, te laten bezien, en waar van hy de beide Urinalen onder een zogenoemde Ruiters Mantel droeg; Het laatste Urinaal vertoonde hy aan *Ludeman* onder voorwendzel dat zulks het Water van zyn Vrouw was: De Geneesheer de beide Urinalen bekeken hebbende, haalde zyne schouderen eens op, zeggende met een stemmig gelaat tot hem; *Het is ongelukkig Myn Heer, als Man en Vrouw beide met de Venuskwaal besmet zyn!* ROMBOUT hier over beschaamt en

verlegen, verzocht hem vervolgens de goedheid te hebben hun beider *Horoscopen* te willen trekken, het geen na opgaaf van de Doopnamen en Geboortestonden geschied zynde, nam *Ludeman* het woord: — *Hoer Myn Heer* zeide hy, *Ik ontdek wonderlyke dingen! Voor eerst is het Vrouwsperzoon welkers water gy my vertoond hebt, nooit uwe Echte Vrouw geweest, en boven dien kunt gy haar waarschouwen, dat zy eerdaags over haar slegt gedrag in hegtenis geraken zal.* — De Geldersman begon hier over eens te grimlachen; *Lacht niet Myn Heer*, vervolgde de Astrologist, *dit is nog het ergste van de zaak niet: Pas maar op dat gy u eige Beul niet word!* Hier meede vertrok *Rombout* zeer onvoldaan, na van boosheid één Ducaat op de vloer geworpen te hebben, en ging een paar Uren met enige zyner Slemprobreders zich in een Huis vermaken daar men Morgendrank schonk: Van daar begaf hy hem na de kamer van zyn Matres, om haar dit onaangenaam nieuws te vertellen, dog hy bevond met grote verbazing dat zy pas een half Uur geleden door de Schout opgelicht was, gelyk zy vier dagen daar na, ook voor drie Jaren in een der Stads Tuchthuizen geconfineert wierd, Men zegt dat *Rombout*, niet slegts alleen over het verlies van haar Perzoon, maar zyn geld gevlogen, en hem van zyn Echte Vrouw wettig gescheide ziende, hem zelfs naderhand uit wanhoop aan een spyker in zyn Kamer verhing.

Men kan met geen volkomen zekerheid bepalen, of het in het laatst van den Jaare 1747. dan in het begin van den Jaare 1748. voorviel, altoos het gebeurde in één dier Wintermaanden, dat het Voorhuis van *Ludeman* opgepropt was van Perzonen welke het Water van deeze en geene Patienten aan hem kwamen vertonen, en Geneesmiddelen daar voor vorderde, terwyl hy in zyn Studeerkamer bezig was de *Horoscoop* van één voornaam Zee-Officier te trekken; Het geviel ter zelve tyd, dat zig één vreemt Avonturier wiens klederen prachtig gegalonneert waren, by hem deed aandienen, welke aangezien zyn praalvertonend uithangbort veel winst beloofde, desgelyks in zyn Studeervertrek op zyn bevel door *Jan de Lyfknecht* geleid wierd: Ondertusfchen dat de Gelukzoeker binnen trad, nam de Zee-Officier zyn afscheid, en ging de Kamer uit, zoo dat zy malkanderen aan den ingang van de Kamerdeur ontmoete, aldaar onder diepe buigingen en beleefde begroetingen, uit een niet min hofvelyke welgemaniertheid, dan lastig gebruik, de een den ander de voorkeur willende geven, wie van hen de eerste het vertrek zoude in, of uitgaan. Na dat

deeze

deezc doorluchtige plichtpleging afgelopen was, beval de *Hoog Geboren Heer GRAAVE van STRAUWENVANGER*, Ridder van de *Order van het Zwaard*, en *Eerste Edelman* van den *KONING van ZWEDEN*, waar voor dien Bedrieger zig overal te *Amsterdam* en elders uitgegeven had, op een vry hooge toon aan *Ludeman* zyn *Horoscoop* te trekken; Onder deezc *Astrologische* verrioting, bevond hy met een Landloper en een Zakkerolder te doen te hebben, die nog even te voore een proef van zyn vrye kunst gegeven had: In de onzekerheid of hy misfchien aan deezc trotsche fnaak geen tweede *Artobazanes* aantrefven zoude, ingeval hy zyne bevindingen deswegen rondborftig beleet, befloot *Ludeman* hier van te zwygen, en hem met een of ander blaauw bloemetje aftefchepen. Dan nademaal de Ridderlyke *Strauwendanger* daar meede geen genoegen nam, en hem uitdrukkelijk gebod, de waarheid zyner bevindingen zuiver en ongevleid te openbaren, zeide *Ludeman* zonder de minfte verbloeming tot hem; *Als ik de waarheid moet zeggen, zoo zyt gy één BEURZESNYDER van u beroep, die binnen korte Jaren het Treurtoneel der Booswichten beklimmen zult! — Hondsvot gy hebt gelogen!* riep de Avanturier luidkeels, onder het ontbloten van zyn Degen; *Ik zal u aanftonds doen zien wat het zeggen wil, een braaf Edelman als ik ben, voor een fchurk te fchelden*: Die bedreiging maakte *Ludeman* zoo vervaard, dat hy van zyn ftoel vloog, en om hulp begon teroepen. Jan die op nieuw de Zee-Officier ingelaten had, om dat hy meende dat hem zyn Goud Horologie in de Studeerkamer van den *Astrologist* ontvallen was, of dat hy het by vergifing op de tavel had laten leggen, kwamen gezamenderhand binnen gelopen, intusfchen dat *Strauwendanger* op dit gerucht, zyn Degen weder in de fcheede geftoken had; Men zocht een poos na het vermifte Uurwerk in het vertrek en op de tavel, maar *Ludeman* verklaarde toen onbefchroomt, dat hy vast geloofde dat dien Schobbejak wyzende op den Bedrieger, het gerolt had, want dat het door zyn *Horoscooptrekking* klaar gebleken was, dat hy één Zakkerolder moest wezen, en dat die kaerel op de daar van gedane onverbloemde ontdekking hem bedreigd had in zyn eige Kamer te willen vermoorden: De Zee-Officier dat een kloekmoedig Man was, met behulp van Jan de Knecht, en *Ludeman* welke in dit geval een Held betoonde te zyn, en zyn half verroefte Degen al meede uitrok, dwongen de fnaak met geweld ondanks de wederftand die hy bood, zyne zakken te laten doorzoeken. Men vond acht Goude Hor-

Horlogien, en drie Snuifdozen van het zelfde Metaal by hem, en daar onder het Uurwerk van den Zee-Officier die hy bekende aan den ingang van de kamerdeur onder het maken van veelvuldige complimenten, behendig gerolt te hebben, zonder dat *Ludemán* zulks bemerkte had; De Zee-Officier rofte hem wakker met zyn Degen, en wilde hem boven dien in hegtenis doen brengen, maar *Ludemán* verzette zich daar tegen, als een geval zynde dat in zyn Huis gebeurd was, en waar by niemand verkort wierd, waerom hy in dit opzicht *Pardon* voor hem verwierf: Voor die bewezen gunst beschonk de Hoog Geboren Heer Graaf, dog meer geleerde *Beurzesnyder* van *Strauwendanger* onzen *Astrologist* met een der beste Goude repetitie Horlogien die hy zedert 24. Uren gerold had; Boven en behalven vier Ducaten die hy *Ludemán* voor deeze onvermakelyke Horoscooptrekking betaalde, en één Ducaat tot een fooy aan *Jan* de Knecht, om dat hy zyn Meester zoo dapper geholpen had.

Men verteld op rekening van *Ludemán* zoo veele schimpende wonderdaden, die veelmalen kant nog wal raken, en dus oogschynelyk doen zien, dat hoogvliegende waereldlingen welke buiten hun Element springen, om kunstbedryven van Geleerde Mannen na hunne willekeur te beoordeelen, of na haare eigen goeddunkelyke smaak door ongezoute aanmerkingen te bedillen, zelve zeer zelden groote Lichten in de renbaan der lofvelyke Wetenschappen zyn, of veel minder worden zulien; Wy zullen ons dienvolgens niet ophouden met de spottaal welke de flaven der onwetentheid door naïver en laage wangunst, van *Ludemán* al verspreid hebben gehad: By voorbeeld, dat hy te *Buiksloot* één Drenkeling die drie of vier dagen Dood was geweest door de kracht van de *Spiritus Mortus*, zoo men verhaald door de overbekende en befaamde *Doctör FAUCIUS* uitgevonden, weder zou hebben doen herleven, gelyk ook dat hy het Lyk van een opgehangen Misdadiger voor 25. Ducaten hebbende doen opkopen, daar in volmaaktelyk zyn oogmerk bereikt heeft gehad van hem in 18. dagen tyds te herstellen, met dat gevolg, dat hy naderhand nog zestien Jaren als Timmermans Knecht ergers in *Zeeland* gewerkt heeft gehad; En leindelyk om al de dingen dezer Vulniskraam niet van stuk tot stuk optechalen, dat *Ludemán* zeven Jaren voor zyn Dood één Noordhollandsche Poer die aan een ongeneezelyke verrotting in de Lever kwynde, in plaats van dien, een Lever van een levendig Varken in zyn Lighaam zoo kunstig had

had wetn te plaatzen, dat de Boer 22. Jaren lang zoo gezonde gebleven is als een Hoen. (gg)

De Dienstmaagd van een ryke hoogbejaarde *Mevrouw* even buiten *Amsterdam* die zedert meer dan 36. Jaren Weduwe was, kwam *Ludeman* op een Morgen haar Water brengen, zeggende dat die Dame op sterven lag; *Kom, kom Zusje*, zeide hy na de Urinaal bekeken, en het Water met een onzinkbaar zout vermengt te hebben, u *MEVROUW* kan op die wyze wel driemaal daags sterven: De Meid ging heen, en kwam hem een paar Uren daar na boodschappen, dat haar *Mevrouw* zoo goed als mors dood was. *Ludeman* deed op dit verhaal zyn Rytuig inspannen, en na hem van de benodigde zaken, die in zyn kraam te pas kwamen, voorzien te hebben, begaf hy zig daar meede in geselschap van de Dienstmaagd na de woonplaats van haar *Mevrouw*; By zyn aankomst vond hy de Slaapkamer van de oude Dame vol met Naburen en Bloedverwanten, welke het Ledikant van de gewaande Doode omringde, en waar van de laatste in hoedanigheid van Erfgenamen haar uiteinde met eene kunstige geveinstheid betreurde: Hy voelde aanstonds na de aderslag die ophield, en waar uit één Baartschraper uit de Buurt het volstrekt bewys wilde halen, dat die Dame volgens de regelen van zyn onbegrensde wetenschap, levenloos was. *Ludeman* zonder hem aan de grootsprakige denkbeelden van dezen waanwyze Barrebier te vergapen, opende een klein Vlesje gevuld met een zeker Chymicaale vocht, waar van men wil dat hy de vinding uit de Geleerde schriften van den Stookkundige *Paracelsus* gehaalt zoude hebben; Daar van goot hy zeven druppelen in de keel van de voor dood verklaarde Dame, vroeg vervolgens om één Vuurtest met gloeyende houtskolen, 't welk hem gebracht zynde, strooyde hy na zyn zeggen, op het zelve een kostbaar Mineraal Poeder, die het gansche vertrek bedamppte, en door welkers krachtige reuk alle de gezonde Perzonen die 'er tegenwoordig waren, daar uit moeste vluchten: Na verloop van 10. Minuten, gaf de gestorven *Mevrouw* blykbare tekenen van Leven, en haar

(gg) Alle deeze fraaye Vertellingen verwonderen wy onz in de 8vo. Druk van de *Levensbeschryving* van *Ludeman* niet te vinden. daar den Autheur ter beschimping van zyn Held wonderlyke kluchjes die nimmer voorgevalien waren, heeft te berde gebracht; Dit doet my denken dat dezen Man niet achter het rechte geheim is geweest, maar slegts daar na geslagen heeft, als één Blindeman na de Kouleuren.

haar toen een Medicament die hy voorbedachtelyk meedegebracht had, hebbende doen gebruiken, geraakte zy ter verwondering van alle de aanwezende, volkomen tot haar kennis. Om kort te gaan, na dat *Ludeman* bevolen had, dat zy 21. agteréénvolgende dagen Spaansche Vygen gekookt in Zoetemelk moest gebruiken, bekwam zy haare herstelling, op eene wyze dat zy nog vier Jaren na dit toeval geleefd heeft gehad; Men verhaalt op losse gronden dat deeze Dame voor die wonderkuur hem één aanzienlyk Legaat in haar Testament gemaakt zoude gehad hebben, dog het geen by *Ludeman* steeds ontkend wierd: Maar het is egter zeker, dat hy met een sak Guldens beschonken is geworden, en na haar dood een Lyfrente van hondert Daalders 's Jaars die zy op zyn Perzoon buiten zyn weten gekogt had, gedurende zyn Leven getrokken heeft.

Wanneer *Ludeman* eenmaal in den *Haag* ontboden wierd, om een aanzienlyk Patient van het *Podegra* of het Voeteuvel te genezen door middel van welbereide Kruidebaden van een beproefde goede uitslag, waar meede men meent dat hy ontallyk veel zoortgelyke Martelaren, van dat ongemak radicaal heeft geholpen gehad; Verzocht men hem de drie dagen die hy daar ten huize verblyven moest, uit tydverdryf de *Horoscopen* te willen trekken van de beide jonge Jufvrouwen, de Dochters van den gezaghebbende Amptenaar zyn Patient, welke bereids huuwbaar waren: *Ludeman* voldeed zonder lang te aarzelen aan dit verzoek, maar wilde van zyne Planeetkundige bevindingen niets zeggen, hoe sterk men daar op aandrong. De oude *Mevrouw* van den Huize, Gemalinne van den Patient, hier over verwondert, en haare nieuwsgierigheid willende voldoen, trok hem eens apart in een Zykamer, om de oorzaak van dat geheim uit zyn Mond te onderscheppen; „Hoor, *Mevrouw* zeide hy, om niemand te beledigen of te ontruften, kan ik u voor als nog niets ontdekken: Maar zie hier, twee verzegelde Briefjes! Opend die niet eerder dan over één Jaar en zes Weken, dan znlt gy het Lot van *Mejufvrouwen* uwe beide Dochteren beslifcht zien.” — De oude Dame beloofde hem dit plechtig, en kwam haar beloften daar in getrouwelyk na; Dog alvorens tien Maanden verlopen waren, hadden dit tweetal Gezusters het hazepad gekozen, de oudste van hen met één schraale *Pikeur*, en de jongste met een zwierbol van een *Soldaat* onder de Hollandsche Guardes, ingevolge van het geen in de verzegelde Briefjes, onderschraagt door de handtekening van *Lu-*

Ludeman, en met uitdrukking van de tyd op welke deeze Gebeurtenissen voorvallen zouden, duidelyk en volzakelyk vermeld stond.

Als iemand tot zonderlinge Avanturen geboren is, ſcheint het dat hy de gelegentheden daar toe niet behoeft te zoeken; Op één aangenaame Zomerdag dat *Ludeman* varende met de namiddag Trekschuit van *Utrecht* na *Amsterdam*, terwyl de Roef toenmaals door één Gefelſchap was afgehuurd, zig met de eerſte plaats de beſte behelpen moest, als zynde de Schuit opgepropt van Paſſagieren; Naauwlyks was men onder Lyn, of de redenwiſſeling viel by geval aan de eene kant van de Schuit, onder zommige zoo Heeren, Burgers, als Vrouwsperzonen, waar onder zich ook een vrolyke Boer mengde, over de Perzoon van *Ludeman*, en zyne waereldberoemde kundigheid in de Waterbekyking en Starrekunst: Dit geſprek was voor hem zoo merkwaardig, dat hy 'er al zyn aandagt op veſtigde, behalven dat het zelve naderhand zulke raare gevolgen had, dewelke overwaardig zyn, volledigerwyze beſchreven te worden.

„ Die *Ludeman* is één kluchtige Vent *Heeren!* zeide één der „ Paſſagieren aanvankelyk; Men zegt dat hy veel verſtand bezit, „ maar al zyn wonderbedryven die van hem gebeuzeld worden, „ geloof ik op los zand gebouwd te wezen: — Wat praatje „ van verſtand *Myn Heer*, viel één Vrouwsperzoon die vlak over „ hem zat in de reede; weet je wel dat hy een beſtige Tove- „ naar is, die één Menſch zyn lang of kort Leven, zyn Trouw- „ dag, allerley waereldſche gelukken, of ongelukken uit ik weet „ niet welk een ding voorſpellen kan, en die daar by zoo een „ verſtandige Piſkyker is, dat hy uit het Water kan zien, wat „ 'er in iemands Darmen omgaat, en of één zwangere Vrouw „ één Jongen of één Meisje zal baren. — En ik zeg riep één „ onbeſchofte knevel met een holle ſtem uit, dat *Ludeman* een „ Lorrebos is, die de Menſchen met zyn Gochelkraam bedriegt, „ en door list haar het Geld uit de ſak troont! *Hou op Vairtje* „ voerde een Boer heel grappig te gemoet; jy eb dat met jouw „ welnemen elogen, want die knaip van ien LUYZEMAN is jan ſtramme „ mair ien heel braiſe Piſkaiker: jou luy begraipt de zaik niet, hy kan „ ongenaidige raire dingen uit zain Plaineetmannen verhailen; vatje, „ hy weet op ien haier nai te zeggen, jou Jaip, Klais, Piet of Klair „ zal dit of dat ebeuren: En als die Tovenair van ien LUYZEMAN „ kwaid wierd *Vairtje*, zou hy jouw door zain zeuven Plaineetsnaiken „ in een Aep, of Bosduvel veranderen.”

Te midden van dit koddig gesprek, kwam de Schuit te *Nieuwerfluis*, alwaar één nieuwe Pasagier intrad, by wien onzen Geneesheer zedert langen tyd bekend was geweest; „ Wel Papa *Ludem* man zeide hy, wat ben ik verbleid u hier als reisgenoot te ontmoeten: Ik meende Morgen Ochtend by u aan huis te komen, om van uwe *Vrienden de Planeten* de ontwikkeling van een zaak van aangelegenheid te vorderen.” Men kan lichtelyk begrypen, hoe verbaast en verlegen het praatzuchtig reisgezelschap welke zulk een trefvelyk vonnis over *Ludeman* gestreken hadden, stonden optekyken, byzonder de onbeschofte Beöordeelaar, die hem voor een Lorrebos en Bedrieger openbaar uitgescholden had; De *Astrologist* bekeek hem met vlammeende ogen die zyne gevoeligheid deswegen te kennen gaven, verhalende aan zyn vriend de Heer *D**** die te *Nieuwerfluis* in de Schuit gekomen was, met luider stemme, al het geen hem ten dien opzichten was wedervaren, daar by voegende, dat het gevolg misfehien wel haast zoude doen zien, hoe onvoorzichtig het gehandeld is, van iemand in Trekschuiten en Postwagens opentlyk te belasteren, zonder te weten of zyne vrienden, of hy zelfs daar niet tegenwoordig waare: Ondertuschen lachte de vrolyke Landman in zyn vuist, en groete *Ludeman* heel beleeft, in het uitstappen van de Schuit te *Amsterdam*.

Des anderen daags omstreeks drie Uren des namiddags, liet zich een onbekent Heer zynde een *Makelaar* te *Amsterdam*, verzeld van twee ongetrouwde Burger Jufvrouwen by hem aandienen; Alvorens iets te verzoeken, nam de *Makelaar* zoo drae hy binnen de Kamer intrad het woord: „ *Myn Heer* zeide hy, ik ben de Broeder van die Losbol, welke u gisteren in de Utrechtsche Trekschuit zoo onhofvelyk beledigt heeft gehad, en ik kom u van zynentwegen verschoning deswegens verzoeken.” *Ludeman* beantwoorde met een koel gelaat, dat hy 'er niet meer om dagt, want dat indien hy zich altyd aan de schendtaal van een heirleger Zotskappen moest storen, hy nooit geen gedaan werk zoude hebben; vragende vervolgens of dit blotelyk de oorzaak van zyn komst was? — „ Neen gansch niet hervatte de *Makelaar*, na dat ik myn Broeder wegens zyne gepleegde onbeschoftheid ten uwen opzichten wakker doorgestreken had, heb ik hem zonneklaar van uwe bekwaamheden in de Astrologische Voorzegkunde door een onwederfprekelyk voorbeeld willen overtuigen: En daerom ben ik met deeze twee jonge Jufvrouwen herwaards gekomen, met

„ met verzoek van haar beider *Horoscopen* eens te willen trekken. ”
 Op deeze beleefde verklaring ging *Ludeman* na dienaangaande de
 voorgaande gebruikelijke afvragingen gedaan te hebben, regelregt
 tot zyne Starrekundige onderzoekingen over; — „ Deeze
 „ beide Jufvrouwen zyn Zufters, trouwens men kan dit aan haare
 „ veelgelykende wezenstrekken klaar onderscheiden, zeide hy toen
 „ de Horoscooptrekking afgelopen was: De Jongfte van haar is
 „ aan u *Myn Heer*, en de Oudfte aan uwe heetgebakerde Broe-
 „ der wettig verloofd; In de trouwftaat van die dubbelde ver-
 „ maagfchap, zal de laafte van haar de ongelukkigfte en het meefte
 „ te beklagen wezen, aangezien u Broeder binnen twee Jaren
 „ tyds op de lyst der eerlooze en moedwillige *Bankroetieren* zal
 „ ftaan: Dog als dit gebeurt zal zyn, zal ik haar weten te zeg-
 „ gen, wat geluk haar Perzoon nog boven het hoofd hangt. ”

— De *Makelaar* vertrok niet al te breed voldaan over de
 laafte voorzegging, dog denkende dat het uit weerwraak tegen
 zynen Broeder voorkwam, betaalde hy hem een halve Ryder,
 en beval de beide Gezufters welke nog die zelfde week in de
 Bruidftaat ftonden te treden, ter vermeidng van alle ongenoegen
 en vermaakftoring, hier van voor zynen driftige Broeder te zwy-
 gen. Het gebeurde nochtans in alles beftiptelyk zoo als *Ludeman*
 voorspeld had, dat is te zeggen, dat den fchreeuwende Lafteraar
 22. Maanden na zyn Huwelyk één aanmerkelyk Bankroet fpeelde,
 en zyn jonge Vrouw in een beklemd toefland deerlyk zitten
 liet; Niet lang daar na kwam zy in gefelfchap van haar Zwager
 de *Makelaar*, *Ludeman* andermaal raadplegen, wanneer hy haar vol-
 mondig verzekerde, dat zy haast van haar gevluchte Man welke
 zig ter dier tyd buiten 's Lands bevond, ontflagten zouden worden,
 vermits het geen zes Maanden kon aanlopen, of zy zoude We-
 duwe zyn, en dat zy kort daar na, een vry beter Huwelyk doen zou-
 de: Inderdaad ook, de bedrukte Vrouw kreeg veertien Weken
 daar na de tyding, dat de *Bankroetier* haar Echtgenoot, door een
 Officier te *Aken* doorftoken was; Zy hertroude ongeveer één
 Jaar na zyn dood met een Weduwnaar, zynde een bemiddeld
 Rentenier zonder Kinderen, met welke zy zedert gelukkige da-
 gen fleet.

AMSTERDAM gewaagde langen tyd van het navolgende rucht-
 baar geworden Geval, waar in al verder de bedreventheid van
Ludeman doorftaalde, en het geen een ryke ftof van overden-
 kingen zoo wel aan twyvelmoedige, dan aan verlichte Befpiegelaren

gaf; Zedert één gernime tyd had men onder de hand gemompelt, dat *L * B **, voornaam Koopman in Lakenen, Zydestofven, gelyk ook in allerley Engelsche en Fransche Manufacturen binnen deeze handeldryvende Stad, drie stukken fyn Scharlaken waren ontstolen geworden: Zyne Winkelknegten, nevens zyne overige Huisbedlenden, schoon ten eenemaal onschuldig aan die Diefstal, bleven daerom van verdenking ten dien opzichten niet bevryd. Ondertusfchen dat 'er nog niets aangaande deeze veelwichtige zaak met een volflage zekerheid onderschept, nog uitgelekt was, wierd *L * B ** van alle kanten aangeraden, om ter ontdekking van de voorgewende Diefstal, zyn toevlucht tot de onbeperkte Planeet-onderzoekingen te nemen van een Man, welkers ten top geklommen beroemtheid, behaald door talryke betoonde kunstproeven, in de Hollandsche Waereld de naam wegdroeg van doorslepen in de peiling der Menschelyke handelingen te wezen; In den beginnen wilde hy geen gehoor aan die raad geven, maar ten laaften evenwel liet hy zig daar toe overhalen, en begaf hem ter bereik van zyn oogmerk, op een schemeravond na *Ludeman*, die bezig zynde met *Britta Beyer* op het Dambord te spelen, daar in voortging zonder *L * B ** de oorzaak van zyn komst te vragen, het geen dien Handelaar als een flegt voorteken van den goeden uitslag zynen bezoek opvatte,

Zoo drae Zufter *Britta* het spel gewonnen had, ging zy het vertrek uit, wanneer *Ludeman* heel onverschillig aan den Koopman vroeg, wat 'er tog zoo laat van zyn dienst was? — *Och anders niet, dan of gy myn Horoscoop eens gelieft te trekken?* bekwam hy even droog ten antwoord; *Ludeman* dit al schorvoetende verricht hebbende sprak flegts deeze weinige klemtaal: — *Gy denkt bestolen te zyn Myn Heer, gy hebt abuis, want uwe vermiste Goederen staan in de Stads Bank van Lening verpand; Daar kunt gy ze wederkrygen: Het zyn uwe eige honden Vriend die u gebeten hebben!* *L * B ** wierd beschaamt op die ontdekking van zaken, en ging verstoort heen, na hem twee Goude Ryders betaalt te hebben. Men hoorde naderhand dat zyne beide Debauchanten van Zonen hem dat kooltje gedraayd hadden, en zedert betoonde den Heer *L * B ** veel aanmerking voor de zoo ongehoorde als onnavolgbare kundigheid van den geldverzamelende *Astrologist*.

Agnitje één Meisje van 23. Jaren door de trouwlooze verlating en verleyding van haren Minnaar met wien zy verlooft was, krankzinmig geworden zynde, even na dat zy van een dood Kind be-

bevallen was, wierd ten verzoeke van haare Ouderen in het *Lazarus* of Dolhuis opgesloten; Zy had daar bereids 28. Maanden versleten, zonder dat men eenige beterschap aan haar bespeurde: *Agnitje* riep steeds onophoudelyk; dat zy door Beulshanden de dood moest ondergaan. Haar Vader een verstandig Man, raadpleegde daar over met *Ludeman*, die hem oprecht te kennen gaf, dat een zinneloosheid van dien aart, en uit soortgelyke oorzaak voortspuitende als die van zyn Dochter, doorgaans ongeneeslyk was; Maar dat hy echter een middel die met haare ingezogen denkbeelden strookte, tot haar herstelling zoude beproeven, ingeval hy dat Meisje uit het Dolhuis wilde halen: De goede Man wiens vaderlyk hart het ongeluk van zyne Dochter betreurde, draalde niet lang daar meede, en haalde vervolgens haar weder in zyn huis. *Ludeman* deed haar eerst aderlaten, na het welk hy in de buiten Tuin van haaren Vader een soort van Schavot liet opstaan; *Agnitje* derwaards gebracht zynde, zeide *Ludeman* met een vervaarlyke stem tot haar, dat hy de Scherprechter was, die bevel had, om alle de leden van haar Ligchaam één voor één aftekappen: Zy scheen daar over niet bevreest, maar toen *Ludeman* haar de Linkerhand op één Blok had doen leggen, en met een scherpe Byl haar het voorste lid van haar Pink afgekapt had, begon zy door de hevige pyn, en op het gezigt van het uitlopend Bloed, om *Pardon* te roepen, en kwam ogenblikkelyk by haar vorige kennis en verstand; De uitwerking dezer overheerlyke geneesproef, is door het verhaal gestaafd van *Agnitje* zelfs, die in 't Jaar 1749. te trouwen kwam.

Wy besluiten de schakel van dit tiental Geschiedverhalen met de keurling derzelve, om vervolgens tot de beschryving van dingen van een verschillende natuur, of ten minsten van een ander soort van zaaksgechapentheid overtegaan; Op een Middernacht ontstond 'er een heevige Brand, die echter schielyk gebluscht wierd, in de Nabuurschap van de woonplaats van onzen *Astrologist*, welke door *Jan* daar van verwitticht zynde, met goedvinden van *Zuster Britta* zyn Huisdeur ontsloot, om de ongelukigen welke deeze droevige ramp getroffen hadden, nevens hunne goederen by hem in veiligheid te bergen: In het midden van alle deeze bewegingen, waar in het doorgaans verward toegaat, deed *Ludeman* aan één ordentelyke Burger Dochter uit zyn buurt, wiens Vader het ongeluk van de Brand te beurt gevallen, en deswegen dodelyk verschrikt was, opstaande voet een dubbelde ader-

aderlating op de tong, en op de linker voet in zyne tegenwoordigheid, en die van haare Ouders verrichten, intusfchen dat *Britta* aan alle de aanwezende Mans en Vrouwen welke zich als vluchtelingen in de kamer bevonden, Thee, Koffy, en Liqueren voordeende. Toen alles tot bedaren geraakt, en de Brand gancelyk gebluscht was, namen die Perzonen onder hartgrondige dankbetuiging hun afscheid van *Ludeman*, en keerde huiswaards, uitgezonderd de ontfelde Burger Dochter, welke nevens haare Ouders tot in den Morgenftond aan zyn Huis verbleven; Dit kort verblyf gaf gelegenheid dat *Zufter Britta* met deeze jonge Jufvrouw, allengskens van haar fchrik herkomen zynde, in een gemeenzaam mondgefprek geraakte, waar in *Philetta* aldus was zy genaamd, aan *Britta* in vertrouwen ontdekte dat zy bemind wierd door *Florimont*, de Zoon van een ryk Koopman van de Stad *Amsterdam*, die haar ondanks de tegenftreving van zynen Vader, fchriftelyk beloofd had te zullen trouwen dog dat haare Ouders nog niets van deeze heimelyke Minnenhandel wifte: De doorsleepe *Britta* zulks horende, floeg onder bedekte uitdrukkingen aan *Ludeman* voor, om de *Horoscoop* van de jonge *Philetta* eens te willen trekken, het geen aan de zyde van haare Ouders uit kortswyl ingewilligt wierd. Wanneer de gebruikkelyke Astrologifche bewerkingen dienaangaande, volkomen afgelopen waren, verzocht *Ludeman* de jonge Jufvrouw, een ogenblik in een ander vertrek te mogen fpreken, 't welk als boertende toegeftaan zynde, zeide hy tegen *Philetta* met zyne gewoone openhartigheid; „ Ik heb „ één woord tusfchen vier ogen aan u te zeggen Jufvertje: Gy „ onderhoud zedert enige Maanden een verborgen Minnenhandel „ waar van u Vader, nog Moeder niets weten; Uwe Oogmerken zullen niet gemakkelyk gelukken, ten zy gy u Pretendent „ eerst by my zend, om zyn *Horoscoop* insgelyks te trekken, „ ten einde uit de bevindingen derzelve te kunnen besluiten, of „ die met de uwe fimphatizeert: Ondertusfchen zal ik voor eerst „ het geheim voor uwe Ouders verzwynen, en laat verder alles „ op my beruften.” *Philetta* ongemeen in haar fchik met deeze toezegging, beloofde hem nog dien zelfde dag *Florimont* haren Minnaar hier van te zullen verwittigen, en begaf zich weder met *Ludeman* in het naastgelegen vertrek, alwaar *Britta* en haare Ouders midlerwyl gebleven waren; De *Astrologist* verklaarde daar op aan de laaste in kortbondige bewoordingen, dat een Gelukftar welke het Lot van hunne Dochter fcheen te begunftigen, zich

zich niet dan over 36. Uren in haren loop zoude ontwikkelen, verzoekende dat zy den volgende namiddag een kopje Thee aan zyn Huis geliefde te komen drinken, en dat hy dan den uitflag van zodanige zaken geven zou, dewelke hy reede had te geloven dat hen niet zoude mishagen.

Met die vleyende troostreden begaven de oude Luiden zich met haar Dochter *Philetta*, toen het klaar dag was, na hun Huis, alwaar zy tot haar blydschap bevonden, de verwoefing door de vlammen veroorzaakt op verre na zoo groot niet te wezen, als men in de eersten verwarring opgegeven had; Inmiddels was *Ludeman* op zyn Ledikant van de geleden Nachtbeslomming wat gaan uitrusten: Wanneer *Florimont* zich tegen elf Uren des Morgens zonder hem bekend te maken, by dezen Planeetkundige Orakelspreker deed aanmelden, onder bygevoegd verzoek, dat de Astrologische Kunstbewerking, ten opzichten zyner toekomende Lotgevallen plaats mogte hebben.

Als ik het wel heb Myn Heer, zoo zyt gy de Pretendent van myn Buurvryster PHILETTA, sprak *Ludeman* zonder de minste bedenking, onmiddelyk na zyne *Vrienden de Planeten* geraadpleegt te hebben; — *Ja dat ben ik*, antwoorde de verliefde *FLORIMONT* en ik kom eigentlyk by u om te horen, welke hulpmiddelen gy my aan de hand kunt geven om dit beminnellyk Meisje ten Huwelyk te krygen, want ik bemin haar oprecht: *LUDEMAN* verzocht hem den volgende namiddag tegen drie Uren aan zyn Huis te komen, tegen welke tyd *Philetta* met haare Ouders by hem op een kopje Thee genodigt waren, en dat hy zich als dan over alles nader verklaren wilde. *Florimont* hier meede genoegnemende, verscheen op de bestemde tyd aldaar, gelyk de verdere genodigde, aan welke *Ludeman* vervolgens te kennen gaf, dat de *Nativiteiten* van *Florimont* en *Philetta* beide onder de Planeet *Saturnus* vallende door de harmonie van hnn Gesternte hun Lot volstrekt beflist hadden tot een onderlinge vereniging door middel van een wettig Huwelyk; Maar dat om daar toe met hoope van een goed gevolg te geraken, de Planeten, ter zelve tyd over hen beschooren hadden dat zy te zamen eerst het hazepad moeste kiezen, en dat om zulks onopsprakelyk voor de Eer van *Philetta* te bewerkstelligen, zy beide zoo lang met hem en *Britta* op zyn Buiteplaats te *Slo-terdyk* zouden kunnen verblyven, tot dat hy de toestemming tot de voltrekking van hun Echt van de Vader van *Florimont* verkregen had,

had, gelyk *Ludeman* zeide uit de *Horoscopen* ontdekt te hebben, dat kort daar op noodzakelyk volgen moest.

Na enige over en wederſpraken, waar in niet zonder gegronde reden aan de zyde van de Ouders van de jonge *Philetta* enige bedenkelikheden tegen dit voorſtel wierd gemaakt, kwam men ten laaſten op de overredende aanradingen van *Ludeman* zoo ver, dat 'er algemeenlyk beſloten wierd, dat men even voor het ſluiten van de Haarlemmerpoort dit welbedacht ontwerp volvoeren zoude; Agtervolgens welk beſluit de beide gelieven *Florimont* en *Philetta* zich in geſelſchap van *Britta Beyer* met het beſloten Rytuig van *Ludeman* naar zyn Buyteplaats te *Sloterdyk* met een ongemeene ſpoet heen begaven, terwyl de laaſte een paar Uren vroeger daar ſtapvoets na toe gewandelt zynde, de jonge luiden aldaar verwelkome, en ieder een byzonder Slaapvertrek aanweez.

Florimont vermist wordende, wierd na verloop van drie of vier dagen onder een bedekte zin en benaming in meest alle de Hollandſche Couranten ter ontdekking van zyn Perzoon, het zy levendig of dood nageſchreven, en in hêt eerſte geval verzocht men hem ten ſpoedigſte weder by zyn bedroefde oude Vader te vervoegen, om als de eenigſte Zoon en Erfgenaam, de Vaderlyke tranen te komen afdrogen, zonder vrees van eenige kwaade gevolgen.

Nu is het tyd zeide *LUDEMAN* om de *Vuurpyl van Gelukbeſtraling* op laſt myner Vrienden de Planeten aſteſchieten! Dit gezegt hebbende, begaf hy zich na de Stad, om de Vader van *Florimont* te gaan bezoeken; De oude Man verſchrikte op de aankomſt van één Man die hy kon, en wiens kunstbedryven hem altyd zeer verdacht voorgekomen waren: *Ludeman* die zulks ras bemerkte, gaf hem genoegzaam geen tyd van bedenken. „ Daar vallen hier „ niet veel wiſjewasjes te maken *Myn Heer* zeide hy tot hem, „ u Zoon *Florimont* en het voorwerp van zyn Min hebben hun „ *Horoscopen* by my doen trekken; Zonder volſtrekt de volvoe- „ ring van hun bepaald beſluit te voorzien, heb ik haar egter „ volgens de regelen van myn kunst voorzezt het geen nu ge- „ beurd is; Ik denk, en ik houde het genoegzaam voor zeker, „ dat zy te zamen het hazepad gekozen hebben: Maar wat zwa- „ righeid! alſchoon *Philetta* niet ryk is, zy is daerom een orden- „ telyke Burger Dochter. Kort om, het is een Hennetje voor „ een Haan, en wie weet tot welke uitwerkzelen van wanhoop

„ u Zoon komen zal , als gy hem de voortgang van dit Huwelyk belet. ”

„ Och Geleerde Man gy doet my herleven, beantwoorde de Vader van *Florimont* zoo drae *Ludeman* uitgesproken had ; In dien gy door uwe wydberoemde Wetenschap kans ziet om de verblyfplaats van myn eenigste Zoon te ontdekken, geef ik niet alleen myn woord om hem met het beminnend voorwerp al was het schoon één Bedelaarster voor zoo ver het een eerlyk Meisje is , te laten trouwen : Maar u voor zulk eene onwaardeerbare dienst met 50. goud Ryders te zullen beschenken. ” *Ludeman* de Vogel in het net hebbende, hernam met veel bezadigtheid dat hy 'er zyne gedachten over zoude laten gaan, en hem binnen een paar dagen tyds bescheid komen brengen.

Ter bestemder tyd hervatte *Ludeman* zyn bezoek by de Vader van *Florimont*, na dat hy deeze, nevens zyne aanstaande Bruid, alvorens heimelyk ten huize van *Philetta* gebracht had, zeggende tegen dien ongeruste, dog geldgierige vrek, dat hy na eene zesendertige Urige Planeetonderzoeking de verblyfplaats van zyn Zoon, en zyn Minnares had uitgevonden, dat zy niet uit de Stad waren gegaan, en dat ze haar beide in alle ordentelykheid nog werkelyk in zyn Buurt, ten huize van de laatste haar Ouders bevonden : Daar by voegende dat hy vertrouwde, dat hy nu zyn *Woordgeving* (hh) in beide opzichten gestand zoude doen. —

„ Wat de toestemming tot het Huwelyk van myn Zoon betreft, daar zal ik myn woord getrouwelyk in houden, was het antwoord van den ryke Gierigaart; Maar aangaande de 50. goud Ryders die ik u belooft heb, daar stap ik van af: Ik kan zomtyds

(hh) Over de kracht van *Woordgeving* heeft men zedert kort een overwaardige ANECDOTE waereldkundig gemaakt, met opzicht tot den beroemde *Markgraaf van Turenne*, die door drie Struikrovers even buiten *Parys*, met het Pistool op de Borst aangerand, en zyn Goudbeurs, Horlogie, Goud Degen, en Snuifdoos gedwongen wierd overtegeven, gelyk hy ondanks zyn gebleken Heldenmoet gewillig deed: Onder deeze zaken bevond zig ook een Diamante Pinkringetje van weinig waarde, en die mischien geen 30. *Louizen* gekost had. De *Markgraaf* beloofde hen hondert *Louizen* te zullen betalen, als men hem de Ring wederbeschikte, om dat het een Familjestuk, herkomstig van zyn Overgrootvader was; Men vroeg hem wie hy was? De *Markgraaf* noemde daar op zyn Naam: *Hemel!* riep één der Struikrovers verbaast uit, zyt gy de groote *TURENNE* onder wien ik twee Veldtochten als Soldaat in den laasten Oorlog gedient heb. Zie daar u Ring wederom!

„ tyds in geen Maand met myn Koophandel zoo veel geld winnen.” *Een man, één man! Een woord, één woord!* zegt het oude spreekwoord zeide *Ludeman* vervolgens, maar om u een doorflaande blyk van myn onbaatzuchtigheid te geven, geef ik van nu af aan *Quitantie* van die schuld; Ondertusfchen kreeg het Huwelyk van het jonge Paar wel haast zyn volle beflag, en *Florimont* vereerde *Ludeman* voor die bewezen dienst honderd Ryders, en twee douzyn zilvere Lepelen en Vorken.

Schilderachtig was het bedryf van *Britta Beyer* in één ontmoeting die genoegzaam in zyn soort onvoorbeeldelyk zynde, de meeteloze vlugheid van haren geest buiten de grenzen van het Menschelyk vernuft heen voerde; Zodanig overheerlyk tafereel zal het meermaals bewezen ftelzel ontegenzeggelyk gaan ftaven, dat in zommige bewonderde Vrouwen van deeze en vroegere Eeuwen, zoo wel de doordringentheid van het verftand, dan de groothartigheid der zielstochten, zich verre boven die ydele waan verheffen, waaar meede het Mannelyk geflacht gewoon is, in allerley uitmuntende waereldfche bedryven te pronken.

Het was een fchemeravond dat *Britta* met een wit Krulhondje onder den arm, op de floep met een Buurvrouw wat ftond te keuvelen, gelyk de praatzieke en nieuwsgierige Vrouwtjes in onze dagen meermalen met verwaarlozing van haar huishoudelyke zaken, gewoon zyn te doen; Zy wachte misfchien al pratende de komst van *Ludeman* daar af, die inmiddels een avondvifite by een voornaam Patient was gaan doen: Hoe het zy, dit is volftrekt zeker, dat een Spitsboef zig van de gelegentheid van de openftaande voordeur bediende om ftil in Huis te fluipen. en zich in een agterkamer onder een groot Ledikant te verbergen: Het geen het gevaar in dit zonderling geval nog vergrootte was, dat *Jan de Knecht*, de Geneesmiddelen volgens gewoonte, by de Patienten was gaan rond brengen en dat de Dienstmaagd kort te voore na de Hal gezonden wierd, weshalve *Zufter Britta* toenmaals maar alleen te huis zynde, weinig verdacht was op de fchrikverwekkende vertoning die ftond te gebeuren. Het

Ik zou duizendmaal zoo veel op u woord u aan vertrouwen: — De Markgraaf hier over bekoort, beval hem dat geld den aanvolgende namiddag aan zyn Paleys te komen halen. De ftoutmoedige Struikrover kwam finderdaad, terwyl die Veldheer met zyn Vrienden over Tavel zat; Men rade hem die onbefchaamde Rover te arresteeren: *Neen* zeide *TURENNE* edelmoedig; *De woordgeving van één eerlyk Man, behoort zoo wel plaats te hebben omtrent Deugenieten, als ten aanzien van brave Menfchen!* En dit gezegt hebbende, telde hy de hondert Louizen aan de Struikrover, en liet hem ongehinderd gaan.

Het lang vertoeven van *Ludeman* haar ongeduldig makende, nam zy afscheid van haar Buurvrouw, en ging vervolgens weder in huis; Juist begaf zy haar na de agterkamer daar zy iets zoeken moest, en alwaar de Booswicht onder het Ledikant gekropen zynde, schielijk uit zyn schuilhoek te voorschyn kwam, de brandende kaars die op een *Geuridon* stond uitbloes, en *Britta* by de keel greep, haar onder het uitbraken van ysfelyke vloeken, bedrygende te vermoorden, ingeval zy hem opstaande voet het gereed Geld, en zilverwerk dat 'er in huis voor handen was, niet aanweez: De uitblazing van de kaars, scheint hier eigentlyk de eerste aanleiding geweest te zyn, waar door de vondryke *Britta* hoe verschrikt ook, door de vaardigheid van haren geest middel vond, zich uit zulk eene klemmende ongelegenheid te redden, volgens het geen men haar naderhand zelfs heeft horen verhalen.

„ Als gy hebben wilt dat ik u die dingen aanwyzen zal zeide
 „ zy, moet ik eerst de kaars ontsteken, want ik kan in den donker niet zien, in een besloten kamer daar ik u brengen moet,
 „ en alwaar ik denk dat onzen oude Heer zyn schat verborgen heeft: — *Is 't anders niet*, beantwoorde de ingeslopen Dief, *die zwarigheid is klein, kom aan Zusje, wy zullen zamen de kaars in de Keuken gaan ontsteken!* — Gy heb waarachtig gelyk Meid, voegde hy al spottende daar by; *Want ik kan in den donker zoo min zien, als zonder licht.*

Zodanig een kleine tuschenpozing gaf *Britta* tyd van bedenking; Onderwyl ontstak zy de kaars met een bevende hand, en zoo langzaam als zy kon; De Gaauwdief deeze uitterlyke vertoning voor een ongemeene ontsteltenis nemende; verzekerde tot haare geruststelling, dat zy niets kwaads van hem te vrezen had, als zy hem slechts op de kamer bracht daar de bedoelde buid te vinden was: *Britta* deed hem de trappen opklimmen, en de deur ontsloten hebbende van *Ludeman's* Studeerkamer, daar zy wist dat in een verborgen hoek, zedert het voorval met *Artobazanes* altyd een geladen Pistool agter het Tapyt hing, geleide zy hem ongemerkt daar binnen, zeggende tot den ongewapende Dief, *zie daar vriendschap de Lesenaar, waar in Myn Heer doorgaans zyn meeste Geld opsluit.* Ondertusfchen dat den Vagebond bezig was dezelve met geweld opentebreken, haalde *Britta* zonder dat hy 'er oplette, het Pistool van agter het Tapyt, en de haan daar van gezwind overhalende, bedreigde zy hem voor de kop te schieten indien hy een voet voor of agterwaards ging. De anderzints

onverschrokken Booswicht door zulk een heldhaftig bedryf verplet; bleef als een stom Beeld beweegloos op zyn plaats staan, zonder verder de Lesfenaar te durven aanraken; *Britta Beyer* maakte zich de verbloodheid van dezen bedrogen Schobbejak te nut, bloes op haar beurt de kaars uit, sprong in drie stappen het vertrek uit, en de kamerdeur van buiten zorgvuldig gesloten hebbende, liep zy ongeacht het getier en gekerm van den Dief in alleryl na beneden: Zy had ter naauwer nood de huisdeur ontsloten, en twee Buren tot ontzet binnen geroepen, of *Jan de Knecht* kwam van zyne verrichte boodschappen weder te huis, wordende daar in ogenblikkelyk door de komst van *Ludeman* zelfs gevolgd. Deeze van alles onderricht, begaf zig met de beide Buren dat onvervaarde gasten waren, en met zyn Knecht *Jan*, alle wel gewapend na zyn Studeerkamer, ten einde alvorens de geknipte snaak in handen van den *Onderschoot* te leveren, hem eens zelfs te horen spreken: Hy deed aanstonds een voetval, en bad voor ditmaal om genade, zeggende dat hy uit loutere armoede dit schelmstuk had ondernomen, en dat hy een zieke Vrouw, en zeven naakte Kinderen had; *Ludeman* benieuwd om zyn *Horoscoop* te trekken, om de verdere ontwikkeling van de zaak te verkrygen vroeg zyn Naam en Geboortedag, en na verrichting van zaken, hem vervolgens tot zyne beide Buren wendende, zeide hy met een grimlach: *Laat de Schurk maar lopen, hy is tog tot de Galg geboren, hy zal ze vroeg of laat niet ontlopen; Ik wil geen oorzaak van zyn ongeluk zyn!* Hy beval hem daar op schielyk te vertrekken, na hem uit meedelyden met enig zilver geld, beschonken te hebben. Weinig tyds hier na, veroorzaakte de ruchtbaarheid van dit aanmerkelyk geval dat *Ludeman* daar over gedagvaard zynde, van wegen den Hoofdofficier dier Stad een scherpe gisping onderging, om dat hy den Dief zonder voorgaande kennis aan de Justitie te geven, had laten ontsnappen; En ter oorzake van welke, na men zegt, *Ludeman* in de betaling van een Geldboete van hondert zilvere Ducatons verwezen is geworden.

De Frontierstad *Breda* zal onz hier by oversprying der mindere oplettenswaardige Lotgevallen aan *Ludeman* gebeurt, een keurige affchetzing gaan opleveren van eene verrukkelyke *Planeetkuur*, door hem in den Jaare 1746. aldaar gedaan, met betrekking tot een paar vluchtende Gelieven, waar van de ongehoorde en overheerlyke byzonderheden mischien by zommige nog in leven zynde Perzonen in geheugenis gebleven, als een kunstryk Meesterstuk van

van 's Mans gadeloze bedreventheid in de Sterrevoorzegkunde, voorzeker ter opluistering van zyne Gedenkwaardige Levensbedryven, verdienen hier volzakelyk geplaatst te worden.

Om tot de wortel van deeze roemwaardige gebeurtenis opteklimmen, zal het nodig zyn tot beter begrip van zaken by aanvang beknoptelyk aantemerkten, dat in den Oorlog welke tuschen de Huizen van *Bourbon* en *Oostenryk* destyds plaats hadden, en waar in de *Republiek* van *Holland* door het geven van Hulptroepen aan de laaste, ongevoelig ingewikkeld wierd; het Leger der Bondgenoten na het ondergaan van verscheide gewichtige Nederlagen in geleeverde Veldslagen, gelyk ook door het verliezen van de meeste Vestingen in *Vlaanderen* en *Braband*, byzonder na het Beleg en daar opgevolgde Overgaaf van *Brusfel* in 't begin van den Jaare 1746. voorgevallen, zich verplicht zag om agter *Breda* te moeten wyken, zodanig dat zy te midden van den zomer van dat zelfde Jaar hun Legerplaats aldaar betrokken: Gebiedende op die tyd den *Grave* van *Bathiani* de Oostenryksche, den *Hartog* van *Kumberland* de Engelsche, en den *Vorst* van *Waldek* de Hollandsche Heirmacht.

Ludeman had waarlyk geene groodsprakige lof, nog invloedvirende aanbeveeling benodigt, zedert dat den *Hartog* van *Kumberland* het vorige Jaar een weluitgevallen Proef van zyne bekwaamheid als *Astrologist* genomen had; Waerom dien Prins denkelyk dezelfde voordeelige gedachten van zyne kundigheid als Geneesheer van hem opgevat hebbende, zyn Perzoon hooglyk aanbeval aan den oude *Grave* van *Bathiani* ter herstelling van een kwaal waar aan hy zedert 28. Jaren laboreerde, en die by meest alle bedreven Artzen voor ongeneeslyk verklaad zynde, zyn leven op die tyd niet buiten gevaar deed oordeelen: Men ontbood *Ludeman* onder belofte van aanzienlyke beloningen van *Amsterdam* derwaards, en deeze genas den Oostenryksche Veldheer binnen een Maand tyds, door middel van een nieuw uitgevonden Kruidebad, waar toe men beweerd dat hy zig wezentlyk van hondert acht en dertig onderscheide soorten van Ingredienten heeft bedient gehad. Intuschen dat die geneeskundige Operatie voorviel, en *Ludeman* steeds zyn verblyf te *Breda* tot de volkomen gelukking derzelve houden moest, geraakte de gansche Stad in opschudding door de geweldadige ontvoering van een jonge Dame van Geboorte, die men zeide door een Oostenryksch Majoor geschaakt te zyn; De Hollandsche Legerhoofden waar onder zich de Generaals

Pretorius en *Slippenbach* bevonden, gevoelig geraakt over den hoon hier door aan een voornaam Nederlandsch Geslacht toegebracht, vergaderde over die zaak in het Logement de *Prins Kardinaal*, om ten dien opzichten voor de Eer van dat Geslacht, en die der gevluchte Gelieven spoedige hulpmiddelen van herstel te beramen, maar onaangezien alle aangewende vlyd het spoor van de voorgewende geschaakte Dame niet kunnende ontdekken, werd *Ludeman* door den Luitenant Generaal *Grave* van *Slippenbach* nadrukkelyk verzocht, hem met zyn kunst in dit geval te willen bystaan.

Ingevolge het verzoek van een Oorlogsman, (ii) die *Ludeman* wegens zyne weergalooze verdiensten, onvolprezen krygsbeleid, en algemeen erkende dapperheid hoog achte, voldeed hy volvaardig aan het geen van hem met dat oogmerk gevordert wierd; Tot dat einde bedong *Ludeman* dat men hem de Doopnaam en de Geboortedag van de ontvoerde Dame beschikken moest, en dit geschied zynde; verklaarde hy na haar *Horoscoop* getrokken te hebben, in tegenwoordigheid van alle de Generaalsperzonen, en de naaste Bloedverwanten van de jonge Jufvrouw, welke over die zaak andermaal in de *Prins Kardinaal* byééngelkomen waren, dat *Juliana* aldus wierd de jonge Dame genoemd, ongedwongen, en met haar vrye wil, zonder de minste geweldadigheid, in Mansgewaad met haar Minnaar was ontvlucht, zelfs met het rytuig van haar eige Oom, en dat niet met één Oostenryks Majoor gelyk men meende, als welke hun slechts in die tocht tot *Hoogstraten* vergezeld had, maar met een Hollandsch Kapitein die van eene Adelyke geboorte was: In één woord, dat het ontvluchte Paar hen werkelyk in een Klooster in de nabuurschap van *Breda* (kk) bevinden moest. Om deeze zaak wel te begrypen, dient men voor af te weten, dat één zeker oud, ryk, en woekerzuchtig Hollandsch Geeraalsperzoon aldaar meede in de vergadering tegenwoordig, de Oom zynde van *Juliana* die aan zyn Huis opgevoed, zyn enigste Erfgenaam moest wezen, door winzucht aangespoort

aan

(ii) De menigvuldige blyken van heldhaftigheid van den *Grave* van *Slippenbach* in zoo veele bloedige Veldslagen betoond, en waar van een gedenkwaardig bewys in het verlies zynen rechter Arm in de *Bataille van Saragosfa* by den aanvang dezer Eeuw in *Spanje* voorgevallen, voor handen is; kan men alles volledig vinden in zyne verbazende en echte *Levensgevallen*, door onz na zyn Dood in den Jaare 1756. beschreven, en gedrukt by *Pieter van Os*, in 's *Gravenhage*.
(kk) Namelyk het zogenoemde *Nieuwklooster der Kapucynen*, ruim twee uren van *Breda*, op Keizerlyk Grondgebied gelegen.

aan een jong Kapitein van zyn Regiment die hy wist dat eendaags met de Majoriteit van een nieuw opgericht Corps stond begiftigd te worden, eenige hondert Ducaten tegen den Intrest van 24. percent voor zes Maanden geschoten hebbende, die Kapitein welke over *Juliana* heimelyk verkeering gemaakt, en alles tot hun vlucht beraamd had, op een avond by haar Oom komende hem als in vertrouwen had te kennen gegeven, dat indien zyne *Exellentie* hem ditmaal nog voor het laatst geliefde te ondersteunen hy gelegenheid gevonden had om met een jonge Dame die Erfgenaam van een ryke vrek van een Oom moest zyn, in stilte doortegaan, en dus voor altyd zyn Fortuin te maken, dat hy zyn woord van Eer gepasfeert had, die Dame niet te noemen, maar dat hy hem dubbelde winst aanbood als hy hem in dit geval helpen kon: — „Stoor u niet aan de Gierigaard van één „Oom, maar aan de Nicht, zeide dien Generaal; Nu gy tot zulk „een prachtige Fortuinstaat geraken kan, zal ik u duizend Ducaten voor drie Maanden voorschieten, mits dat gy my 1200. „Ducaten in de plaats zult geven: En boven dien zal ik u myn „Koets lenen, die u met het poortsluiten wegbrengen zal.”

Dit werk aldus zyn beslag gekregen hebbende, bemerkte de Woekeraar den aanvolgende Morgen by de terugkomst van zyn Koets, niet alleen dat zyn Nicht *Juliana* door zyne bestelling met de doortrapte Kapitein was doorgaan, en hy zich dus zelfs bedrogen had; Maar begreep met nog groter spyt, dat hy door zyne onbezonne raadgeving, zyn eige vonnis had geveld: Waerom hy om de verdiende bespotting te ontgaan, gepoogd had dit geval voor de andere Hollandsche Legerhoofden te verdrayen, door voortewende dat zy door de Oostenryksche Majoor welke de Gelieven in hun vlucht vergezelschapt had, met geweld was geschaakt geworden. Toen de Planeetkuur van *Ludeman* door nader onderzoek van zaken bewaarheid wierd, onderging den verschalkte Oom van *Juliana* een hevige berisping van wegen de vergaderde Generaalsperzonen, die hem door hunne bemiddeling, dog half gedwongen verplichte, behalven het geven eener redelyke Eervergoeding aan den onschuldig betigte Oostenryksche overste Wachtmeester, het Huwelyk tuschen den Kapitein en *Juliana* volgens zyne aandryvende bewerking toetestemmen; En boven de kwydschelding van de geleende Penningen aan de eerste, zyn Nicht met een Huwelyksgift van 25000. Guldens te beschenken; Om de verdere opspraak aangaande dit kluchtig uitgevallen bedryf

te vermeiden, bewilligde den woekerminnende Krygsman zonder tegensporling in dit alles, en ging zelfs in perzoon met zyn Koets met vier Paarden *Juliana* en haar Gelant uit het *Nieuwklouster* afhalen; Na *Ludeman* die door zyn kunst, ten voordeele dezer beide Gelieven, het geheim ontbolsterd had, met één verering van 80. Ducaten de mond gestopt te hebben: Om kort te gaan, de jonge luide wierden tot algemeen genoegen, byzonder van den *Grave* van *Slippenbach* welke deeze zaak met nadruk doorgedrongen had, nog die zelfde week te *Breda* in Ondertrouw opgenomen, terwyl *Ludeman* van den Oostenryksche Veldheer *Grave* van *Bathiani* na zyn volkomen herstelling, 150. Spaansche Pistoletten ter beloning bekwam, en vervolgens niet minder vergenoegt zoo over de goede uitslag dezer wonderbaare genezing, als over die van de raare *Planeetkuur*, weder na *Amsterdam* keerde.

In het volgende Jaar 1747., of zoo als zommige vertrouwelingen van *Ludeman* met waarschynelyker bewysredenen staande houden in het midden van den Jaare 1750. kwam *Ludeman* op een voormiddag met eene ongewoone onbezuistheid van zyn Studeerkamer de trappen aflopen, en klom na een korte poos beneden geweest te zyn, met een vervaarlyk gebrul weder een ander trap op; *Zuster Briita* en *Jan* de Knecht menende dat hy dol wierd, volgde hem op de hielen, maar hy was onderwyle met een buitengewoone gezwintheid de eerste trap al wederom afgeklouterd: Twee Menschen welke in het Voorhuis op hem wachten, om het Water van Patienten te laten bezien, liep hy met Urineglazen en al om ver. Het klamme zweed hem van alle kanten tappelings afstromende, vielen deeze beide Perzonen in het denkbeeld, dat *Ludeman* door booze Geesten geplaagt of vervolgt wierd, gelyk zy dat als zodanig overal te *Amsterdam* vertelde, en door dit wanbegrip van schrik bevangen, liepen zy desgelyks de Voorhuistrap op, om zich beter voor zyn woede te verbergen; Maar zy waren even dan *Briita* en *Jan*, welke *Ludeman* steeds vervolgde, en beurtelings ter bereik van haar oogmerk de beide trappen moesten op en afklimmen, tegen haar wil en dank genoodzaakt die lastige Procesfie te volgen: Deeze niet onvermakelyke vertoning had naar men wil, meer dan één half quartier Uurs geduurd, toen *Ludeman* van vermoeitheid struikelde, en hals over kop over *Briita* en *Jan* heen viel, met wien hy te zamen de agtertrap kwam aftuimelen, ondertuschen dat de twee ontelde Waterbrengers door dit nieuw toeval nog meer verbaast, de

Voorhuistrap weder opgeklommen waren. Eindelyk alles tot bedaren geraakt zynde, wist niemand dan *Ludeman*, de oorzaak van dit zot schouwspel; De beide Pisbrengers, dronken voor de schrik een heldere teug fransche Brandewyn, en gingen onverrichter zaake weg: En zoo drae *Jan* die wegens de trappetuimeling nog half kreupel ging, en daar over in een flegt humeur geraakt was, met boosheid de Kamerdeur gesloten had, vloog *Ludeman* zyne geliefde *Britta* van vreugde om den hals, zeggende tot haar; *Och myn waarde Britje, ik heb van de Morgen de ontwikkeling van de drie Wonder-Jaren dezer Eeuw ontdekt gehad.*

Wat zegt gy Broeder LUDEMAN, riep zy in verrukking uit; Heb gy na een twaalfjarige Astrologische onderzoeking, ten laasten in uwen ouden dag nog dat groot geheim ontdekt! — Ja myn lieve Zuster ik heb de ontwikkeling van dat geheim gevonden, beantwoorde LUDEMAN; Maar ik beef en zitter nog over de yzelyke gifting die als dan by myne Vrienden de Planeten plaats zullen hebben: — En wanneer zullen die drie Wonder-Jaren invallen? vroeg BRITTA heel driftig; — Wy zullen ze geen van beide tot onz geluk beleven, hernam LUDEMAN: Dit drietal Wonder-Jaren waar van de latere Nakomelingschap nog lang geheugen zal dragen, zullen zich door verwonderenswaardige en verschrikkelijke Gebeurtenissen onder sommige Volkeren, zonneklaar ontwikkelen, gedurende de Jaren 1784, 1788. en 1792 (11)

Over die ontwikkeling zyn zedert allerhande wanschapen en verminkte gisfingen ontstaan, welke voor gezonde verstanden belachenswaardig zyn; Om evenwel gebeurlyke dingen die mogelyk zyn, en waar van onze tydgenoten bereids een voorlopige ondervinding hebben, niet geheel en al in de wind te slaan, zal het der moeite waardig zyn, de zakelyke en meest geloofwaardige naspeuringen van *Ludeman* dienaangaande, zonder verbloeming uit de spelonken der vergetelheid te ontdelven: Ondertusfchen kwamen de geheimen van alle deeze *Wonder-Jaren* hoofdzakelyk hier

(11) Hoe zeer de verklaring welke *Ludeman* in zyn Leven van deeze drie beruchte *Wonder-Jaren* aan zyne vertrouwde Vrienden gegeven heeft, voor onz in verscheide opzichten een onverstaaubaare taal is; Zouden wy daarom over dit onderwerp wel enige wetenswaardige byzonderheeden die onz in geheugen is gebleven is, knnnen opdyschen: Dan nademaal de wonderlyke en grillige omstandigheden van tyden die wy in' dit eerste *Wonder-Jaar* beleven, daar toe ongefhikt scheinen, bepalen wy onz slegts tot het onzydig en partydeloos verhaal, welke aan niemand misnoegen geven kin.

hier op uit; Dat in den Jaare 1784. zich hier en daar geweldige binnelandfche onlusten openbaren zoude, welke door Staatkundige kuiperyen één Vreedebreuk ten gevolge hebbende, de fchadelijke uitwerkingen door welberaamde voorzieningen nog tydig zoude worden afgekeert: Dat vervolgens in het tweede *Wonderjaar* 1788. na één voorafgaande Bloedbad één nieuw Koningryk in *Europa* zoude worden opgericht; En dat in den Jaare 1792. een algemeene Religie Oorlog ontstaan zoude, waar in de vrye Volkeren fttaande zoude blyven, en weder tot haare vorige luster geraken: De tyd, en de ondervinding zullen de waarheid of ongegrondheid van dit alles onwraakbaar moeten befliffchen.

VIERDE HOOFDSTUK.

Avantuur van LUDEMAN met een Prophetische Marskramer, zyne vermakeelyke Vaorzeggingen op een Boere Bruiloft; Dood van Britta Beyer, en vreemde gebeurtenis daar op gevolgd: Gelcerde Bedenkingen over de drie onöntknopelyke Raadzelen, rakende 's Menschelyke Gelukken, of Ongelukken op de Waereld, met Voorbeelden: Geneeskundige Proeven van LUDEMAN betoond aan één Burgermeester, één Rentenier, en één Zeehandelaar. Vervolgens zyne twee laatste Wonderbedryven, Astrologisch Testament, Dood, Begravenis, Carácter, en besluitende Aanmerking van den Schryver.

Door de beknopte ontwikkeling van het Astrologisch geheim rakende de drie *Wonder-Jaren* dezer Eeuw, ten besluit van het voorgaande HOOFDSTUK als ter loops geschest; zullen denkelyk veele heethoofdige Bollen van die gelegenheid gebruik maken, om *Ludeman* voor één *valsche Propheet* uitteschelden: Ondertusfchen zoude dat slag van voorbaarige beoordeelaars vry voorzigtiger handelen, van voor eerst hun gedult op de pynbank te stellen; Eensdeels om dat de denkwyze van één verftandig Mensch altyd daar henen gaat, om de kwalyk geplaafté vooroordelen zoo lang op te fchorten, tot de uitkomst van zaken door de ondervinding gebleken is: En ten anderen, om dat 'er wel flegter zoort van *Propheten* dan onzen doorzichtige *Ludeman* in onze dagen gevonden worden, gelyk het navolgende koddig *Avantuur*je dat hy met een *Prophetische Marskramer* in den Jaare 1752. aan zyn Huis had, op eene overtuigende wyze zal betogen.

Ludeman zat eenmaal met opengeschoven fchuiframes in het midden van den Zomer wat adem te fcheppen, toen een *Avanturier* van één *Marskramer* hem al zingende vroeg, of hy iets kopen wilde? *Britta* die gelyk het meerdergetal der Vrouwelyke Sexe doorgaans wat benodigt hebben, al fchoon 'er één heirleger van *Marskrameren* en Verkopers van Galanterywaren dagelyks aan hun deur kwamen; bewoog *Ludeman* om deeze fnaak eens met zyn kraam binnens huis te laten komen, om te zien, of hy iets van hun beider gading had.

Jan op voorgaande bevel de *Marskramer* binnen gelaten, en in de Zykamer gebracht hebbende, vertoonde hy alles wat hy bezat, en het geen volgens de ingekogte waarde mogelyk geen

zeftig Gulden bedroeg; *Britta* voor drie Guldens aan verschillende soorten van Galanterywaren van hem kopende, betaalde hem in Schellingen, die hy vlak voor *Ludeman* op de tavel wierp: Zeggende met een vrolyk en spotachtig gelaat tot hem, „Indien gy „zulk een groot *Astrologist* zyt, als waar voor men u in de „Hollaniche Waereld verhemelen wil, zie daar trek voor dit „geld myn *Horoscoop*, en wy zullen zien wie van onz beide de „beste *Propheten* zyn!” *Ludeman* hier over verbaast, bekeek hem een poos met oplettenheid; — *Wel Mannetje* zeide hy, „gy kunt dat Geld misfchien beter besteden! Dat is iets dat u niet raakt, hernam de welbepraakte *MARSKRAMER*, Ik denk dat myn Geld zoo goed is als dat van een ander. Op die laaste woorden met zoo veel onverschrokkenheid uitgesproken, vroeg *Ludeman* al grimlachende na zyn Doopnaam en Geboortestond; De *Marskramer* voldeed aan deeze vraag, waar na den *Astrologist* onmiddelyk aan het werk ging. — „Wel Vrind zeide *Ludeman* toen hy „gedaan had, gy zyt tot het beroep van een *Marskramer* niet „geboren, Maar zoo het my toefcheind een Man van fatzoen, „die ergens een Manflag heeft begaan; Uwe overfpelige Vrouw „is van u weggevlucht, en gy verkeert tegenwoordig met één „Vrouwsperzoon, die hier te Lande gegeeszeld, en gebrand- „merkt is.” — Dit alles is waar, beantwoorde de *MARSKRAMER*; Ik moet zeggen dat gy één bekwaam Man zyt: Maar ge- doog dat ik op myn beurt zonder al die toefstel van Horoscooptrekking ook eens propheteeren mag. Deeze laaste woorden deden *Ludeman*, zoo wel als *Britta* in een hartelyk gelach uitschateren, en men vroeg Myn Heer de *Marskramer* heel benieuwd, wat hy tog te propheteeren had? — „Niets anders was zyn antwoord, dan „dat deeze Jufvrouw die vlak over u zit, binnen dertien Maan- „den een Lyk zal zyn, dat genoegzaam alle uwe geheime Pa- „pieren voor u Dood verbranden zullen, (mm) en dat gy zelve „over zes Jaren geen *Ludeman* meer zult zyn.”

Kort daar op viel in den omtrek van *Zaardam* één Boere Brui- loft voor, waar op *Ludeman* die zedert by na veertien Jaren het Huisgezin van de Bruids Vader als Geneesheer bedient had, ne- vens de by de *Zaardammers* algemeen beminde *Britta Beyer* genodigt wier-

(mm) De verbranding der bewaarde en meest geheime Papiere van *Ludeman* is ongeveer één jaar voor zyn Dood, by ongeluk door het omvallen van een brandende kaars gebeurd; fchoon zommige derzelve nog by toeval gered zyn.

wierden; Hy verscheen 'er in het zwart Fluweel gekleed, terwijl *Zuster Britta* niet minder prachtig opgeschikt, zoo wel als *Jan de Knecht*, welke in een Gala Levreygewaad was uitgedoscht, voor het oog van zes douzyn Boeren en Boerinnen eene luisteryke vertoning maakte: Zodanig, dat *Ludeman* aan de tavel naast de Vader van de Bruid geplaatst, met ongemeene blyken van eerbied door alle de Bruiloftsgasten, die hem voor de Prins der Waarzeggereu versleten, bejegend wierd. Ter Middernacht toen de Boeren en Boerinnen vermoeid van het Danzen, en ruim drie quart dronken waren, viel by ongeluk *Kniertje* in een soort van appelslaauwte, om dat *Jasper* haar een kus gegeven, en het Mes tegen *Kees* haar Minnaar getrokken had; Hier door geraakte geluk te denken is, alles in opschudding, en de vreucht der Bruiloftsfeest wierd daar door merkelyk gestremt: *Ludeman* tot hulp van *Kniertje* toefspringende, vroeg of 'er in het nabygelegen Dorp niet schielyk een Vroedvrouw te vinden zoude zyn? want dat hy anders het werk zelfs verrichten moest. Deeze wonderfcheinende vraag veroorzaakte nog groter verslagenheid, in zoo verre dat alle de getrouwde Boerinnen welke ter Bruiloft waren, een soort van verschanzing rondsom *Kniertje* maakte, en de andere ongetrouwde Bruiloftsgasten na een bovenkamer moesten wyken; Zoo drae het bevruchte Boerinnetje na huis gedragen, en na verloop van anderhalf Uur tyds van een welgeschapen Zoon bevallen was, herleefde de Bruiloftsvreucht weder op nieuw, uitgezondert dat 'er niet meer gedanst nog gevochten wierd: Onder tusfchen dat men in de vroege Morgenftond Koffy met Zuiker dronk, en de Boerinnetjes braaf Amfterdamsche Koek aten, drongen de Jonggetrouwde, ondersteunt door de meeste Bruiloftsgenoten zoo fterk by *Ludeman* aan, dat hy hun altemaal goeder geluk zouden zeggen, dat hy zulks na dat *Zuster Britta* hem een wenk van goedkeuring gegeven had, niet langer weigeren kon.

Ludeman zich vervolgens aan het oppereinde van een vervaarlyke lange tavel geplaatst hebbende, waar aan meest alle de ongehuuwde ter Bruiloft genodigde Boeren en Boerinnen op eene vryftatige wyze, rondsom gingen zitten, om volgens het gebruik der Dorpelingen met wydgapende monden te luisteren, na de Planeetwonderen welke hy zoude goedvinden ten hunnen opzichten optefchafven; begon met de Voornamen, en Geboortedagen van deeze talryke loere vergadering zorgvuldig optefchryven: Zommige van hen, die haar juiste Geboortetijd of vergeeten, of

mis-

misfchien nimmer geweten hadden, wierden uit de lyst der Astrologifche onderzoekingen gefchrapt. — Na dat *Ludeman* met de Horoscooptrekkingen dezer vrolyke Dorpelingen ten minften vyf quartier Curs verfleten had, eer de zaken tot zyne volkomen rypheid gebracht waren; wende hy zich tot de nieuwsgierige en ongeduldige hoop ongetrouwde Bruiloftsgaften: En zyne vermakyke Voorzeggingen kwamen hoofdzakelyk hier op uit. „ In de eerfte plaats, dat vier van de daar tegenwoordig zynde „ Boerinnetjes, haar in eene evangelyke vruchtbaare ftaat bevon- „ den, als aan *Kniertje* zoo aanftonds gebleken was, dat zy alle „ vier van doode Kinderen zoude verlosfchen, en ook alle vier „ met haare Vryers voor derzelver bevallingen zoude trouwen; „ Dat hy de namen van dit viertal beftuifde Dochters uit be- „ fcheidentheid zoude verzwigen, om ze niet befchaamt te ma- „ maken, wel verzekerd zynde, dat zy hem dit naderhand dank „ zoude weten, en na haar trouwdag hem voor die beleefde „ ftilzwygentheid ieder met één Kinnetje Boter of beste Kazen „ zoude befchenken: Dat voorts een van de Boere gezellen, „ die hy niet wilde noemen, binnen twee Jaren tyds met één „ Mes een Manflag zoude begaan, gelyk op zyn tyd ook gebeurt „ is; Dat één andere welgemaakte Boeregast nog een Heer van „ aanzien in één naburige Koopftad zoude worden, en al- „ daar eene ryke en bejaarde Weduwwrouw die kinderloos was, „ ten Huwelyk zoude verkrygen: En dat eindelyk aangaande alle „ de andere ongehuwde Bruiloftsgenoten, niets van belang te „ zeggen viel, dan dat zy even als de *Ezels* tot werken geboren „ waren, waar door zy mogelyk gerufter en gelukkiger dagen „ zoude beleven, dan hunne meede Dorpelingen.” Het jong „ Volk malkanderen van verwondering een poos bekeken hebbende, „ flopen de één voor de andere ftil na hunne Huizen, en *Ludeman* „ voldaan over het vermaak van dit Bruiloftsfeest, keerde met „ *Britta* 's morgens vroeg weder na de zyne.

Hier op volgde wel haast de Dood van Zuster *Britta Beyer* die in het volgende Jaar fchielyk aan de gevolgen eener Beroerte overleed; Een betreurenswaardige gebeurtenis voorwaar voor *Ludeman*, welke haar niet onbevallige Perzoon, om haar doordringent verftand, en andere inneemende goede hoedanigheden als zyn oogappel beminde: Zodanig, dat hy haar ongetwyfeld na het overlyden van zyn Vrouw *Dorothea Straesburg* getrouwd zoude hebben, indien zy maar de minfte genegentheid voor den

Huwelykenstaat had doen blyken. Die anderzints in allerley waereldsche wederwaardigheden, zoo standvastige *Wysgeer*, en te gelyk daar in een zoo onverschillige en kloekhartige *Astrologist* als bedreven *Geneesheer*, gelyk hy met alle deeze benamingen met een onbetwistelyk recht pryken kan; gevoelde op deeze zwaare slag zyn moed ten enemaal bezwyken, en hy betreurde langen tyd één verlies, die zedert alle de fleur en het vermaak van zyne overige Levensdagen benam: Om kort te gaan, hy deed de geheugenis van zyne tederbeminde *Britta* herleven, door haar heimelyk na haar Dood door het penceel van een Haagſch Portraitſchilder konſtig te doen uitschilderen, het geen zy in haar leven altyd verworpen had te laten verrichten; Ondertuſſchen bezorgde *Ludeman* haar eene prachtige uitvaard, en ging zedert de meeſte tyd in zyn eenzaamheid op zyn Buiteplaats te *Sloterdyk* doorbrengen, behalven op die tyden, dat zyne tegenwoordigheid te *Amſterdam*, of elders, by zyne Patienten noodzakelyk vereiſcht wierd.

Men behoeft zich niet te verwonderen dat het gemoed van zandoennelyke en weldenkende Menſchen, vatbaar voor zulke hartgevoelende ſlagen zyn; Als iemand het zy in den Trouwſtaat of daar buiten, één beminnend voorwerp de luſtappel zynen ogen geweest zynde, en van wien hy oprechtelyk bemind wierd, door een ontydig Sterfgeval komt te verliezen, verwisſelen ras de vrolykheden in treurzangen: De Hartſtocht die men Liefde noemt, veinst niet. Men verlevendigt aan zyne denkbeelden de tedere alléénſpraken met het verloren voorwerp, de trooſttaal in droefheid, de wederzydſche verrukkelyke blydſchap in waereldſche gelukken met elkanderen genoten: In één woord, die zoete en bekoorlyke omhelzingen welke de zielen en de zintuigen van een paar in één geſmolten Harten door de koorde eener zuivere Min aan één bind: Men loopt Eylaas naar de Plaatzen daar men ze het eerſte ontmoet heeft, en men zoekt overal te vergeeffſch na een ander *zich zelve*, welke men voor altyd verloren hebbende, onz weder met ſchrik uit zulke naare zoekplaatzen in een tranenvloed doet wegvluchten.

Vreemt was voorzeker de gebeurtenis welke de Dood van *Britta Beyer* ten gevolge had; Drie of vier dagen na haare Begravenis, toen *Ludeman* van zyn eerſte wanhopige droefgeestigheid een weinig tot bedaren was geraakt, beving hem de luſt, om haare Naſtatenſchap en Papieren die zy ſteeds zorgvuldig voor hem verborgen

gehouden had, eens natezien, als onkundig zynda aan welke Erfgenamen zy haare Klederen, en gereede Penningen door haar zuinigheid, van zyne mildadige giften, zedert 38. Jaren bespaart, uitkeeren moest: En schoon haare kostbare Juweelen, prachtige Lyfstoebehoren, of liever Vrouwelyke Pronkgewaden inderdaad vry meer te beduiden hadden, dan de weinige contante Gelden, die in haar *Bureau* besloten waren, stond *Ludeman* in het doorzoeken van haare Papieren verbaast, van onder dezelve te vinden haare uitterste wille, behoorlyk door een *Notaris* gepasfeert, waar by hy tot univeree Erfgenaam van haare ganfche Nalatenschap benoemt wierd, en waar by gevoegt was een paar Obligatien ten lasten van twee welgestelde Burgers van haar kennis te *Amsterdam*, de eene van dien groot 1200. Guldens, en de andere 800. Guldens Kapitaal; Van deeze twee Duizend Guldens had zy al acht Jaren lang, den Intrest tegen vier ten Hondert getrokken. — *Ach!* riep *LUDEMAN* ontroerd uit, zoo drae hy dat Testament gelezen had; *Dat welgeplaast Hart heeft nog na haar Dood my goed willen doen, trouwens Britje had ook myne Erfgenaame geweest, in het geval dat zy my overleeft had: Eenige dagen daar na, kwamen de beide Burgers ten wiens lasten de Obligatien waren, ieder voor zyn hoofd vragen, aan wien zy als Erfgenamen van Britta Beyer betaling van de Kapitalen en verschenen Interesfen moesten doen? Ludeman* haar het Testament vertoond hebbende, wierd vervolgens als de wettige Houder daar van door beide erkend, behield haare Juweelen tot een gedachtenis, en zond alle haare Klederen aan een achter Nicht die zy te *Stokholm* in *ZWEDEN* had wonen, ten geschenk.

Zommige onder de beste vertrouwelingen van *Ludeman* welke gelyk hy, beminnaren en voorftanderen van de Geleertheid be- toonde te zyn, kwamen hem beurtelings op zyn Buiteplaats te *Sloterdyk* en te *Amsterdam* aan zyn Huis bezoeken, om de neerflageigheid van dien groten Wysgeer, waar in het Sterfgeval van *Britta Beyer* hem gedompelt had, door aangenaame en geestige gesprekken te verdreyven; Op een tyd dat een vyftal zyner vertrouwdfte vrienden ter eerftgemelde plaatze met dat pryswaardig oogmerk zich heen begeven hadde, viel hunne algemeene reden- wifeling toevallig Over drie onöntknopelyke Raadzelen, rakende de oor- zaken van 's Menschelyke Gelukken, of Ongelukken in de *Waereld!* Waar van zoo by *Ludeman*, als by zyne vyf diepdenkende vrien- den zulke proefondervindelyke voorbeelden, voor en tegen dit

oppervlakkig ſtelzel wierden bygebracht, niet onwaardig zynde voor oordeelkundige Lezeren hier kort en zakelyk geboekſtaaft te worden.

Agtervolgens van het geen *Ludeman* in hoedanigheid van *Astrologiſt* deswegen beweerde, kwam hoofdzakelyk hier op uit: —

„ Wat is tog de oorzaak waerom zoo veele Menſchen in hunne
 „ handteering te gronde gaan? vroeg hy aanvankelyk; Immers
 „ geene andere, als dat men niet gebruikt het *GNOTI SEAUTON*,
 „ dat is, dat men die genen niet uit zyne *Nativiteit* der Sterren
 „ kend, waar dat hy eigentlyk toe geboren is. Meenig één by
 „ voorbeeld, is door het Geſternte opgeleid tot één *Metze-*
 „ *laar*, en hy word één *Schoenmaker*; Daar in word het licht der
 „ Natuur verzaakt, en daarom blyft hy ook een Brekebeen:
 „ Een ander is geboren tot één *Linnewever*, en hy word één
 „ *Goudſmit*, daar word het licht der Natuur gebroken, en daar-
 „ om word zulk één, een onnut en verdorven Menſch; Zom-
 „ mige geboren tot één *Jurist*, word één *Medicus*, aldaar is het
 „ licht der Natuur zodanig verkracht, en uit één gerukt, dat
 „ zulk een Menſch zeer weinig geluk op de Waereld heeft, en
 „ met groote moeite zyn handel dryft met andere Luidens ſchade:
 „ Aldus worden alle *Kunſten*, *Handwerken*, en *Faculteiten* verbas-
 „ terd in de Waereld uit onkunde van de *Aſtronomia*, welke onz
 „ leerd het *GNOTI SEAUTON*, dat is *kend u zelve*n.”

Dat is alles wel, voerde een Geleert Man die ſchoon hoog bejaard, al vry wat kundigheden, en ondervinding bezat, hem te gemoed; Ik beken dat gy dit u voorſtel waar uit geen wiſkunſtige gevolgen te halen zyn, zeer gemakke-lyk als een onöntkne-lyk Raadzel op het tapyt brengen kan, om dat gy u bedient van *Aſtrologiſche Bewysgronden*, die wy, nog verre het meerdergetal van 't Menſchdom niet begrypen: Maar ik houde meer de zaken te beredeneeren, op eene wyze welke alle Menſchen verſtaan, en waar door het verſtand in geen Doolhof geraakt. De groote zaak daar het eigentlyk op aan komt, beſtaat hier in, vervolgde hy, om op natuurlyke en bewysbare gronden, voor zoo verre het Menſchmogelyk is, aantetonen, de bewerkende oorzaken van der Stervelingen Gelukken of Ongelukken op de Waereld! En deeze bepaal ik tot drierley zoorten, gelyk ik in beide opzichten met eenige op-
 „ luyſterende voorbeelden pogen zal te bewyzen: Als (1) het goed
 „ of kwaad gebruik dat wy van de grootheid van onz vernuft maken;
 „ (2) De opvolging of niet opvolging van heilzame Raadgevingen

in onze Jeucht, welke noodzakelyk tot de bewerking van het Geluk, of tot het bedryven van onvoorzichtige stappen geleiden: En (3) De onverzadelyke en paalooze Eerzucht van de meeste Waereldlingen dewelke met hunne tegenwoordige staat niet vergenoegt zynde, altyd na hooger dingen tragten, daar aan de andere kant een vergenoegt Mensch steeds gelukkig blyft.

Aangaande de eerste van dit drietal worteloorzaken toelopende om iemands *Geluk* of *Ongeluk* uittewerken, staafe dezen kundige Zedenmeester zyn stelzel met te zeggen, dat alhoewel het vernuft doorgaans als een eigenaartig gewrocht van het verstand aangemerkt wierd, en daarom onafscheidelyk met dezelve verknogt bleef, het nochtans op zich zelve beschouwd, de kern of de uitwazeming van het verstand zynde, even gelyk de fyne delen van gestookte of overgehaalde Wateren; Dienvolgens aan eene welbestierde, of kwalykaangelegde gebruikmaking van het vernuft grotendeels waare toetschryven der Menschelyke voordelige, en nadelige Lotgevallen op de Waereld, voornamelyk wanneer in het laatste geval, de wetten der zedelyke deuchden daar door gekwest wierden: Het is wel waar, dat men algemeenlyk ondersteld, dat meesttyds de schranderste vernuften de schadelykste werktuigen in de Maatschappy zyn, maar dit is een stelregel welke ten opzichten van zommige gegrond, en ten aanzien van andere valsch kan wezen. Om de proef zeker te nemen, zal men by voorbeeld in één Jongeling die pas de kinderschoenen verlaten, en iets of wat tot Jaren van onderscheid geraakt is, het vernuft uit de bewolking van het verstand zien uitstralen, op gelyke wyze als zomtyds de Sonstralen uit het midden van één benevelde Lucht doorbreekt; Als men verder alle zyne gangen zorgvuldig naspeurt, zal men ras ontdekken, hoedanig hy met zyn vernuft werkzaam is, dat is te zeggen, of hy 'er een goed, dan kwaad gebruik van maakt: En men zal vervolgens bevinden, dat die zelfde Jongeling door een welbestierde aanlegging van zyn aanwaschend vernuft naderhand zyn *Geluk* (voor zoo veel van één Mensch afhangd) onfeilbaar bewerken zal; Daar iemand van de grootheid van zyn vernuft één misbruik makende, altyd met rampen te worstelen heeft, en steeds ongelukkig blyft, gelyk in ontelbare menigte van Dichters, Schryvers, Schilders, en meer andere uitmuntende Geleerden, en vernuftige kunstenaars, welke de werkmeesteren van hun eige ongeluk geweest zyn, oogfcheinelyk gebleken is.

Niet minder gewichtig is de tweede oorzaak die invloed ter bewerking van de *Gelukken* of *Ongelukken* der waereldlingen heeft, ondanks de wulpiche Jeucht niet alleen, maar veeltyas ook bedaarde Menschen daar zoo onbezuist over heen stappen als één Haan over de heete kolen; Namelyk de *opvolging* of *niet opvolging* van goede en heilzame Raadgevingen die wy in onze Jonkheid het zy van onze Ouders, en Bloedverwanten, het zy in de Mannelijke Ouderdom van eerlyke, en oprechte, welgezinde Vrienden ontfangen, en welkers uitwerkzelen, beide ter bereiking van de Gelukstaat, of van deerniswaardige onheilen, noodzakelyk als krachtwerkende behoren te worden beschouwd: En geen wonder! Want waar komt het tog anders van daan, dat men alle verkeerde stappen in weerwil van goede raadgevingen bedreven, te laat betreurt? Daar integendeel zulke Perzonen vatbaar voor wyze of voorzichtige aanradingen geweest zynde, en dezelve ter bekwaamer tyd opgevolgt hebbende, het toppunt van geluk beklommen, en met volmaakte uitilagen alle derzelver Waereldsche ondernemingen bekroont hebben gezien. Hoe veele ongelukkige slachtofferen hebben in de renbaan van hunne levenslopen niet jammerlyk gestruikeld, door goede Raad van belangelooze Raadgeveren onbedacht in den wind te slaan! Men heeft ergens een braaf Meisje die tegen de raad van alle haare Bloedvrienden met één Deugniet getrouwd was, weinige Jaaren geleden, haar zelve uit wanhoop zien verdrinken; Een andere uit die zelfde bronwel in vroegertyd het Treurtoneel der Booswichten zien betreden, schoorhy in de allergelukkigste omstandigheden geweest zynde, hem het bedryven der misdaden niet wilde laten ontraden: En men beleeft eylaas nog de tyd, dat één Beminnaar der Wetenschappen, die alreede in de Geleerde Waereld een Naam verkregen had, door het niet opvolgen van de raadgeving zyner deuchtzame Huisvrouw, zich zelve volstrekt ongelukkig gemaakt, en die onbezonne stap, Jaren lang in den kerker betreurt heeft gehad.

Onverzadelyke Eerzucht, gepaart met eene paalloze drift om tot hooger staat in de Waereld te geraken, en nimmer met zyne tegenwoordige omstandigheden te vrede te zyn, is de laaste Postboode die onz de voorlopende tyding der aannaderende Waereldsche *Ongelukken* aankondigt, terwyl ondertusfchen één vergenoegt Mensch steeds gelukkig blyft, volherde de sprekende *Philosooph* tot de Sloterdyksche tavelvrienden van *Ludeman* te redenkavelen; Daar worden onder alle zinspelende spreuken geene gevonden die

beter steek houde, dan de oude spreuk, *Hoogmoet komt voor den Val!* En zeker ook, de waarheid hier van, die zedert onheugelyke tyden op eene onwederſprekelyke ondervinding gegrontvest is, heeft geen verwonderaren benodigt; als men slechts wil gade slaan, dat zulk slag van eierzuchtige Waereldlingen over het algemeen genomen, het slegtſte deel, en de onnuttigſte werktuigen van de Menſchelyke Maatschappy uitmaken: De meeste derzeive welke hun geluk op de puinhopen van een anders ongeluk zoeken te bouwen, en een kuil graven waar in zy het eerſte nederſtorten, ondergaan veeltyds ſchipbreuk, en verbryzelen hunne Gelukſtaat tegen de klippen van eene bedoelende grootheid, 't welk noodzakelyk de oorzaak van hunne val bewerken moet. Aldus heeft men in deeze Eeuw half vergoode Hovelingen en Vorſtelyke Gunſtelingen zonder verdienſten, en ontbloot van alle roemwaardige hoedanigheden, tot uitblinkende waardigheden zien ſteigeren, welke door de flikkerende luister van de grootheid van haren ſtaat verblind, en in 't vervolg na nog meerder hoogheid gehaakt hebbende, gebuiteld zyn; Overgelukkig dan zodanige Menſchen, welke in den Burgerſtaat ieder met het zyne vergenoegt zyn, en die zich onthouden van alle die beſlommeringen, de vruchten der bedeeelingen aan hun geſchonken, welbedachtelyk aanleggen ten voordeele van hun zelve, en van één Maatschappy waar van zy voorde beſte Leden moeten gehouden worden.

Tot dus verre had de Redenaar geſproken, wanneer Iemand van het Gefelſchap de vryheld verzocht, deeze bekleede oorzaken, rakende de *onöntknopelyke Raadzelen* van der *Menſchelyke Gelukken of Ongelukken op de Waereld*, met overtuigende voorbeelden te mogen verzegelen; Men bewilligde algemeen in het voorſtel van den Heer S**, voorbehoudens dat aan de Gastheer *Ludemán* vrygelaten wierd, zyne Astrologiſche wederleggingen na welgevallen daar tegen te maken.

Het verhaal van den Heer S** dat een bereiſt Man was, begon met de zonderlinge Historie van één vermaard Toncelſpeelder, welke hy verklaarde gezien te hebben, en die behalven uitmuntende bekwaamheden in zyn beroep, een weergalooz ſchrander vernuft bezat; Hy was een geboren Fransman en noemde zich *La Pierre*: Aan de eene kant zeide S** maakte hy een misbruik van zyne Geestvermogens, terwyl hy een volſlagen Losbald was, en aan de andere kant beſtond zyn Character in eene onhebelyke trots, waar door hy buiten den kring van zyn Toneelberoep ſcheen

scheen te willen springen. Hy kwam aan het Hof van één zeker voornaam Duitsch Vorst, daar men hem wegens zyne ongemeene talenten met een Jaarwedde van vier Duizend Ryksguldens beschonk: In het midden dezer gelukkige omstandigheden werd *La Pierre* door welmenende Vrienden aangeraden gebruik te maken van een gelegenheid die zich aanbood, om een voordeelig Huwelyk te doen met een bemiddelde Weduwe die behagen in zyn Perzoon geschept had, dog terwyl hy met grootfcher denkbeelden bezwangert ging, en slechts beëogde om op een luisterryke wyze fortuin aan het Hof te maken, sloeg hy dien voorflag hoogmoedig van de hand: Het gelukte *La Pierre* inderdaad kort daar op de vrye toegang te verkrygen tot de eerste Staatsbedienaar wiens vermogen by den Vorst onbepaald groot was, en die hem zyn voorspraak ter bezorging van één aanzienelyke opengevallen post beloofde; Dan aangezien *La Pierre* intuschen zich in eene gemeenzame Minnenhandel met de Gemalinne van den eerste Minister gewikkeld had, en op een zeer onbesehaamde vrypostigheid met die Dame was betrapt geworden, werd de vernuftige, dog trotsche Toneelspeelder veroordeelt om gedurende zyn leven als Slaaf aan de Vestingwerken in een verafgelegen Ryksfrontierstad te arbeiden.

„ Diergelyke voorbeelden voldoen my weinig zeide *Ludeman*,
 „ de Heer S** in de reede vallende; Men moet de uitkomsten
 „ der zaken niet altyd van agteren beschouwen, maar door de
 „ regelen van de Sterrevoorzegkunst van voore weete te bepa-
 „ len: Want buiten dat valt het waarlyk gemakkelyk, gevolgtrek-
 „ kende besluiten na onze willekeur te maken; Ik zal u één
 „ beter voorbeeld ter opheldering van de stof die wy berede-
 „ neeren, gaan verhalen, welke myn gewezen Leermeeester *Zun-
 „ terbach* met één Student te *Jena* in *Saxe* gebeurt is, en die
 „ alle duisterheid aangaande de voorwetelyke oorzaken van iemands
 „ Geluk of Ougeluk op de Waereld opklaren zal.”

Ludeman vertelde vervolgens dat een arm Student te *Jena*, zynde herkomstig uit *Polen* en *Rablowski* genaamt, wiens Vader als Luytenant in een Veldslag tegen de Turken onder aanvoering van den dappere Veldheer *Soebieski* te sneuvelen kwam, toen dezen Jongeling den ouderdom van elf Jaren bereikte; Hy werd 15. Jaren oud zynde na *Saxe* gezonden, en op kosten van den overleden Koning *Stanislaus* op zyn agtiende Jaar te *Jena* ter Studie in de Medicynen besteld: Alle de Hoogleeraren verwonderde zich

zich niet minder over de vlugheid van Geest van de jonge *Rablowski*, dan over zyne nederigheid, en de zuinigheid zyner Levenswyze. Men zag hem gedurende vyf Jaren dat hy te *Jena* Studeerde, geen Gefelschappen van Studenden, nog Schouwburgen, of enige openbaare vermakelykheden van de Jeucht bywonen, levende steeds als een Kluizenaar op zyn Kamer, verslaaft aan het onderzoek der Wetenschappen waar van hy waarlyk een Be-minnaar was; Ondertusfchen blonk in al zyn gelaat een soort van treurigheid uit, waar van niemand de oorzaak wist.

Het geviel dat 'er ter gelegenheid van de Jaarlykfche aanftelling van een nieuwe *Rektor Magnificus*, volgens gebruik door dezelven ditmaal een Philosophifche Redenvoering gedaan wierd *Over de zekere kenmerken van de Caracters der Menfchen, die zich oppervlakkig in hunne Phifonomien of Aangezichten vertonen*, dat den hoogberoemde *Zunterbach* aldaar tegenwoordig, by geval zyn Ogen floeg op de jonge *Rablowski*, die hem niet geheugde immer onder de Studenten gezien te hebben, en meenende in zyn *Phifonomie* iets ongemeen te ontdekken, op grond van zulk eene losse verbeelding, hem naderde, en beleefdelyk verzocht dien Namiddag eens aan zyn Huis te willen komen, aangezien hy hem een zaak van belang te zeggen had; *Rablowski* verfchoonde zich hier van heel koeltjes, zeggende dat zyn tyd te bepaald was: *Zunterbach* liet het voor die keer daar by beruften, dog onder de hand vernemende het Huis alwaar dezen Poolfche Jongeling zyn Kamer had, ging hy hem den aanvolgende Morgen voor Sonne opgang een bezoek geven. *Rablowski* verwondert over zulk een ontydig bezoek, van een Man die hy wist dat de Naam wegdroeg van een der eerfte Geleerde van de *Academie* van *Jena* te zyn, ontving hem niet zonder verlegentheid, dog echter met alle tekenen van eerbied; Toen de plichtpleging van zyn kant gedaan was, plaaste *Zunterbach* zich op een ftoel vlak over hem, en verzocht hem vriendelyk te vergunnen dat hy zyn *Horoscoop* eens trekken mogt, tot welk verzoek hy zeide byzondere reden te hebben: *Rablowski* met een treurig gelaat en een diepe buiging hier in bewilligt hebbende, begaf den groten *Aftrologist* hem terftond tot het onderzoek van zaken, ten opzichten van dat geene hy meende nit de *Phifonomie* van deezen Student ontdekt te hebben.

„ Ik heb my niet vergist Myn Heer in uwe gelukkige *Phifonomie*
 „ zeide de Geleerde *Zunterbach* onmiddelyk na hy zyn *Horoscoop*
 „ getrokken had; Daar ftraalt iets Vorftelyks in u weezen door;
 „ waar

„ waar meede myne Astrologische bevindingen volkomen over-
 „ éénstemmen: Tronwens gy weet dat uwe Moeder één Poolfche
 „ *Gravinne* van Vorftelyk bloed is, dat gy een fpeelkind zyt,
 „ en dat de gefneuvelde *Luitenant* u Vader niet is geweest. —
 „ Hoor verder wat ik u te zeggen heb *Rablowski*! vervolgde hy,
 „ Gy zult zelfs uwe Moeder uit de Gevangenis verlosfchen,
 „ en naderhand onder uwe eige Naam ten verwondering van
 „ gansch *Europa* een groot Man in u Vaderland worden: Onder-
 „ tusfchen raade ik u deeze drie zaken. Voor eerst, dat gy by
 „ aanhoudentheid u maar nederig gedraagt; ten tweede, dat gy
 „ één goed gebruik van de fcherpzinnigheid van u vernuft maakt:
 „ En ten laafte, dat zoo lang gy *Rablowski* blyft, gy nimmer den
 „ ftaat van uwe zaken aan niemant openbaard, ten einde u Per-
 „ zoon buiten levensgevaar te houden.” De gevolgen hebben
 inderdaad deeze merkwaardige Voorzegging in alle opzichten be-
 waarheid gehad; Want in den Oorlog tusfchen *Pruyzen*, het Huis
 van *Oostenryk*, en *Saxe* zich in den Krygsdienst begeeven hebbende,
 kreeg hy gelegenheid de ongelukkige *Gravinne* zyne Moeder met
 zyne onderhebbende Manfchappen met de wapenen in de hand
 uit de kerker te halen: Vervolgens kwam *Rablowski* onder de
 Regering van *FREDERIK AUGUSTUS Keurvorst* van *Saxe* bereids
 in groote aanmerking, en toen de *Graaf STANISLAUS AUGUS-
 TUS PONIATOWSKI* den Poolfche Throon beklom, bekleede
 hy te *Warschouw* onder zyn rechte familie naam eene luifte-
 ryke Staatsbediening: Na zyn overlyden, zyn beide zyne Zonen
Frederik, en *Gustaaf* in dienst van *Rusland* overgegaan, en een
 derzelve is onlangs aldaar als *Kolonel* van de Infantery overleden.

Het gansche Gefelfchap moest éénparig bekenen, dat de Proef
 ter bepaling van het *Geluk* van den zogenoemde Student *Rablowski*,
 voor derzelve gebleken uitflag gedaan, by uitstek fraay, en veel
 beter was, dan die den Heer S * * van de Toneelfpeelder *La
 Pierre* tot ftaving van het beredeneert onderwerp had bygebracht:
 Men befloot daar op ter voorkoming van alle langwyligheid, van
 het verhaal der verdere voorbeelden welke men nog in de koker
 had, plotzelyk afteftappen, en maar alleen blotelyk te onderzoe-
 ken wat men eigenaartig door de benaming van *Waereldfche Ge-
 lukken*, en *Ongelukken* verftaan, of niet verftaan moest.

Wat noemt het gros van 't Menschdom huidendaags niet al
Gelukken of *Ongelukken*! hervatte de kundige Redenaar die eerst
 gefproken had; Welke wanfchappen en kreupele begrippen vormen

zommige denkeloze waereldlingen veelmalen niet van deeze twee ledige benaming! Men neemt het woord *Geluk* en *Ongeluk* zoo met betrekking tot de Perzonen, als opzigtelyk tot de zaken, niet zelden in een oneigentlyke zin waar toe het niet behoord; Kom aan! laat onz dit bedenkelijk verschilstuk eens in zyn gewricht vatten. — Zal men by voorbeeld het één *Geluk* noemen, als *Iemand* hondert duizend Guldens erft of uit de Loterey trekt: — *Ja zekerlyk*, zal men zeggen; — Ik zeg *zekerlyk Neen*, als die *Iemand* een Dobbelaar, Dronkaart, of een Ligtemis van zyn beroep is, die dat verkregen *Geluk* naderhand door zyn ongebonden gedragingen verkwist, zodanig dat hy weder tot armoede geraakt: — Aldus zal men het misfchien één beklagenswaardig *Ongeluk* noemen, wanneer een Jongman van een zedelyk goed gedrag, van deftige afkomst, en daar by van zulke bekwaamheden welke volstaan om na zyn staat ordentelyk zyn brood te winnen, fchier alleen uit belangbebbende inzichten met een oud, lelyk, en kwaataartig Morfel van een Wyf van 72. Jaren trouwd, om deelgenoot te worden van een paar tonnen Gouds die zy bezit, dog welke huisplagende *Xantippe*, of liever onbekoorlyke *Majombe* fteeds dagelyks zoo geweldig den beest in huis speeld, dat den geldgierige Echtgenoot zyne levensdagen daar door ondragelyk worden gemaakt; Ik zeg rond uit, dat dit geen *Ongeluk*, maar *Loon na werk* kan genoemd worden, ter oorzaake dat de jonge Man die zich vrywilligen opzettelyk in het Net verstrikt heeft gehad, met een Vrouw van zyne jaren en humeur, fchoon onbemiddelt, getrouwd zynde, waarfchynlyk gelukkiger en vergenoegder dagen had kunnen flyten. — Die onderftellingen gaan altyd niet door *Myn Heer*, viel de Rechtgeleerde van *W**** (mogelyk om dat hy een kwaad Wyf had) hem in de reede; Men behoort hier één aanmerkelyk onderscheid te maken, tusfchen *Gelukken* en *Ongelukken* die by toeval, dan wel door eige fchuld, of Menschelyke bewerking gefchiede: — Dat is zoo, hernam de oude Wysgeer, en op die wyze zullen wy ras in eene fchuld geraken. Want het maakt voorzeker een ongemeen verfchil in de Menschelyke Lotgevallen, of iemand de eige oorzaak van zyne overkomende rampen word, dan of hy ze buiten zyn toedoen ondergaat, en het zoude waarlyk met het gezond verftand niet byfter ftroken, als men deeze algemeen erkende grondwaarheid, en hemelbreed verfchillende onderscheiding vermetelyk door eene onbewysbare ftelregel wilde gaan betwiften; Daarom zullen ge-

genoegzaam alle weldenkende en onbevooroordeelde Menschen het wezentlyk voor een beklagelyk *Ongeluk* aanmerken, als een eerlyk en naarstig Koophandelaar buiten zyn schuld, door Zeeslagen of andere onvoorziene onheilen, genoodzaakt word een Bankbreuk te moeten begaan, of dat zyne Pakhuizen en Goederen by toeval, al was het slegts door onvoorzichtigheid afgebrand zynde, hy hier door tot eene behoeftige omstandigheid vervalld: Maar aan de andere kant, kan men het genendeele de naam van *Ongeluk* geven, in het geval dat iemand moedwillig van zyne vryheid berooft, wegens zyne losbandigheden in de Gevangenis geworpen word, om dat hy de waarde van de vryheid niet op zyn prys gesteld, of ten minsten misbruikt heeft gehad, en het mischien voor zulk één, veel eer als een soort van onwaardebaar *Geluk* behoort te worden aangezien, van ter verbetering zynner zeden, enige tyd opgesloten, of Maatschappyloos te blyven. — Desgelyks is het ook met de *Gelukken* gelegen, welke als zodanig slegts alleen die benaming in volle nadruk verdienen, ten opzichten van Perzonen, die dezelve niet alleen door haare lofvelyke hoedanigheden waardig zyn, maar die 'er tevens een wettig gebruik van weten te maken; Integenstelling van zulke waereldlingen die ze voorbedacht misbruiken, als voor welke het geen *Geluk* na de letter eigentlyk kan genoemd worden: Zoo zyn by voorbeeld bedelingen van ryke verstandsgaven, of zeldzame kundigheden voor een Booswicht van beroep, als geen zonderling *Geluk* te waarden, maar als een geschenk dat zyn verderf verhaasten zal, en van even gelukkige uitwerkzelen zyn de rykdommen by een verkwister, die te post na de armoede of het Gasthuis snelt. Hier meede wierd dit volgeestig tavelgesprek voor ditmaal besloten, onder algemeene toestemming, dat de leydraden tot de Menschelyke *Gelukken* of *Ongelukken* op de Waereld, buiten tegenspraak onontknopelyke Raadzelen bleven.

Men zoude merkelyk te kort doen aan de verheeven denkwyze van *Ludeman*, door te onderstellen, dat hy zedert het grievend Sterfgeval van *Brieta Beyer* zyne meest Artzenykundige bezigheden verwaarloost heeft gehad; Het is daar zoo verre van daan, dat wy ter onderschraging van zyne geruchtmakende beroemtheid, het ryk toneel van zyn Levensloop zullen gaan stofveren met het verhaal van de volgende Geneeskundige Proeven, aan één *Burgermeester*, één *Rentenier*, en één *Zeehandelaar* verricht, en die de goedkeuring van Inboorlingen en Buitelanderen heeft weggedragen.

De eerste dezer drie bewonderde Proeffstukken waar door het School van *Galenus* met Eerkransen bevlochten wierd, gebeurde volgens de juiste tydrekening die daar van nog voor handen is in het begin van den Jaare 1754. In de Maand April van dat zelfde Jaar, wierd *Ludeman* door een Lyfknecht van één voornaam Lid van de Regeering der Stad *Amsterdam* één Brief behandigt, welkers kortbondige Inhoud flegts het volgende behelsde,

MYN HEER LUDEMAN!

Myn Neef de Heer Burgermeester B . . . te A * M * in Noordholland in een gevaarlyke krankheid gestort, en genoegzaam tot op de Beenderen uitgeteerd zynde, word gy van wegen Mevrouw deszelfs bedroefde Huisvrouw ten aller vriendelykste verzocht, u zoo spoedig mogelyk ter zyner herstelling derwaards te begeven; onder verzekering van eene vergelding evenredig de gelukkige uitslag welke uwe kunst en vlyt ten zynen opzichten hebben zal: Immers van volkomen schadeloosstelling en vergoeding zoo wegens uwe reiskosten, als verzuimde tyd. Ik voege myn verzoek by die van myne Nicht, en verblyve &c.

Op zulk eene beleefde aanschryving van één aanzienlyk Regent zyner woonstad, maakte *Ludeman* ongeacht de talrykheid zyner Patienten te *Amsterdam*, en van derzelver Nabuurschap, geen de minste zwarigheid den aanvolgende Morgen heel vroegtydig met een afgehuurd Rytuig na *Noordholland* te vertrekken; By zyn aankomst in de Stad *A * M ** wierd hy door de Burgermeesters Vrouw een zeer minzame en verstandige Dame, gelyk ook door haare beide Zonen, en Dochter heuzelyk verwelkomt, en vervolgens in de Ziektekamer van den Patient geleid.

Na behoorlyk onderzoek aangaande de oorzaak waar uit de ongeneeslyk verklaarde ziekte van den bedlegerige Patient voortsproot, gedaan te hebben, schudde *Ludeman* onder het bezichtigen van het Water, verscheidemaale het hoofd; De kranke *Burgermeester* zulks als een ongunstig voorteken ter zyner herstelling aanmerkende, vroeg met eene benaaude stem, of 'er dan geen raad voor hem was, en of hy sterven moest? *Ludeman* beantwoorde koeltjes, dat hy kon sterven, en blyven leven, zoo als hy wilde: De Patient over deeze dubbelzinnige uitdrukking gevoelig geraakt, vraagde hem andermaal met enige verstoorthed of hy den spot met hem dreef? — Ik heb veel eer reede van te

geloven *Myn Heer* hernam *Ludeman*, dat ik hier ontboden ben met het oogmerk om my een speelbal van bespotting te doen zyn; — Ganfch niet, viel *Mevrouw* zyne *Gemalinne* in de reede, gy ziet wel dat myn *Man* hem in één flichte toefland bevind, en dat hy geneesmiddelen voor zyn dodelyke kwaal nodig heeft. *Ludeman* weigerde ondertusfchen volftrekt de *Zieke* enige *Medicamenten* voortefchryven ten zy hy alvorens zyn *Horoscoop* getrokken had; De *Burgermeester* daar in ten laaften *nolens volens* bewillicht hebbende, begon *Ludeman* zyn werk als *Aftrologist*, alvorens hy voor de zaak als *Geneesheer* uitkwam: De *Horoscoop* getrokken zynde, floeg *Ludeman* van blydfchap zyne handen al klappende in malkaar, en bloes het kaarslicht uit, zoo dat de *Burgermeesters Vrouw* meenende dat hy gek wierd, van fchrik uit de *Kamer* vlood.

Wat drommel Vent zyn dat voor parten? vroeg de *Patient* in eene blakende gramfchap, ter zelve tyd grypende na een *Rotting* die altyd naast zyn *Ledikant* ftond, dog die hy door den donker niet vinden kon; Terwyl hy daar meede bezig was, fchopte *Ludeman* een klein tavelkje met *Porceleingood* voorbedachtelyk met zyn voet omver, 't welk de toorn van den *Burgermeester* nog meer ontftak, zoo dat hy al vloekende en razende om licht fchreeuwde: Op dit geroep kwam *Mevrouw* zyne *Gemalinne*, gevolgt van een *Lyfknecht* dragende twee brandende kaarzen, al fchoorvoetende weder in de *Kamer*, en een groot gedeelte van de *Porcelein-fabriek* op de grond aan ftukken en brokken ziende leggen, keek zy zoo nugteren als een *Vrouw* die zes weken uit kraambewaren is geweest; Intusfchen fchold haar vergramde *Gemaal* *Ludeman* wakker de huid vol, en bedreygde hem met geweld door zyne *Bedienden* uit zyn huis te doen zetten, indien hy zig niet fchielyk wegpakte. — Zyt gy dan Boos MYN HEER? vroeg *LUDEMAN* al fcherzende; — Wat feldrement kaerel durft gy dat nog vragen! beet den *Patient* hem vry vinnig toe: — „ Wel dat is goed „ dat gy degelyk Boos zyt, hervatte *Ludeman* met een grimlach; „ Ik heb ook getrouwelyk myn best gedaan om u kwaad te maken, „ want ik ontdekte uit u *Horoscoop* dat dit het eerfte kenteeken „ van uwe geneezing moest zyn: Gy hebt vervolgd hy zeven „ zogenaamde Doodwurmen, ieder van een half el lang in u *Lig-* „ haam, welke u *Ingewanden* afknauwen, en vergruizelen. Dit „ is de oorzaak van uwe uitterende kwaal, en het zou haast „ met u *Leven* gedaan geweest zyn, maar nu kan ik u voor

„ eerst nog redde , als gy my vier zakken Sesthalven , of elf
 „ Hondert nieuwe of oude Caroli Guldens (dat komt 'er juist
 „ niet op aan) als meede vrye reiskosten heen en weder na het
 „ verrichten dezer kuur belooft te zullen betalen .” Aanstonc's
 floeg de Burgermeester en zyn ontfelde Gemalin de koop toe ;
 Men vroeg hoe veel tyd hy nodig had , om de zeven Doodwur-
 men te verdryven ? — „ Drie dagen zeide *Ludeman* , en a's
 „ die verdreven zyn , zult gy langzamerhand weder tot uwe voor-
 „ malige gezondheid geraken , en zoo vet worden als een Noord-
 „ hollandische Os : Ik zal u tot dat einde , ging hy vervolgens
 „ voort , aanvankelyk één spoegdrank doen gebruiken , waar door
 „ drie van deeze zeven doodknauwende snaken uit u keel zullen
 „ komen vliegen , twee andere moeten door uwe beide neusgaten
 „ gedreven worden , en uit ieder van uwe ooren moet 'er ook
 „ één komen .” Dit geschied zynde , genas de *Burgermeester* in-
 derdaad na verloop van negen Weeken door middel van andere
 Medicamenten die *Ludeman* hem naderhand ter zyner volkoomen
 herstelling voorschreef ; Zodanig , dat na men wil , hy een zwaar-
 lyvig Man geworden zynde , hy *Ludeman* hoewel niet lang daar na , nog
 overleeft heeft : Hy kwam zyn Geneesheer zelfs alle Jaren op de
 Buiteplaats te *Sloterdyk* enige dagen bezoeken , en verëerde hem
 voor die wonderkuur boven de bedongen vier sakken Sesthalven
 een Japans Porcelein Servies van groote waarde .

Een *Rentenier* die zedert zestien agteréénvolgende Jaren half
 beroerd in zyn tong geworden was , waar door hy stamelende sprak ,
 en boven dien met nog meer andere ongelukkige toevallen zuk-
 kelde , kreeg ten laasten ter verzwaring van alle deeze drukkende
 rampen , de kanker in zyn bovenlip , het geen binnen minder dan
 anderhalf Jaar tyds na verscheide sneidingen ondergaan te hebben ,
 zodanig verslimmerde , dat alle Geneesheeren en Heelmeesteren
 welke daar by gehaalt wierden , de laatste kwaal incurabel , of on-
 genesbaar verklaarde ; men besloot eindelyk toen men geen uit-
 komst meer zag , *Ludeman* te ontbieden : Deeze iets van dit geval
 by gerucht gehoord hebbende , liet door zyn Knecht zeggen , dat
 hy niet te huis was . De volgende Morgen heel vroeg kwam
 één tweede Boode hem van wegen de *Rentenier* vriendelyk ver-
 zoeken , dat hy tog schielyk daar komen zoude , onder be-
 lofte van mildadig beloont te zullen worden ; Ondanks deeze
 vleyende toezegging , antwoorde *Ludeman* dat hy geen tyd had ,
 want dat hy na verloop van een paar Uren na zyn Buiteplaats
 ging ,

ging, en niet voor overmorgen avond in de Stad te rmg kwam: Eer het Uur verschenen was, komt een Kruyer met overhaasting aan zyn Huis lopen, meebrengende een verzegelt Briefje van de Zuster van de *Rentenier*, waar by hy verzocht wierd, tog niet uit de Stad te gaan, maar spoedig na de kwalen van haren ongelukkige Broeder ter zyner gerusttelling te komen zien, of 'er nog hoop van herstel voor hem overschoot, met byvoeging dat het op geen geld aan zoude komen, indien hy kans zag hem te genezen, kort om, dat hy maar te eyschen had. *Ludeman* die zedert het overlyden van *Britta Beyer*, doorgaans des Morgens gemelyke hùmeurs vlagen had, berichte op de laatste boodschap, dat eer hy een voet verzette, men hem met een Huurkoets diende te doen afhalen, en alvorens vyf Goude Ryders in voorraad zenden moest, niet voor de visite, nog voor de Geneeskuur, die mischien bewerkstelligd zoude worden, ingeval die plaats hebben kon; Maar als een Geldboete die men hem verschuldigt waare, om dat men hem als één verschoppeling het laast gehaald had, in een tyd dat alle de andere hoogvliegende Kwakzalveren hem verlieten, en in de Pekel lieten zitten: De *Rentenier* voldeed terstond aan deeze dubbelde eysch, en zond hem vyf Ryders en een Huurkoets, met welke *Ludeman* zich vervolgens ten zynen huize begaf.

Aldaar gekomen, besteede hy een groot half Uur met alle de Gebreken van den Patient van het hoofd tot de voeten te onderzoeken zonder dat hy een woord sprak; Dit verdroot ten laaften de Zuster van den *Rentenier*, die niet alleen de 70. Guldens in voorraad gezonden, alreede inwendig begon te beklagen, maar beter tong hebbende dan haren Broeder, volgens het Vrouwelyk zwak onmogelyk langer zwygen kon: — — *Wat dunkt u Heer LUDEMAN van myn Broeders kwalen?* vroeg zy ongeduldig; „ Wat zou ik 'er van denken myn goede *Jufvrouw* was zyn antwoord: Als wy levendige Vleermuyzen genoeg kunnen krygen, zal ik de *Tongheroering* wel weg krygen, en wat de *Kanker* betreft, die is nog zoo erg niet, of ik zie kans in twee of drie Maanden dezelve te geneezen, dog onder beding dat men my voor alle deeze hulpmiddelen net vyf hondert Ducatonen met één of twee koppen dat is my om het even, of anders drie Hondert Hollandsche Ducaten betalen moet.” *Jufvrouw Goverdina* die hoog zuinig was, meende van schrik te bezwyken over zulk eene ongehoorde eysch, en had ter besparing van dat

dat geld misfchien liever gezien, dat haar Broeder de Moord gestoken had; Ondertusfchen gav de martelende *Rentenier* aan *Ludemán* een wenk, dat hy zulks inwilligde: Agtervolgens dit beding gefchiede de Operatie driemaal daags met een levendige opgefipouwde Vleermuis, waar meede de tong van den Patient telkens omvonden wierd, en door middel van welke in 21. dagen tyds de beroertheid verdween, op een wyze dat hy zyn volkomen fpraak zonder byblyvende ftameling weder bekwam. Vervolgens beftreek *Ludemán* na eene kleine inleiding, de voorlip van den *Rentenier* met afgetrokken vocht van *Arfenicum* of Rottekruid, en beval hem twee Eyerlepeltjes van dat welgeprepareert vergift daags intemen, waar meede hy na 68. dagen tyds ook de Patient van de *Kanker* genas. (nn)

De laafte der drie Geneeskundige Proeven betoond aan één *Zeehandelaar* verftomde de grootfprakige Patronen van de Artzenykraam, en vlechte eene nieuwe krans aan de zegenvierende Eerwagen van *Ludemán*; Zie hier de echte omftandigheden hoedanig dit geruchtverwekkend kunstbedryf, ingevolge meest alle de overéénftemmende verhalen zig toegedragen heeft.

In het midden van den Zomer dat na het gebruik der *Amfterdammeren* het Jaartydperk inviel, dat het zogenaamde Admiraalfchap gefchieden moest, en by welke niet min luifterlyke dan vermakelyke plechtigheid gelyk bekend is, de zilverblinkende Amftelftroom met ontelbare menigte Zeiljachten, en Booten als bedekt is, gebeurde het dat een voornaam *Zeehandelaar*, als een liefhebber van die fraaye uitspanning, dezelve willende bywonen, onder het zeylen by ongeluk uit zyn Jacht in den *Amftel* viel, en door een dicht byzeylende Boot genoegzaam half verbryzelt wierd; Men haalde hem voor dood uit het water, hy wierd door vier Mannen na zyn Huis gedragen, en vervolgens zoo zacht mogelyk te Bedde gelegd: Goede raad was hier duur, want behalven dat de Patient geen de minfte tekenen van leven gaf, zoo waren zyn Hooft, Armen, en Beenen, gelyk ook zyne Forftbeenderen zodanig gekneust, dat twee Heelmeefters hem opgaven; Hier opvolgde twee yfelyke Bloedfpuwingen welke de doodkreet van den

(nn) Het geheugt my over weinige Jaren geleden, ten verzoeken van één beroemt *Heelmeefter* en *Operateur* van den Steen, een klein *Traaťaatje* over het gebruik van de *Arfenicum* ter genezing van de *Kanker* vertaald te hebben, waar uit bleek, dat zommige Proeven in FRANKRYK wonder wel gelukt, dog (zoo ik vermeen) de meeste hier te Landen mislukt waren.

den *Zeehandelaar* schein aantekondigen, wanneer *Ludeman* op het sterk aandringen van iemand van de Familie derwaards ontboden, en ter zyner behoudenis met een Rytuig in alleryl van *Sloterdyk* afgehaalt wierd.

Ludeman welke voorheen het *Dochtertje* van den *Zeehandelaar* in de Kinderziekte hediënt had, betoonde hem volvaardig tot zyne hulp, en stapte zonder uitstel in het Rytuig, waar meede hy zich ter bestemder plaatze deed voeren; Onmiddelyk by zyn komst aldaar de Patient naauwkeurig beschouwd hebbende, gebod hy dat men hem moedernaakt ontkleden, en vervolgens aldus in een warm gemaakt Bier-azynbad voorzichtig werpen, en één quartier Uurs lang daar in laten zoude: Zulks op zyn bevel geschied zynde, ging hy tot de wonderbare Proef, die een verbazende gelukkige uitslag gehad heeft.

De *Zeehandelaar* uit het *Azynbad* gehaalt zynde, wierd 'er een Bed van Kamillebloemen op uitdrukkelijke last van *Ludeman* voor hem vervaardigt, waar op hy slapen moest; waar na hy zelfs met de uitterste zorgvuldigheid het verband deed van de kneuzinge, inzonderheid van de meest gevaarlyke derzelve, welke zich aan het Hoofd en op de oppervlakte van de Borst vertoonde, en zulks al meede verricht wezende, bleef hy dien Nacht by den Patient waken: Inmiddels zich bedektelyk aan een der Bloedverwanten van den *Zeehandelaar* zyn Geboortedag en Doopnaam afgevraagd hebbende, trok hy onder voorwendzel dat hy één half Uur alleen in de Kamer blyven moest, omstreeks Middernacht heimelyk de *Horoscoop* van den Patient, zeggende na deeze Astrologische bewerking gedaan te hebben, tot de bedroefde Vrouw van den *Zeehandelaar*, die uit ongerustheid gedurig in het vertrek kwam, om *Ludeman* te vragen, hoe het met hem gesteld was, dat haar Man van deeze hooggevaarlyke schokken niet sterven, maar steeds tot het uiteinde van zyn Leven, doof, en genoegzaam wezenloos blyven zoude.

Tegen den Ochtenstond tusschen drie en vier Uren, begon de Patient zonder nog eenige Geneesmiddelen gebruikt te hebben, flauwe tekenen van leven te geven, Dit was juist het tydftip waar op de scherpvoortziende *Ludeman* loerde, om vervolgens op gronden van zekerheid, zyne wiskunstige geneesproef met een onverbeterlyk gevolg te onderneemen, gelyk hy dezelve dan op de navolgende gelukkige wyze uitgevoerd heeft gehad: De kruin van het Hoofd van den Patient des Morgens vroeg, door een

Chirurgyns knegt heel kaal hebbende doen affcheren, good by zeven druppelen van een zekere kostbare *Spiritus* gehaald uit de Distilleerkraam van *Paracelsus* vlak op zyne harzegan, en na deeze zeven druppelen gedurende vyf Minuten ter verwondering van de aanbhouwersen vlambaar op zyn Hoofd gebleven waren, begon de *Zeehandelaar* ongevoelig uit zyn doodflaap te ontwaken, vragende aan de omftanders met eene zwakke stem, wat hem weder-varen was? Met verzoek dat men hem iets te drinken zoude geven. *Ludeman* beval hier op, dat men hem een kop Water-chokolaad met Gember ter zyner versterking zoude klaar maken, onderwylen dat hy na zyn Huis ging om andere Medicamenten tot herftelling van den Patient vaardig in gereedheid te brengen.

Twee-en-veertig dagen agter malkander heeft dezen bedreven Geneesheer volgens geloofwaardige verhalen over den kranke of liever half vermorzelde *Zeehandelaar* gegaan, gedurende welke den Patient op zyne ftipte aanbeveling geene ander voedzel dan Slak-kemelk, en een paar Duiveëyeren daags wierd toegedient; Alle de Medicamenten die *Ludeman* hem voorschreef, en zelfs klaar maakte, waren kleine Vlesjes gevuld met goudkleurige druppelen door de *Chimie* toebereid, uitgezondert dat hy de *Lyder* toen hy by na herfteld was, tweemaal by tufchenpozing van negen dagen de *Diascordium Fracastorium* deed gebruiken, het geen toenmaal by veele Geneesheeren afgekeurd, en by andere aangeprezen wierd: Na dat de genezing van den *Zeehandelaar* die volkomentheid bereikt had, als waar toe zy menfchmogelyker wyze geraken kon, wierd 'er op de aanrading van *Ludeman* een groot houte *Hobbelpaard* ten koften van den Patient vervaardigt, waar op hy driemaal daags telkens een half Uur al hobbende ryden moest, om de doorstraling in de gekwefte bloedvaten, en byzonder de belemmerde adembaling door de kneuzing van de Borstbeenderen veroorzaakt, gemakkellyk te maken. (oo)

Hoedanig *Ludeman* voor die weluitgevalen Admiraalschaps kuur beloond wierd, is onzeeker, ten minften nimmer kenbaar geworden; Zeker is het nochtans, gelyk de bewyzen daar van niet ver-
te

(oo) Volgens de uitvinding van *Ludeman*, is het gebruik van het *Hobbelpaard* naderhand in meer andere kwalen gepractizeert; Een zeker *Rentmeester* te L* D* zedert lang overleden, verklaarde dat hy in zyne *Hypochondriale* ziekten daar veel baat meede gevonden had: Dog terwyl de Man by zyne Meedeburgeren zeer fterk bemind wierd, dan een Hond in een Vleefchhal, verkreeg hy daar door de hatelyke bynaam van *Nero op het Hobbelpaard!*

te zoeken zyn, dat de oudste Dochter van den herstelde *Zeehandelaar* die wat trouwziek viel, acht Maanden daar na, op een avond heimelyk haar *Horoscoop* by hem hebbende doen trekken, van den *Astrologist* ten antwoord kreeg, dat zy wel zoude doen, voor eerst om geen trouwen te denken, vermits haar Vader op haar *Bruiloftsfeest* krankzinnig zoude worden, zoo als hy in zyn *Horoscooptrekking* ontdekt, dog verzwegen had: Waarom deeze jonge Dame haar *Huwelyk* nog twee volle Jaren heeft uitgesteld, dog na die tyd getrouwd zynde, is de *Zeehandelaar* na de Voorzegging van *Ludeman* tot zinneloosheid vervallen.

Maakte de allereerste kunstbewerkingen in de Sterrevoorzegkunde van den alomberoemde *Ludeman*, een klank van vermaartheid, die tot buiten de grenspalen van *Nederland* sprong; Zyne twee laatste *Wonderbedryven* door middel van de *Astrologie* uitgewerkt, behaalde voorwaar geen minder *Lofstuigingen* onder de oplettende verstandenen dezer Eeuw: De eerste derzelve, die als één aanmerkenwaardig gedenkstuk voor de *Nakomelingschap* dient beschreven te worden, was met de volgende zeldzame omstandigheden bekleet. Zeker voornaam *Logementhouder* te *Amsterdam*, op zyn *Buiteplaats* te *Sloterdyk* gekomen zynde, verzocht uit naam van twee aanzienelyke *Vreemdelingen* die by hem gelogeert waren, dog die hy betuigde nog by Naam, nog wegens haar bekledend *Caracter* niet te kennen, of zy de Eer mogte genieten, hem aldaar een bezoek te komen geven; Het welk door *Ludeman* toegestemt, en tegen den aanvolgende *Namiddag* ten vier Uren bepaalt wierd: Ingevolge deeze afspraak verschenen de beide *Vreemdelingen* in een deftig dog zedig gewaad gekleed, ter bestemder tyd derwaards.

Wie denkt men dat deeze twee verkleede Heeren waren? Altyd geen half dollen *Persianen*, geen *Gravelyke Zakkerolders*, nog geen *Prophetische Marskramers*; Neen Lezer, de beide Bezoekers waren twee *Bisdommen* van het Hof van *Roome*, waar van 'er één zedert weinige Jaren bereids de *Kardinaalshoed* verkregen had, en die op last van den *Paus*, vermomt in een waereldlyk gewaad, een geheim zendelingschap in zommige Landen afteleggen hebbende hen van de gelegentheid van hun kortstondig verblyf te *Amsterdam* bedient hadden, om *Ludeman* van wien zy met zoo veel vergrotende ophef hadden horen spreken, in perzoon te gaan ondertasten, en te beproeven of de naam met de daad ten zynen opzichten overeenkwamen; De vermomde *Kardinaal* trad het

allereerst met hem in gesprek, vragende onder anderen welke Religie hy toegedaan was? — „Loop voor tinsfelten, de Religie doet niets tot myn kunst, zeide *Ludeman* half verstoort; Als gy een van beide ziek zyt, of uwe *Horoscopen* wilt doen trekken, ben ik onder contante betaling tot u dienst: Maar zonder dat, zyn my dergelyke lastige vraagers geen Mosfelichelp waardig.”

Nademaal dit tweetal bedekte *Bischoffen* dikke en gezonde Broederen waren, die heel andere Medicamenten dan die de Artzenywinkel uitleveren kan, benodigt hadde, besloten zy al schoorvoetende tot de proefneming van het laatste voorstel; De *Horoscopen* onder eene diepe stilzwygentheid getrokken zynde, nam *Ludeman* een bly gelaat aan, terzelver tyd verschoning verzokende over zyn onbeleefde misflag die hy onwetende, en zonder haar te kennen, begaan had: Hoe zoo? vroeg één van hun beide, met eene oogfchyneelyke verlegentheid. — „Wel Heeren zeide *Ludeman* vervolgens, ik wist niet, gelyk ik uit uwe *Horoscooptrekkingen* kom te ontdekken, dat ik het geluk genoot van één *Kardinaal* en één *Bischof*, waar van de eerste na verloop van drie Jaren tot het *Opperherderschap* van den Stoel van *Roome* geraken zal, in myn Kamer te hebben; Maar nu begryp ik eerst de oorzaak, waerom Uwe *Eminentie* my vroeg welke Religie ik toegedaan was? besloot hy.” De beide reizende *Bischoffen* hier over den hoogsten verflagen, betuigde gedurende hunne tweejarige zendelingschap, nergens zulk een Wonderverstand aangetroffen te hebben, bevalen hem nochtans om gewichtige redenen die men licht gissen kan, de geheimhouding daar van voor hem zelve te bewaren, om dat zy anders gevaar zoude lopen van hier te Lande met betrekking tot hunne bekledende waardigheden bekend te zullen worden, en beschonken hem ieder met 25. Ducaten voor het trekken van haar *Horoscoop*: Ondertusfchen gebeurde het inderdaad, dat de *Kardinaal CAROLUS RESZONICO* een *Venetiaan* van Geboorte, die een dezer twee *Bischoffen* was, op den 6. July 1758. ongeveer zeffien Maanden na het overlyden van onzen *Astrologist*, tot *PAUS* verkoren wierd, onder de naam van *CLEMENS de XIII.*

Ludeman ongemeen voldaan niet minder over de behaalde Lof, als over twee zulke aanmerkelyke Giften welke na geen kaerigheid nog zemelknopery ruikte, beloofde schier alles wat men wilde; Men geraakte daar op onder het drinken van een glas

Rynsche Wyn met Zuiker, en Citroenen welke *Ludeman* terftond deed voordienen, in een zeer gemeenzaan gefprek die ruim twee Uren duurde, en waar van de voornaame byzonderheden, tot het verhaal van welke wy onz onmiddelyk gaan verledigen, verdienen hier volzakelyk aangehaald te worden.

„ Ik moet bekennen *Myn Heer* zeide de *Kardinaal* dat gy een
 „ kundig Man in u beroep zyt, en dat het geen vergrootfpraak
 „ is geweest, de by na ongelovelyke dingen die men onz van u
 „ Perzoon verhaald heeft gehad; Ondertusfchen komt my de gebeurlykheid of ongebeurlykheid van uwe Astrologifche Voorzeggingen zeer bedenkelijk voor, en ik zoude u om de waarheid te zeggen, niet durven aanraden, uwe kunst op die wyze als gy hier doet, binnen *Roome* te oeffenen, zonder gevaar te lopen van verkettert te worden, of misfchien nog erger onthaal te ondergaan, ingeval het gemeene volk in het denkbeeld van het Tovenarfchap ten uwen opzichten viel: — Daar aan ziet men antwoorde *Ludeman*, dat onder vrye volkeren, de beste Voefterheeren een Befchermeren van kunften en wetenfchappen te vinden zyn; Maar gedoog dat ik *Uwe Eminentie* tog eens vragen mag, wat kwaad men meent dat 'er onder de beoeffening van het Astrologiftfchap, of liever de daar uit proefhoudende Voorzegkunde verfcholen is? — Indien ik als één Kerkelyk perzoon deeze vraag beantwoorde moest hernoam de *Kardinaal*, zoude ik geen zwarigheid maken, de *Horoscooptrekkingen* ten onderzoek van der Stervelingen toekomende lotgevallen, niet alleen voor eene roekeloze, maar zelfs voor eene ongeoorloofde ftap te verklaren, nademaal geen eindig verftant bevoegt, nog bekwaam is, zodanige Hemelfche Verborgentheden te onderscheppen: En om myne gedachten in eene waereldlyke zin deswegen openhartig te zeggen, begryp ik, dat gy door die verregaande kunstproeven veele Menfchen buiten noodzakelykheid ongerust maakt, andere om den tuin leid, en te ontydig verblyd, en voor de meeste van de fchaar uwer geblinddoekt wordende Bewonderaren een onverftaanbaare taal fpreekt.”
 „ Als men op zulke losfe fchroeven een zaak bereadeneeren zal, ftaan wy blood op nieuw de Eeuwen der onwetentheid te beleven, voerde *Ludeman* onbefchroomt te gemoet; Ja alle onvatbare kunften en wetenfchappen zullen op die manier ras uitgestorven zyn: Op die wyze zullen alle nieuwe uitgevonden Proeven in de *Methaphyfica* welke wy in den eerften opflag

„ met onz begrenst verstand niet begrypen , voor Toverwerk
 „ of Verborgentheden kunnen werden uitgekreten. Waerom zou
 „ men dat zelfde niet kunnen zeggen van de *Magneet* of Zeil-
 „ steen, welkers aantrekkingskracht de allereerste gelegenheid tot
 „ de uitvinding van het *Kompas* ten gebruik van de Zeevaard
 „ gegeven heeft gehad, en het welk by de *Mahometanen* in den
 „ beginne voor een wonderwerk wierd versleten, toen hunne
 „ overleden Propheet *Mahomet* door middel van dien, met zyne
 „ yfere kist, boven aan in de hooge kruin van de *Moskez* of Kerk
 „ wierd opgetrokken, en daar aan onbewegelyk hangen bleev?
 „ Waerom word iemand die 25. Jaren te voore de zogenaamde
 „ *Eclipsen* of de Son, en Maan verduisteringen ontdekt, schoon
 „ hy door de *Astronomia* of Sterrewetenschap noodzakelyk die ont-
 „ dekking verkrygen moet, huidendaags niet meer voor een
 „ zwarte kunstenaar uitgescholden? En waarom dan iemand welke
 „ één Mensch agtervolgens de bevindende *Nativiteit* zyner in-
 „ vloedhebbende Planeetloop iets voorzegt, met zulk een hatelyke
 „ benaming gebrandmerkt? Wie weet besloot *Ludeman*, voor welke
 „ afgryzelyke wangedrochten, dat slag der latere Nakomelingschap
 „ welke de Borsten der duistere vooroordelen en onwetentheid
 „ gezogen hebben, niet zullen uitklinken, die eerste uitvinderen
 „ onder hunne Tydgenoten, welke de kracht van het *Vitriool*
 „ door Luchtproeven bewerken willen.” (pp) De *Kardinaal*
Reszonico hier door de Mond gestopt zynde, nam beleeft
 zyn afscheid, en vertrok heel voldaan over de bewysgronden
 van *Ludeman*, met de *Bisshop* zyn Reisgenoot weder Stadwaards.

Het allerlaaste Wonderbedryf van *Ludeman* waar van wy ter
 bekroning zyner *Levensgevallen* nog dienen te gewagen, alvorens
 wy dezelve door andere byzonderheden besluiten, hebben wy
 reede te geloven dat een dubbelde opmerking verdienen zal, om
 dat zy eenig in zyn soort is.

Daar bevond zich ergens een jong en beminnellyk Meisje die
 wegens haare schoonheid onzachelyk veel Pretendenten kreeg, en

van

(pp) Wy denken dat *Ludeman* hier het oog heeft gehad op die *Aerato-cratische*
 Werktuigen, of zogenoemde Luehtbollen, waar van men kortelings geleden in
Frankryk, *Engeland*, *Nederland*, en elders tamelyk gelukte Proeven heeft geno-
 men; Dog welke tot nog toe, tot die volkomenheid niet zyn gebracht, waar toe
 zy waarschynelyk zoude kunnen geraken, door behulp van een tweede Hoofdstofve,
 waar door de hoeveelheid der Lucht beter bepaalt, en de uitwerkende kracht van
 het *Vitriool* meer bedwongen zoude kunnen worden.

van alle kanten ten Huwelyk aangezocht wierd; onder dezelve was 'er een begunstigde Minnaar, gelyk doorgaans gebeurd, waar op zy by uitzondering haare gedachten liet gaan: Dan bevorens tot de Trouwstaat te besluiten, begaf zy haar na *Amsterdam*, om met *Ludeman* die op het laat zyner dagen hem weinig met dergelyke dingen meer ophield, te raadplegen, en vervolgens haar *Horoscoop* te doen trekken. Na dat zy by hem lang te vergeefs daerom aangehouden bad, snaauwde hy haar al grommende deeze woorden toe; *Wel aan Jufvrouw, ik zal dan om dat gy my zoo verbruid plaagt u HOROSCOOP trekken, dog onthouw, dat gy een der drie laatste Perzonen zult zyn, aan wien ik het overige myner Levensdagen, soortgelyke dienst bewyzen zal!* Vervolgens na gebruik, haar Geboortestond en Doopnaam opgenomen hebbende, verschrikte *Ludeman* op de ontdekking die hy kwam te doen: Zy bemerkte dit aanstonds; *Wat is 'er gaande MYN HEER?* vroeg zy half ontsteld: — *Ach myn lieve Jufvrouw wat is u Lot ongelukkig,* beantwoorde *LUDEMAN*. *Waerom?* vroeg zy andermaal heel ongeduldig; — „Om dat uwe *Nativiteit* volgens „de aanduiding uwer Planeet maar al te klaar bewyst, dat „de Perzoon die gy tot uwe Echtgenoot verkoren hebt, eer Elf „Jaren zullen verlopen zyn, u *Moordenaar* zal wezen! voerde „hy haar te gemoed.” — *Dat is onmogelyk! De Heer D** dat een *Eerlyk Man* is, en die zulke verfoeyelyke sentimenten niet bezit, bemind my meer als zich zelve; riep zy met wringende handen uit; hem gelyktydig één halve Ryder in een Papiertje overhandigende. Na dat zy onder het afscheid nemen *Ludeman* spitsvinnig toegebeten had: *Zie daar Myn Heer een stuk Geld dat genoeg voor uwe Leugen en zal zyn!*

Ondertusfchen was die Voorzegging, welke veel indruk op deeze jonge Jufvrouw gemaakt had, van dat gevolg, dat zy voor eerst de voltrekking van haar voorgenomen Huwelyk onder allerlei bedenkelijke voorwendzelen vertraagde; *D** haren Minnaar aan wien dit uitstel verdroot, vroeg haar een en andermaal, na de reede van verkoeling die zy ten zynen opzichten zoo klaar blykelyk deed doorstralen: Zy wilde in den beginne voor de zaak niet uitkomen, maar overwonnen door zyne Liefkozingen, en treurgelaat, beled zy hem haare ontmoeting met *Ludeman*, waar door hy onderschepte de oorzaak die aanleiding tot de vertraging van zyn lang gewenste Huwelyk gaf. — Gae zeide zy, eerst na *LUDEMAN*, en ziet of u *Horoscoop* met de myne overeenkomt!

De verliefde Minnaar door eerezucht aangeprikkeld, haakte steeds na de gelegenheid om den *Astrologist* zoo wel door schimpredenen, dan bedreigingen te verbloden; Met dat oogmerk begaf hy zich na *Amsterdam*, omtrent twaalf weken na zyn Minnares daar geweest was, en ging *Ludeman*, die zedert wel veertig Perzonen in de Horoscooptrekking afgeslagen had, zonder hem bekend te maken, een bezoek geven: Op het sterk aanhouden van *D** die hy bemerkte een fatzoendelyk Heer te zyn, trok *Ludeman* schoon met weerzin zyn *Horoscoop*. — „MYN HEER zeide hy, gy had beter gedaan te huis gebleven te zyn, want ik heb u niet dan onaangename dingen te zeggen;” — Spreek maar voor de vuist weg *Tovermeester* beantwoorde *D** half gramstorig, want u gansche *Lorrekraam* is niet bekwaam my de *Tering* te veroorzaken: — „Wel nu hernam *Ludeman*, die in zyn hoogbejaarde ouderdom niet graag op de teen getrapt was; Door middel van myn *Lorrekraam* tot welke gy u toevlucht neemt, voorzeg ik u, dat gy op het punt van u *Trouwstaat* geraakt zyt met een Jufvrouw, welkers *Moordenaar* gy binnen Elf Jaren tyds zult wezen.” *D** verbleekte van schrik op deeze bevestiging der dubbelde Horoscooptrekkingen, en vertrok vervolgens zeer misnoegt, na *Ludeman* slegts een drieguldenstuk betaald, en tegen hem in 't uitgaan van de huisdeur gezegt te hebben, Gy zyt een oude Gek, die geen rotte Appel waardig is!

Niet lang na dat *D** by *Ludeman* geweest was, en invoegen als verhaald is, de boud op de kop had gekregen, liet zich één gemeen Burgerman, verzeld van zyn Dochttertje oud tusfchen de 12. en 13. Jaren by hem aandienen, verzoekende de *Horoscoop* van die jonge Deern eens te willen trekken, waar toe hy by voorraad één Zeeuwsche Ryksdaalder op de tavel wierp; Dit Meisje van een beminnellyk uitzicht, en van betoverachtige aanvalligheden, bewoog *Ludeman* het Toneel zyner Astrologische onderzoekingen buiten het geen zyn eige Perzoon betrof, met de Horoscooptrekking van dezen nog ontbloemde Maagd te besluiten: Maar zyn woede ontvlamde even als een *Croaat* die met een bebloede kop zich van zyn starogende buid verftoken ziet, zoo drae hy de *Horoscoop* van de jonge *Dorethea B* M** getrokken had. — Waerom my dit ongelukkig voorwerp vertoond? vroeg hy in een vervoering van drift aan haren van angst trillende Vader: „Als gy dat Meisje voor een schandvlek, en één Gevangenis, waar in zy fterven zal, bewaren wilt, moet gy haar terftond

„uit-

„ uitlandig laten gaan, want zy zal over Elf Jaren niet alleen de
 „ aanleidende oorzaak worden, maar zelve ook medeplichtig zyn,
 „ aan een gruwelyke *Moord* die een braaf Man aan zyne echte
 „ Huisvrouw om harent wille begaan zal.” Dit gezegt hebbende
 gaf hy de ontfangene Ryksdaalder die nog op de tavel lag, aan
 de Vader van *Dorethea B* M** te rug, en gebod hen beide
 ſchielyk uit zyn huis te vertrekken.

Terwyl die laaste gebeurtenis voorgevallen was, had de verliefde
D* van *Amsterdam* wedergekeert zynde, door de vlugheid van
 zynen Geest, de ontmoeting met *Ludeman* zoo wonder fraay voor
 zyn Minnares in zyn voordeel weten te verbloemen en te ver-
 dragen, dat hun Huwelyk kort daar op zyn voortgang verkreeg;
 Ongeacht het zelve, hebben de gevolgen van deze zonderlinge
Horoscopen, de Voorzeggingen van *Ludeman*, met alle derzelver
 bekleedende omſtandigheden, in den Jaare 1767. en dus by na tien
 Jaren na het overlyden van onzen *Astrologist*, met betrekking
 tot alle deeze drie Perzonen bewaarheid gehad: Dat is te zeggen
 dat *D** na zyn Vrouw verlaten te hebben, haar naderhand op
 de aanſtoking van zyn Byzit *Dorethea B* M** met wien hy te
Amsterdam huis hielt, liſtig vermoord heeft, waar over hy aldaar
 openbaar te recht geſteld en levendig gerabraakt wierd, zynde
 enige Jaren daar na de ſnode *Dorethea* die niets op de Pynbank
 wilde bekennen, in het Tuchthuis zoo men zegt geſtorven. (qq)

Zedert het tydſtip van dit allerlaaste wonderbedryf, heeft *Ludeman*,
 voor zoo veel men weet, geene *Horoscopen* meer getrokken;
 Altyd dit is zeker, dat hy zulks op het laast van zyn Leven aan
 verſcheide aanzienelyke Perzoonen geweigerd heeft gehad, en dat
 hy buiten de dagelykſche *Waterbeking*, waar van hy op het
 einde zyner zoo veel geruchtgemaakt hebbende Levensrol al mede
 geen groot werk maakte, het meerendeel zyner Patienten buiten
 's huis aſſchafte en de bezoeken by zodanige zieken van de hand
 weez. Intuſſchen verdient daerom in dit beſluit zyner *Levens-*
gevallen melding te worden gemaakt van zyn *ASTROLOGISCH*
Tes-

(qq) Aangaande deeze yzelyke *Moord* welke hier te Lande overbekend is,
 dienen wy hier aanmerken, dat wy het verhaal van de twee eerſte *Horoscoop-*
trekkingen, niet hebben gehoord uit de Mond van *Ludeman* zelfs, maar wel uit
 die van een geloofwaardige Bloedverwante, die verklaarde dat het haar lange Jaren
 geleden, door de vermoorde Huisvrouw van *D** alzo wordelyk verteld was.

TESTAMENT, dat hy na men voorgeeft, drie dagen voor zyn Dood verbrand, en lange Jaare te voore opgesteld had; Dit *Astrologisch Testament*, het welk geen de minste betrekking tot zyne Nalatenschap heeft gehad, hebben nochtans de woede der vlammen zommige dingen daar van, aan het geheugen niet ten eenmaale kunnen uitwisfchen: Hoe zeer men het aan de andere kant niet hoger wil uitventen, dan als een gebrekkelyk *Uitrekzel* van by na onbegrypelyke Nieuwigheden, en onpeilbare kunstgeheimen, die weinig Menschen zoo min als wy verstaan zullen. (rr)

ASTOLOGISCH TESTAMENT van LUDEMAN,
dienende om aantetonen, dat op het Nut, en de
Waardigheid van de voorzeggende Sterrekunde, de
geheimen van een Astrologist, ten aanzien van de
Menschelyke Lotgevallen, noodzakelyk gegrond zyn.

Daar is in den Mensch (volgens de stelling van Ludeman) drie-derley soort van bevattelykheden, of begrypelykheden; Als (1) De Zinnen, (2) Het Vernuft, en (3) Het Verstand: Deeze drie zaken tot een grondslag van zyn Astrologisch Testament gelegte hebbende, noemt hy het eerste één werk in Sensualitate, het tweede één werk in Ratione, en het derde Intellectus vel mens. Hoedanige drie zaken by hem onderscheiden worden in drierley byzondere Scholen, als voor eerst de Natura, of het School der Natuur, diena zyn begrip recht, en valsch kan zyn; In de tweede plaats de Sydera, welke de geheimen van het Firmament leert: En ten laasten de Elementa welke Iemand zyn Elementarische Lyf kan doen kennen. (ss)

Als

(rr) Dit zoogenoemde *Astrologisch Testament* wierd den overleden Heer Advr. Pagenstecher, en my in den Jaare 1752. door Ludeman by stukken en brokken voorgelezen; Dog beide betuigde wy openhartig, dat de hoogdravetheid daar van onze verstanden dermaten benevelde, dat wy 'er niets van begrepen: Evenwel zyn my egter eenige Byzonderheden daar van in het geheugen gebleven, welke optekenswaardig zyn, schoon zy my daerom, tot nog toe in die kunst niet wyzer gemaakt hebben.

(ss) De Geleerden welke van deeze onbegrypelyke stellingen iets meer begeren te weten, kunnen daar over nazien, zeker Latynsch werkje van THEOPHRASTUS PARACELsus, getyteld *Philosophæ Sagacis*, waar in men *per totum* over deeze ongemakkelyke Stofve, eene volmaakte onverstaanbaare verklaring van zaaken vinden zal.

Als één Geneesheer hoe bedreven hy ook wezen mag, onkundig is van de Temperamenten, en Complexien der Patienten, kan hy met geen mogelykheid de Oorzaken der ziekten nagaan, en deeze Oorzaken misfende kan hy op geene onfeilbare gronden de baathelpende Geneesmiddelen voor derzelver kwalen voorschryven; Dusdanig is het ook gelegen (vervolgt Ludeman tot staving van zyn Astrologisch Testament) met de Horoscooptrekking: Zai ik by voorbeeld aan iemand die Koenraad hiet, en die ik bevinde op den 23. Maart onder de Planeet Saturnus geboren te zyn, door de Schoollesfen van de Sydera gaan voorzeggen, dat hy met alle waereldsche Gelukken bestraalt, één lang en gezond leven zal bereiken, daar ik van te voore op vastgaande kunstregelen weet, dat het School van de Elementa, of zyn Elementarische Temperament zulks duidelyk en klaar tegen spreekt, dan verdiende ik door myne onwetentheid het Dolhuis, of nog iets erger; om dat ik door myne vergrypingen de wetten der Natuur, waar van myne Vrienden de Planeten de Beschermheeren zyn, vergruizen wil.

Ik moet dikwyls lachen (zegt Ludeman in het verhaal van zyn Astrologisch Testament) als ik hoor dat één Mensch van een zedelyk goed gedrag, door zyn vlyd en naarstigheid oppervlakkig voorspeld word, gelukkig op de Waereld te zullen zyn, en tot het uitterste toppunt van het Fortuin te zullen geraken; Maar wie zyn het die zulk een voorbarig oordeel over der Stervelingen noodlot durven vellen? Immers geen andere, dan die als de Son schein, met volzekere bewysgronden zeggen kunnen dat het fraay weer is, en die als de Rivieren bevrozen, wiskundig verzekeren, dat een strenge koude zich doet gevoelen: Maar laten deeze kreupele Waarzeggeren uit het beloop der Planeten, voor zoo veel van de Menschelyke Wetenschap afhangt, eens onfeilbaar voorzeggen, wie gelukkig, of ongelukkig wezen, of wie lang, of kort leven zal; Laat ons (zegt den Astrologist vervolgens) tot de Proefneming daar van overgaan.

Het zyn by voorbeeld algemeene regelen waar van Perzonen welke zich in de navolgende gevallen bevinden, zonder Horoscooptrekking de Syderische en Elementarische Proeven kunnen nemen; Want gelyk PARACELSUS zeer wel aanmerkt, Het Lichaam of de Geest der Elementen, leerd van de Elementen! Men behoord dan voornamentlyk te letten, en de bevinding zal het uitwyzen, (uitgenomen zegt Ludeman) in zommige uitgezonderde gevallen, (tt) die zelfs volgens de Planeetbeschou-

(tt) De zeventien uitgezonderde Gevallen, welke Ludeman ons voorlas, zyn my ten enemaal uit het geheugen ontschoten, schoon men wil dat die onder zyne overbrende Papieren nog gevonden zyn.

fehouwingen, niet vast te bepalen, en dus altyd feilbaar zyn: Dat Mans of Vrouwsperzonen zonder uitzondering, wat voornamen zy ook dragen mogen, op den eerste dag van een nieuw ingetreden Jaar geboren zynde, juist op de tyd wanneer de Planeet Sol invalt, gedurende hunne levensdagen, buitengemeen fortuinlyk en gelukkig op de Waereld ieder evenredig na zyn staat en beroep zullen wezen; zodanig, dat zelve haare onbezonnen ondernemingen met onvoorziene uitlagen gelukken: Hoewel het aan de andere kant zichbaar is, dat onder een tiental Perzonen, van zulke zeldzame Nativiteiten, ten minsten drie Drenkelingen gevonden zullen worden.

't Is niet minder opmerkelyk (gaat Ludeman al verder voort) dat Vrouwsperzonen die in de maand Mey onder de Planeet Lunæ geboren zyn, welke de Doopnamen van Johanna, Elisabeth, Geertruyda, Francina, Rachel en Barbara dragen zeer vroeg sterven, in alles ongelukkig zyn, en fortuinloos blyven; Daar integendeel Mansperzonen, welke de doopnamen voeren van Lodewyk, Johannes, Wilhelmus, Amadeus, en Petrus, in de maanden Maart, Mey, en October, onder die zelfde Planeet geboren één zeer lang leven beloven, en doorgaans goede Huwelyken doen: Met dit alles heb ik door een Praëtyk van 40. Jaren bevonden, (zegt onzen Astrologist) dat alle Mansperzonen in de overige negen maanden onder de Planeeten Venus en Saturnus geboren, en dragende de voornamen van Cornelis, Antonius, Jacobus, Arend, Philippus, en Adolphus, in hun levenstyd met veele krankheden, en andere drukkende wederwaardigheden te worstelen hebben, daar verre de meeste Vrouwsperzonen zonder uitzondering van Doopnamen, onder deeze beide Planeten gedurende deeze negen maanden, by uitnementheid voorspoedig op de Waereld, dog het meerdergetal derzelve ook zeer minziek zyn; Ik zal, (voegt Ludeman ten besluit van zyn Astrologisch Testament daar by) in een werk die na myn Dood over deeze stofve, door één myner Vrienden zal uitgegeven worden, my dienaangaande over alles wat breder verklaaren. (uu)

in

(uu) Met dit Werk heeft LUDEMAN waarschynlyk zyn *Waereldspiegel*, dat zedert 25. Jaren zoo veel opgang maakt, bedoelt gehad.

In de laatste zes weken van zijn Leeftyd verviel *Ludeman* in een soort van Mymering of liever afgetrokkenheid van gedachten, waar van de gulzige naïver zyner wangunstige Vyanden zich bediende om hem te beschuldigen, dat hy in de oeffening van zyn beroep als *Astrologist* een Godverzaker geweest zynde, van zyne voorgaande Levenswyze berouw gekregen, en de bedriegelyke stelregelen zyner kunstgeheimen voor Zielverdervende zaken verklaart had, en als zodanig herroepen, of afgezworen zoude hebben: Dan dit leugenachtig voorwendzel is volstrekt herzenschimmig en valsch, terwyl niet alleen geen schein of schaduwe daar van gebleeken is, maar hy tot zyne laatste Levens Uur by zyn aangenomen gevoelen aangaande de vastgaande ontdekkingen die men uit de Sterrevoorzegkunde nopens de Menschelyke Lotgevallen op de Waereld halen kan, onverzettelyk gebleven is, onaangezien één zeker Augsburgs Kerkleeraar hem van het tegendeel poogde te overreeden. Daar zyn ondertuschen blyken van zekerheid geweest, dat *Ludeman* drie dagen voor zynen Dood, zyn eige Sterf Uur op het voetspoor van den *Perziaan ARTOBAZANES* voorzegt, en met eene volmaakte uitkomst op zyn verjaardag bepaald heeft gehad, als zynde hy zeer gerust, en zonder de minste blyken van benaauwdheden op den 22. Maart des Jaars 1757. den dag van zyne Geboorte, den ouderdom van 72. Jaren bereikt hebbende, overleden.

Men zegt dat hy eerst op den dag wanneer hy die Voorzegging rakende de tyd van zyn Dood kwam te doen, één *Notaris* uit zyn Buurt had doen ontbieden, om zyn uitterste wil volgens de beschikking zyner Nalatenschap te beschryven; Ingevolge van welke hy zyn Broeders Zoon, welke zedert het overlyden van *Britta Beyer* hy hem in huis gewoond had, tot zyn Erfgenaam benoemde, behalven verscheide aanmerkelyke Legaten, die hy zoo aan de beide Executeuren van zyn Testament, als aan andere Perzonen van zyne beste kennissen, en inzonderheid aan zyne Dienstboden maakte: Zommige zeggen dat zyne gansche Nalatenschap op verre na, geen honderd duizend Daalders bedroeg; Andere die het van na by beter wisten, begrote dezelve, op ruim twee Tonnen Gouds: Hoe het zy, 't is zeker, dat *Ludeman* onzachelyk veel Geld met zyn Practyk in *Holland* gewonnen, maar in de laatste Jaren van zyn Leven ook ongemeene zwaare Geldverspillingen heeft gedaan gehad.

Onderwyl hy nog boven aarde lag gebeurde iets, dat veel opschudding in zyn sterfhuis, en onbedenkelyke groote opspraak in de Stad verwekte, schoon de oorzaak die daar toe aanleiding gaf, waarlyk weinig te beduiden had; Men verspreide opentlyk dat *Ludeman* alle Nachten uit zyn kist kwam, en dat het in zyn Studeerkamer, gelyk ook in enige andere vertrekken van het huis, gevaarlyk spookte: Dog toen men het geval naauwkeurig onderzocht had, bevond men dat een Kat die op de doodreuk van het Lyk heimelyk in de kamer gesloopen was, gelegenheid tot die kluchtige vertelling gegeven had; Het gerucht 't welk die Spookkat in de besloten kamer ter middernacht had gemaakt, had de Neef van *Ludeman*, zyn gewezen Knecht *Jan*, en beide de Dienstmaagden zodanig van schrik bevangen, dat ze al te zamen hals over kop de voordeur uitgevlucht, en de Ratelwachten tot getuigen van de zaak binnen geroepen hadden: Deeze het gewaande Spook ontdekt hebbende, was in het Huisgezin van den overledenen alles wel weder in rust geraakt, maar dit nam niet weg, dat men toenmaal overal in de Koffyhuizen en Geselschappen te *Amsterdam* openbaar voor eene wonderbare Gebeurtenis uitstrooide, dat de Geest van *Ludeman* alle middernachten in zyn Studeerkamer verscheen, en een verschrikkelyk geweld met het werpen van zyne Boeken, Teloscopen, en andere Astronomische werktuigen maakte, waar door de gevolgen van zyn Dood nog voor vry zonderlinger, dan zyne Levensbedryven uitgekreeten wierden.

Dit alles kon niet beletten dat den zoo benyden dan bewierookte, dog inzonderheid wydvermaarde en hooggeleerde *Philosooph*, *Geneesheer*, en *Astrologist* JOHAN CHRISTOAHORUS LUDEMAN, op den 26. van Lentemaand 1757. onder eene onbeschryvelyke toevloed van Aanschouweren, ter bywoning van deeze plechtigheid van alle Oorden te zamengevloeid, met eene ongemene pracht en luister Begraven wierd in de Lutherfche Nieuwe Kerk te *Amsterdam*, in een nieuw Graft dat hy zedert drie Jaren aangekocht, en by zyn uitterste wil na verloop van vyftig Jaren aan de Luterfche Kerk in eigendom gemaakt had, mits dat 'er zyn Lyk gedurende die 50. Jaren ongestoort en ongeopend in moest blyven leggen.

Of het Lyk van *Ludeman* zoo als zommige op losse gronden beweren, gebalzemt is geworden met een compositie van kostbare Spe-

Specereyen van zyne eige uitvinding , is een zaak welke wy nog verzekeren , nog tegenspreken kunnen ; alhoewel zyn *Erfgenaam* , en *Jan* zyn getrouwe *Knecht* , dit steeds volgens het algemeen gerucht hebben ontkent.

Wat zyn *Caracter* betreft, ondanks men in deeze *Echte en Gedenkwaardige Levensbeschryving* voornamentlyk bedoelt heeft, om 's Mans Naam en Daden door ongefleide verhalen te vereeuwigen ; Zoo zyn wy nochtans zeer vervreemt, om zyne gebreken die hy rykelyk bezat , zoo min dan zyne deuchden te willen verzwigen : Het is ook het werk van één onbedriegelyk *Historiefchryver* niet , om in dit opzicht de lage rol van één *Pluimftryker* te fpeelen. Laten wy dan beginnen met de zeggen , dat de trotsheid dat verfcheurend *Monfter* der *Menfchevrienden* , en het troetelkind van laagdenkende verftanden als het favoriet zwak in hem uitgeblonken heeft ; Dat zyne onbeleeftde handelwyze ten aanzien van zyne mindere , en zyne onbefchofte uitdrukkingen verkregen door een ongemanierde opvoeding in [zyn kindsche Jeucht , by zommige zyner kwynende en radelooze *Patienten* betoond , van de hoedanigheid van grove gebreken niet vrytepleiten waren : En dat vervolgens zyn trouwloos, of liever onrechtvaardig gedrag, opzigtelyk tot zyne gefepareerde *Huisvrouw Dorothea Staesburg* , en zyn *Dochtertje Anna* , gelyk zyne onbepaalde *Liefde* voor *Britta Beyer* altemaal onverfchoonbaare en onverantwoordelyke ondeuchden geweest zyn , welke grotendeels zyne roemdaden, en goede hoedanigheden ontluifterd hebben. Dan daar tegen moet men hem het recht doen , dat hy in zyn kunst genoegzaam onnavolgbaar , en eenig in zyn zoort is geweest ; Alle die *Ludeman* van na by gekonnen hebben , getuigen éénparig dat hy *Edelmoedig* voor de ongelukkige was : Kort om , dat hy door een rykdom van *Wetenfchappen* , *Burgerlyke fchatten* gewonnen hebbende , die *Vorftelyk* wist te verteeren met *Vrienden* in welke hy flegts een kleine ftraal van *Geleertheid* befpeurde.

Wy meenen als één besluitende *Aanmerking* alle onze *Lezeren* , die wy reede hebbe te geloven , niet gering in getal te zullen wezen , verzoekender wyze te waarfchouwen , dat gelyk feilen *Menfchelyk* is , wy dat geene, het welk in deeze *Levens-Befchryving* uit onkunde, of buiten opzet, mogt vergeten, Overge-
fla-

flagen , of vergisfelyk verhaalt zyn , zeer gaarne , en met alle volvaardigheid in de *Noten* of by een *Aanhangzel* in een tweede uitgave , te willen verbeteren ; als wy 'er tydig van onderricht worden , en de zaken van dat gewicht , en van dien aart zyn , dat ze zodanige Penpolyftende verbeteringen verdienen ; Terwyl onze ouderom , en omftandigheden , als Schryver , zoo min als onze manier van denken niet gedogen , iemand wetige redenen tot klachten te geven.

E I N D E

